

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ І ПРАВА**

**II Міжнародна
науково-практична конференція**

***Правове регулювання суспільних відносин
в умовах демократизації
Української держави***

(ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ)

Київ – 14-15 березня 2012

УДК 378 (009)

Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави» (2012 р. м. Київ) / Укладачі: Б. В. Новіков, Т. О. Чепульченко, І. П. Голосніченко, В. Ю. Пряміцин / - К.:НТУУ «КПІ», 2012. – 320 с.

Матеріали доповідей учасників конференції подано за редакцією авторів.

Укладачі:

Б. В. Новіков

І. П. Голосніченко

Т. О. Чепульченко

В. Ю. Пряміцин

© Авторські права авторів статей захищено, 2012

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ.....	15
ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ.....	15
Голосніченко І.П.....	15
Золотарьова Н.І.....	15
НОРМОТАКТИКА: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	20
Оніщенко Н.М.....	20
ПОРЯДКУ І ВИДИ ОСВІДУВАННЯ В ПРОЕКТІ КПК УКРАЇНИ.....	23
Лук'янчиков Є.Д.....	23
ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСББ. ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	25
Цирфа Г.О.....	25
РОЛЬ ПРАВА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ.....	27
Чепульченко Тетяна Олексіївна.....	27
СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ СТАНДАРТОМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ ТА СТАНДАРТОМ ОБСЛУГОВУВАННЯ.....	29
Циганов Олег Григорович.....	29
РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	31
Качуровський Станіслав Вікторович.....	31
СЕКЦІЯ № 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	33
ПІДСЕКЦІЯ № 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВО ТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	33
ПРАВО ТА РЕЛІГІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	33
Львова Олена Леонідівна.....	33
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА В КОНТЕКСТІ МЕТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	34
Макаренко Лариса Олександрівна.....	34
ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА	36
Вергелес Денис Євгенійович.....	36
ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ.....	38
Мороховська Н.С.....	38
СИСТЕМА ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТИВНО ІСНУЮЧЕ ЯВИЩЕ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ.....	40
Шаганенко В.П.....	40
ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	43
Денисюк М.В.....	43

МЕХАНІЗМ ЗБЛИЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ.....	45
Ротару Анастасія Володимирівна.....	45
ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗГЛЯДУ	47
Захаркевич Тимофій Сергійович	47
ПРАВО НА ПРАЦЮ ЯК ОДНЕ З ПРІОРИТЕТНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ОСОБИ	50
Волкова Олена Миколаївна	50
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЯК ОСНОВА ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ.....	52
Ступак Андрій Леонідович	52
НОРМА ПРАВА ЯК ВАЖЛИВИЙ РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН	54
Лисюк Ігорь Іванович	54
ДО ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ДОГОВОРУ 1654 РОКУ.....	56
Тараненко Микола Григорович.....	56
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПІДВАЛИНИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	59
Пряміцин Вячеслав Юрійович	59
ПРАВО НА ЖИТТЯ – ПЕРВИННА УМОВА ІСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ.....	60
Вареник Ярослав Юрійович.....	60
ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?	62
Климчук Ангеліна Валеріївна	62
ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ.....	63
Онацький Володимир Михайлович,.....	63
ПРОБЛЕМИ ПРАВА НА ЖИТЛО	65
Петінова Анастасія Юріївна.....	65
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	67
Хоменко В.В.	67
ПІДСЕКЦІЯ № 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ.....	68
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗВОРотної Дії ЗАКОНУ В ЧАСІ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ ТА КОНСТИТУЦІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....	68
Белова Анна Дмитрівна	68
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ.....	70
Дворніков Андрій Сергійович	70
СУД ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ.....	72
Закорчевний Олександр Андрійович	72
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ.....	73
Лучко Олена Богданівна	73

ПРАВО НА САМОГУБСТВО ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ЖИТТЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	75
Моткова Ольга Дем'янівна	75
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ	76
Олексюк Юлія Василівна	76
ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ.....	78
Романов Євген Юрійович	78
ЗАКОНОТВОРЧІ ІНІЦІАТИВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ПОГЛИБЛЕННЯ МОВНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ	79
Світлана Савойська.....	79
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ СУДОЧИНСТВА В КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	81
Самко Ірина Ігорівна	81
ПРОБЛЕМАТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ.....	83
Семенюк Іван Ярославович	83
ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ	84
Соловей Олександр Володимирович	84
ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....	86
Трофименко Ірина Валентинівна	86
КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ.....	88
Філіпенко Тетяна Вячеславівна	88
Банченко Володимир Андрійович	88
ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ	90
Єгорова Валентина Сергіївна	90
СЕКЦІЯ № 2: ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ.....	92
ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ : ВИДИ АВТОРСЬКИХ ДОГОВОРІВ.....	92
Бараненко Іван Юрійович	92
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНИХ ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ.....	94
Булгак Вікторія Олександрівна.....	94
ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ЧИННОСТІ ЗНАКА ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ ВНАСЛІДОК ЙОГО НЕВИКОРИСТАННЯ.....	96
Поліщук Мар'яна Анатоліївна	96

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПЕРЕДАННЯ ВИКЛЮЧНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЙОГО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ .	98
Черкашин О.О.....	98
СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ У СПРИЯННІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ШЛЯХУ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СТАНДАРТИВ.....	100
Сербовець Ольга Валеріївна.....	100
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СФЕР ЛЮДСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ.....	102
Гордієнко С.Г.....	102
ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ.....	109
Шандурський Богдан Валерійович.....	109
ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ЛІЦЕНЗІЙ CREATIVE COMMONS ДО АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	110
Дєдушкін Богдан Юрійович.....	110
СЕКЦІЯ №3. СТАНДАРТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	114
ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ, ЯК ОСНОВА ВСТАНОВЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ.....	114
Стецюк Ірина.....	114
ЕТАПИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ.....	115
Мусієнко Тетяна.....	115
ПЕРЕБУДОВА РОБОЧИХ МЕТОДИК: ІНСТРУМЕНТАРІЙ, ЩО Є НЕОБХІДНИМ ДЛЯ ВСІХ СУДІВ.....	117
Пітер Г. Соломон (молодший).....	117
ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	125
Борець М.В.	125
ЗНАЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕЛІКТІВ ДЛЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ.....	127
Вовчук М.М.....	127
ПІДСТАВИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФАКТИЧНИХ СКЛАДІВ.....	128
Гордєєв Віталій Володимирович.....	128
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА.....	131
Євтушенко Владислав Вячеславович.....	131
ІСТОЧНИКИ УКРАїнСКОГО ЛЕСНОГО ПРАВА.....	132
Киндюк Б.В.....	132

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ ПОСЛУГ	134
Коловоротна О.В.	134
УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ	136
Кравчук Олексій Олегович	136
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА « ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ»	137
Ольшанська Христина Володимирівна	137
ПЛАТА ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ	139
Педяк Юлія Володимирівна	139
ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ НОРМ ОРГАНОМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	140
Подпіснєв Денис Сергійович	140
ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	142
Попова Олена Олександрівна	142
ПРИНЦИП ОФІЦІЙНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	143
Столбовий Юрій Миколайович	143
ПОДАТКОВА МІЛІЦІЯ ЯК ОРГАН КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПОДАТКІВ	146
Сударенко Олена Володимирівна	146
ДЕЯКІ ЗМІНИ У ФУНКЦІЯХ БТІ	147
Удовенко Євгеній Ігорович	147
КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ	148
Чермяніна Анна Андріївна	148
СЕКЦІЯ № 4. ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ. 151	
СТАН ЗАКОНОДАВЧИХ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ІЗ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ	151
Мирвода Клим Григорович	151
ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	152
Венгуренко Олена Валеріївна	152
ДО ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	154
Желясков Євгеній	154
ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	155
Колосов Ілля Вадимович	155

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ	157
Кульбака Катерина Миколаївна	157
НАКОПИЧУВАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ	159
Лугіна Олена Миколаївна	159
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	161
Ніколаєць Юлія Миколаївна	161
НЕДОЛІКИ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	162
Саранцева-Серветник Анна Ігорівна	162
СЕКЦІЯ № 5. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	165
ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	165
Петряєв С.Ю.	165
ПИТАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НОРМ СТ.371 З НОРМОЮ Ч.3 СТ.364 КК.....	167
Айдинян Анжела Василівна	167
МІСЦЕ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У БОРОТЬБІ ІЗ ШАХРАЙСТВАМИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ	169
Андрущенко Ігор Григорович	169
ПРАВОВІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ДІЛЬНИЧНОГО ІНСПЕКТОРА МІЛІЦІЇ.....	170
Бойко Іван Володимирович	170
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ХАБАРНИЦТВУ СУДДІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	172
Дідик Сергій Євгенович	172
СЛІДЧИЙ ОГЛЯД В РОЗШУКОВІЙ РОБОТІ СЛІДЧОГО	174
Ковальова Ольга Вікторівна	174
ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ.....	176
Лук'янчиков Б. Є.	176
НЕОБХІДНА ОБОРОНА ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ.....	178
Коровінська Ганна Ігорівна	178
СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	180
Кравчук Іван Іванович	180
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ У СКЛАДАХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ АБО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ	181
Кузьменко Наталія Олегівна.....	181

THE LAW-ORGANIZED ASPECTS OF PROVIDING A PUBLIC SAFETY AND LAWORDER DURING THE MASS CULTURE MEASURE, PARTICULARLY «EURO-2012» IN CONTEXT OF UKRAINIAN EUROPEAN INTEGRATION	183
Y. Makhnich	183
УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ.....	185
Микитась Ірина Миколаївна.....	185
ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА, СХИЛЕННЯ ДО НЬОГО ТА СПРИЯННЯ ЙОМУ	186
Падох Оксана Іванівна	186
ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	188
Венгуренко Олена Валеріївна	188
МОТИВИ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ.....	189
Тараненко Микола Миколайович.....	189
ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	193
Трофімов Сергій Анатолійович	193
КОНФЛІКТНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ УКРАЇНИ 2010р.....	194
Усатий Григорій Олександрович	194
КРИМІНОГЕННИЙ ВПЛИВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	197
Малежик Наталія Володимирівна.....	197
ЕКСТРАДИЦІЯ І ЮРИСДИКЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ.....	199
Боровикова Ольга Олександрівна	199
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННИМ ВТРУЧАННЯМ В РОБОТУ ЕЛЕКТРОННО ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН ,СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	201
Співак Вероніка Вікторівна	201
КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОХОРОНА ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ	203
Корнева П. М.	203
КОМП'ЮТЕРНА ЗЛОЧИННІСТЬ: РИЗИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	204
Юдкова Ксенія Володимирівна	204
СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТРАНСПОРТНІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ.....	206
Ментов Микола Ігорович.....	206
ВІКТИМНІСТЬ В МЕХАНІЗМІ ШАХРАЙСТВА	208
Попов К.Л.	208

ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	210
Самкова Анастасія Володимирівна	210
ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАСТИКОВИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК.....	211
Кашпур Віталіна Михайлівна	211
СЕКЦІЯ № 6. РОЗВИТОК ЦИВІЛІСТИКИ В УКРАЇНІ	213
ПІДСЕКЦІЯ №1. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС	213
ГОЛОВНІ ПЕРЕВАГИ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТВА.....	213
Борець Л.В.	213
ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ЗАКОНА УКРАИНЫ «О ЗАЩИТЕ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ НА КОЛЛЕКТОРСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ»	214
Кондратюк Яна Павловна.....	214
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ШЛЯХОМ ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА БОРЖНИКА	215
Кушкевич Марина Валеріївна	215
ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА ДЕЛ ЗА ИСКАМИ О ЗАЩИТЕ НЕОПРЕДЕЛЕННОГО КРУГА ЛИЦ.....	217
Жила Анатолий Анатольевич	217
СПЕЦИФІКА РЕГУЛЮВАННЯ НЕПОІМЕНОВАНИХ ДОГОВОРІВ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	218
Попович Ксенія	218
УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ СПАРВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	220
Людоровський Леонід Миколайович	220
ПОРУШЕННЯ ОСНОВНИХ СТРОКІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ТА ВИДАЧА СУДОВИХ РІШЕНЬ	222
Кузнєцова Олена Марківна.....	222
КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ».....	223
Качура Олександр Анатолійович	223
НОВІ СТАВКИ СУДОВОГО ЗБОРУ: ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?.....	225
Бичко Єлизавета Олександрівна	225
ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ.....	226
Маковська А.Ю.....	226
СТРОКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. ЗМІНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ.....	227
Троцько Христина Ігорівна	227
ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ.....	229
Драницька Катерина Борисівна	229
ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕССУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	230
Береговенко Юлія Василівна.....	230

ПІДСЕКЦІЯ № 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО	233
<i>ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ДІТЕЙ НА МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ .....</i>	233
Бакал Ярослав Сергійович.....	233
<i>ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ.....</i>	234
Бежевець Алла Михайлівна.....	234
<i>ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ .....</i>	236
Ганіч Дар'я Олександрівна.....	236
<i>ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ .....</i>	238
Городько Євген Ігорович.....	238
<i>ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ.....</i>	240
Гоцалюк Михайло Олександрович	240
<i>ТЕНДЕРНІ БИТВИ ЗА ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ РИНОК.....</i>	242
Дубняк Марія Вікторівна	242
<i>НІКЧЕМНИЙ ТА ОСПОРЮВАНИЙ ПРАВОЧИН ЯК ВИДИ НЕДІЙСНОГО ПРАВОЧИНУ ...</i>	244
Жорнік Марія Олегівна	244
<i>ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ НЕУСТОЙКИ.....</i>	246
Кедик Тетяна Володимирівна	246
<i>СТРАХУВАННЯ ЧАСТИН ТІЛА. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД.....</i>	248
Ковтун Євгеній Ігорович.....	248
<i>ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ГАРАНТІЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН.....</i>	249
Ковтун Яна Володимирівна.....	249
<i>ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК НЕТРАДИЦІЙНОГО ОБ'ЄКТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....</i>	250
Косенкова Анастасія Геннадіївна	250
<i>АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ .....</i>	252
Куракіна Олена Сергіївна.....	252
<i>ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ.....</i>	254
Куриленко Микола Вікторович	254
<i>ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ .....</i>	255
Лобенко Катерина.....	255
<i>ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ.....</i>	256
Морєва Катерина Ігорівна.....	256
<i>ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ В УКРАЇНІ.....</i>	258
Накоренок Володимир Петрович.....	258

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ НОВОВВЕДЕНЬ	260
Осовітня Лілія В'ячеславівна	260
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	261
Пацюк Катерина Іванівна	261
ІНТЕРНЕТ КОМЕРЦІЯ	263
Поліщук Олена Олександрівна	263
ПЛАГІАТ ЯК ПРОЯВ ПРИВЛАСНЕННЯ ПЛОДІВ ЧУЖОЇ ТВОРЧОСТІ	265
Пуга Яна Григорівна	265
ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ДЛЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТОВАРУ	266
Сіліна Марина Димитрівна	266
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	268
Солопій Микола Ігорович	268
ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ	270
Сувало Анна Богданівна	270
ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	271
Ткаченко Юрій Михайлович	271
СЕКЦІЯ № 7. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ .	273
ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	273
Богуцький Дмитро Олександрович	273
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	275
Орлова Оксана Степанівна	275
РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ОСВІТИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИМ ІНСТРУМЕНТАРІЄМ	277
Дерев'янка Богдан Володимирович	277
ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ»	279
Сошников Антон Олександрович.....	279
ПОНЯТТЯ ГІРНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ..	281
Кірін Роман.....	281
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ НЕДОСТАТКОВ В СФЕРЕ ПАТЕНТОВАНИЯ ИЗОБРЕТЕНИЙ В УКРАИНЕ	283
Киселева Екатерина Владимировна.....	283

ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	284
Крамар Марія Петрівна.....	284
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПISУ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОГО РЕКВІЗИТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА	286
Александров Владислав Миколайович.....	286
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРАВІ УКРАЇНИ	288
Кравченко Яна.....	288
ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ	289
Фурда Альона Ігорівна.....	289
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	291
Гонтар Олеся Віталіївна.....	291
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСІВ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	293
Пожидаєва Марія Анатоліївна.....	293
УЧАСТЬ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ФІНАНСІВ УСРР В ЗДІЙСНЕННІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (1919-1936 РР.)	294
Цимбал В.О.....	294
МЕДІАЦІЯ У ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ	296
Звягіна Ірина Никифоровна.....	296
Звягіна Катерина Сергіївна.....	296
СУЧАСНІ ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ СПОРІДНЕНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ПОНЯТІЙНИХ КАТЕГОРІЙ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ	298
Бейкун Андрій Леонардович.....	298
ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	303
Стригун Мар'яна Миколаївна.....	303
СЕКЦІЯ № 8. ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	305
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРАВА НАЦИЙ НА САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ СЕПАРАТИСТСКИХ НАСТРОЕНИЙ В СРЕДЕ КАЗАКОВ УКРАИНЫ И РОССИИ	305
Совественский В.Ю.....	305
ФЕНОМЕН ІСНУВАННЯ НЕВИЗНАНИХ ТА ЧАСТКОВО ВИЗНАНИХ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ	306
Іщенко Владислав Вікторович.....	306
ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ	310
Мирополець Денис.....	310

ПОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА КОНСТИТУЦІЙНУ РЕФОРМУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРАВОВІ НАСЛІДКИ	311
<i>Коч Олена Володимирівна .....</i>	<i>311</i>
ПРОБЛЕМИ НА ШЛЯХУ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ACQUIS COMMUNAUTAIRE.....	313
<i>Матіяш Оксана Володимирівна.....</i>	<i>313</i>
ПЕРЕХІД УКРАЇНИ НА ЦИФРОВЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТ.....	316
<i>Лютенко Каріна Тарасівна.....</i>	<i>316</i>
ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ	318
<i>Жиров Юрій Петрович.....</i>	<i>318</i>

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ТА ЇХ ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Голосніченко І.П.

*доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України
(НТУУ «КПІ»)*

Золотарьова Н.І.

*кандидат юридичних наук (професор
Національної академії внутрішніх справ)*

Правова держава передбачає урегульованість правом відносин між громадянином та державними інституціями, диктатуру Конституції і законів, недопустимість свавільної поведінки державних і муніципальних службовців. Всі посадові і службові особи в державі мають діяти у спосіб визначений законодавством. Ця провідна думка останнім часом почала реалізовуватись в Україні. І, не випадково, керівництво держави розпочало діяльність, спрямовану на глибшу регламентацію взаємодії держави з приватними особами у всіх сферах суспільного життя. Актуальною стала проблема адміністративних послуг, що надаються цим особам органами публічної адміністрації, тобто виконавчої влади та місцевого самоврядування. Для врегулювання відповідних відносин Президент України видав Указ від 03.07.2009 N 508/2009 «Про заходи із забезпечення додержання прав фізичних та юридичних осіб щодо одержання адміністративних (державних) послуг»[1], яким передбачено затвердити перелік адміністративних (державних) послуг, які надаються органами виконавчої влади, державними підприємствами, установами і організаціями, а також органами місцевого самоврядування під час здійснення делегованих повноважень, із зазначенням послуг, суб'єктів їх надання, а для платних послуг - також їх вартості; вжити заходів щодо недопущення справляння плати за надання адміністративних послуг, якщо відповідно до законодавства України такі послуги надаються безоплатно або розмір плати в установленому порядку не визначений; забезпечити здійснення оплати через органи Державної казначейської служби України платних адміністративних послуг, що надаються органами виконавчої влади, державними підприємствами, установами і організаціями, а також органами місцевого самоврядування під час здійснення делегованих повноважень; ужити в місячний строк після затвердження переліку адміністративних послуг заходів щодо недопущення органами виконавчої влади, державними підприємствами, установами і організаціями, а також органами місцевого самоврядування під час здійснення делегованих повноважень надання послуг, не включених до зазначеного переліку. Давалось ряд доручень уряду щодо проведення роботи з регулювання і реалізації норм з надання адміністративних послуг. Кабінет Міністрів України прийняв ряд правових і індивідуальних актів, спрямованих на упорядкування виробництва адміністративних послуг[2; 3]. Зобов'язав і затвердив переліки платних адміністративних послуг, які надаються органами виконавчої влади у різних сферах[4]. Однак на рівні підзаконного правового регулювання, без базових законодавчих актів, Закону України «Про адміністративні послуги» та Адміністративно-процедурного кодексу України, зрушити справу надання послуг досить складно. Стало зрозумілим, що без затвердження відповідного закону, що буде регулювати відносини реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб щодо отримання

адміністративних послуг не обійтися. Саме тому була розроблена і схвалена Кабінетом Міністрів України Концепція Закону України «Про адміністративні послуги», в якій відзначалась необхідність прийняття такого нормативно-правового акту і зверталася увага на негативні фактори, які існують нині в Україні у зв'язку з його відсутністю. В розпорядженні Кабінет Міністрів України наголошував «На сьогодні відсутність правового розмежування функцій і владних повноважень, здійснення яких є безпосереднім обов'язком органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, зокрема пов'язаних з наданням ними платних послуг, є однією з причин, що впливають на комерціалізацію їх діяльності. Недосконалість та неузгодженість актів законодавства різної юридичної сили та безперервне запровадження нових платних послуг призвели до зростання корупції у відповідній сфері державного управління і невиправданого стягнення коштів з фізичних та юридичних осіб. Використовуючи правову невизначеність у сфері надання послуг та своє право утворювати суб'єкти господарювання, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування утворюють посередницькі структури, які займають монополіне становище у різних сферах діяльності та надають послуги, отримання яких є обов'язковим для забезпечення конституційних прав і свобод та задоволення законних інтересів людини та громадянина» [5].

Нині існує декілька проектів Закону України «Про адміністративні послуги». 29.01.2010 року проект такого закону було внесено до Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України (зареєстрований за № 6020), в цьому ж році 16 березня проект під аналогічною назвою було подано народним депутатом України В.І. Коновалюком (зареєстрований за № 6199) і нещодавно Президент України, як суб'єкт законодавчої ініціативи, вніс до парламенту проект Закону України «Про адміністративні послуги», який зареєстровано під № 9435 від 09 листопада 2011 року. Звичайно, що норми даного законодавчого акту з кожним разом при розробленні проекту удосконалювались. Останній проект на відміну від попередніх має визначення категоріального апарату, який буде застосовуватися в даному Законі. Безспірно, що і цей проект є ще не досконалим, адже Україна вперше намагається врегулювати такі відносини і тут помилки неминучі.

Назвемо визначальний фактор, який, на нашу думку, є причиною допущення юридичних помилок при проектуванні даного нормативного акту. Це розгляд формування і пропонування адміністративних послуг у концепції відповідного Закону у відриві від адміністративно-правових режимів окремих сфер правовідносин.

Адміністративні послуги неможливі поза визначеними правовими режимами, які представляють собою відповідні механізми адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. Адже, як вважає С.С.Алексеев, «немає суб'єктивного права, не забезпеченого обов'язком, і немає обов'язку, якому не відповідало б право. Як магніт не "живе", коли немає одного з полюсів, так і правовідносини не існують, якщо немає або уповноваженої, або зобов'язаної сторони»[6]. Адміністративно-правовий режим передбачає усталені, врегульовані адміністративним правом права і обов'язки суб'єктів адміністративно-правових відносин у відповідній сфері життєдіяльності, пов'язані з використанням предметів і об'єктів, які несуть в собі потенціальну загрозу громадській безпеці у разі їх довільного використання. Регламентується у зв'язку з реалізацією норм адміністративного права і компетенція суб'єктів виробництва послуг і права та обов'язки суб'єктів їх одержання у відповідній сфері.

З погляду на правові режими взагалі, існує думка, що правовий режим – це розпорядок справ, дій, система норм права, яка регулює діяльність, відносини між людьми із приводу

певних об'єктів. Саме тому російські вчені розрізняють юридичну сторону режиму (систему правил) і фактичну сторону (реальне здійснення режимних норм). Правовий режим, вважає Д.М. Бахрах, дуже широке юридичне поняття і він означає, що дії, відносини врегульовані правом. Для їхнього існування, розвитку, охорони використовується система юридичних засобів впливу (стимулювання, ліцензування, контроль, примус тощо). Відносини між людьми, їх спільна діяльність можуть бути побудовані на владі, на договорі й одночасній комбінації цих методів. Відповідно можна розрізнити правові режими владних відносин, договірні, змішані. Враховуючи спільний вплив таких важливих ознак правового регулювання, як предмет, метод, правові принципи, система суб'єктів і система джерел, можна розрізнити галузеві режими: адміністративно-правовий, цивільно-правовий, фінансово-правовий, цивільно-процесуальний і т.д. [7].

Не заперечуючи в цілому проти висловлених думок, в той же час маємо зазначити, що в правовій державі, переважна більшість відносин має бути врегульована правом, правом доцільно регламентувати всі відносини, які піддаються регламентації. Отже, мають бути визначені сфери суспільних відносин і на них спрямовані відповідні нормативні акти і норми, що становлять їх зміст. Причому, в більшості галузей відносин законодавець, не називаючи це правовими режимами, врегулював майже всі дії і поведінку їх суб'єктів.

Сфера відносин адміністративно-правового характеру є найскладнішою і найширшою. Причому ці відносини, не дивлячись, що вони є однорідними, управлінськими й організаційними, є ще й достатньо різноплановими, вони характеризуються різноманіттям. Звідси наявність в адміністративному праві великої кількості правових інститутів. Деякі з них перебазувалися до окремих комплексних галузей права, інші існують в межах фундаментальної галузі – адміністративного права. Адміністративно-правовий режим супроводжує діяльність органів і посадових осіб органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування при їхній взаємодії із громадянами й організаціями, а також між її ланками при реалізації ними своїх функціональних обов'язків, при регулюванні ними різних соціальних об'єктів і процесів. Він розрахований на повсякденну адміністративну діяльність, типові соціально-управлінські ситуації.

Отже, при інституціональному підході до питання надання адміністративних послуг їх неможливо розглядати відокремлено від адміністративно-правових режимів в рамках яких вони надаються. Інституційний підхід дозволяє позначити стійкі й реальні в часі й просторі характеристики політичних явищ. Суть цього підходу відбиває організаційний критерій, покликаний показати, що окремі індивіди самі по собі не можуть виступати у вигляді елементів політичної системи. Люди народжуються як соціально-біологічні, але не політичні істоти. Вони являють собою в цьому плані ті явища, з яких у відповідних історичних умовах при наявності певних соціальних якостей формуються елементи й система в цілому. Право визначає їх зв'язок з державою через створені з його допомогою правові режими. Потрібно визначити в законі спеціальні, особливі заходи виконавчої діяльності, які застосовуються на певній території, відносно певного об'єкта або предмета, установити спеціальний адміністративно-правовий режим. Елементами адміністративно-правового режиму є режим законності діяльності державної адміністрації у відповідних сферах (адміністративно-правовий режим державної реєстрації актів цивільного стану, правовий режим дозвільної системи, паспортний режим, правовий режим надзвичайного стану тощо).

В межах цих режимів надаються відповідні адміністративні послуги громадянам та іншим особам. В системі адміністративно-правового режиму державної реєстрації актів цивільного стану, наприклад, надаються адміністративні послуги реєстрації народження і

видачі відповідного свідчення. Правовий режим свободи пересування і вільного вибору місця проживання передбачає адміністративні послуги видачі паспортів громадянина України та реєстрації за місцем його проживання тощо.

На органи виконавчої влади покладено обов'язок розробити і затвердити відповідні стандарти адміністративних послуг, а Міністерству економічного розвитку і торгівлі разом з деякими іншими центральними органами виконавчої влади – Методичні рекомендації з розроблення стандартів адміністративних послуг. Думається, що окрім стандартів адміністративних послуг потрібно також розробити регламенти надання таких послуг органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Такі адміністративно-правові акти в державах ЄС і навіть в деяких державах СНД вже розроблені.

Стандарти окремих адміністративних послуг вже затверджено і впроваджено органами виконавчої влади України. Так, наказом Міністерства юстиції України N 3285/5 від 08.11.2011 р. було затверджено Стандарт надання адміністративної послуги з видачі, переоформлення та видачі дублікату ліцензії на провадження господарської діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів). Стандарт визначає опис етапів надання даної адміністративної послуги, склад, послідовність дій одержувача та адміністративного органу, вимоги щодо необхідного рівня її доступності та якості тощо [8]. МВС України розробило стандарти виконання запитів, пов'язаних з розшуком, установленням місця проживання (перебування) переважного місцезнаходження родичів; перевірки реєстрації місця проживання/переважного місцезнаходження та даних паспортного документа в разі його втрати і деякі інші.

Від визначення понять «адміністративна послуга», «стандарт адміністративної послуги» тощо в значній мірі залежить точність адміністративно-правового регулювання відносин адмінпослуг і якість їх отримання. Треба зазначити, що ще в постанові Кабінет Міністрів України «Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг» вже давалось визначення цих понять. Було закріплено, що «Адміністративна послуга - це послуга, яка є результатом здійснення суб'єктом повноважень щодо прийняття згідно з нормативно-правовими актами на звернення фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії), сертифіката, посвідчення та інших документів, реєстрація тощо)». «Стандарт адміністративної послуги - це акт, який видається суб'єктом відповідно до нормативно-правових актів, що визначають порядок надання адміністративної послуги, та містить інформацію про адміністративну послугу і процедуру її надання, зокрема умови та відповідальних осіб». В проекті Закону України «Про адміністративні послуги», внесеному до Верховної Ради України Президентом України також дається визначення адміністративної послуги, «адміністративна послуга, записано в ньому, – це прийняття згідно із законом за зверненням фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання нею визначених законом обов'язків». В цих визначеннях, на наш погляд, допущені деякі неточності. В них передбачається: по-перше, обов'язковість звернення особи за послугою і послугою є саме ті дії органу, які виконані на вимогу, за заявою суб'єкта їх отримання; по-друге, дії органу зводяться до прийняття акта на користь одержувача послуги. Думається, що послуга має надаватися не тільки за заявою фізичної або юридичної особи, її потрібно надавати і у випадках звернень органів виконавчої влади або місцевого самоврядування і за власною ініціативою органу, який її надає. Наприклад, це спостерігається у випадках, коли мова йде про надання послуги

новонародженій дитині, що проявляється в її реєстрації. Крім того, виражається вона не тільки в прийнятті акта, є й інші форми адміністративної діяльності, наприклад, надання дозволів, видача свідоцтв тощо. Інколи адміністративна послуга надається із застосуванням заходів примусу (наприклад, при доставлянні в міліцію особи, що знаходиться в нетверезому безпорадному стані в громадському місці). Адміністративна послуга проявляється в цілому ряді організаційних дій на користь одержувача. Таким чином, на наш погляд, під адміністративною послугою можна вважати систему організаційних дій, які вчиняються органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування (в деяких випадках із застосуванням заходів примусу), врегульованих адміністративним правом, направлених на створення умов щодо задоволення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, або юридичної особи приватного права за їх заявою або за ініціативою органу публічної адміністрації (державного органу або органу місцевого самоврядування).

Що стосується визначення поняття стандарту адміністративної послуги то це аж ніяк не акт, акт може бути правовим встановленням стандарту, але не самим стандартом. Стандарт адміністративної послуги – це еталон (модель), який містить систематизований комплекс характеристик дій та їх документального забезпечення щодо реалізації прав і свобод фізичних осіб та законних потреб юридичних осіб у конкретній сфері, виражений у відповідному нормативному акті органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування [9].

Часто при регулюванні відносин адміністративних послуг правовстановчі органи застосовують термін «надання адміністративної послуги». З метою відвертання недоречного застосування цього терміну потрібно зазначити, що за українською мовою послуга це діяльність, що здійснюється на чийсь користь. Цебто уже в самому слові «послуга» передбачається робота на користь фізичної або юридичної особи і не потрібно це ще раз підкреслювати в нормі права, що вона надається для когось, обмежуючись застосуванням терміну «послуга». Часто більш доречним було б застосовувати терміни «формування адміністративної послуги», «виробництво адміністративних послуг» тощо. Формування адміністративної послуги буде включати в себе дії і з правового регулювання відносин, і реалізацію норм права, спрямованих на задоволення прав, свобод та інтересів суб'єктів їх отримання. Виробництво послуг передбачає не тільки безпосередні дії, які включає в себе послуга, а й ряд підготовчих дій, і створення умов для роботи із реалізації норм права, спрямованих на отримання послуги громадянами.

Я назвав лише деякі проблеми правового регулювання адміністративних послуг. В дійсності їх значно більше і необхідно продовжувати роботу з аналізу нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу адміністративно-правових відносин, з метою їх досконалого регламентування.

Використані матеріали:

1. Урядовий кур'єр, 2009. – № 126. – 16.07. 2009 р.
2. Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг: Постанова Кабінет Міністрів України від 17.07.2009 р. N 737 // Офіційний Вісник України 2009. – № 54. – Ст. 1871.
3. Про затвердження Положення про Реєстр адміністративних послуг: Постанова Кабінет Міністрів України від 27.05.2009 р. N 532 // Офіційний Вісник України. – 2009. – № 40. – Ст. 1356.
4. Див., наприклад, Про затвердження переліку платних адміністративних послуг, які надаються Державною ветеринарною та фітосанітарною службою, органами та установами,

що входять до сфери її управління, і розміру плати за їх надання: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.06.2011 р. N 641 // Офіційний Вісник України 2011. – № 45. – Ст. 1857; Про затвердження переліків платних адміністративних послуг, які надаються Міністерством юстиції, Державною реєстраційною службою та структурними підрозділами територіальних органів Міністерства юстиції, що забезпечують реалізацію повноважень Державної реєстраційної служби: Постанова Кабінет Міністрів України від 25.05.2011 р. N 639 // Офіційний Вісник України. – 2011. – № 45. – Ст. 1856.

5. Про схвалення Концепції проекту Закону України "Про адміністративні послуги": Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. N 682-р, // Урядовий кур'єр. – 2009. – N119. – 07.07.2009.

6. Теория государства права / Учебник для вузов. Под ред. С.С.Алексеева, Изд. втор. – М.: Изд. Норма, 2000. – С. 354.

7. Бахрах Д.Н. Административное право России. Учебник для вузов. – М.: Норма, 2002. – С. 295.

8. Про затвердження Стандарту надання адміністративної послуги з видачі, переоформлення та видачі дублікату ліцензії на провадження господарської діяльності арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів): Наказ Міністерства юстиції України N 3285/5 від 08.11.2011 р. // Офіційний Вісник України. – 2011. – № 89. – Ст. 3251.

9. Розроблення та запровадження стандартів адміністративних послуг у сфері внутрішніх справ: метод. рек. / І.П. Голосніченко, О.Г.Циганов, П.П.Кульчицький, І.В.Бойко; за заг. ред.. М.Г.Вербенського. – К.: ДП «Розвиток», 2011. – С. 10.

НОРМОТАКТИКА: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Оніщенко Н.М.

завідувач відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М.Корецького НАН України,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України,

член-кореспондент НАПрН України

Сучасна теорія держави і права демонструє потужний категоріальний апарат, апарат визначення певних теоретичних конструкцій, правових генералізацій, що складають інструментарій у розкритті тих чи інших процесів право-державотворення в сучасному світі.

В такий спосіб досить цікавим питанням є питання співвідношення, а інколи навіть співіснування чи необхідності застосування певних теоретичних моделей. Кожна з таких моделей правових явищ повинна виконувати властиву їй методологічну функцію. І тут слід визначатися з критеріями науковості, традиційної методології, раціональності, що сформувалися в рамках загальної теорії держави і права.

Досить часто, і це виправдано, невеликий коефіцієнт корисної дії правопізнавальних конструкцій, визначається недосконалою дефініціями, інколи недостатньою або неповною їх розробкою, в деяких випадках, невиправданою захарашеністю синоніманічних термінів, а також – дефіцитом методологічних засобів, що викликано значним бурхливим розвитком державно-правових інститутів в умовах демократичних трансформацій.

Крім того, слід мати на увазі, що усталений категоріальний апарат у сфері теорії держави і права не є догматичним і константним, він може і повинен поповнюватися новими

категоріями та поняттями відповідно до вимог сучасного правового розвитку. Цього вимагає і логіка наукового дослідження, і розуміння права як явища соціальної дійсності¹.

На наш погляд, такою спробою нового пізнання правових явищ, що матиме важливе методологічне значення, може слугувати запровадження у загальну теорію держави і права, категорії «нормотактика», яка близько стикається з категоріями «правове регулювання», «правовий вплив», «соціальні норми» і, в першу чергу, «соціальне регулювання» тощо. Спробуємо це мотивувати. Не викликає сумніву, що явище «соціальна регуляція» досліджено в нашій науці досить ґрунтовно [3, С. 34-45]. Втім не викликає сумніву і той факт, що дослідницька увага здебільшого зосереджувалася саме на матеріальній стороні пізнання (сутність різновидів соціальних норм, їх виникнення, природа тощо), а не на функціональному «навантаженні», тобто аналізі окремих процедурних аспектів, дії соціальних норм, що демонструють співвідношення, рольове «навантаження» соціальних норм на певних етапах просторово-часового розвитку, їх взаємовплив, «взаємопосилення», взаємообґрунтування спільного існування у просторі та часі. Крім того, слід враховувати демонстрацію того, що при певних умовах, занепад однієї групи соціальних норм може викликати і викликає дисфункції розвитку іншої групи. Мова іде, в першу чергу, про моральні і правові норми в сучасному суспільстві. Виявлення взаємозв'язку та специфіки всіх видів соціальних норм є важливим для з'ясування їхньої соціальної цінності.

За всієї своєї відносної самостійності право, як і інші види соціальних норм, здійснює свої регулятивні функції не відособлено, а в єдиному комплексі й тісній взаємодії з іншими соціальними регуляторами.

Соціальні функції моралі, звичаїв, традицій значною мірою ідентичні функціям права. Різниця полягає в соціальній значущості суспільних явищ, що регулюються мораллю, традиціями і правом. Інакше кажучи, у механізмі соціального регулювання спостерігається своєрідний розподіл ролей між правом, мораллю, звичаями, традиціями у виконанні одного й того ж завдання – упорядкування суспільних відносин.

Соціальне призначення права та інших соціальних норм виявляється в їх функціональному призначенні – регулятивному, охоронному, економічному, політико-ідеологічному, виховному тощо.

Системна цілісність усіх соціальних норм забезпечує соціальне регулювання, але є принципова відмінність кожного виду.

Усі соціальні регулятори (право, мораль, релігія) нормативні, і всі соціальні норми мають свої специфічні санкції. Специфіка цих санкцій обумовлена об'єктивною природою й особливостями цих різних по суті видів.

Наявність зв'язків між різними компонентами в суспільстві є необхідним способом існування як людей, так і їх об'єднують і суспільства в цілому. Оскільки виробнича, політична, виховна діяльність людини та об'єднань можлива лише у спілкуванні з іншими людьми і іншими компонентами суспільства.

Значна частина суспільних відносин характеризується суперечливими інтересами їх учасників. Одним з основних способів узгодження суперечливих інтересів суб'єктів суспільних відносин є нормативне регулювання. Суспільство, держава, окремі соціальні прошарки розробляють правила, які передбачають варіанти поведінки в тому чи іншому випадку, ситуації. Для того щоб досягти поставленої мети і в той же час не порушити прав і

---

¹ Так, наприклад, тільки в 80-х роках ХХ ст. в науковий обіг була введена категорія «правова система». Ще пізніше категорії «правове життя», «правова дійсність» тощо.

інтересів інших людей і їх об'єднань. Слід зберігти певний розумний баланс різних соціальних регуляторів певного суспільства.

Провідний принцип нормативного регулювання був чітко виражений ще християнською заповіддю – «не роби нічого іншому такого, що не бажаєш собі сам».

Соціальні норми виникли як спосіб управління справами суспільства і забезпечення узгоджених дій між його членами.

Як уже підкреслювалося на початку нашого викладу занепад моралі не може не позначатися на появі дисфункцій правового розвитку в певних просторово-часових вимірах. Саме стабільність моральних норм, моральна «переконаність» суспільства, повага до усталених загальнолюдських канонів поведінки призводить до сприйняття настанов права, поваги до нього, до підвищення авторитету цього найбільш дієвого соціального феномена.

Право і мораль – регулятори суспільних відносин, які ніколи не характеризувалися «неподоланими» перешкодами або «кам'яними мурами» між собою. Грані між ними досить рухливі. Причому, як неодноразово зазначали вчені-правознавці, соціологи, філософи «мораль» швидкоплинно перетворюється на право в результаті глибоких соціальних криз, розладу тощо [4, С. 59].

Мораль виступає як внутрішній саморегулятор поведінки індивіда, моральність – як зовнішній регулятор. Притому можливе поєднання та узгодження дії обох регуляторів [4, С. 37].

Слід зазначити, що в суспільстві в якому занепадає мораль, моральне «навантаження» лягає на інші соціальні регулятори, наприклад, на релігійні норми. Про це свідчать останні наукові публікації, конференції та методологічні семінари [1].

Архітектоника соціального регулювання багато в чому залежить від збалансованої взаємодії соціальних регуляторів між собою. В такий спосіб пропонуємо в рамках толерантного наукового обговорення та дискутування визначити необхідною складовою правової політики держави, окремим вектором суспільного розвитку в цілому, елементом прогностичної функції права «нормотактику» - процес пов'язаний з розвитком усіх визнаних державою соціальних регуляторів (особливо моральних) з метою більш досконалого, відповідного вимогам цивілізованого суспільства регулювання сучасних суспільних відносин. Так в сучасних наукових наробках, неодноразово підкреслювалося, що саме державна правова політика, крім інших факторів, прямо залежить від рівня правової культури, врахування традицій, моральних якостей, установ та цінностей пересічних громадян та посадових осіб різного рівня, особливостей їх менталітету та психології².

Література:

1. Андрусишин Б.І., Бондаренко В.Д. Державно-церковні відносини: історія, сучасних стан та перспективи розвитку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. – 387 с.; Див. матеріали методологічного семінару «Право – Християнство – Особа: аспекти взаємодії», який відбувся 15 грудня 2011 р. в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

2. Курс лекцій з питань законотворчості: навчальний посібник. – К.: МП «Леся», 2011. – С. 65.

---

² Курс лекцій з питань законотворчості: навчальний посібник. – К.: МП «Леся», 2011. – С. 65.

3. Понятие и виды социального регулирования. Особенности правового регулирования // *Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс: учебник / под ред. Ю.Н. Оборотова.* – О.: Фенікс, 2011. – С. 34-45.

4. Толкачова Н.Є. Звичаєве право: Навчальний посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», - 2006. – С. 59.

ПОРЯДКУ І ВИДИ ОСВІДУВАННЯ В ПРОЕКТІ КПК УКРАЇНИ

Лук'янчиков Є.Д.

д.ю.н., професор, професор кафедри інформаційного та підприємницького права НТУУ «КПІ»

Освідування є самостійною процесуальною дією і в чинному КПК України (ст. 193) розміщується в одній главі з оглядом і відтворенням обстановки та обставин події. Обумовлюється це збігом пізнавальних прийомів, що застосовуються під час проведення даних слідчих дій. В проекті нового КПК України (реєстр. №9700) освідування включено до глави 20 «Слідчі (розшукові) дії».

На відміну від чинного КПК мета даної слідчої дії розширюється і полягає не тільки у виявленні на тілі особи особливих прикмет, але і слідів кримінального правопорушення. На дану обставину звертала увагу О.В. Капліна і пропонувала відносити до мети даної слідчої дії виявлення «слідів злочину та інших властивостей і ознак, що мають значення для кримінальної справи» [1, с. 313]. Віднесення до мети освідування встановлення слідів злочину не викликає заперечень. Встановлення «інших властивостей» організму людини потребує додаткового розгляду.

Необхідність встановити на тілі особи сліди кримінального правопорушення обумовлюється потребами практики і не викликає сумніву. Щодо інших завдань освідування слід звернути увагу на наступне. Розвиток теорії кримінального процесу і криміналістики України перебуває під впливом аналогічних процесів у Росії. Відповідно до ст.181 КПК РФ мета освідування полягає у «виявленні слідів злочину та особливих прикмет» на тілі відповідної особи. Дане положення знаходило відображення в підручниках з кримінального процесу і криміналістики, якими переважно користувалися на теренах України. Воно стало настільки розповсюдженим, увійшло в науковий обіг, що його сприймають як таке, що відповідає вітчизняному законодавству. Подібний вплив спостерігаємо і сьогодні, про що свідчить наведене вище визначення мети освідування О. В. Капліною. Поряд з встановленням зазначених обставин, до мети освідування вона відносить виявлення «властивостей особи, що мають значення для справи». Таке твердження повною мірою відповідає вимогам ст. 179 КПК РФ, якою до мети освідування віднесено виявлення стану сп'яніння або інших властивостей і ознак особи, що мають значення для справи.

Зазначимо, що ні чинний, ні проект нового КПК України не згадують про встановлення властивостей особи під час освідування. В статті 238 проекту КПК мета освідування розширюється, проте встановлення стану особи до неї не включається, що слід визнати доречним.

Крім того дана стаття містить декілька новел у порівнянні з чинним КПК України. Змінюється порядок освідування. Якщо сьогодні для його проведення виноситься постанова слідчим, то проект передбачає можливість його проведення лише на підставі постанови прокурора. Такий порядок спрямований на створення додаткових гарантій захисту особи, забезпечує її недоторканність.

З незрозумілих обставин дана норма обмежує коло осіб, які можуть проводити освідування (слідчий, прокурор), виключаючи з нього орган дізнання, а також не передбачає можливості освідування обвинуваченого, на відміну від чинного КПК.

Чинний КПК України (ст.193) передбачає два види освідування залежно від того, хто його проводить: слідче – може проводити слідчий, орган дізнання, прокурор; медичне – може проводити судово-медичний експерт, а за його відсутності лікар, що має відповідні спеціальні знання.

З аналізу ст.238 проекту КПК види освідування залишаються під сумнівом. Слідче освідування не викликає заперечень. Воно проводиться слідчим, а у разі необхідності за участю судово-медичного експерта або лікаря. Щодо медичного освідування залишаються нез'ясованими окремі питання. В статті зазначається, що воно може проводитися лікарем за згодою особи, яка освідується і не згадується судово-медичний експерт. На нашу думку у цьому вбачається певна прогалина. Проведення освідування судово-медичним експертом може бути більш результативним. Така діяльність є його професійним обов'язком і повсякденною роботою. Сумніви у визнанні даного виду освідування у сучасному викладенні даної норми виникають і тому, що передбачена лише одна форма фіксації результатів освідування – протокол (ч.5 ст. 238). Складання протоколу процесуальної дії є прерогативою слідчого. Виникає запитання про те, яким документом мають оформлятися результати освідування проведеного лікарем. Зазначена обставина має знайти обов'язкове відображення в нормі КПК.

Об'єктом освідування є тіло людини, що зачіпає її права на особисту недоторканість. Тому під час проведення освідування забороняється застосовувати дії, що принижують гідність людини або небезпечні для неї. Якщо освідуванню підлягає особа іншої статі, його проведення доручають слідчому відповідної статі.

Освідування в слідчій практиці часто пов'язано з необхідністю встановити на тілі людини подряпини, сліди укусів, хірургічних операцій, крові тощо. Це потребує використання спеціальних знань у галузі медицини. Слідчий доручає таке освідування судовому медику або лікарю. Останні за результатами огляду тіла людини складають відповідно акт або довідку. Такі дії Л. Д. Удалова називає медичним освідуванням [2, с. 182]. Разом з тим слід звернути увагу на те, що судовий медик і лікар підходять до освідування більшою мірою з медичної точки зору і менше уваги звертають на встановлення та фіксацію особливих прикмет і слідів, які можуть у подальшому мати значення для проведення трасологічних досліджень з метою встановлення механізму заподіяння тілесних ушкоджень. У цьому зв'язку слушною є думка С. О. Софронова, про проведення освідування безпосередньо слідчим із залученням до участі у ньому судового медика або лікаря [3, с. 13-14]. Це дозволить поєднати знання юридичні і медичні під час проведення освідування, щоб встановити наявність і характер тілесних ушкоджень – ран (вогнепальних, різаних або колотих, рубаних або заподіяних тупим предметом); саден, подряпин, синців, слідів дії отруйної речовини, визначити їхні розміри, локалізацію на тілі та правильно і повно відобразити встановлені обставини у протоколі слідчої дії.

На завершення слід зазначити, що урахування зазначених пропозицій в процесі завершення роботи над проектом КПК України сприятиме покращенню викладення його окремих положень, що стосуються порядку освідування, усуненню неузгодженостей і суперечностей між окремими частинами даної норми.

Список використаних джерел

1. Капліна О. В. Слідчі дії / О. В. Капліна // Кримінальний процес: підручник / За ред. Ю. М. Грошевого та О. В. Капліної. – Х. : Право, 2010. – 608 с.
2. Удалова Л. Д. Кримінальний процес України / Л. Д. Удалова. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 352 с.
3. Сафронов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжкого і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 „Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза” / С. О. Сафронов. – К., 1999. – 19 с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОСББ. ПРОБЛЕМИ ЙОГО СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ

Цирфа Г.О.

*к.і.н, доцент факультету соціології і права
НТУУ „КПІ”*

Перші об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (ОСББ) в Україні з'явилися з того часу, коли почалася приватизація житлового фонду. Станом на 1 січня 2011 року в Україні налічувалося 12 тисяч ОСББ, а це лише 15 процентів від кількості будинків. Відповідно до програми реформування до кінця 2014 року заплановано створення 45 тисяч ОСББ, що становитиме близько 70 процентів. [1]

На глибоке переконання автора, через неузгодженість та недосконалість окремих норм законодавства, створювати ОСББ в Україні ще зарано. Законодавча база не підготовлена до повноцінного переходу до таких об'єднань. Практика показує, що мешканці, які вже створили ОСББ потерпають від свавілля представників цього об'єднання.

Основною метою цієї роботи є з'ясування правового статусу ОСББ і аналіз проблем, які гальмують створення і функціонування ОСББ.

З'ясовуючи статус ОСББ, зазначимо, що цей суб'єкт за Законом України від 29 листопада 2001 року № 2866-III «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (надалі Закон) має своє визначення. Це - юридична особа, створена власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна

Частина п'ята ст. 4 Закону встановлює, що зазначене об'єднання може здійснювати господарську діяльність для забезпечення власних потреб безпосередньо або шляхом укладення договорів з фізичними чи юридичними особами.

Як будь-яка юридична особа, кожне ОСББ має свою назву, печатку зі своїм найменуванням, розрахункові рахунки в установах банку, а також інші необхідні реквізити (офіційні бланки, штампи, зареєстрований логотип тощо). Правовою основою Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку є статут. ОСББ від свого імені набуває майнові і немайнові права та обов'язки, виступає позивачем та відповідачем у суді і відповідає за своїми зобов'язаннями тільки коштами і майном об'єднання, а не майном своїх членів.

Виходячи із норм Закону, ОСББ є неприбутковою організацією і не має на меті одержання прибутку для його розподілу між членами об'єднання. Тобто для забезпечення власних потреб ОСББ може здійснювати господарську діяльність, проте, доходи, отримані від цієї діяльності, мають направлятися лише на утримання або ремонт будинку. Такий статус надає ОСББ пільги по сплаті податків на прибуток і на додану вартість.

У багатоповерхових житлових будинках присутні різні типи власників (власники квартир, муніципальні, відомчі квартири, нежилі приміщення, які зайняті підприємцями або перебувають у державній власності).

Із будинком нерозривно зв'язана земельна ділянка, на якій він розташований в установлених межах, а також споруди, інженерні мережі та такі об'єкти, як гаражі, стоянки, дитячі ігрові майданчики та ін., що в цілому, разом із будинком, складає єдиний комплекс нерухомого майна. Для управління і розпорядження всім цим господарством і створюються об'єднання власників.

В інших країнах такі об'єднання мають назву «кондомініум». В перекладі з латинської мови кондомініум - це спільне володіння. В багатьох країнах світу ці об'єднання оперативно і якісно вирішують постійно виникаючі соціально-побутові проблеми мешканців: поліпшують обслуговування, благоустрій території, здійснюють своєчасний ремонт тощо.

В Україні інтереси споживачів, що мешкають у багатоквартирному житловому фонді, на сьогодні в більшості представляють органи місцевого самоврядування. Вони і за законодавством і фактично виступають монополістами з боку попиту. І тут вже можна говорити про безліч проблем.

За даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ, більше 60% багатоквартирних будинків, яких усього в країні близько 80 тис., відносяться до «застарілого фонду, що потребує реконструкції» (будинки, побудовані в 1956-1991 рр.). За розрахунками експертів, на їх модернізацію потрібно понад \$ 15 млрд. [2]

Така ситуація, безумовно, є причиною активного стимулювання мешканців з боку влади до створення ОСББ, оскільки передача застарілого житлового фонду на баланс такого об'єднання дозволить їй уникнути фінансових вкладень у реконструкцію та обслуговування будівель.

Звісно, що житловий сектор став більше споживати енергоресурсів, частіше стали проривати труби, частіше течуть дахи і все це потребує ремонту. Мешканці багатоповерхівок наївно продовжують чекати, що держава (або місцева влада) відремонтує їхню власність. Але безперечним можна вважати той факт, що існуюча система управління житловим фондом є вкрай неефективною.

Зрозуміло, альтернатива потрібна. І вона вже є – ОСББ. Це один з небагатьох засобів, що може допомогти громадянам України відчувати себе повноправними господарями своїх квартир.

І йдучи цим шляхом, необхідно виключити можливість створення ОСББ без надання на то згоди більшості мешканців. Незаконно створенні, вони диктують незаконні умови діяльності, а взаємини мешканців з ними приводять, як правило, до суду. Красномовним у цьому зв'язку є той факт, що завдяки виявленню шахрайських схем, пов'язаних із діяльністю ОСББ вже порушено понад 2 тис. кримінальних справ. [3]

Натомість, діючим ОСББ необхідно дати змогу на практиці довести свою ефективність. Тоді інші мешканці, які живуть у будинках без ОСББ, беручи до уваги позитивний приклад, все таки будуть створювати ОСББ.

Використана література:

1. <http://portal.rada.gov.ua/> Пленарне засідання 23 вересня 2011 року
2. <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/rejderi-u-tebe-vdoma> /Україна комунальна
3. <http://ukr.obozrevatel.com/>

РОЛЬ ПРАВА У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ

Чепульченко Тетяна Олексіївна

кандидат юридичних наук, доцент

зав. кафедри теорії права і держави

ФСП, НТУУ «КПІ»

Питання, пов'язані з соціальним регулюванням відносин у суспільстві, у тому числі й правовим регулюванням, є предметом вивчення значного кола дослідників, не лише правознавців, а й соціологів, політологів, філософів тощо.

Дослідження соціального та власне правового регулювання юридичній літературі представлено працями С. Алексєєва, О. Венгерова, В. Гоймана, В. Горшенєва, О. Іоффе, Казимирчука, О. Малько, Г. Мальцева, Є. Пенькова, Л. Спірідонова та ін.

Однак потребують подальшого розгляду питання ролі та цінності права як нормативного регулятора суспільних відносин, особливо з огляду на поширене останнім часом інтегративне розуміння права та впровадження принципу верховенства права в сучасній Україні.

Регулювати (у соціальному житті) – означає визначати поведінку людей та їх колективів, надавати цьому напрямку функціонування та розвитку, вводити соціальне життя в певні рамки, цілеспрямовано його упорядковувати [1, с. 31].

З огляду на зазначене особливою є роль права як соціально-нормативного регулятора.

Право у широкому його розумінні (особливо з огляду на сукупність етичних суспільних його цінностей – справедливість, порядок, моральність та ін.), щоб стати реально діючим та захищеним з боку держави, повинно мати свій формальний вираз, тобто бути зведеним у певний нормативно-правовий акт, що приймається чи санкціонується державою.

Право не має завдань, відділених від завдань суспільного цілого, й тому можна говорити про його соціальні функції. По-перше, право одночасно сприяє моделюванню соціальних цілей і є інструментом їх досягнення. По-друге, право закріплює умови вільної діяльності людини у сфері родини, побуту, культури; право опосередковує утворення самої людини. По-третє, право закріплює економічні засади вільної діяльності особистості, її матеріальну та інтелектуальну власність. Тому отримують правове опосередкування виробництво, розподіл, обмін та споживання матеріальних благ. По-четверте, право забезпечує участь особи у справах суспільства, її можливість об'єднуватися з іншими в громадські організації та партії. Тут право опосередковує політичну свободу, відносини людей у сфері боротьби з владою, участь громадян у її розподілі та здійсненні [3, с. 85].

Отже, право, існуючи саме у вигляді таких, а не інших норм та відносин, виражає кінцевий результат взаємодії чисельних економічних, політичних та соціально-культурних факторів і виступає як соціально-нормативний регулятор, який має неабияку соціальну цінність.

Виконання правом своєї соціальної ролі в першу чергу обумовлене його нормативністю. Реалізуючи будь-яку свою функцію, право завжди визначає міру, обсяг належної, забороненої або дозволеної поведінки, визначає правове становище людей та наділяє їх правами та обов'язками у відносинах між собою та з державою. Загальнообов'язковість, формальна визначеність, конкретність норми дозволяють моделювати різні суспільні відносини, охопити весь спектр конкретних відносин, відокремити та закріпити їх основний зміст.

Отже, право охоплює всю соціальну систему: регулює життя об'єкта управління; визначає характер та параметри самого управління; регулює внутрішнє життя суб'єкта, який управляє (держави та його органів) [3, с. 81].

Однак, на сучасному етапі відбулося відхилення від розуміння права як системи норм. Визначальним є те, що в Конституції України структура влади і принципи її організації, права і свободи людини і громадянина вперше закріплено на основі природного праворозуміння.

Вплив морально-етичних чинників на право та його зміст є настільки суттєвим, що складає морально-етичну основу права. Мораль і етика наповнюють право цінностями правди, справедливості, добра, милосердя, добродійності, тим самим надаючи самому праву міру, перетворюючи його з формального мірила на моральну суспільну міру.

Отже, важливим моментом при визначенні права є те, що право ґрунтується на досягнутому суспільством рівні моралі та етики, які визначають водночас міру права.

Суттєвою ознакою саме регулятивного визначення права є легітимованість його норм, тобто визнання їх суспільством як таких, котрим потрібно слідувати, які є необхідними, що мають визначати спосіб життєдіяльності суспільства. Легітимація перетворює право у те, чим воно є, надає силу, освячуючи суспільним авторитетом [233, с. 240-246].

Слушно, на наш погляд, підкреслює Н. Оніщенко, що право не регулює все суспільне життя. Чисельні суспільні відносини унормовані іншими правилами-нормами: моралі, правилами виховання, етикету тощо. Нормами права також не регулюються явища та події, що не залежать від волі та свідомості людей. До них належать, наприклад, стан здоров'я людини, природні явища і т. ін.

Як пише П. Виноградов: «Ані держава, ані її закони не можуть виконати неможливе завдання – підкорити своєму впливові всі інтереси, що породжуються суспільним життям, і керувати окремими особами у виборі та здійсненні цих інтересів» [2, с. 284]. Це вказує, зокрема, на те, що найбільшу цінність в процесі правового регулювання відіграють внутрішні, моральні властивості права.

Отже, роль права як соціально-нормативного регулятора визначається не лише існуванням узгодженої системи правових норм, які регламентують відносини у всіх сферах життя суспільства і держави, а й його могутнім моральним потенціалом, що впливає на свідомість людей, на їх мотиви, культуру тощо.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Теория права. – М. : БЕК, 1999. – 224 с.
2. Виноградов П. Г. Цель права. Очерки по теории права // Теория государства и права : [хрестоматия] / [под ред. И. И. Лизиковой]. – М. : Академический проект, 2005. – 720 с.
3. Соціологія права : [підруч. для студентів юрид. спец. вищих навч. закл.] / [М. І. Панов, Н. П. Осипова, Л. М. Герасіна та ін.; за ред. Н. П. Осипової]. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 276 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс : [підручник] / [за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.

СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖ СТАНДАРТОМ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ ТА СТАНДАРТОМ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Циганов Олег Григорович

кандидат технічних наук, доцент,

т.в.о. Начальника лабораторії ДНДІ МВС України

Адміністративна реформа, яка на сьогодні реалізується в Україні, передбачає, зокрема, як формування ефективної організації виконавчої влади, так і переорієнтацію її діяльності на надання якісних адміністративних послуг.

При визначенні якості послуги позиції заінтересованих сторін, пов'язаних з її наданням дещо різняться. Так, з точки зору надавача якість послуги – це здатність сукупності властивостей та характеристик послуги відповідати вимогам нормативних документів, що регулюють порядок її надання. А з позиції споживача якість послуги – це здатність сукупності властивостей та характеристик послуги відповідати вимогам цього споживача. Тому, під *якістю послуги* слід розуміти здатність сукупності невід'ємних властивостей та характеристик послуги відповідати вимогам споживачів та інших заінтересованих сторін.

Від якості послуги слід розрізняти *якість обслуговування (надання послуги)* – сукупність характеристик процесу та умов надання послуги, які забезпечують задоволення потреб одержувача послуги стосовно процедури її надання. Якість обслуговування, на відміну від якості послуги, у значній мірі залежить від надавача послуги. При цьому потрібно розуміти, що адміністративна послуга це не тільки результат багатопланового процесу взаємодії споживача цієї послуги та представника публічної адміністрації в ході її надання, а й самі дії, що призвели до цього результату. Тому споживачі здатні оцінити якість адміністративної послуги тільки дослідним шляхом – після її надання, в той час як недостатній рівень обслуговування може бути виявлений як у ході отримання результату процесу обслуговування, так і в ході безпосереднього здійснення цього процесу, і навіть зменшити попит на послугу, що надається.

Очікувана послуга являє собою очікувану якість і може співвідноситися з бажаннями та індивідуальними нормами споживачів, з об'єктивними уявленнями про очікуване або іншим стандартом порівняння. Задоволеність одержувача послуги складається не тільки з оцінки результату (одержав довідку, дозвіл, паспорт тощо), але й з оцінки самої процедури взаємодії. Тобто необхідно виділяти як характеристики послуги, так і параметри обслуговування. Навіть домігшись результату, одержувач послуги залишиться незадоволеним, якщо процес взаємодії налаштований без урахування його потреб. Але й при самих дружніх процедурах взаємодії, одержувач послуги буде незадоволений, якщо з'ясується, що він одержав неякісну послугу (наприклад, виданий документ містить орфографічні помилки). Саме тому ці два параметри – якість послуги та якість обслуговування – взаємозалежні [1, с. 4].

Окрім зазначених понять слід також розрізняти таке поняття як "доступність послуги", яке означає фактичну можливість споживачів звернутися за наданням послуги. *Доступність послуги* – частина характеристик послуги та процесу обслуговування, що визначає можливість одержання послуги споживачами з урахуванням усіх об'єктивних обмежень. При цьому, якщо невідповідність показникам якості та обслуговування призводить до меншої задоволеності споживачів послуги, то невідповідність показникам доступності – до зменшення кількості цих споживачів. Для різних послуг та категорій споживачів доступність послуги може визначатися різними характеристиками, не тільки тими, що часто зустрічаються (наприклад, наявність необхідної інформації, можливість вільного доступу до приміщення адміністративного органу тощо), але і специфічними для одержувачів (наприклад, відсутність перекладу на рідну мову

для іноземців).

Для оцінки якості адміністративних послуг необхідно визначити критерії за якими може здійснюватися така оцінка. При цьому, оцінка якості послуг може здійснюватися як з точки зору публічної адміністрації, представники якої надають послугу (внутрішня оцінка), так і з позиції її споживачів (зовнішня оцінка). Тому наближення офіційних вимог до очікувань приватних осіб є найважливішим орієнтиром у вдосконаленні системи організації надання адміністративних послуг. Сукупність критеріїв оцінки якості повинна повністю охопити діяльність адміністративного органу щодо надання адміністративних послуг. Адже більша кількість критеріїв оцінки якості адміністративних послуг дає змогу найбільш точно оцінити якість їх надання. В той же час, для того, щоб оцінка якості була об'єктивною, треба мати чіткі, найкраще – кількісно визначені вимоги. У такому разі безпосереднім мірилом якості адміністративних послуг виступає вже не сам критерій, а ці конкретні вимоги, які можна назвати "стандартами". Таким чином, критерії оцінки якості адміністративних послуг є підставою для встановлення стандартів цих послуг.

Головним завданням стандартизації адміністративних послуг є мінімізація витрат взаємодії з приводу надання послуги між одержувачами послуги – фізичними та юридичними особами – і органами влади, уповноваженими її надавати. Чітка і максимально повна регламентація процесу взаємодії між адміністративними органами та приватними особами під час надання (одержання) адміністративних послуг унеможливить зловживання при здійсненні посадовими особами своїх повноважень, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню дотримання прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

У зв'язку з тим, що існують відмінності між якістю послуги та якістю обслуговування, розрізняють поняття "стандарт адміністративної послуги" та "стандарт обслуговування (надання адміністративної послуги)". Стандарт адміністративної послуги являє собою систематизований набір вимог до порядку, умов та процедури надання адміністративної послуги уповноваженим органом, а також результату її надання. Такий стандарт повинен включати вимоги, які б забезпечували необхідний рівень доступності, зручності та якості адміністративної послуги в цілому, а також на кожному етапі її надання. Зміст стандарту адміністративної послуги визначається, з одного боку, з огляду на потреби та побажання одержувачів послуги, а з іншого – на технологічні, матеріально-технічні, фінансові, інші ресурсні обмеження уповноваженого органу, а також межі його компетенції. Стандарт адміністративної послуги встановлюється у вигляді нормативного правового акту, що визначає вимоги до взаємодії адміністративного органу (його посадових осіб) з фізичними та юридичними особами. На відміну від стандартів послуг, які розробляються для кожного типу послуг, стандарт обслуговування містить вимоги до загальної процедури взаємодії адміністративного органу з одержувачами цієї послуги.

Стандарт послуги або ж повинен включати в себе розділи, які фактично складають зміст стандарту обслуговування або ж містити посилання на стандарт обслуговування із вказівкою правил застосування. У той же час, розподіл документів на "стандарт обслуговування" та "стандарт послуг" дозволяє створити гнучкіші системи, у більшій мірі пристосовані до специфічних умов діяльності органу публічної адміністрації. При цьому запровадження стандарту обслуговування повинне відбуватися одночасно із запровадженням стандартів послуг.

Список використаних джерел

1. Методика разработки и внедрения стандартов государственных услуг. – М., 2006. – 38 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tomsk.gov.ru>.

РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Качуровський Станіслав Вікторович

студент 4 курсу ФСП, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Кузнєцова Лілія Олександрівна,

кандидат юридичних наук, доцент

Державна служба, відповідно до законодавства України, є професійною діяльністю осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів (Ст. 1 ЗУ «Про державну службу»).

Метою даної роботи є визначення меж регулювання адміністративного і трудового права шляхом виявлення правової природи відносин, що виникають при вступі осіб на державну службу. Для досягнення даної мети нами було проаналізовано низку робіт відомих науковців, досліджено нормативно-правову базу стосовно зв'язку трудового та адміністративного права України щодо організації праці державних службовців.

Актуальністю даної теми є необхідність розробки нового трудового законодавства України з обов'язковим включенням до нього норм, що регулюватимуть правовідносини окремих категорій працівників, зокрема й таких, як державні службовці.

Сьогодні в законодавстві відсутня пряма вказівка на те, що на дану категорію працівників поширюється трудове законодавство, що їхні трудові правовідносини виникають на підставі трудового договору. Проте, це не має бути приводом вважати, що державні службовці не входять до числа суб'єктів трудового права. Безумовно, при вступі на державну службу особа наділяється певними владними повноваженнями, але державний орган не наділяється такими ж повноваженнями щодо неї.

«Служіння державі, про яке говорять адміністративісти, – за своєю суттю трудова діяльність, здійснювана на основі найму, де працівником є державний службовець, а наймачем – державний орган» [2, с 56].

Н.Б. Болотіна визначає наступні риси трудових правовідносин: 1) трудові відносини виникають на підставі угоди між працівником і роботодавцем; 2) це праця юридично несамостійна, а така, що протікає в рамках визначеного підприємства, установи, організації (юридичної особи) або в окремого громадянина (фізичної особи); 3) відбувається виконання роботи певного виду (трудої функції); 4) така праця здійснюється з підляганням трудовому розпорядку; 5) ця праця здійснюється не на основі власних коштів виробництва, а за рахунок коштів (капіталу) роботодавця; 6) вона здійснюється не на свій страх і підприємницький ризик, а шляхом виконання під час роботи вказівок та розпоряджень роботодавця або уповноваженого ним органу і за гарантовану оплату; 7) трудовий договір, як правило, укладається на невизначений строк і лише у випадках, передбачених законодавчими актами, – на визначений строк; 8) здійснення трудової діяльності переважно відбувається у колективі працівників (трудова колективі) [1, с. 51-52].

Перелічені риси з певними особливостями притаманні відносинам між державним органом і державним службовцем. Так, має місце елемент договірності виникнення та припинення трудових правовідносин, про що свідчить вільність вступу на державну службу. При наявності вакансії на заміщення певної посади державний орган оголошує конкурс, за результатами якого приймає на роботу спеціаліста. Тобто, роботодавець виявляє бажання прийняти на роботу працівника. Особа, в свою чергу, має намір виконувати специфічну трудову функцію, – здійснювати державне управління, - за гарантовану оплату і в рамках

певного трудового розпорядку. Таким чином, відносини особи (працівника) і державного органу (роботодавця), які виникають зі вступом першої на службу, слід визначити трудовими з відповідною необхідністю врегулювання таких на підставі норм законодавства про працю [3, с 305].

Умови трудового розпорядку, обов'язковість розпоряджень адміністрації, дисциплінарна відповідальність за порушення трудової дисципліни, оплачуваність праці за кількісними та якісними показниками, законодавче регулювання робочого часу, забезпечення права на відпочинок вказують на трудову природу правовідносин між державним органом та державним службовцем. Обмеження діяльності державних службовців виключно адміністративно-правовою природою є неприпустимим.

Сьогодні в деяких країнах Західної Європи державні службовці мають право на страйки для захисту власних економічних та соціальних прав та інтересів, що свідчить про зближення трудових прав робітників та службовців. Українське законодавство не передбачає такого права для державних службовців; отже, виникає колізія в законодавстві, адже стаття 44 Конституції України надає право на страйк для захисту прав та інтересів усім працюючим.

На нашу думку, існує необхідність переглянути і доповнити трудове законодавство, віднісши працю державних службовців до сфери дії трудового права.

Список використаних джерел

1. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підручник / Н. Б. Болотіна. – К. : Вікар, 2003. – 725 с.
2. Иванов С. А. Трудовое право переходного периода: некоторые проблемы / С.А. Иванов // Государство и право. – 1994. – № 4. – С. 53–61.
3. Іншин М. І. Державна служба як сфера регулювання трудового права / М. І. Іншин // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 303–308.

СЕКЦІЯ № 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ПІДСЕКЦІЯ № 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВО ТА ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Науковий керівник: Чепульченко Т. О., к.ю.н., доцент

ПРАВО ТА РЕЛІГІЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Львова Олена Леонідівна

канд. юрид. наук, старший наук. співроб. Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Право відіграє особливу роль в системі соціальної регуляції. Основне призначення права полягає у тому, щоб бути потужним соціально-нормативним регулятором, визначальником можливої й обов'язкової поведінки індивідів та їх колективних утворень.

С Алексєєв підкреслює, що право як масштабний елемент, блок (підсистема) суспільства є нормативно-ціннісним регулятором [1, с. 313-314].:

- нормативним – адже право, що складається з нормативно-уніфікованих засобів і механізмів регулювання суспільних відносин, націлене на те, щоб ввести в життя людей засади загальної «нормальності», єдиного упорядкування, загальноприйнятості;

- ціннісним, адже право, вводячи в життя нормативні засади, надає оцінку життєвим явищам і процесам, і тому є підставою для того, щоб діяти «по праву» і визнавати ті чи інші вчинки в якості таких, які вчинені «не по праву».

Зокрема, право (саме природне право) привнесло в закон положення, відповідно до якого людина визнається найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України 1996 року).

О. Лейст, характеризуючи сутнісні ознаки права, вказує, що ними є властивості, які характерні для права будь-якої країни і епохи, це ті якості, без яких воно не діє та не виконує своєї соціальної ролі. Серед таких ознак: нормативність, офіційне встановлення та охорона державою, системність, формальна визначеність, правосуддя, авторитетність [3, с. 51].

Деякі з цих ознак (нормативність, авторитетність та ін.) притаманні й релігії як соціальному регулятору. Відмінності, що розмежовують релігійне та правове регулювання, можна віднайти, насамперед, у природі їх виникнення та функціональному призначенні. Саме сутність цих соціальних регуляторів характеризує їх як специфічні засоби впливу на суспільство, хоча джерела виникнення цих явищ та їх природа суттєво різняться.

Варто підкреслити, що якщо сприймати право лише у позитивістському розумінні – як сукупність норм, закріплених державною владою і забезпечуваних примусовими санкціями, - то з цієї точки зору складно пов'язати право з релігією. Так, соціологи права неодноразово наголошували, що зв'язки між релігією і правом, які існували на більш ранніх етапах розвитку суспільства, з часом були зруйновані. Право сучасної держави, писали вони, жодним чином не відображає будь-якого вищого сенсу і мети життя [2, с. 334].

Релігія, як певна ціннісно-нормативна система, обумовлює не лише думки та наміри, а й юридичну поведінку віруючих, оцінюючи її з точки зору відповідності нормам християнської моралі. Тим самим релігія, підчас, включається в процес соціального регулювання і тісно взаємодіє з правом.

У процесі регулювання суспільних відносин як право, так і релігія виступає в якості ціннісно-нормативної системи особливого роду, відрізняючись один від одного за різними критеріями.

Релігійні норми відрізняються від правових та інших соціальних норм перш за все тим, що мають своєю підставою релігійні ідеї та вірування, мають божественне походження, що розкриває їх своєрідність як соціального регулятора.

Специфіка права визначається його зв'язком з державою. Як відмічає Г. Манов, правові норми виникають безпосередньо у суспільних відносинах, однак інституціональне втілення, офіційний вираз вони отримують у законодавстві країни [4, с. 119].

Також дія правових норм обмежена територіальними межами держави. Релігія ж носить універсальний, космополітичний характер. Тому застосування релігійних норм визначається належністю особи до тієї чи іншої релігійної конфесії, а не до громадянства певної країни. Особливістю релігійних норм щодо права є те, що право як формальна установка регулює визначене коло прав і обов'язків за конкретних умов. Навіть сама логічна структура правової норми (гіпотеза, санкція, диспозиція) завжди передбачає визначення умов, за яких застосовуватимуться ці норми.

Релігія, в свою чергу, здійснює регламентацію іншим чином, не конкретизуючи певних умов. Соціальні норми регулюють поведінку людей у суспільстві завдяки тому, як пише Ф.Тарановський, що вимоги чи веління норми зв'язують людську волю і таким чином направляють її до відомого способу дії [5, с. 69]. Тобто, релігійні норми звернені до розуму і волі людини, допомагаючи їй адаптуватися у складному і мінливому світі суспільних відносин. Як наслідок цього – питання свободи, в межах якої право і релігія розглядаються як певні мірила свободи індивіда та його відповідальності за свої дії.

Отже, право і релігія є чи ненайважливішими регуляторами суспільних відносин. З юридичної точки зору, право має пріоритет у соціальному регулюванні в силу своєї обов'язковості (імперативності), формальної визначеності і державної захищеності. У той же час, ефективність правового регулювання багато в чому залежить від узгодженої взаємодії з іншими, не юридичними регулятивними системами, у тому числі й з релігією, яка містить численні оцінки необхідної і забороненої з позиції закону поведінки, тим самим, перетинаючись із сферою правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Право: азбука - теория - философия: Опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712 С.
2. Берман Г.Дж. Вера и закон: примирение права и религии. – М.: Библиотека Московской школы политических исследований, 1993. – 431 с.
3. Лейст О.Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. – М.: ИКД «Зерцало-М», 2002. – 288 с.
4. Манов Г.Н. Теория права и государства. – М.: БЕК, 1996. – 336 с.
5. Тарановский Ф.В. Учебник энциклопедии права. – Юрьев, 1917.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА В КОНТЕКСТІ МЕТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Макаренко Лариса Олександрівна

кандидат юридичних наук

старший наук. спів роб. Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Реалізація права, переведення його юридичних можливостей у площину дійсності – основні завдання і науки, і правового регулювання, оскільки лише чітко виражені теоретичні висновки можуть забезпечити потреби практики щодо втілення правових приписів у життя.

З'ясовуючи природу категорії «правове регулювання», спостерігається, на наш погляд, її подвійне призначення. З одного боку, - це юридична категорія, що характеризується певними ознаками, які вказують на її самостійний гносеологічний характер. З іншого, – це функціональна категорія, яка отримує свій вираз на практиці як предмет, метод, способи регулювання та сукупність уособлених елементів, які складають механізм правового впливу держави на суспільство.

Отже, гносеологія правового регулювання виявляється в тому, що воно: є різновидом регулювання, що має цілеспрямований, організований та результативний характер; має чітко визначені форми впливу на суспільні відносини та межі дії на суспільство; здійснюється за допомогою засобів, що мають системний характер, тобто взаємоузгоджених та взаємодіючих між собою; передбачає наявність механізму, який юридично гарантує досягнення цілей, поставлених законодавцем, приймаючи чи санкціонуючи правові норми; здійснюється від імені держави та забезпечується державно-владними засобами (наприклад, засобами заохочення чи примусу); характеризується процедурною визначеністю процесу створення юридично значущих елементів, що мають чітку процесуальну форму їх впливу на суспільні відносини, у зв'язку з чим забезпечується результативність дії права; здійснюється за допомогою системи способів та методів правового впливу; має поетапний характер, що посилює дію права за допомогою інших елементів механізму, забезпечуючи при цьому ефективну дію правових приписів навіть у разі їх недосконалості чи порушення протиправними діями суб'єктів права.

Регулювання життя суспільства за допомогою правових норм полягає не лише у спрямуванні розвитку нових суспільних відносин, а й в охороні існуючих, які відповідають потребам суспільства. Це здійснюється за допомогою трьох основних способів правового регулювання: дозволів (надання суб'єктам права на активні дії); заборон (покладання на суб'єктів обов'язку утримуватися від вчинення дій певного роду); зобов'язань (покладання на осіб обов'язків певної поведінки). Вказані способи, зокрема, визначають відповідну форму правореалізації [1, с. 105-106].

Процес реалізації правових велінь держави забезпечує практичне здійснення, впровадження і втілення права в суспільну практику. Як наукова доктрина, так і юридична практика виходять із того, що реалізація права – це складний багатогранний процес, сутністю якого є підкорення волі суб'єктів вимогам правових норм у процесі їх діяльності та спілкування у сферах, що підлягають правовому впливу. Правовий припис вважають реалізованим лише за умови, якщо його втілено в поведінці людей. Результатом цього є правомірний характер виникнення та реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, які супроводжують процес реалізації встановленого державою припису та досягнення мети правового регулювання [2, с. 223-224].

Реалізація права має забезпечувати процес регулювання суспільних відносин у напрямі, сприятливому для людини і всього суспільства, що зумовлює актуальність дослідження питання механізмів реалізації норм права. Ця проблема повинна обмірковуватися ще на стадії правотворчості з тим, щоб закони мали реальне забезпечення, посилювалися економічними, політичними, організаційними та іншими гарантіями з метою їх реального втілення в життя.

Конкретні результати правореалізації пов'язані з досягненням мети, яку ставлять перед собою як держава, так і суб'єкти правових відносин. Результати правореалізації – це кінцевий результат правомірної поведінки суб'єктів, який є соціально цінним наслідком правового регулювання. Такими наслідками можуть бути: прийняття правового акта, настання передбачених правом результатів, задоволення законних інтересів суб'єктів,

використання матеріальних, духовних та соціальних благ. Враховуючи, що правореалізація характеризується як складний процес, правомірним є визначення проміжного й остаточного результату. Так, прийняття актів застосування права іноді вважаються проміжним результатом правореалізації, оскільки прийняте рішення підлягає практичному втіленню в життя іншими суб'єктами в особливих правових відносинах.

Пов'язуючи результати правореалізації з її формами слід звернути увагу на те, що оцінки форм і результатів упровадження приписів з позиції особистих інтересів суб'єктів та інтересів суспільства не завжди співпадають. Це дає змогу визначити суспільство як соціально значущий результат дотримання, виконання і використання норм права.

З позицій суб'єктів правореалізації результати їх поведінки виявляються в різних формах. Так, за умов дотримання приписів - це утримання від порушень, при виконанні – переважно активна поведінка, що відповідає суб'єктивним правам, а при використанні – добровільні вчинки з реалізації наданих суб'єктом права можливостей.

Кожен суб'єкт знаходить у правових приписах те, що відповідає його вимогам та інтересам. Держава не може і не повинна ставити розвиток певних сторін життєдіяльності суспільства в залежність від особистої думки окремих осіб, випадковостей та інших факторів некерованості. Навпаки, вона має програмувати досягнення «ефекту гарантованого результату». Цінність правозастосування якраз і полягає в його здатності максимально забезпечити цінні результати правореалізації.

Список використаних джерел:

1. Бобровник С. В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права / С. В. Бобровник // Правова держава. Щорічник наук. праць Ін-ту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 1996. – № 7. – С. 104-107.
2. Нормы советского права: проблемы теории / Под ред. М. И. Байтина, В. К. Бабаева. – Саратов: Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 248 с.

ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУ КОДИФІКАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Вергелес Денис Євгенійович

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Науковий керівник:

Оніщенко Наталія Миколаївна

зав. відділом теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

доктор юридичних наук, професор

Стан нині діючої системи українського законодавства характеризується вкрай складними і суперечливими процесами. Це частково пояснюється тим, що політичні, економічні та соціальні реформи, що здійснюються в Україні, вимагають інтенсивного законотворення, його всебічного та ефективного впливу на процеси перетворення в країні. Мова йде не тільки про поліпшення законодавства або його реконструкцію, але і про формування багатьох принципово нових правових інститутів, що відповідають реальним умовам ринкової економіки, критеріями правової держави, міжнародним стандартам захисту прав і свобод особистості.

Необхідність усе більш оперативного правового регулювання зростаючого кола питань суспільного життя, наштовхують на ускладнену проблемами діяльність парламенту, як законодавчого органу, породжує потребу в розв'язанні даної суперечності. Та оскільки держава не здатна зупинити темпи і масштаби накопичення суспільних проблем, що потребують правового регулювання, так само як і штучно скоротити її втручання в регулювання, так само для розв'язання даної суперечності залишається лише пошук шляхів удосконалення самої правотворчої діяльності.

Кодифікація норм права є реальним засобом приведення в порядок правової системи та скорочення кількості нормативних актів; лише правові приписи, які пройшли перевірку часом, довели свою життєздатність і відповідають суспільним відносинам, що склалися, включаються у нормативно-правовий акт, який створюється в результаті кодифікації законодавства.

Державна політика України у сфері адаптації законодавства має бути спрямованою на забезпечення єдиних підходів до законодавства, обов'язкове врахування вимог законодавства Європейського союзу при нормотворчості, підготовку кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституційного, науково-освітнього забезпечення процесу адаптації законодавства.

Розробці проектів нових кодифікаційних актів повинні передувати наукові дослідження, в яких формуються обґрунтування необхідності й актуальності систематизації законодавства, визначається предмет та обсяги кодифікації відповідних галузей законодавства, зміст нових кодифікаційних актів. Доцільно визначити загальну послідовність кодифікації окремих сфер законодавства, вказати на взаємозв'язки кодексів, які потребують узгодженого прийняття чи внесення змін до них, визначити пріоритети у кодифікації законодавства. Ігнорування таких вимог може зумовити потребу частих змін до кодифікованих актів, що призводить до недодержання стабільності законодавчого регулювання певних суспільних відносин, яку має забезпечувати кодифікація.

Упорядкування законодавства відбувається в рамках законотворчого процесу. Найбільш важливим для кодифікації, як однієї з форм упорядкування, систематизації законодавства, є визначення характеру необхідності такої кодифікації, оцінка стану існуючого законодавства. Кодифікація доцільна тільки тоді, коли нормативно-правові акти, що систематизуються, закінчили формування як певна система юридичних норм і не передбачає істотних змін. Відтак, основним критерієм для висновку про те, що визначений нормативно-правовий масив готовий для кодифікації, є його стійкість та стабільність.

Кодифікація законодавства вимагає певної послідовності здійснення процесу законотворчості, врахування та передбачення взаємозв'язку і взаємодії законодавчих актів, обов'язкову узгодженість кожного нового законодавчого акту з конституційними нормами, актами своєї та інших галузей права, з максимальним використанням світового законодавчого досвіду. Поява нового кодексу в законодавстві України стимулюватиме розвиток пов'язаних з ним актів інших галузей. У перспективі видання кодифікованих актів повинно перетворитися в основну форму законотворчості.

Важливою умовою для кодифікації законодавства є виділення нормативно-правових актів, що підлягають кодифікації. Необхідно вибрати з усього масиву законодавства не тільки закони, а й підзаконні нормативно-правові акти, що підлягають кодифікації.

У юридичній літературі зазначається, що одним із принципів проведення кодифікації є її своєчасність. Кодифікація передбачає стабільність нормативно-правового масиву, що охоплена нею. Якщо галузь законодавства, яка кодифікується, продовжує розвиватися, якщо

в даній сфері правового регулювання виникають нові акти і змінюються старі, кодифікація є передчасною і неефективною, та не буде досягати своєї головної мети – єдності і системності законодавчого регулювання.

Питання удосконалення якості нормативно-правових актів, зокрема кодифікаційних актів, є досить актуальним у юридичній літературі. Удосконалення кодифікаційної діяльності в Україні стало створення спеціалізованих державних структур, діяльність яких спрямовується на розв'язання проблем вдосконалення процесу нормотворчості, систематизації законодавства України.

Ще одним і з напрямків досягнення системності законодавства є планування нормотворчої діяльності. Однак, як правило, внаслідок різних причин – виникнення кризових ситуацій в економічній, фінансовій та інших сферах суспільного життя – реалізувати такі плани повністю не вдається. Разом з тим, їх наявність свідчить про прагнення мінімізувати стихійність, безсистемність законотворчої роботи, а отже, підвищити узгодженість, злагодженість чинного законодавства.

Використана література:

–Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / за заг. ред.. О.І. Ющика. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 208 с.

–Систематизація законодавства України: проблеми та перспективи вдосконалення: Монографія. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003р. – 220 с.

–Правові системи сучасності. Глобалізація. Демократизм. Розвиток. / За заг. ред. В.С. Журавського. – К.: Юрінком Інтер, 2003.

–Систематизація законодавства в Україні: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999р. – 600 с.

–Парламентаризм в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – К.: - Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. – 658 с.

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Мороховська Н.С.

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри теорії права та держави факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

У сучасному світі, коли соціальна тканина, що забезпечує зв'язок між членами суспільства, стоншується, а подекуди й рветься, поступово збільшується фрагментація суспільства, ізоляція громадян одне від одного, агресія і, як наслідок, зростає злочинність.

З кожним роком зростає кількість країн, які запроваджують в свою систему кримінального судочинства нові підходи до злочину, зокрема такі, як відновне правосуддя. І це не випадково, бо відновне правосуддя не просто намагається зберегти баланс між потребами потерпілого, правопорушника і громади в цілому, але й допомагає суспільству повернути традиційне розуміння правосуддя як процесу відновлення справедливості. Процесу, що базується на загальнолюдських цінностях, принципах суспільної моралі і гуманізму.

Сьогодні відновне правосуддя визнане в усьому світі різними урядами, різними спільнотами, занепокоєними питаннями злочинності. Україна не є виключенням. Відновне

правосуддя в Україні розвивається з 2003 року. Зрозуміло, що, обираючи власний шлях розвитку, досліджується і впроваджується кращий світовий досвід. Вкрай важливим на цьому етапі є глибоке засвоєння уявлень про філософію і практику відновного правосуддя.

Коли суспільство стикається з актом заподіяння лиха, воно має вибрати з *трьох* можливих підходів до здійснення правосуддя і встановлення справедливості. Один із них – відновлення справедливості за допомогою помсти, коли люди беруть справу правосуддя у свої руки. Але приклади Руанди, колишньої Югославії та інші свідчать про те, що помста є спіраллю смерті, вона несумісна з упорядкованим суспільством.

Другий підхід втілює сучасна система правосуддя. Її сильними сторонами є дотримання прав людини і встановлення влади закону, які є фундаментальними чинниками. Однак вона має і суттєві вади. Сучасне «кримінальне» правосуддя зосереджується на покаранні та протистоянні, які призводять до заперечення відповідальності однієї сторони перед іншою, нехтування переживаннями сторін. Поза увагою залишаються потерпілі і громади з їхніми потребами. Таке правосуддя часто заохочує злочинство, роз'ятрюючи суспільні рани, а не загоюючи їх. І справді, «карний» підхід до правосуддя часто передбачає, що його здійснення і зцілення суспільства є різними, окремими речами, які, здається, навіть у принципі несумісні.

Третій, альтернативний підхід до правосуддя, має більш тривалу історію і засновується на універсальних принципах. Головною і відмінною рисою відновного правосуддя є його основоположна ідея про те, що реакція на злочин повинна полягати у виправленні скоєного зла, а зовсім не в спричиненні нового зла, цього разу, на адресу злочинця. Здається очевидним, що стратегія зла у відповідь не приносить нічого, крім збільшення загальної кількості зла у світі.

Основною метою відновного правосуддя є відновлення, акцентування на потребах і зобов'язаннях, що виникають. В центрі уваги такого підходу - потреби і права потерпілих. Правопорушників заохочують до осмислення того, якої шкоди вони завдали, спонукають взяти відповідальність за неї. При цьому вагому роль відіграють громади, участь і спілкування заохочуються. Передбачається, що відновне правосуддя може і мусить сприяти зціленню як окремого індивіда, так і цілої спільноти. Воно переважно зосереджується на потребах, ніж на заслуженому покаранні.

Карна («легалістська») і «відновна» моделі правосуддя часто сприймаються як взаємовиключні. Але все частіше з'являються підходи щодо розгляду правосуддя як континууму, який визнає не лише вади, а й сильні сторони «легалістської» моделі.

Філософ права Конрад Врунк зазначає, що в теорії відплата й відновлення можуть не бути протилежними полюсами, як ми це уявляємо [1]. На його думку, вони мають багато спільних рис. Найголовнішою метою обох підходів є відновлення і захист за принципом зворотності, але вони різняться у своїх баченнях того, що саме може найефективніше встановити рівновагу.

Як карна, так і відновна модель правосуддя виходять із припущення, що скоєння злочину порушує баланс, рівновагу. Наслідком є те, що потерпілий потребує якоїсь компенсації, а правопорушник завинив. Обидві моделі акцентують увагу на пропорційному співвідношенні між вчинком та відповіддю на нього. За логікою карного підходу, біль і страждання відновлять рівновагу і забезпечать відчуття справедливості. Але почуття сорому і провини, психологічні травми допомагають нам зрозуміти, чому ця модель так часто не забезпечує досягнення бажаного як для потерпілих, так і для правопорушників. За допомогою покарання намагаються відновити справедливість, але насправді часто воно має протилежні наслідки. З іншого боку, з точки зору відновного правосуддя, рівновага

відновлюється тоді, коли визнається, що потерпілому завдано шкоди. При такому підході логічним є заохотити правопорушника взяти на себе відповідальність, відшкодувати збитки і звернутися до аналізу, що спричинило таку поведінку.

Відновне правосуддя має потенціал сприяти обом сторонам і допомагати їм у налагодженні життя, звертаючись до потреби відновлення справедливості у такий позитивний спосіб. Проте правопорушники і потерпілі – не єдині учасники правосуддя. Ключову роль тут відіграють родини і громади. Насправді виключення їх з процесу правосуддя за традиційної сучасної системи правосуддя може бути основною причиною руйнування громад у багатьох куточках світу. Звідси логічно випливає думка про те, що участь спільноти в процесі відновного правосуддя може бути ключем до виживання громади.

Переваги відновного правосуддя є очевидними не тільки для потерпілих і правопорушників, але й для суспільства в цілому. Воно знижує схильність правопорушників до вчинення протиправних дій в майбутньому. Певною мірою це сприяє подальшій консолідації суспільства, підтриманню в належному стані соціальних і міжособистісних зв'язків між його членами.

Відновне правосуддя – це частина іншої філософії, спрямованої на утвердження поваги між людьми, на переконання людей краще, гуманніше ставитись один до одного і підтримувати порядок і гармонію в суспільстві. Запровадження принципів відновного правосуддя при вирішенні конфліктів як в межах правосуддя, так і поза ними, є запорукою переходу до нової моделі співіснування у суспільстві: від суперництва до співпраці. На думку норвезького кримінолога Нільса Крісті [2], можливість вирішувати конфлікти є не тільки *правом*, практично узурпованим сьогодні системою правосуддя, а й *гострою потребою* в психологічній і моральній реабілітації як самих учасників конфлікту, так і громади в цілому.

Список використаних джерел

- 1.Цит. за : Говард Зер. Зміна об'єктива: новий погляд на злочин та правосуддя / Пер. з англ. М.Яковлева. - Київ, 2004.- 224с.
- 2.Кристи Нильс . Плотность общества. Пер.с норвежского Е.Рачинской. – М.: РОО «Центр содействия реформе уголовного правосудия», 2001. -140с.
- 3.Райт Мартін. Відновне правосуддя- шлях до справедливості. Симпозіум. Київ, 2007.

СИСТЕМА ПРАВА ЯК ОБ'ЄКТИВНО ІСНУЮЧЕ ЯВИЩЕ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Шаганенко В.П.

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Поняттям «система» в будь-якій галузі пізнання визначається певна реально існуюча структурована цілісна сукупність елементів, поєднаних між собою внутрішніми зв'язками. Саме ці зв'язки здатні надавати внутрішньої організованості усім елементам будь-якої системи, перетворюючи її на диференційовану цілісність. Не є винятком у цьому сенсі і таке соціальне утворення, як право (для якого системність є однією з головних ознак), а також інші правові явища – «система права», «система законодавства», «правова система» тощо [1, 244]. Цілком очевидно, що метод системного дослідження правових явищ плідно використовується в юридичній літературі, на підставі якого Д. Керимовим було сформульовано поняття «система у праві». На його думку, «система у праві – це об'єктивне

об'єднання (поєднання) за змістовними ознаками певних правових частин у структурно упорядковану цілісну єдність, яка володіє відносною самостійністю, стійкістю та автономністю функціонування» [2, 278]. Система права є складним багаторівневим поняттям. Водночас, його поняття та визначення ускладнюється, перш за все тим, що за декілька років плідної праці багатьох вчених-правознавців це поняття набуло великої кількості доповнень, роз'яснень, уточнень, а також складних правових конструкцій. З одного боку, плюралізм думок має велике значення у сучасному демократичному суспільстві, з іншого боку, це призвело до приховування сутності проблеми. Вважаємо, що поняттю «система» необхідно приділити більше уваги.

На думку Н. Оніщенко, система – це упорядкована сукупність елементів, взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним, яка має відносну самостійність і органічну єдність, характеризується внутрішньою цілісністю і автономністю функціонування» [3, 63]. Поняття «система», зазначає Л. Луць, є цілісною сукупністю (комплексом) закономірно розташованих та взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів. До основних ознак системи, як правило, відносять: комплексність (сукупність) елементів; впорядкованість та подільність елементів; наявність зв'язків між ними; наявність цілісних властивостей [4, 48]. Д. Керімов наголошує на двох основних характерних ознаках системи: на стійкому автономному функціонуванні та наявності між її складовими об'єктивних і закономірних зв'язків, які ґрунтуються на змістовних ознаках цих складових [5, 244–245].

Отже, можна стверджувати, що в понятті «система» вироблені ознаки, які повинні бути відображені в понятті «система права». Вони по-різному розкриваються у кожному конкретному випадку: будь-яка система складається із елементів; між елементами, що створюють систему, встановлюються певні відносини та зв'язки, в результаті яких відбувається диференціація системи; система перетворюється в єдине ціле, тобто говориться про ознаку єдності системи [6, 83]. Вищеперераховані ознаки будуть нами застосовані для створення поняття «система права» наступним чином:

- основним матеріалом щодо побудови системи права є її первинні елементи, зокрема, норми права;

- зазначені елементи знаходяться у постійному взаємозв'язку. Будь-які норми права покликані регулювати суспільні відносини. Проте, відносини у суспільстві знаходяться у постійній динаміці та взаємозв'язку. Отже, норми права, безперервно взаємодіють, створюють галузі та інститути. Внаслідок цієї взаємодії, з одного боку, збільшується обсяг правового регулювання, з іншого боку, створюються загальні принципи та способи регулювання окремих груп суспільних відносин. З'являється процес диференціації норм права за галузями та інститутами;

- поєднання приватноправових і публічно-правових засад визначає єдність системи права, пов'язує норми права загальними цілями та завданнями.

Система права – це уособлене системне утворення суспільства, оскільки:

- є його функціональною системою, тому що її виникнення, існування і розвиток обумовлені усвідомленими загальнолюдськими потребами в організованості, урегульованості та впорядкованості суспільного життя, оскільки відсутність цих якостей унеможливило б стабільність, безпеку та розвиток суспільства, тобто головні умови його існування взагалі;

- є його інституціональним втіленням. Це означає, що системно організовані, згруповані юридичні норми містяться в нормативно-правових актах, інших джерелах права, які надають йому чіткої інституціональної побудови;

- має стабільний і водночас динамічний характер, в такий спосіб забезпечуючи суспільству збереження, стабілізацію його головних відносин, суспільного ладу, а з другого боку, організовуючи і впорядковуючи їх усталений розвиток;

- пов'язана як прямо, так і опосередковано з діяльністю іншого соціального утворення – держави, її органів – законодавчих, правозастосовних, контрольно-наглядових тощо, які здійснюють функції в правових формах з використанням певних методів.

Більшість вітчизняних та зарубіжних вчених під системою права розуміють:

- внутрішню єдність, органічний взаємозв'язок та взаємодію складових частин діючого в державі права, що відображає єдність складових його норм і розмежовує їх на галузі, підгалузі та інститути [7, 47];

- наукову конструкцію, яка має суб'єктивну основу, однак їх в той же самий час може існувати декілька [8, 104];

- зумовлену економічним і соціальним устроєм структуру права, що відображає внутрішню узгодженість і єдність юридичних норм і одночасно їх поділ на відповідні галузі та інститути [9, 75];

- сукупність чинних принципів і норм права, якій притаманні єдність, узгодженість, диференціація (поділ) і згрупованість норм у відносно самостійні структурні утворення (інститути, галузі та підгалузі права);

- сукупність впорядкованих і взаємоузгоджених між собою норм права, які характеризують внутрішню будову права [10, 812];

Вважаємо за необхідне дати власне визначення поняття «система права» – це об'єктивно існуюча будова права, в межах якої відбувається забезпечення функціонування правових норм, інститутів і галузей права, їх взаємозв'язок та взаємодія, які зумовлені цілями та завданнями предмета та метода правового регулювання. Як слушно наголошує О. Осауленко, система права має закономірності, зокрема:

- як нормативне утворення асоціюється з національною та міжнародною системами об'єктивного права. Вона характеризується внутрішньою єдністю норм, яка є певною системною властивістю та однією із двох закономірностей розвитку і функціонування об'єктивного права. Ця внутрішня єдність норм набуває вияву як: органічна єдність основних правових ідей, понять та принципів регулювання, юридичної техніки і термінології; конкретизація найбільш загальних норм (наприклад, конституційних) в нормах менш загального характеру, суворі ієрархія юридичних норм відповідно до актів, в яких вони містяться (наприклад, закон та підзаконні акти). Додержання, застосування або порушення одних норм права спричиняє вступ у дію інших норм (наприклад, зв'язок матеріального та процесуального права);

- є поділ усього нормативного фонду, що становить систему, на галузі та інші підсистеми. Взагалі процес побудови системи права здійснюється двома способами щодо норм: інтеграції та диференціації [11, 159].

Зазначимо, що система права як динамічне явище має тенденції свого розвитку, зокрема: процес безперервного накопичення нормативного матеріалу та його розподіл за галузями та інститутами; обумовленість системи права ринковим відносинам; децентралізація правового регулювання, що посилюється; зближення системи українського права з міжнародним правом.

Отже, наукові дослідження з проблем системи права, дозволять сформулювати найбільш цінні, на наш погляд, наукові висновки. Зокрема, система права є об'єктивно існуючим явищем суспільного життя; складною взаємодією галузей, що займають різне

положення в системі і по різному співвідносяться між собою. Роль основних системоутворюючих чинників, поряд із предметом і методом повинні виконувати цілі, завдання та принципи правового регулювання.

Література

1. Загальна теорія держави і права: Підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. О.В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584с.
2. Керимов Д.А. Философские проблемы права. – М.: Мысль, 1972. – 590с.
3. Оніщенко Н.М. Загальна характеристика правової системи як інтегруючої категорії юридичної науки // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 2. – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2000.
4. Луць Л. Критерії системного аналізу – методологічні основи дослідження правової системи // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – Випуск 36.
5. Керимов Д.А. Философские проблемы права. – М.: Мысль, 1972. – 590с.
6. Садовский В.Н. Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ. – М.: Наука, 1974. – С. 83.
7. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: опыт комплексного исследования. – М.: Статут, 1999. – 712с.
8. Райхер В.К. О системе права // Правоведение. – 1975. - № 3. – С. 60-70; Поленина С.В. Выступление на круглом столе журнала «Советское государство и право». Система советского права и перспективы ее развития // Советское государство и право. – 1982. - № 6.
9. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. – 352с.
10. Пархоменко Н.М. Система права // Великий енциклопедичний юридичний словник / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007.
11. Осауленко О.І. Загальна теорія держави і права: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2007. – 336с.

ПРОБЛЕМАТИКА СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Денисюк М.В.

*аспірант Інституту держави і права
імені В.М. Корецького НАН України*

Науковий керівник:

Оніщенко Н.М.

завідувач відділу теорії держави і права

Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України,

доктор юридичних наук, професор

Сучасний стан наукових досліджень характеризується відсутністю єдиної думки щодо термінології «громадянське суспільство», суперечністю бачення його ознак. Правознавці, політологи, соціологи неоднозначно тлумачать феномен громадянського суспільства. При цьому не вистачає узгоджених концептуальних підходів, які дозволили б висвітлити закономірності його виникнення, функціонування й розвитку.

Однією з найбільш дискусійних у правових джерелах залишається проблематика співвідношення держави і громадянського суспільства. Можна виділити наступні групи позицій науковців з цього питання.

1. Громадянське суспільство є суттєвим компонентом демократичної, правової, соціальної держави, тобто поглинання державою громадянського суспільства. Держава, перетворюючись на самодостатнє утворення, використовує громадянське суспільство як засіб задоволення інтересів правлячої еліти. Система, за якою здійснюється поглинання суспільства державою, абсолютне підкорення його економічного, соціального, ідеологічного і навіть буденного життя державній владі характеризується як режим тоталітаризму. Державний патерналізм і спроби втручання в діяльність інститутів громадянського суспільства зумовлені непереборним бажанням поставити їх під контроль державних структур [1, с. 204].

2. Підпорядкування громадянським суспільством держави, тобто держава є складовою частиною (інститутом) громадянського суспільства. Згідно даної концепції держава перетворюється на чисту формальність, яка, існуючи номінально, задовольняє інтереси одних індивідів, придушуючи опір інших. Фактично суспільством керує певна недержавна, поза державна група. Нині концептуальна природа громадянського суспільства суттєво змінюється, воно не протистоїть державі, а включає її поряд з іншими інститутами як структурний елемент. Тому держава, під впливом високорозвинених інститутів громадянського суспільства, змушена бути демократичною, соціальною і правовою. Нерозвиненість інститутів громадянського суспільства в свою чергу є підґрунтям для розвитку авторитарних та тоталітарних держав.

3. Держава і громадянське суспільство – це соціальні системи, що збігаються. Громадянське суспільство й держава в її інституційному розумінні являють собою дві невід'ємні складові частини одного явища – соціального соціуму, які не можуть в реальності існувати одна без одної. Як справедливо зазначив В.С. Чиркін неможна розривати громадянське суспільство та державу. Реальні відносини між ними є набагато складнішими і діалектичними. У відносинах громадянського суспільства і держави, державного апарату є і співпраця, і суперечності, союз і боротьба. Отже, позитивні та негативні, прямі та зворотні зв'язки між ними неминучі. Громадянське суспільство повинно пересікати тенденції державного апарату до бюрократизації. Зі свого боку, держава повинна забезпечувати вільний розвиток громадянського суспільства в рамках Конституції і законів [2, с. 81]. Слід прагнути гармонії громадянського суспільства й держави. Така єдність може бути реалізована лише у формі націократії – цілісного суспільного організму, в якому громадянське суспільство переросло в державне ціле, а держава є лише засобом задоволення потреб нації і кожного його члена [3, с. 60].

4. Громадянське суспільство не пов'язане з державою, тобто відчуженість, протистояння громадянського суспільства й держави. Дослідники процесів глобалізації виокремлюють такий його різновид, як світове громадянське суспільство, і стверджують, що на межі XXI ст. зміцнення його фундаменту розглядається як один з найважливіших напрямів вирішення складних проблем, обумовленими глобалізаційними викликами.

Слід зазначити, що принцип пріоритетного функціонування громадянського суспільства стосовно державної влади знаходить своє розповсюдження, стає все більш характерним для генеральної динаміки розвитку сучасної світової цивілізації. Це, зокрема, відображено у появі та успішній діяльності міжнародних неурядових організацій, наднаціональних інститутів ООН, ЮНЕСКО, МОП тощо. В документах подібних

організацій зафіксований пріоритет громадянського суспільства над державою при розв'язанні тих чи інших проблем і конфліктів.

Відтак аналіз взаємозв'язку демократичної, правової держави і громадянського суспільства дає можливість зробити висновок про те, що останнє неможливе як без певної його автономії, так і поза такою системою політичної участі, яка б не підривала саму політичну систему. Громадянське суспільство визначає спрямованість, обсяг функцій і повноважень держави. Функціональне призначення держави в свою чергу полягає в тому, щоб бути головним інструментом, за допомогою якого суспільство набуває здатності вирішувати свої актуальні проблеми.

Література.

1. Григорьев В.А. Эволюция местного самоуправления. Отечественная и зарубежная практика: Монография. – К.: Истина, 2005. – 424 с.

2. Чиркин В.Е. Гражданское общество, государство и социально-экономические права (элементы взаимосвязей) // Конституционные права и свободы личности в контексте взаимодействия гражданского общества и правового государства. Материалы II Международной научно-теоретической конференции. Москва / Под ред. Н.В. Витрука и Л.А. Нудненко. – М.: РАП, 2010.

3. Ситник П.К. Громадянське суспільство і держава: особливості їх взаємодії // Стратегічна панорама. – 2002. – Вип.: 4. – С. 57 – 60.

МЕХАНІЗМ ЗБЛИЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

Ротару Анастасія Володимирівна

аспірантка відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Науковий керівник:

Оніщенко Н.М.

доктор юридичних наук,

Заслужений юрист України,

завідувач відділу теорії

держави і права України

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Останніми роками інтерес до уніфікації в праві постійно зростає. Зближення правових систем при цьому розглядається як глобальне явище, і як процес, який надалі постійно прогресуватиме. Як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі по юриспруденції уніфікація залишається однією з пріоритетних тем дослідження.

Остання третина ХХ – початок ХХІ ст. - період надзвичайної інтенсифікації міжнародних відносин, що зумовила глибокі зміни всіх сторін суспільного життя всіх народів і держав. Над географічними просторами держав, що історично склалися, складається єдиний інформаційний простір. Підвищується роль загально правових принципів, відбувається зближення різних правових систем, взаємозбагачення досвідом різних національних законодавств. Посилення інтеграційних процесів у всіх сферах, зокрема в правовій, стало визначальною тенденцією сучасного життя. Це явище отримало назву «процесу глобалізації» і вже не перший рік є предметом обговорень політиків і учених.

Механізм зближення національних правових систем розглядається як глобальне явище, і як процес, який надалі постійно прогресуватиме. Виділяється ряд спрямувань процесу посилення взаємодії міжнародної і внутрішньодержавної правових систем. Актуальність даної теми обумовлена участю України у великій кількості міжнародних угод по зближенню права, а також її участю в діяльності як універсальних, так і регіональних механізмів по здійсненню уніфікації і гармонізації.

Процес інтернаціоналізації в національному праві протікає нерівномірно і вельми суперечливо. Позначається різний рівень економічного і політичного розвитку держав, впливають і політичні курси, які вельми мінливі. Різний ступінь готовності різних правових систем до прийняття міжнародних норм, причому не тільки національних норм як таких, але і правової свідомості громадян і правових традицій країни. Юридичні структури сприйнятливі далеко не однаково, зокрема, суди.

Можна виділити ряд спрямувань процесу посилення взаємодії міжнародної і внутрішньодержавної правових систем:

а) розвиток і визнання загальних правових концепцій забезпечення прав громадян, конституційних інститутів, різноманіття форм власності, захисту права і законних інтересів бізнесу, та ін.;

б) виробітку загальних принципів правового регулювання підприємництва, фінансових потоків і розрахунків, бухгалтерської та іншої звітності, екологічних стандартів, взаємин громадян і публічних властей та ін.;

в) підтримка і використання демократичних інститутів;

г) визнання і використання загальних нормативних понять і термінів;

д) застосування таких способів зближення національних законодавств, як гармонізація і уніфікація, зокрема, введення у внутрішньодержавне право єдиних стандартів;

е) використання багатобічних договорів для сумісного вирішення регіональних завдань.

Зближення національних правових систем як особливий напрям співпраці держав може здійснюватися виключно за допомогою міжнародно-правових засобів. Постійно зростає кількість інституційних механізмів, для яких уніфікація і гармонізація є або основним напрямом діяльності, або одним з пріоритетних. Особливе значення в здійсненні правової інтеграції має діяльність ООН, її органів і спеціалізованих установ. Останніми роками розширюється практика створення спеціальних неурядових міжнародних організацій, перед якими ставиться завдання вироблення правових норм з якої-небудь актуальної міжнародної проблеми.

У багатьох випадках міжнародні документи по уніфікації і гармонізації права відображають той рівень правової інтеграції, який на даний момент реально досяжний. Проте згодом ці досягнення можуть бути доповнені і розширені. Тому однією з актуальних проблем стає трансформація раніше прийнятих документів. Переважно, щоб така трансформація здійснювалася в рамках тих організацій, які розробляли дані документи. Ще на стадії розробки міжнародної угоди до нього повинна вноситися продумана система, що забезпечує можливість подальшого пристосування міжнародного договору до умов міжнародного життя, що змінюються.

Міжнародне і внутрішньодержавне право постійно розвиваються, збагачуються їх принципи, норми, методи правового регулювання, сфери дії, суб'єкти. Все це впливає на характер і взаємодію міжнародного і внутрішньодержавного права. Необхідність тісної взаємодії у сучасному світі міжнародного і внутрішньодержавного права зумовлюється рядом об'єктивних чинників, перш за все, тенденцією інтернаціоналізації суспільних

відносин, що ще недавно входили в сферу виключно внутрішньодержавного регулювання, що стрімко розвивається, і появою глобальних проблем, вирішення яких можливо тільки на основі тісної конструктивної взаємодії більшості держав світу.

Майбутнє світове право покликане бути справедливим арбітром в умовах гострої боротьби економічних, фінансових, політичних і військових інтересів різних держав, їх об'єднань, окремих регіонів, інструментом захисту слабкої і бідної сторони перед сильним, багатим і наділеним владою, враховувати і забезпечувати інтереси населення. Воно повинне бути засобом узгодження потреб і інтересів різних груп, корпорацій, прошарків суспільства, соціально-економічних устроїв і так далі, гарантом гармонійного спілкування і співпраці у всіх сферах життя і регіонах планети. Майбутнє за різномірним розвитком нових форм права, які нині активно упродовжуються в правове регулювання, в першу чергу у сфері господарства. Це закони-програми, акти-доктрини, рекомендації, прогнози, рамкові закони, модельні акти і так далі.

ПРАВОМІРНА ПОВЕДІНКА: СУТНІСТЬ, ПРИРОДА ТА ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗГЛЯДУ

Захаркевич Тимофій Сергійович

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Науковий керівник:

Макаренко Л.О.

старший науковий співробітник

відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України,

кандидат юридичних наук

Об'єктивну форму оцінки суспільно значуща поведінка одержує, як правило, в правових нормах. Ці норми заохочують одні варіанти поведінки і обмежують або забороняють інші.

Більшість діянь в правовій сфері є правомірними. Вони є основою нормального функціонування суспільства.

Правомірна поведінка знаходить вираз як в позитивних діяннях, так і в позитивній бездіяльності.

Соціальною основою правомірної поведінки є єдність, спільність, найбільш значущих інтересів громадян [3, С. 527].

Суб'єкти у процесі своєї життєдіяльності постійно перебувають в соціальному середовищі, яке впливає на них через певну сукупність факторів та умов соціального характеру, які у юридичній літературі отримали назву багаторівневої системи соціальних інститутів.

У юридичній літературі даний вплив державних органів та громадських організацій на процес реалізації суб'єктами своїх прав, свобод та обов'язків розглядається як соціальне середовище у широкому (макросередовище, яке включає відносини, що формуються у межах суспільства, держави в цілому) та вузькому значеннях (мікросередовище, яке включає ті відносини міжособистісного характеру, що склалися у межах невеликої соціальної групи чи трудового колективу тощо, до яких входять окремі суб'єкти).

Соціальне середовище досить динамічна категорія, вона потребує постійного регулятивного впливу. Правові норми регулюють поведінку суб'єктів у межах даного середовища. Як зазначалось вище, поведінка врегульована нормою права, отримала назву правової.

Різновидом правової поведінки є правомірна поведінка. Правомірна поведінка відрізняється від правової активності.

Під правовою активністю розуміють внутрішнє усвідомлене, цілеспрямоване, суспільне корисне, ініціативне діяння суб'єктів у сфері права.

Важливою особливістю об'єктивної сторони правової активності є насамперед ініціативний характер діяння суб'єкта, а не тільки його суспільне корисний, цілеспрямований, що має позитивний результат характер. Суб'єктивна сторона правової активності характеризується не тільки усвідомленням потреб та інтересів ініціативної діяльності, а і готовністю до неї.

М. Абдуллаєв та С. Комаров вважають, що правомірна поведінка — це усвідомлення особою та відтворення у своїх діяннях всіх соціальних норм суспільства, свідомо, вольова поведінка, спрямована на досягнення особистого чи суспільного блага [1, С. 444].

А. Малько дещо звужує визначення правомірної поведінки, підкреслюючи, що правомірна поведінка — це діяння суб'єктів, що відповідає нормам права та соціальне корисним цілям [2, С. 153].

Враховуючи викладене вище, слід зазначити, що правомірна поведінка — це суспільне необхідна, бажана, допустима, усвідомлена поведінка індивідуальних та колективних суб'єктів, яка відповідає правовим приписам та гарантується державою.

Правомірна поведінка характеризується певними особливостями:

1) відповідність даної поведінки вимогам норм права (формально-юридичний критерій);

2) соціальна корисність даної поведінки, тобто вона є бажаною або необхідною для функціонування суспільства. Необхідність правомірної поведінки міститься у зобов'язуючих та забороняючих нормах права, а бажаність для суспільства даної поведінки, залежить від волі уповноваженої особи, є її правом, а не обов'язком та знаходить своє закріплення у диспозитивних нормах;

3) дана поведінка має суб'єктивну сторону, яка знаходить свій вияв у таких складових чинниках, як: мотив (спрямованість поведінки); міра усвідомлення можливих наслідків вчинку; внутрішнє ставлення особи до спричинених наслідків;

4) об'єктивна необхідність правомірних дій для функціонування та розвитку суспільства. Ці дії знаходять своє закріплення у імперативних нормах у вигляді обов'язків, виконання яких забезпечується примусовою силою держави;

5) форми реалізації правомірної поведінки пов'язані з формами реалізації права (дотримання, виконання, використання та застосування права). Всі форми правомірної поведінки повинні відповідати вимогам норми права з метою досягнення певного позитивного результату. Форма правомірної поведінки у кожному конкретному випадку є індивідуальною та пов'язана із специфікою мотивів та цілей, які ставить перед собою суб'єкт;

б) соціальна допустимість поведінки, тобто це можлива правова поведінка, що забезпечена державними засобами.

Правомірна поведінка включає два аспекти:

- інформаційний, що передбачає широкий доступ до правової інформації, обізнаність щодо своїх прав та обов'язків, активне їх використання та дотримання;
- поведінковий, що передбачає законні способи здійснення суб'єктивних прав та **юридичних** обов'язків.

Правомірну поведінку можна класифікувати. Класифікація може здійснюватись на основі різних підставах:

Залежно від суб'єктів розрізняють:

- правомірну індивідуальну поведінку;
- колективну поведінку (діяльність трудових колективів, державних органів).

Залежно від об'єктивної сторони, розрізняють:

- активні дії;
- бездіяльність.

Залежно від форм реалізації норм, права розрізняють:

- дотримання;
- виконання;
- використання;
- застосування.

Залежно від юридичних наслідків, які бажає досягти суб'єкт реалізації, розрізняють:

- юридичні акти;
- юридичні вчинки.

Залежно від суб'єктивної сторони розрізняють:

- соціальне активну поведінку, яка характеризується високим ступенем активності суб'єктів, цілеспрямованістю їх діяльності у процесі реалізації своїх прав, обов'язків, у межах правових норм;

- законослухняну поведінку — це свідоме дотримання законів, які виконуються добровільно на основі високої правосвідомості суб'єктів;

- конформістську поведінку — це поведінка, яка характеризується низьким ступенем соціальної активності суб'єктів, їх пристосованістю, вона не відрізняється від поведінки інших суб'єктів, основним принципом даної поведінки є «роби як всі»;

- маргінальну поведінку, яка перебуває на межі між правомірною та неправомірною, переступити яку не дозволяє страх перед юридичною відповідальністю;

- звичну поведінку, яка є різновидом діяльності суб'єктів, ввійшла у звичку в силу багаторазового повторення, не потребує додаткових затрат.

Використана література:

1) Абдулаев М. И., Комаров С. А. Проблемы теории государства и права: Учебник. — СПб.: Питер, 2003. — С. 444.

2) Малько А. В, Теория государства и права в вопросах и ответах; Учеб.-метод. пособие. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристъ, 1997. — С. 153.

3) Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. Курс лекций. — М.: Юристъ, 1997. — С. 527.

ПРАВО НА ПРАЦЮ ЯК ОДНЕ З ПРІОРИТЕТНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ОСОБИ

Волкова Олена Миколаївна

аспірантка

Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Слід підкреслити, що в умовах сьогодення право на працю визнається одним із фундаментальних пріоритетних основних соціальних прав та свобод людини і громадянина. Так, ще в радянському законодавстві право на працю було закріплене і забезпечувалося певними гарантіями з боку держави як на конституційному, так і на законодавчому рівні і розумілося, насамперед, як обов'язок держави надати роботу громадянину [4, с. 76].

Соціально орієнтовані держави беруть на себе зобов'язання по створенню умов для повного здійснення громадянами права на працю, забезпечення гарантій рівних можливостей у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізації програм професійно-технічного навчання, підготовки та перепідготовки кадрів. Вільно обираючи вид діяльності, рід занять, людина може реалізовувати трудовий інтерес шляхом створення власного підприємства, фермерського господарства, заняття індивідуальною діяльністю через укладення трудового договору з підприємством, установою, організацією [3, с. 316].

Саме право на працю є виключно важливою соціальною формою трудової діяльності особи з метою забезпечення гідних умов існування за допомогою одержання винагороди шляхом вільного вибору професії, роду занять та місця роботи.

Хоча держава на законодавчому рівні гарантує кожному право на працю шляхом встановлення рівних можливостей для працевлаштування за вільним вибором, проте встановлені норми не виконуються.

Перетворення, що здійснюються сьогодні в Україні, зачепили всі сфери суспільного життя, викликали кризові явища у всіх сферах суспільного життя, не стало винятком і трудове право, проблеми якого сьогодні активно обговорюються науковцями. Сучасні проблеми реалізації права на працю та його регулювання потребують усвідомлення нових соціальних і економічних питань, з метою розробки і застосування до їх вирішення новітніх правових регуляцій [2].

Слабкий захист трудових прав в окремих сферах економіки призвів до стрімкого збільшення кількості безробітних. Однак слід підкреслити, що в ринкових умовах безробіття є закономірним явищем, оскільки сформовані під впливом соціального, економічного, політичного та інших чинників правила конкуренції на ринку праці не завжди дають змогу знайти роботу навіть достатньо кваліфікованим працівникам, якщо на цьому етапі на певну спеціальність немає попиту. Окрім того, поглиблення територіальних і галузевих диспропорцій серед незайнятого населення ускладнило проблему їх працевлаштування. Також слід звернути увагу, на те що розмір допомоги по безробіттю є дуже низьким і аж ніяк не забезпечує навіть мінімальної підтримки безробітних. З січня по листопад 2010 року в Україні, за інформацією, поданою Державною службою зайнятості, статус безробітного мали 1,2 млн осіб, з яких отримували допомогу по безробіттю – 1 млн 28 тис. осіб.

Далеко не всі заходи, які здійснювалися державою для збільшення зайнятості, були адекватними й одержали підтримку в суспільстві. Особливо потрібно зазначити віднесення багатьох селян, які мають земельні ділянки, до категорії зайнятих, що можна розцінювати як певну дискримінацію цієї категорії населення, оскільки вони фактично позбавляються права на державну підтримку в складній ситуації. Також є проблемою позбавлення права

працівників, яких «звільнено» нібито «за згодою сторін» чи «за власним бажанням», на отримання допомоги по безробіттю протягом перших трьох місяців. Залишається незадовільною ситуація щодо гарантування державою мінімальних умов оплати праці. Існують проблеми щодо оплати праці працівників бюджетних установ на основі Єдиної тарифної сітки, коли фактично порушуються базові принципи формування такої системи оплати праці, нівелюється залежність цієї системи від мінімальних нормативів оплати праці.

Не менш важливим аспектом дотримання права на працю є забезпечення безпечних умов праці. На жаль, рівень виробничого травматизму залишається досить високим, особливо це стосується великої кількості професійних захворювань. Поглиблює ситуацію наявність законодавчих прогалин і застарілість багатьох нормативних документів у сфері охорони праці. Також на сьогодні відсутній цілісний документ програмного характеру з питань охорони праці [2].

Слід звернути увагу на той факт, що в умовах сьогодення актуалізується створення такого механізму реалізації трудових прав, у якому людина мала б змогу реалізувати право на працю, не порушуючи прав інших осіб, та максимізувати задоволення від праці як однієї з основних сфер соціальної життєдіяльності [5]. На думку З. Богатыренко, людина повинна реалізовувати своє право на працю в таких умовах, що не принижували б її гідність та сприяли найбільш повному й гармонійному розвитку особистості [1, с. 31–48]. Виходячи з цього, слід пам'ятати, що, забезпечення можливості працювати неможливо розглядати окремо від тих умов, у яких людина реалізує цю можливість.

У контексті реалізації права на працю Міжнародна організація праці (МОП) вводить поняття концепції «гідної праці», тобто роботи за професією, на посаді, що дає працівникам можливість одержати задоволення від найбільш повного застосування своїх здібностей і знань та допомагає кожному працівнику зробити найбільший внесок у загальний добробут.

Згідно з Декларацією прав людини та деклараціями МОП, для ефективного забезпечення реалізації прав людини на працю мають дотримуватися відповідні принципи: а) справедлива й рівна винагорода за рівну працю та відсутність дискримінації; б) гарантія гідних умов життя; в) санітарна й технічна безпека робочих місць; г) можливість кар'єрного зростання; д) право на відпочинок, вільний час і обмеження тривалості робочого дня. Більшість із наведених показників є кількісними та можуть бути соціально, економічно та політично визначені.

Слід підкреслити, що саме в умовах кризового вітчизняного ринку праці не тільки визначення чітких норм, але й ефективна реалізація запропонованих принципів видається практично нездійсненною через відсутність, насамперед, у працівників належної соціальної мотивації, а також навичок і знань щодо захисту власних трудових інтересів та прав у сфері зайнятості.

Водночас існуючий механізм реалізації права на працю не можна вважати прийнятним через значну кількість правових та економічних недоліків, що призводять до розбалансування й погіршення соціальної ефективності зайнятості.

Використана література

1. Богатыренко З. С. Международная организация труда в XXI веке: новые условия и новые перспективы / З. С. Богатыренко // Трудовое право. – 2006. – № 4. – С. 31–48.

2. Боровицька Л. О. Проблеми забезпечення права на працю в Україні [Електронний ресурс] / Л. О. Боровицька. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58067.doc.htm.

3. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні : Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Н. І. Карпачова. – Харків : Консум, 2001. – С. 316.

4. Пазенок А. С. Соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні та Федеративній Республіці Німеччині: порівняльне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / А. С. Пазенок. – К., 2006. – С. 76

5. Ядранський Д. М. Соціально-правові механізми реалізації права на працю [Електронний ресурс] / Д. М. Ядранський. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Staptp/2009_41/files/41_16Jadranskij.pdf

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЯК ОСНОВА ПРАВОВОГО ПОРЯДКУ

Ступак Андрій Леонідович

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Науковий керівник:

Пархоменко Н. М.

доктор юридичних наук,

Заслужений юрист України,

вчений секретар Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

В юридичній науці існує ряд понять, які пов'язані із здійсненням правових приписів у поведінці, діяльності суб'єктів права, зокрема, такі поняття, як правореалізація (реалізація норм права), здійснення права (норм права), дія права, правове регулювання, правомірна поведінка, законність, правопорядок.

Є. Трубецький стверджував, що право є порядок, що регулює відносини окремих осіб у людському суспільстві; правовий порядок має на меті запровадження миру між людьми. Право – це об'єктивний порядок, що регулює відносини людей у суспільстві [1, с. 5].

Правовий порядок – мета і результат існування права. Саме право закріплює моделі належної поведінки, межі свого впливу на суспільні відносини, окреслюючи сферу, в якій можливий правопорядок. Право регламентує прийоми, способи і засоби впливу на поведінку суб'єктів. Отже, право закріплює систему заходів з установаження та підтримання правопорядку і виступає організаційною юридичною передумовою останнього [2, с. 522].

Можна зазначити, що реалізація правових норм досягається завдяки правомірній поведінці. Зокрема, через правомірну поведінку, з реалізацією норм права пов'язаний і правопорядок.

В юридичній літературі зазначається, що реалізація норм права втілюється у правомірній поведінці учасників суспільних відносин. Водночас, правомірна поведінка розглядається як соціально корисна поведінка, яка відповідає інтересам суспільства, держави і окремих осіб, зафіксована в нормах права і гарантується з боку держави [3, с. 176].

В. Копейчиков зазначає, що реалізація права – це різноманітний процес практичного здійснення правових вимог у діяльності тих чи інших суб'єктів [4, с. 210]. Саме через реалізацію норм права досягається результат, зміст якого був закладений законодавцем при виданні норми права. Тому своєчасна й точна реалізація правових норм є найважливішою передумовою додержання та зміцнення правопорядку.

Реалізація права має величезне значення, зокрема: шляхом правореалізації здійснюються суб'єктивні права і обов'язки, без яких учасники самотійно не зможуть втілити правові норми у життя; норми права визначають специфіку правовідносин, відповідно до якої визначається поведінка учасників правовідносин; є необхідною у випадку виникнення спору між учасниками правовідносин. Тоді у правозастосовчий процес включаються спеціальні державні органи, що наділені повноваженнями вирішувати конфлікт між учасниками правовідносин. Проте, у випадку вчинення правопорушення реалізація норм права здійснюється компетентними органами від імені держави; реалізація норм права виникає за необхідності здійснення контролю з боку держави в особі його спеціальних органів за законністю і доцільністю дій їх учасників або коли вимагається офіційне підтвердження наявності або відсутності конкретних фактів, спеціальне оформлення їх юридичної значимості [5, с.114].

Слід зазначити, що право, будучи реалізованим шляхом активної правомірної поведінки чи шляхом утримання від поведінки протиправної, є передумовою правопорядку в суспільстві.

Справжній правопорядок залежить від законності, яка є одним із засобів установа та забезпечення у державі правопорядку. Порушення законності тягне порушення існуючого правопорядку, а порушення правового порядку є одночасно і порушенням вимог законності.

Законність і правопорядок перебувають у тісному взаємозв'язку. Зміцнення законності має своїм наслідком більш високий рівень правопорядку, і навпаки, порушення його веде до послаблення правопорядку.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для забезпечення правопорядку та законності необхідна наявність реальної сили, якою можна вважати систему органів державної влади і самоуправління, правосуддя, нагляду тощо, які свою діяльність забезпечують відповідно до цілей дій громадян і організацій вимогам закону, які відповідають спільним інтересам держави і суспільства.

Список використаних джерел:

1. Трубецкой Е. Н. Лекции по энциклопедии права / Трубецкой Е.Н. - М.: Т-во А. И. Мамонтова, 1917. – 227 с.
2. Загальна теорія держави і права: підручник / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. О. В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с.
3. Волинка К. Г. Теорія держави і права: навчальний посібник / К.Г. Волинка. – К.: МАУП, 2003. – 240 с.
4. Теорія держави і права / за заг. ред. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 268 с.
5. Вопленко Н. Н. Реализация права: учебное пособие / Н.Н. Вопленко. – Волгоград: Изд-во Волг. гос. ун-та, 2001. – 48 с.

НОРМА ПРАВА ЯК ВАЖЛИВИЙ РЕГУЛЯТОР СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Лисюк Ігорь Іванович

аспірант відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Науковий керівник:

Пархоменко Н. М.

доктор юридичних наук,

Заслужений юрист України,

вчений секретар Інституту держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України

Розвиток сучасної цивілізації обумовив становлення та функціонування системи норм, взаємопов'язаних між собою. Система соціальних норм є необхідною передумовою забезпечення повсякденної злагодженої взаємодії людей, функціонування соціальних колективів та суспільства в цілому.

Система соціальних норм відображає досягнутий рівень економічного, соціально-політичного і духовного розвитку суспільства, в них відображені історичні та національні особливості країни, характер державної влади, якісний рівень життя людей.

За допомогою соціальних норм забезпечуються взаємовідносини всіх суб'єктів суспільних відносин. Жоден із видів соціальних норм нездатний самостійно врегульовувати різноманітні та різносторонні відносини, які виникають у суспільстві. Різноманітність соціальних норм пояснюється різноманітністю життєвих обставин, усі вони виникають із практичних потреб людей у сфері виробництва, обміну, споживання, політики, ідеології, побуту.

Взаємовідносини людей в суспільстві регулюються різноманітними видами соціальних норм: традиціями, звичаями, моральними, релігійними правовими, корпоративними, політичними нормами тощо. Особливе місце серед них займають норми права.

В юридичній літературі термін «норма права» («правова норма») вживається у двох значеннях: норма права як юридично формалізоване правило поведінки, тобто інтелектуальна модель суспільних відносин (ідеальна норма); правова норма як поведінка, відносини, взаємини між людьми, які відповідають праву, закону (реальна норма); тобто проекція норми права на реальну суспільну дійсність, реальні соціальні відносини, що будуються за моделями, які містять у собі норми права [1, с. 87].

Будь-яке правове явище розкривається і виявляє себе лише у взаємозв'язку з нормами права. Саме через норми права держава здійснює вплив на суспільство, на їх основі визначаються повноваження державних структур, завдяки нормам конкретизуються та реалізуються суб'єктивні права. Норма права є первинною клітинкою права та вихідним структурним елементом системи права.

У демократичному суспільстві правова норма приймається державою від імені суспільства (народу), завжди відображає волю певної соціальної групи чи всього населення держави, закріплює її та охороняє. Зокрема, правовими вважаються норми, які: склалися історично у вигляді звичаїв, традицій, прецедентів і визнані державою як такі, що відповідають загальнонародським ідеалам; виходять безпосередньо від суспільства (народу), відображають волю спільноти та є результатом референдуму; прийняті уповноваженими органами держави у межах правотворчого (законотворчого) процесу; вміщені у договорах, укладених міжколективними суб'єктами відповідно до чинного законодавства та принципів і норм міжнародного права [2, с. 365-368].

Призначення правової норми полягає у забезпеченні регулювання суспільних відносин, що досягаються у процесі реалізації правових приписів.

Реалізація права – це складний процес, що зумовлює поєднання основних способів правового регулювання (дозволи, заборони, зобов'язання), різних видів правових норм (уповноважуючі, забороняючі, зобов'язуючі) та форм реалізації права (дотримання, виконання, використання).

У науковій літературі виокремлюються три основні способи правового регулювання: дозволи (надані суб'єктам права на активні дії); заборони, тобто накладені на суб'єктів обов'язки утримуватися від вчинення дій певного роду та зобов'язання, покладені на осіб обов'язки певної поведінки. Зазначені способи безпосередньо визначають форму реалізації правових норм, а саме:

-юридичні дозволи дають можливість забезпечити юридичну свободу та активність суб'єкту щодо здійснення своїх прав. З юридичної точки зору вони відображаються в суб'єктивних правах на власну активну поведінку. В процесі регулювання вони втілюються шляхом прийняття уповноважуючих норм. Їх реалізація визначає необхідність такої форми, як використання припису, змістом якого є реалізація можливостей, втілених в суб'єктивних правах. Форма такої поведінки може бути активною і добровільною;

-заборони дають можливість забезпечити охорону існуючих відносин, тому відображаються в юридичних обов'язках пасивного змісту. Цим обов'язкам характерна імперативність, визначеність, категоричність та забезпеченість юридичними механізмами. Юридичною формою заборон є забороняючі норми та нормативні положення про відповідальність. Формою реалізації цього способу є регулювання і утримання суб'єктів від порушення заборон, що містяться в нормах права. Дотримання може бути як добровільним так і примусовим, тобто гарантованим державою;

-зобов'язання передбачає обов'язок вчиняти активну поведінку так, як це передбачено нормами права. Цей спосіб регулювання відображається в покладенні на осіб юридичних обов'язків активного змісту, тобто обов'язків побудувати свою активну поведінку, оскільки це закладено в юридичних нормах. Такі приписи реалізуються в формі виконання, що передбачають здійснення суб'єктами за юридичними нормами відповідних обов'язків. Виконання вимагає, як правило, примусової форми здійснення, хоч може бути і добровільним [3, с. 105-106].

Підсумовуючи, зазначимо, що реалізація норм права забезпечується, з одного боку, створенням державою реальних умов і засобів, що сприяють безперешкодному добровільному здійсненню відповідними суб'єктами сформульованих у правовій нормі зразків поведінки, а з іншого – засобами заохочення, переконання та примусу до бажаної поведінки, а також можливістю застосування санкцій у разі невиконання вимог правової норми [4, с. 47-48]. Такий підхід до розуміння норми права дозволяє наголосити, на тому, що вона є державним витвором і покликана виконувати роль засобу для впорядкування найважливіших відносин у державно-організованому суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Марчук В. М. Нариси з теорії права : навчальний посібник / В. М. Марчук, Л. В. Ніколаєва. – К. : Істина, 2004. – 304 с.

2. Бобровник С. В. Норми права / С. В. Бобровник // Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – С. 365-385.

3. Бобровник С. В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права / С. В. Бобровник // Правова держава. Щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - 1996. – № 7. - С.104-107.

4. Андріїв В. Правові норми в системі соціальних норм держави / В. Андріїв // Підприємництво, господарство і право. – 2007. - № 9. – С. 46-49.

ДО ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОГО ДОГОВОРУ 1654 РОКУ

Тараненко Микола Григорович

доцент кафедри теорії права і держави ФСП, НТУУ «КПІ».

Аналіз широкого кола документальних джерел та наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів доводить, що Українсько-Російський договір 1654 року мав і продовжує отримувати чимало різних, а нерідко навіть полярних історико-правових оцінок. Багато дискусійних питань в цьому контексті виникає, насамперед, відносно офіційного визнання самого факту укладення міждержавного договору між Україною і Росією, а також визначення сутності його правового статусу.

В історичній науці Польщі, Росії та України, на розвиток яких величезний вплив мала Національно-визвольна війна українського народу проти шляхетської Польщі та укладення Переяславсько-Московської угоди 1654 року, міститься чимало версій зазначених вище важливих подій.

Зокрема, польська як класична, так і модерна історіографія (В.Коховський, О. Яблоновський, Т. Корзон, Ф. Равіта-Гавронський, Л. Кубаля та ін.) розглядає їх як «фатальне непорозуміння», «прикру випадкову помилку», що спричинила не тільки втрату значної частини коронних земель Речі Посполитої, а й не пішла в підсумку і на користь Україні.

З іншого боку, російські історичні школи різноманітного спрямування (А.Манкієв, В. Татищев, І. Болтін, С. Соловйов, М. Устрялов, Г. Карпов, П.Буцинський та ін.), як правило, розглядають події середини 17 ст. і, насамперед, укладення Українсько-Російського договору 1654 року переважно в позитивних тонах, а саме як закономірне «збирання» навколо Москви розпорошених раніше земель Русі та залучення повернутих «малоросійських земель» до загальних процесів російського імперського поступу.

На відміну від польських та російських істориків представники української народницької та національно-державницької історичних традицій (П. Куліш, В. Антонович, В. Липинський, С. Томашівський, Р. Лашенко, М.Драгоманов та ін.) трактують Переяславську раду і Березневі статті 1654 року та спричинені ними наступні історичні події як своєрідний «початок кінця» політичної суверенності козацько-гетьманської України, що в підсумку суттєво загальмувало формування і розвиток української нації. Вони, зазвичай, приділяють особливу увагу міжнародно-правовому аспекту зазначеної проблеми, зокрема питанню підробки і фальсифікації російською стороною оригіналу Українсько-Російського договору укладеного в березні 1654 року в Москві.

Підвищений інтерес істориків до цієї тематики просліджується і в радянській історіографії (А. Барабой, М. Петровський, І. Бойко, В.Голобуцький, В. Дядиченко, А. Козаченко та ін.). В ній до середини 30-х років переважала виключно класова оцінка Українсько-Російського договору 1654 року: зокрема, у першому виданні радянської енциклопедії зазначалось, що укладений договір – це «союз українських феодалів із російськими, який, по суті, юридично оформив початок колоніального панування Росії над Україною». Наступний етап оцінки цієї міждержавної угоди визначився під час підготовки у

1937 році сталінського варіанта підручника історії. Зокрема в ньому, перехід України під протекторат Росії вважався вже для України «найменшим злом» в порівнянні з перебуванням під владою шляхетської Польщі. Згодом договір 1654 року радянськими істориками вже трансформується навпаки в «абсолютне благо» для України. Ця теза була сформульована у постанові, підписаній Л.Кагановичем у 1947 році. Свого найбільшого розвитку вона досягла у сумнозвісних «Тезах до 300-річчя возз'єднання України з Росією», схвалених на найвищому партійному рівні. Переяславська Рада оголошувалась в них «центральною, головною подією всієї української історії», «споконвічною мрією, багатоміліонним прагненням ... величезним благом для України». Відома дослідниця українського козацтва О.Апанович із цього приводу цілком слушно іронізує: «Виходило, що вільнолюбний український народ боровся проти своєї незалежності і тільки й мріяв, як би влізти в імперський зашморг». Наведені факти є переконливим свідченням того, як імперія, незважаючи на зміну своїх зовнішніх атрибутів, завжди прагнула ідеологічно забезпечити непорушність свого насильницьки створеного геополітичного простору.

Аналізуючи усі наведені вище наукові трактування, відчувається, що в істориків та правників так і залишається не до кінця з'ясованим питання: чи був дійсно укладений письмовий договір між Україною та Росією, чи, можливо, усі організаційні міждержавні проблеми були вирішені виключно лише в усній формі, без відповідного оформлення необхідних для цього офіційних документальних актів. Це питання, безсумнівно, має принципове значення. Адже, якщо договір був справді укладений, то Росія фактично визнавала Україну як новоутворену рівноправну державу, як дійсно суб'єкт міжнародного права. Якщо ж договору не було, Україна державою не визнавалася, а внаслідок взаємної так званої «переяславської згоди» Росія шляхом інкорпорації включила її землі до свого складу.

Зазначимо, що більшість українських істориків як в попередній період, так і в умовах сьогодення (О.Апанович, М.Андрусак, М.Брайчевський, Д.Дорошенко, Н.Полонська-Василенко, О.Оглоблін, В.Смолій, В.Степанков, А.Яковлів та ін.) переконана, що договір між двома суверенними державами – Україною і Росією – дійсно мав місце, хоча й існував під різними назвами: «Статті Богдана Хмельницького», «Березневі статті 1654 року», Переяславсько-Московська угода тощо. Але так і залишається не до кінця визначеним правовий аспект цього міжнародного союзу: інкорпорація, унія, васалітет, військовий альянс, протекція, конфедерація тощо. Як вже зазначалося, в радянській історіографії з 50-х рр. та сучасній російській історичній науці (В.Буганов, В.Назаров, Ю.Титов та ін.) утвердилася думка, що в середині 17 ст. мало місце возз'єднання України з Росією. Але як ідеологічно-політична за змістом, така дафініція не відбиває об'єктивно справжньої суті цієї події. Адже, за словами М. Брайчевського, «возз'єднання» означає з'єднання складових частин єдиного цілого. Проте, в даному випадку цілком очевидно, що мало місце не возз'єднання окремих частин Російської держави чи державних утворень російського народу, а входження на певних умовах до складу Росії держави, створеної іншим, хоча й етнічно близьким до росіян народом.

Частина вчених дотримується думки, що Українсько-Російський договір 1654 року базувався на принципах васалітету. Виходячи з такої оцінки, Б.Хмельницький намагався встановити властиві для тієї історичної доби відносини васально-сюзереніальної залежності з метою отримання конче необхідної воєнно-політичної допомоги з боку Москви для розв'язання складних політичних і міжнародних проблем, пов'язаних, насамперед, з війною проти Польщі. Зустрічаються також твердження, що міждержавний договір між Україною і Московією являє собою своєрідну релігійну угоду для підтримки православ'я. Тому його

укладення тлумачиться як встановлення союзних відносин між рівноправними партнерами – державами у формі міждержавної (персональної) унії, в якій Московська держава брала на себе роль гаранта і покровителя православ'я від експансіоністських зазіхань католицької церкви.

Однак міждержавний договір з Москвою фактично офіційно узаконив державний суверенітет України, примусив царський уряд взяти на себе відповідні зобов'язання, що гарантували незалежність Української козацької республіки і укладення, передусім, воєнного союзу з Росією, спрямованого проти Польщі. Слід зазначити, що оцінка укладеного договору московським урядом з часом зазнала суттєвих змін. Спочатку він цілком погоджувався з його «протекційним» змістом і вважав Україну дійсно вільною державою. Підтримуючи дипломатичні відносини з Богданом Хмельницьким ще до укладення Переяславсько-Московської угоди, царський уряд здійснював їх через спеціальних послів Посольського приказу, що керував зносинами Москви з чужоземними державами. Україну відокремлював від Росії державний кордон і митниці. Але вже під час укладання договору виявилось приховане прагнення царя встановити свій контроль над економічним життям, військом, а також міжнародними відносинами України.

Не акцентуючи уваги на детальному аналізі всього змісту підготовлених Б.Хмельницьким і затверджених російським царизмом Березневих статей 1654 року, зауважимо, що вони визнавали за Україною її політичний устрій, суд і судочинство, адміністративний поділ, армію, соціально-економічні відносини, тощо. Єдиною сферою, де частково обмежувалися права України, були її зносини з іншими державами (заборона стосунків з Польщею, Туреччиною та Кримським Ханством). Крім цього, вона повинна була виплачувати Москві певну суму своїх прибутків. На думку відомого українського історика В. Липинського, Богдан Хмельницький до самої смерті (серпень 1657 р.) залишався фактично повноправним правителем гетьманської держави. Усі питання її життєдіяльності він вирішував самостійно, не питаючи дозволу і не радячись з російським царем. Під час його гетьманства до московської скарбниці з України не надійшло фактично жодної копійки. Статус майже незалежної держави свідчить, що Україна мала набагато більше повноважень, ніж передбачав звичайний протекторат. Характерною ознакою останнього, як відомо, є залежність, за якою одна держава («протектор») бере на себе здійснення функцій зовнішніх зносин іншої держави («протегрованої»), захист її території і фактично здійснює контроль за її внутрішніми справами. В даному випадку російський уряд таких прав і повноважень щодо України не мав.

Безумовно, внаслідок укладання у 1654 році договору з Москвою Україна одержала значно більші права, ніж Молдавія, Волощина чи Кримське ханство у складі Османської імперії. Тому цілком вірогідно, що вона уклала союз з Московією не на принципах протекторату, а скоріше конфедерації.

Таким чином, Українсько-Російський договір 1654 року фактично являв собою тимчасовий рівноправний воєнний альянс, спрямований проти Польщі, що базувався на принципах конфедерації. Його головна ціль для української сторони – спільними зусиллями розв'язати складні політичні, соціальні та міжнародні проблеми, які гостро постали перед державою, очолюваною Б.Хмельницьким. Проте реальним наслідком цього союзу в наступний період стало грубе порушення Москвою укладених з Україною міждержавних домовленостей і послідовна політична, економічна та державно-культурна інкорпорація українських земель до складу Російської Імперії.

Література:

1. Апанович О.М. Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. – К., 1994
2. Браїчевський М. Приєднання чи возз'єднання // Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки. Матеріали наук.-практ. конф. – К., 2003 – с. 23-67
3. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII ст. – К., 1992
4. Липинський В. Україна на переломі 1657-1659. – Київ, Відень, 1920.
5. Переяславська Рада 1654 р. – К., 2003.
6. Переяславська Рада 1654 р.: історичне значення та політичні наслідки: збірник наукових статей / - Переяслав-Хмельницький, 2004
7. Переяславська рада: історичне значення та політичні наслідки. Матеріали наук.-практ. конф. – К., 2003
8. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький: хроніка життя та діяльності. – К., 1994.
9. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція (1648-1676 рр.) – К., 1999.
10. Шевчук В.П., Тараненко М.Г. Історія української державності. Курс лекцій – К., 1999.

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПІДВАЛИНИ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Пряміцин Вячеслав Юрійович

студент 4 курсу ФСП НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Тетяна Олексіївна

кандидат юридичних наук, доцент

зав. кафедри теорії права і держави

ФСП, НТУУ «КПІ»

В роки активних економічних, правових та соціальних трансформацій в Україні та світової економічної кризи особливої актуальності набуває проблема становлення громадянського суспільства в Україні і відповідно становлення правової соціальної держави як продукту розвитку громадянського суспільства та ринкової економіки.

Становлення громадянського суспільства та правової державності, які є результатом історичного розвитку людства, має свої чітко визначені економічні основи. Саме еволюція ринкових відносин на певному етапі свого розвитку призводить до зародження громадянського суспільства як асоціації економічно вільних і незалежних від держави та один від одного громадян, співдружності автономних, суверенних, вільних особистостей, які рівні один одному в правах та можливостях і володіють приватною власністю на умовах своєї життєдіяльності.

Економічна незалежність особистості, на наш погляд, - рівень свободи індивіда, яка дає йому можливість бути відносно незалежним в задоволенні своїх (своєї сім'ї, соціальної групи) потреб, інтересів, бажань, бути відносно вільним в виборі місця роботи, проживання, здобуття освіти та професії, в забезпеченні достатнього рівня життя. Основою цього являється приватна власність особистості. Безумовно, для становлення громадянського суспільства потрібно не тільки наявність економічної незалежності особистості, але необхідними є також інші передумови – насамперед політичні та правові.

Правові основи громадянського суспільства виявляються через діяльність великих і малих соціальних утворень, які повинні демонструвати взаємозв'язок, взаємодію та взаємообумовленість. Про громадянське суспільство можна вести мову тільки там, де визнається, що суспільство незалежне від держави і має в своєму розпорядженні засоби та санкції, за допомогою яких воно може змусити особистість додержуватись усіх соціальних норм.

Саме такі інститути громадянського суспільства як сім'я, заклади освіти, громадські організації, асоціації, різноманітні об'єднання, політичні партії, професійні спілки здатні виконувати дану роль. Але для досягнення даної мети необхідно насамперед створити власні соціальні структури, за допомогою яких можна контролювати державну владу, ініціювати прийняття правових норм, які будуть захищати інтереси всього суспільства, змусити владу не виходити за рамки закону. Тобто забезпечувати інтереси усіх структур громадянського суспільства, а ними є будь-які незалежні об'єднання громадян. Під ними ми розуміємо асоціації дрібних і середніх власників, громадські організації, профспілки, об'єднання споживачів, різноманітні фонди, спілки і клуби – від спілки підприємців до ліги сексуальних меншин.

Основа громадянського суспільства представляє собою взаємообумовлене одночасне існування в його рамках різнорідних, протилежних та різнонаправлених соціальних сил і їх організацій, інститутів, зацікавлених груп, асоціацій, які об'єднані загальним, єдиним бажанням до спільної життєдіяльності та підкорення їх нормам суспільної моралі та права, які реалізуються громадянським суспільством і гарантуються правовою державою.

Обов'язковою умовою становлення громадянського суспільства є свобода думки та слова, вільна можливість усіх громадян висловлюватися з усіх питань суспільства, держави, організацій та своїх особистих і мати вільний доступ до інформації.

Також особливу увагу потрібно звернути на реально незалежні та неупереджені засоби масової інформації, які в наш час відіграють важливу роль в становленні суспільної свідомості. Тому що становлення громадянського суспільства залежить насамперед від особистостей, їх правосвідомості та рівня поваги до прав та свобод людини.

Але аналіз сучасного економічного, правового, політичного та духовного стану України свідчить про недосконалість розвитку інститутів громадянського суспільства. Саме тому на їх створення і розвиток повинна бути спрямована діяльність українського суспільства та держави задля інтенсивного та паралельного формування громадянського суспільства та демократичної правової соціальної держави.

ПРАВО НА ЖИТТЯ – ПЕРВИННА УМОВА ІСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Вареник Ярослав Юрійович
студент ФСП другого курсу

Науковий керівник:

Чепульченко Т.О.

кандидат юридичних наук, доцент
зав. кафедри теорії права і держави
ФСП, НТУУ «КПІ»

Людина є носієм суб'єктивного права на життя. Для більшого розуміння такого права, необхідно відповісти на питання: навіщо людині життя? Законодавство закріплює, що це право людина має від народження, воно є природним правом людини. Це право є

невідчужуваним, тому що воно є природною властивістю людини як представника свого біологічного виду. Тобто людина як біологічна істота не існує ані для суспільства, ані для держави без наявності в ній життя. Зрозуміло, що життя людині потрібно для того, щоб існувати.

Варто розглянути, який зміст ми вкладаємо в слово «існувати». Для цього маємо два підходи:

1. Біологічний. Існувати - здатність організму як системи органів, виконувати свою головну функцію: забезпечувати життя.
2. Соціально-юридичний. Існувати - бути елементом суспільства.

Саме біологічному аспекту в Конституції відповідає ст. 27, тому що соціальне життя не виникає без біологічного.

А в чому ж цінність життя людини для держави і суспільства? Чому воно віднесено до найвищих цінностей в державі? По-перше, життя пов'язане з такою об'єктивною закономірністю як потреба. Саме життя породжує потребу, тобто створення таких необхідних умов, за яких життя б підтримувалось та продовжувалось. До них можна віднести основні фізіологічні потреби: харчування, одяг, житло, безпечне довкілля і т.д. Цього потребує від людини її природа. Забезпечення таких базових потреб породжує інші потреби, пов'язані з людиною як елементом, «клітинкою» суспільства. Це потреби самоствердження та саморозвитку. Їх також можна віднести до об'єктивних, оскільки цього потребує її соціальне середовище існування. Отже, потреба і життя дуже тісно пов'язані. Не існує життя без потреб, а потреб без необхідності їх задоволення. По-друге, людина являється елементом суспільства. Якщо не буде цінуватись, життя окремої «клітинки», то не існуватиме і сама структура. Сьогоднішнє суспільство в міру свого розвитку потребує організованості та урегульованості. Організувати означає розподілити людей у просторі та за функціями, забезпечити їх місцями роботи і засобами праці, налаштувати їх взаємодію та взаємообмін у праці й суспільному житті, розташувати їхні творчі можливості шляхом узгодження та концентрації їх зусиль. Соціальні норми в суспільстві виступають як регулятори, які допомагають раціонально організувати суспільне життя.

Створення державно-правових інститутів, це також потреба на певному етапі розвитку суспільства. Сьогодні це необхідність узгодження інтересів окремих громадян, соціальних груп, необхідність вироблення єдиного напрямку розвитку, узгодження відносин з іншими державами.

Саме життя людини стало основною передумовою існування як суспільства, так і держави. Сьогодні воно породжує необхідність розвитку як соціальних, так і державно-правових інститутів. Отже право на життя повинно бути найвищою цінністю, оскільки на ньому тримається, базується і суспільство, і держава.

Варто зазначити, що життя людини це не випадкова і тим більше не тимчасова цінність в державі, суспільстві, у всьому цивілізованому світі загалом. Це та властивість, завдяки якій людина здатна змінювати оточуючий її світ, здатна створювати в ньому щось нове, здатна вчитись і вчити інших, розвиватись і передавати досвід, саме завдяки визнанню за кожною людиною права на життя, сьогодні кожному варто оцінити ту можливість, яка йому надана.

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Климчук Ангеліна Валеріївна

Студентка 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник :

Чепульченко Т.О.

кандидат юридичних наук, доцент

зав. кафедри теорії права і держави

ФСП, НТУУ «КПІ»

Конституцією України проголошено: ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

1 червня 2010 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про захист персональних даних». Даний нормативний акт на сьогодні є предметом численних дискусій.

Персональні дані - це відомості, сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Наприклад, email, прізвище, ім'я, по-батькові, адреса проживання тощо. Законодавство України не дає вичерпного переліку відомостей про фізичну особу, які є персональними даними, що перш за все пояснюється стрімким розвитком технологій сучасного світу. Базу персональних даних становлять: списки клієнтів, працівників в бухгалтерії компанії, база користувачів конкретного сайту тощо. Проте не кожен список клієнтів є базою персональних даних. Так, Закон поширюється на всі види діяльності, що стосуються створення баз персональних даних, окрім тої діяльності, що здійснює фізична особа для непрофесійних особистих чи побутових потреб; журналіст; професійний творчий працівник. Також сумнівним вважається положення, відповідно до якого самостійно визначають чи є вони володільцями баз персональних даних фізичні особи-підприємці та самозайняті особи. На думку переважної більшості юристів така «свобода вибору» не є коректною.

Сутність Закону полягає в захисті персональних даних від їх неправомірного використання. Так, жоден збір, обробка, використання персональних даних не є можливою без прямої згоди на те особи, щодо якої дані мають бути зібрані, оброблені, використані. Цим Законом передбачене право суб'єктів персональних даних знати про місцезнаходження бази персональних даних, отримувати інформацію про умови надання доступу до персональних даних, зокрема інформацію про третіх осіб, яким передаються його персональні дані; на доступ до своїх персональних даних; застосовувати засоби правового захисту в разі порушення законодавства про захист персональних даних.

Обов'язковій згоді суб'єкта знайдена альтернатива: це стосується перш за все роботодавців. Так, стаття 11 Закону вказує на такі підстави виникнення права на використання персональних даних як згода суб'єкта персональних даних на обробку його персональних даних; дозвіл на обробку персональних даних, наданий володільцю бази персональних даних відповідно до закону виключно для здійснення його повноважень. Юристи-практики вже сьогодні радять роботодавцям застосовувати ч.2 ст.11 Закону «Про захист персональних даних» і наполягати на відсутності необхідності отримання окремої згоди працівників на використання наведених ними даних.

Що стосується власників баз персональних даних, то Закон зобов'язує пояснювати суб'єкту персональних даних його права, а також мету обробки його даних, отримати згоду на обробку та використання персональних даних, зареєструвати базу персональних даних в державному реєстрі та забезпечити захист бази.

Низку прогалин юристи бачать і в порядку реєстрації баз персональних даних, та вказують на необхідність перейняти зарубіжний досвід.

У країнах Західної Європи вказується зміст баз персональних даних, що є підставою для поділу їх за категоріями. Так, є загальні (прізвище, ім'я, по-батькові, місце проживання) та «вразливі» (відомості про стан здоров'я) персональні дані. В Україні ж володільцю бази даних необхідно вказати лише назву та мету створення самої бази. На думку юристів таке положення визначає реєстрацію баз персональних даних як безцільне заняття, оскільки ніякої інформації, по суті, служба захисту персональних даних не отримує, а отже, не може забезпечити належний її захист. Офіційно законодавець ідею реєстрації баз персональних даних обґрунтовує як корисну для: суб'єктів персональних даних - є важливою ознакою прозорості стосовно використання персональних даних та є підставою звернення за захистом порушених прав; володільців баз персональних даних - сприяє їх обізнаності щодо вимог законодавства; уповноваженого державного органу з питань захисту персональних даних - дозволяє йому бути обізнаним із ситуацією стосовно обробки персональних даних, та їх захисту.

Відповідно до Закону, володільця бази персональних даних несе адміністративну, а часом й кримінальну відповідальність за порушення вимог Закону.

31 січня 2012 року Президент підписав Закон "Про внесення змін до Прикінцевих положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних", відповідно до якого норми Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу, щодо посиленої відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних, набудуть чинності 1 липня 2012 р. Прийняті міри є цілком логічними, оскільки Закон потребує вдосконалень.

Здійснення виїзних та безвиїзних перевірок, складання адміністративних протоколів та передача матеріалів до правоохоронних органів покладено на Державну службу України з питань захисту персональних даних.

На нашу думку, положення Закону «Про захист персональних даних» не знаходять свого відображення у реальній дійсності та не відповідають потребам сьогодення, а також, залишається досить не конкретизованим. Проте, слід відзначити, що законодавець здійснює вдалі заходи з метою наближення Закону України «Про захист персональних даних» до міжнародних стандартів.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

*Онацький Володимир Михайлович,
студент 4 курсу юридичного факультету*

КНУ ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Ковальчук О.М.

к.ю.н., доцент,

*доцент кафедри теорії держави і права
юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка*

Формування правової культури підростаючого покоління є одним із пріоритетів сучасної школи. Саме на школу відповідно до Закону України "Про загальну середню освіту" покладається завдання виховувати громадянина України, формувати в учнів повагу до Конституції України, державних символів нашої країни, прав і свобод людини і

громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії, свідомого ставлення до обов'язків людини і громадянина.

Специфічним періодом формування правової культури є молодший шкільний вік. З одного боку, цей вік сприятливий до засвоєння норм життєдіяльності у суспільстві, а з іншого – молодші школярі ще не здатні сприйняти складні юридичні терміни, здійснювати аналіз та давати належну юридичну кваліфікацію тим чи іншим діям. При цьому зазначимо, що прогалини у формуванні правової культури в молодшому шкільному віці в подальшому можуть стати причинами правового нігілізму та делінквентної поведінки дорослої людини. Саме тому при здійсненні правового виховання молодших школярів необхідно спиратися на їх вікові психологічні особливості.

Таким чином, враховуючи психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку формування правової культури необхідно здійснювати на засадах взаємозв'язку правового виховання з практичними життєвими ситуаціями; єдності правового і морального виховання; поєднання колективного та індивідуального підходу у вирішенні проблем учнів, гнучкого, оперативного реагування на прояви делінквентної поведінки та перспективних потреб учнів; в логічній послідовності правового виховання: від одержання знань про норми до засвоєння їх на практиці, і надалі до формування усвідомленої установки щодо необхідності дотримання їх кожною людиною.

На нашу думку, під час навчання в початкових класах у дитини повинні бути сформовані загальні уявлення про основні правові норми, які тісно переплітаються з моральними нормами та окремими нормами конституційного, цивільного, сімейного, адміністративного та кримінального законодавств. Наведемо основні групи понять, які можуть і мають бути засвоєні молодшим школярем: 1) держава Україна; День Незалежності України; суверенітет і незалежність; державна символіка: Державний Герб України, Державний Прапор України, Державний Гімн України; почесні державним символам; влада в Україні: Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів; 2) закони як обов'язкові правила для всіх людей, які упорядковують життя, охороняють і захищають інтереси людей; Конституція України як Основний Закон нашої держави; конституційні обов'язки громадянина України; 3) Декларація прав дитини; особисті права дитини (людини); організації, які покликані опікуватись правами дитини: соціальні служби для дітей та молоді, відділи у справах неповнолітніх при місцевих органах влади, кримінальна міліція у справах неповнолітніх, правозахисні організації, суди; 4) право власності; захист Законом права власності; 5) правові норми в галузі захисту навколишнього середовища; 6) поняття злочину; кримінальна відповідальність неповнолітніх.

І хоча в початковій школі відсутній окремий предмет юридичного спрямування, реалізація зазначеного змісту цілком можлива. При цьому вчитель молодших класів повинен використовувати можливості як навчального процесу так і позаурочної роботи.

Широкі можливості для реалізації завдань формування правової культури закладено в курсі “Громадянська освіта”. Змістове наповнення цього курсу зосереджує учня на усвідомленні суті взаємовідносин людини й суспільства, набутті демократичних цінностей, адекватному випробовуванні різноманітних соціальних ролей, засвоєнні поведінкових еталонів. Саме “Громадянська освіта” передбачає створення передумов для усвідомленого сприйняття й засвоєння маленьким учнем соціальних та морально-правових норм, історичних, національно-культурних традицій українського народу.

Не менш широкі можливості для формування правової культури молодших школярів дають уроки природознавства, читання, математики, основ здоров'я та інші.

Зазначимо, що надзвичайно широкі можливості щодо здійснення правового виховання молодших школярів є і у позаурочній роботі. При цьому така робота може здійснюватися вчителем у тісній співпраці з педагогом-організатором, вихователем ГПД, практичним психологом, соціальним педагогом, бібліотекарем, батьками, представником органів внутрішніх справ. Саме у позакласній роботі є всі можливості для використання найрізноманітніших форми і методів правового виховання. У залежності від мети та обставин можуть використовуватися роз'яснення; розповіді; колективні та індивідуальні бесіди; аналіз життєвих ситуації; обговорення з учнями літературних, літературно-публіцистичних творів, газетних статей і повідомлень з відповідною правовою оцінкою, того що трапилось; читання художніх творів; вікторини; конкурси; написання творів на правову тематику; створення спеціальних педагогічних ситуацій морального вибору; екскурсії; включення дітей у процес вибору органів самоврядування, ділові ігри (правовий тренінг) тощо.

Таким чином, наведена система роботи вчителя молодших класів забезпечує превентивні заходи щодо запобігання асоціальної поведінки учнів, закладає підґрунтя для подальшого формування правової культури учнів у наступних класах.

ПРОБЛЕМИ ПРАВА НА ЖИТЛО

Петінова Анастасія Юріївна

студентка 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О.

Зав. кафедри теорії права і держави

НТУУ «КПІ» к. ю. н., доцент

Право людини на житло є однією із найважливіших соціальних цінностей в нашому суспільстві, оскільки наявність придатного до проживання житла є однією з умов існування кожної людини.

Це право чітко визначено в Конституції України, в статті 47, згідно якої «Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону. Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше, як на підставі закону за рішенням суду».

Отже, посилаючись на статтю 47 Конституції України, можна визначити три основні засоби реалізації права громадян на житло:

- можливість побудувати житло;
- можливість придбати житло у власність;
- можливість взяти житло в оренду.

Що не менш важливо, Конституція України передбачає в рамках соціальної політики держави, яка є пріоритетним напрямком її розвитку, реалізацію права на житло окремих верств населення, що потребують соціального захисту, на безоплатній основі та за рахунок можливості отримати житло за доступну плату у встановленому законом порядку.

Згідно до Конституції України набуто у встановленому законом порядку житло охороняється законом. Позбавлення житла можливе лише за умов, якщо даний випадок передбачений законом та на підставі рішення суду.

На практиці право на житло з боку держави забезпечується охороною та розвитком усіх видів державного житлового фонду, житловим забезпечення громадян країни, удосконаленням ринкової системи.

Проте слід зазначити, що існуюча на сьогоднішній день в країні система забезпечення житлом громадян не є досконалою, про що свідчить поглиблення соціальних проблем в суспільстві зумовлене відсутністю спроможності держави забезпечити житлом громадян, які його потребують, в достатньому обсязі і в найближчій перспективі. Як результат - збільшення черг на житло і погіршення умов проживання найменш захищених верств населення.

Якщо проводити більш ґрунтовний аналіз ситуації в житловій сфері, то ми маємо низку причин, які перешкоджають повноцінній реалізації права українців на житло и потребують негайного виправлення шляхом проведення реформ. Ці причини слід розглядати як в економічній, управлінській, так і в правовій площині.

Отже, найбільш болючішими економічними проблемами в житловій сфері є наступні:

- скорочення обсягів фінансування житлового будівництва з державного та місцевих бюджетів;
- достатньо стрімке падіння платіжної спроможності населення;
- недостатня підтримка державою приватного житлового будівництва;
- невідповідність фактичних витрат на утримання державного житла та розмірів платежів за користування ним.

Щодо проблем в управлінській сфері, то слід зазначити, що тривалий час управлінська діяльність держави була зорієнтована передусім на будівництво житла у великих містах, що в решті решт зумовило появу диспропорції у благоустрої та забезпечені житлом населення у різних за розмірами містах та населених пунктах та призвело до занепаду сіл та селищ. В цілому ж, держава виявилася неспроможною вирішити питання щодо недосконалості системи надання та розподілу житла, про що і свідчить постійне збільшення черг на житло.

Що ж стосується житлового права, то, насамперед, воно вимагає оновлення житлового законодавства шляхом прийняття нового Житлового кодексу. Такий нормативний документ вкрай необхідний нашому суспільстві, тому що згідно діючій нормативній базі, відносини, пов'язані з користуванням жилими приміщеннями, правом власності на житло регулюються великою кількістю нормативних актів, у тому числі і підзаконних, що у свою чергу ускладнює правове регулювання цих питань.

Крім прийняття необхідних суспільству нормативних документів, на нашу думку, держава повинна проводити більш рішучу соціальну політику у питаннях забезпечення житлом або покращення житлових умов для малозабезпечених громадян України.

Держава також має забезпечувати сприятливі умови для житлового будівництва особам, які спроможні задовольнити свою житлову потребу самостійно.

Також, на нашу думку, держава має об'єктивно оцінювати фінансові можливості громадян і, виходячи з цього, проводити лояльну політику регулювання розмірів плати за користування житлом.

Невідкладно слід забезпечувати земельними ділянками під індивідуальну забудову громадян, які потребують поліпшення житлових умов.

Виходячи із складної економічної ситуації в країні є доцільним створення сприятливих умов для отримання тимчасового житла на умовах найму за доступну ціну для тих громадян України, які не мають власного житла.

Враховуючи вищезазначене, хотілося б наголосити на тому, що реформи в житловій сфері, які зумовляють покращення ситуації стосовно отримання житла громадянами нашої країни, є на мій погляд одними з найбільш очікуваних і потрібних нашому суспільству, хоча й потребують ґрунтовного підходу, часу і широкого обговорення в суспільстві.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Хоменко В.В.

Студентка 5-го курсу факультету соціології і права

Науковий керівник:

Чепульченко Т.О.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права і держави факультету соціології і права

Значну роль для суспільства відіграють засоби масової інформації (ЗМІ), тому що саме завдяки ним відображається життя суспільства, проблеми розвитку держави та економічні кризи. Саме ЗМІ є одним із видів ознайомлення населення з важливими питаннями і діючими ситуаціями в країні. Тому одним із важливих питань в нашому суспільстві є діяльність засобів масової інформації.

Закон України «Про інформацію» зафіксує право громадянина України на інформацію створюючи цим відповідальність і правові відносини. Відповідно до ст. 5 цього закону, визначаються такі основні принципи інформаційних відносин, як гарантія права на інформацію, доступність та свобода обміну нею, точність і вірогідність, а також законність одержання, використання та зберігання інформації.

Інформація – це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі. [1, с. 245]

Нормативно-правова база України відображає цілу низку законів про діяльність та захист засобів масової інформації. Серед них: Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21 грудня 1993 р., Закон України «Про інформаційні агентства» від 28 лютого 1995 р., Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16 листопада 1992 р. та інші.

Наприклад, Закон України про "Друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» визначає такі види друкованих засобів інформації: журнали, газета, бюлетені та альманахи.

Відповідно до законодавства ми маємо право незалежно та вільно розповсюджувати та використовувати будь-яку інформацію за допомогою ЗМІ, та лише за умов - не порушувати норми закону.

На мою думку, будь-який вплив інформації в суспільство, повинен бути якомога достовірним, адже від цього залежить формування думки, відношення та участь населення в розвитку держави. Останнім часом підривають довіру так звані «статті на замовлення» та негативно впливають на один із най розповсюджених ЗМІ. Завдяки таким чинникам і розвивається низькопробна преса, яка в суспільстві має назву «жовта преса».

Щодо захищеності ЗМІ законодавством, слід зазначити, що будь-яке порушення законодавства про інформацію несе дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну, кримінальну відповідальність. Держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку засобів масової інформації, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. [1, с. 260]

Слід більшу увагу приділити законодавчій базі, яка регулює діяльність засобів масової інформації, адже вона є дещо застарілою. А також включити нові норми, щодо відповідальності про недостовірність інформації в ЗМІ.

Список використаної літератури:

1. Конституційне право України: Підручник для студентів ВНЗ / За ред. академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора Ю. М. Тодики, доктора юридичних і політичних наук, професора В. С. Журавського. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. — 544 с.

ПІДСЕКЦІЯ № 2. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Науковий керівник: Єгорова В. С., к.ю.н., доцент

**ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗВОРотної Дії ЗАКОНУ В ЧАСІ ЗА
КОНСТИТУЦІЮ УКРАЇНИ ТА КОНСТИТУЦІЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ**

Белова Анна Дмитрівна

Студентка 3-го курсу «Правознавство» ІПО КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Москалюк О.В.

к.ю.н., асистент кафедри конституційного права КНУ імені Тараса Шевченка.

Під зворотною дією закону розуміється поширення дії закону на випадки, що мали місце до набуття ним чинності [3], однак тільки як виняток іноді закону надається така сила, а натомість важливого значення набув принцип незворотності дії закону в часі, застосування якого забезпечує правовий статус особи, непорушення її існуючих прав.

На сьогодні даний принцип на міжнародному рівні закріплено в статті 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1], а також в статті 15 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [2].

Вивченню питання дії норм права в часі в цілому та незворотності дії правових норм зокрема у вітчизняній юридичній літературі, починаючи ще з радянських часів, присвячена значна кількість праць таких науковців, як, наприклад, П.Є. Недбайло, М.П. Кар'єва, С. Погребняк, О. Пушняк, П.Рабінович, І.Оборотов та інші [5, с. 1,2].

Отже, зважаючи на важливе правове значення принципу незворотності дії закону в часі та з метою більш глибокого розуміння його суті, необхідно провести порівняльно-правовий аналіз відображення та реалізації даного принципу в законодавстві України та законодавстві Російської Федерації.

Принцип незворотності дії нормативних актів в часі як загально правовий принцип закріплений в ст. 58 Конституції України 1996 року, де визначається, що закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім

випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність [6].

В Конституції Російської Федерації даний принцип закріплений в ст. 54 та визначає, що закон, який встановлює чи посилює відповідальність, зворотної сили не має. В пункті 2 даної статті зазначається, що, якщо після скоєння правопорушення відповідальність за нього скасовується чи пом'якшується, застосовується новий закон.

Проаналізувавши приведену інтерпретацію принципу незворотності дії закону в часі у конституціях двох різних держав, можемо спостерігати використання різних моделей його закріплення в Основному законі.

Так, М.И. Байтін наголошує на тому, що даний принцип в російському праві використовується далеко не в повній мірі, оскільки його положення офіційно обмежуються сферою відносин, пов'язаних з правопорушеннями, невинувато не поширюючись на регулювання правомірної поведінки суб'єктів права [8, с. 11].

Натомість, норма ст. 58 Конституції України побудована за такою моделлю закріплення заборони зворотної дії закону в часі, яка передбачає, що принцип незворотності дії закону в часі поширюється на всі правовідносини, однак не носить універсальний та всеохоплюючий характер, оскільки передбачає наявність винятків, коли норми отримують зворотню дію в часі, а саме, коли пом'якшують або скасовують відповідальність. Виходить, що при буквальному тлумаченні даної статті Конституції її норма поширюється на всі види юридичної відповідальності. Однак на відміну від кримінальної та адміністративної відповідальності специфіка цивільно-правової, матеріальної та дисциплінарної відповідальності полягає в тому, що особі, яка притягується до відповідальності, найчастіше протистоїть не держава в особі уповноважених нею органів, а інший суб'єкт права. [5, с. 2].

Москалюк О.В. зазначає, що застосування зворотної дії відносно норм, які скасовують або пом'якшують відповідальність в інших галузях публічного права (окрім кримінального) означатиме розширення прав особи або звуження її обов'язків і, відповідно, обмеження державного втручання в приватне життя. Водночас у випадку надання зворотної дії в часі нормам, які пом'якшують або скасовують відповідальність в приватних галузях права, покращення становища однієї особи неодмінно пов'язане з погіршенням становища іншої. Тому поширення даного винятку з принципу незворотності дії закону в часі на відносини юридичної відповідальності в приватних галузях права є неприпустимим [5, с. 3].

Необхідно зазначити, що досить дискусійним та невирішеним залишається питання про поширення дії норми Конституції про зворотню дію закону в часі щодо юридичних осіб, як суб'єктів правовідносин.

Оскільки норма про незворотність дії закону в часі як в Конституції України, так і в Конституції Російської Федерації розміщена в розділі, справедливо було б вважати, що вона стосується тільки фізичних осіб, на чому наголосив і Конституційний Суд України в рішенні у справі про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів [5, с. 4].

Однак, М.І. Козюбра, який висловив окрему думку щодо такої позиції, зазначив, що відсутність у юридичних осіб, як у неживих істот, природної волі не означає, що на цій підставі юридичні особи як суб'єкти права мають протиставлятися фізичним особам. Юридичні особи як колективні утворення втілюють об'єднану людську волю, причому діє вона в певному напрямі, зумовленому метою створення юридичної особи. Саме завдяки наявності у юридичної особи об'єднаної, колективної волі за нею визнається можливість бути суб'єктом права, мати так звану спеціальну правоздатність і дієздатність. Крім того, на його думку, така позиція Конституційного Суду порушує конституційний принцип рівності всіх суб'єктів права перед законом [9].

А.М. Медведєв також зазначив, що в Конституції Російської Федерації зовсім не вирішено питання про дію законів в часі, які стосуються діяльності юридичних осіб, а також громадських організацій, хоча вони також є суб'єктами правовідносин та за певні правопорушення несуть відповідальність, та наголосив на необхідності конституційного закріплення такої норми, яка б регулювала дію законів в часі саме відносно даних суб'єктів суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифіковано Законом Верховної Ради України № 475/97 від 17.07.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004/
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043/
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю70 Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 1998.
4. Порівняльний аналіз конституційно-правового регулювання зворотної дії норми права в часі / О.В. Москалюк // Часопис Академії адвокатури України – 2011. - № 13. – с. 1-7.
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30 – ст. 141.
6. Конституция Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.constitution.ru/>
7. Байтин М.И. О принципах и функциях права: Новые моменты / М.И. Байтин // Правоведение. – 2000. – № 3. – с. 4-16.
8. Окрема думка судді Конституційного Суду України М.І. Козюбри стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі про зворотню дію в часі законів та інших нормативно-правових актів // Вісник Конституційного Суду України. – 1999. - № 2. – с. 25-26.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ

Дворніков Андрій Сергійович

студент 3 курсу юридичного факультету

КНУ ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Ковальчук О.М.

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри теорії держави і права

юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка

Україна іде шляхом модернізації соціально-економічних і правових відносин. Успіх у цій справі може забезпечити вдосконалення законодавства і державного управління, прийняття кожним громадянином правових інновацій, високий рівень правової культури усіх громадян і, насамперед, підростаючого покоління.

У нашій державі склалась непроста ситуація саме з цією найбільш вразливою категорією населення. Підлітковий період – один із найважчих періодів розвитку особистості, який характеризується потребою у звільненні з-під контролю і опіки дорослих, протестом проти встановлених правил і порядків, прагненням до незалежності, самостійності і утвердженні себе як особистості. У цьому віці у 7 разів збільшується кількість асоціальних проявів, і у 40 разів зростає кількість невмотивованих вчинків.

За даними Всеукраїнської міжвідомчої координаційно-методичної ради з правової освіти населення найкриміногеннішим віковим періодом є 16-17 років – у цьому віці підлітками вчиняється до 62 % злочинів від загальної кількості. Разом з цим, немає чітких обмежень чи винятків в залежності від соціального статусу неповнолітніх злочинців – ними стають як безпритульні (без батьківської опіки та постійного місця проживання), вихідці із

неблагополучних сімей, так і вихідці із цілком педагогічно та матеріально благополучних сімей.

На жаль, у переважної більшості підлітків відсутнє розуміння того, що їх повсякденні вчинки мають правову оцінку, що право і закони супроводжують людину впродовж всього її життя, щоб уміло і правильно користуватись своїми правами й добре виконувати свої обов'язки, не порушуючи прав і законних інтересів інших, треба знати закони. Звичайно, у підлітковому віці неможливо детально розбиратись у всіх законах. Основні поняття, які має засвоїти підліток, включають: розуміння сутності протиправного вчинку та злочину; розуміння права власності та захисту цього права Законом; поняття відповідальності за протиправні дії; вік, з якого настає кримінальна та адміністративна відповідальність; випадки, коли батьки несуть відповідальність за дії дітей.

Станом на сьогодні в окремих регіонах державою проводиться низка заходів, спрямованих на подолання та попередження правопорушень серед підлітків. Так у загальноосвітніх навчальних закладах міста Києва створені та діють ради профілактики, працюють постійно діючі семінари-практикуми для класних керівників. Систематично проводяться тижні правових знань, „круглі столи” за участю представників органів юстиції, здійснюються виїзні рейди, під час яких читаються лекції, проводяться бесіди з молоддю на правову тематику та організовуються семінари з представниками молодіжних громадських організацій. Крім того для соціального захисту дітей та їх правового інформування і виховання управліннями юстиції спільно зі службами у справах неповнолітніх, управлінням освіти здійснюються перевірки дотримання в загальноосвітніх навчальних закладах вимог Закону України „Про освіту”, вивчення стану виховної та профілактичної роботи з неповнолітніми. Працівники органів юстиції спрямовують свою роботу, насамперед, на практичну допомогу педколективам, роз'яснення викладачам питань чинного законодавства стосовно прав та обов'язків неповнолітніх, належного ведення виховної та профілактичної роботи.

На наш погляд, напрацювання у сфері попередження правопорушень серед підлітків є значними, проте, на жаль, вони досить обмежені локально. Для більшої ефективності ці превентивні заходи варто проводити по всій території України та у кожному навчальному закладі, особливу увагу приділивши регіонам із невисоким рівнем достатку, адже одним із негативних аспектів зростання дитячої бездоглядності, а отже і кількості правопорушень, скоєних підлітками, є погіршення матеріального благополуччя дорослої частини населення, що призводить до збільшення кількості безробітних, зневажливого ставлення батьків до виховання дітей, загострення соціальних суперечок між дітьми та батьками тощо. У зв'язку з цим проблема здобування грошей для дітей вулиці є найголовнішою. Бездоглядним дітям доводиться заради отримання грошей вчиняти крадіжки та реалізовувати крадене.

Для попередження таких правопорушень та зменшення кількості бездоглядних дітей необхідно розвивати мережу притулків для неповнолітніх, центрів соціально-психологічної реабілітації та приймальників-розподільників для неповнолітніх. Крім цього доцільним було б проводити заходи з метою профілактики та запобігання негативним проявам серед неповнолітніх, забезпечення виявлення дітей, які вчиняють правопорушення або стали жертвами злочинної діяльності дорослих. Також, для більшої ефективності виховного впливу варто залучати підлітків, схильних до правопорушень, до безпосередньої участі у проведенні громадських заходів. З метою моделювання життєвих ситуацій та подальшого створення можливостей для захисту учнівською молоддю своїх прав у загальноосвітніх навчальних закладах необхідно сприяти впровадженню у навчально-виховний процес інноваційних

технологій, інтерактивних форм і методів викладання правознавства із залученням до цієї роботи представників виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, юстиції, правоохоронних та судових органів. Також доцільно проводити тематичні семінари з вчителями та “круглі столи” за участю старшокласників, учителів та науковців з питань підвищення рівня правової культури, профілактики та запобігання негативним проявам серед дітей та молоді, правової освіти учнів.

СУД ПРИСЯЖНИХ В УРАЇНІ

Закорчевний Олександр Андрійович

Студент 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Солончук Ірина Вікторівна

старший викладач

Перевага прав і свобод людини, як громадянина є найважливішим принципом взаємовідносин держави та особистості. Громадянин повинен бути рівноправним з державою, приймаючи участь в певних формах контролю за діяльністю структур влади. Про це свідчать закріплені в Конституції України права громадян на безпосередню участь в такій державній діяльності як правосуддя.

Стаття 124 Конституції України говорить про те, що народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Якщо інститут народних засідателів успішно діє в системі правосуддя, то суд присяжних лише передбачений законом.

Постає питання, чи варто інститут суду присяжних приводити в дію? Його прибічники вважають, що створення буде важливим кроком вперед до побудови демократичної, правової держави, неупередженого і незалежного правосуддя. Противники – навпаки, відмічають непрофесіоналізм присяжних і їх некомпетентність.

Стаття 8 Конституції України проголошує верховенство права в Україні. Конституція України має найвищу юридичну силу.

Отже, відповідно до норм, закріплених Основним законом нашої держави, представники влади повинні забезпечити громадянам їх конституційне право на участь в здійсненні правосуддя через присяжних засідателів. Під цим потрібно розуміти участь в відправленні правосуддя надане і гарантоване державою, закріплене Конституцією України і неодмінне для виконавчих, законодавчих і судових органів влади право громадянина в установлених законодавством формах бути активним учасником здійснення правосуддя. Хоча на даному етапі виникають проблеми впровадження суду присяжних в нашої державі.

Найголовнішою проблемою є те, що Конституція України лише проголошує право обвинуваченого на суд присяжних, не даючи при цьому жодних положень побудови та діяльності суду, не визначені процесуальні права та обов'язки присяжних. Потрібно чітко визначити модель інституту суду присяжних.

Взагалі, в світовій юридичній практиці є дві моделі інституту суду присяжних — англо-американська та європейська (або французька).

В англо-американській моделі присяжні засідателі спостерігають судові розслідування, при цьому вони раніше не ознайомлені з суттю справи. В нарадчій кімнаті присяжні виносять вердикт винуватості чи невинуватості щодо підсудного. Професійний суддя в такому судовому засіданні лише кваліфікує міру покарання, адже вердикт присяжних для нього є обов'язковим. Як правило кількість присяжних засідателів в англо-американській моделі – 12. Діє ця система в США, Великобританії, Іспанії.

В таких країнах як Німеччина, Франція, Данія, Італія, Швеції, Австрії діє інша, європейська модель інституту суду присяжних. Основні положення побудови і діяльності цієї моделі значно відрізняються від англо-американської. По-перше, процедура добору присяжних значно складніша. По-друге, професійні судді і засідателі в даному випадку разом виносять вердикт та кваліфікують міру покарання.

Розглядаючи можливі моделі інститутів суду присяжних, стає зрозуміло, що європейська модель є дуже схожою за принципами діяльності з інститутом народних засідателів в Україні. А отже її реалізація не має змісту. Як наслідок, найкращим вибором буде англо-американська модель суду присяжних.

В ході законодавчого урегулювання діяльності суду присяжних потрібно передбачити його використання тільки в певних категоріях кримінальних справ. Підозрюваний повинен мати можливість вибирати, його справу буде розглядати суд присяжних або професійні судді. Функції присяжних повинні бути відділені від функцій колегії професійних суддів. Присяжні приймають рішення лише з питання факту злочину, а судді на керуючись вердиктом присяжних та норм кримінального права виносять вирок.

Отже, рішення цих питань на законодавчому рівні і впровадження в практику встановлених процедур дозволить посилити громадський контроль за діяльністю суддів і зменшити можливість прийняття упередженого рішення справ на користь однієї зі сторін, безпосередньо впливати на утвердження справедливого правосуддя.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Лучко Олена Богданівна

Студентка 1-го курсу факультету соціології і права НТУУ КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О

кандидат юридичних наук, доцент

зав. кафедри теорії права і держави

ФСП, НТУУ «КПІ»

Сьогодні в Україні існує велика проблема із забезпеченням захисту вразливих груп населення. Головне завдання держави - допомогти і забезпечити матеріальною і моральною допомогою всіх, хто належить до цієї соціальної групи, адже вона складає основну масу населення. Соціально вразливі верстви населення - це індивіди або соціальні групи, що мають більшу за інших ймовірність зазнати соціальних збитків від дії економічних, екологічних, техногенних та інших чинників сучасного життя. Сюди належать інваліди, діти-сироти, малозабезпечені сім'ї, молодь, хворі на СНІД та ВІЛ-інфіковані, а також психічно- та душевнохворі, залежні від алкоголю, наркотиків, пенсіонери, сім'ї, які стикаються з проблемами дитячої занедбаності, сексуального та фізичного насильства стосовно дитини або одного з партнерів. Але держава не досконало піклується про вразливі групи населення, що зумовлює скрутне становище і негативне ставлення до цих людей. Зокрема ВІЛ-інфіковані ізолюються від повсякденного життя та спілкування, зневажаються іншими. Їхні права неодноразово порушуються, їх обмежують в захисті. 23 грудня 2010 року були внесені зміни до основного закону, який регламентує права ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», тепер його назва «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунodefіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ». Але спостерігається навмисне ігнорування положень цього закону. Законодавство України

встановлює, що кожна людина має право на добровільне обстеження на наявність ВІЛ-інфекції, яке повинне проводитись анонімно. Дуже строго забороняється розголошення результатів тесту, статус ВІЛ-інфікованого та передача інформації про стан хворого іншим особам. Вся інформація має бути конфіденційною. Однак часто лікарі розповідають своїм родичам, знайомим про ВІЛ-позитивних, повідомляють хворому про його стан у присутності інших людей. Це призводить до зневажливого ставлення до інфікованих, приниження з боку інших та моральних травм, звільнення з роботи, дискримінації. Спостерігалась також відмова суддів у справах про порушення прав ВІЛ-інфікованих. Тому завдання влади полягає у тому, щоб покращити захист ВІЛ-інфікованих, реагувати на їхні прохання, гарантувати справедливість у вирішенні судових справ, застосовувати покарання до працівників, які не дотримуються своїх обов'язків і професійної етики, а також інформувати людей про ознаки та наслідки хвороби.

Сьогодні існує велика проблема безпритульності в Україні. Кількість безхатченків є невідомою, яка постійно збільшується. Для вирішення цієї проблеми не застосовуються чіткі заходи, тому збільшується кількість бездомних. Нині у великих містах працюють спеціальні будинки для бездомних, де люди живуть, харчуються, а працівники допомагають знайти їм роботу та повернутись до повсякденного життя. Цим людям регулярно надається матеріальна допомога, організуються певні обіди волонтерами. Проте в Україні є дуже мало таких будинків, тому необхідним є збільшення їх кількості, створення безкоштовних їдалень, які б працювали лише для безпритульних, залучення соціальних працівників, організацій, які б надавали моральну допомогу і підтримували, виявляли причини втрати нормального життя, а також залучали людей, які могли б надавати будь-яку допомогу нещасним. Негативним явищем є також поширення алкоголізму та наркотичної залежності, що є одним із основних чинників безпритульності. Тисячі дітей страждають, живучи разом із залежними батьками, які знущаються або експлуатують їх, заставляють робити все по дому, доглядати за меншими братами чи сестрами. Це дуже негативно впливає на психіку дітей. В них зароджується ненависть і жорстокість, часто закінчують життя самогубством. Так чому ж ніхто не реагує на цю проблему? В нашій державі немає чіткого механізму, який би контролював і захищав права цих дітей. Багато хто закриває на це очі або просто мовчить і не повідомляє спеціальні служби. Тому організації та служби захисту дітей повинні краще розповсюджувати свої контактні дані, інформацію про свою роботу, залучати людей співпрацювати з ними і допомагати бідним дітям.

В Україні близько 25 % населення складають люди похилого віку, які також належать до вразливої групи населення. Створення будинків для пристарілих могли б сприяти кращому захисту осіб похилого віку, де б вони змогли отримувати допомогу, а також знаходитись під наглядом весь час. Багато хто вважає це негативним фактором, який нібито принижує гідність людини і робить її самотньою. На нашудумку, в нас живе багато самотніх осіб похилого віку, які не можуть самостійно про себе піклуватись, які не мають дітей, або вони знаходяться за кордоном. Саме тому нам потрібні такі заклади, у яких буде цілодобовий нагляд за людьми похилого віку, а також надати комфортні умови і контроль за станом здоров'я. Але слід пам'ятати, що кожна людина має право на свободу, тому потрібно поважати думку особи і не поселяти її в будинок пристарілих примусово або шляхом шантажу.

Часто нам трапляється халатність до своїх обов'язків соціальних працівників, медпрацівників та інших осіб, які мають надавати допомогу вразливим групам населення, реагувати на їх проблеми та діяти відповідно до моральних і правових норм нашої держави.

Влада повинна боротись з халатністю та несправедливістю, адже ці люди заслуговують на кращий захист.

ПРАВО НА САМОГУБСТВО ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА ЖИТТЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Моткова Ольга Дем'янівна

Студентка 3 курсу юридичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник:

Сінькевич О. В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права

юридичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка

Традиційно «право на життя» трактується як право на збереження життя та право на розпорядження власним життям. У сучасному конституційно-правовому та приватно-правовому розумінні право на життя розглядається як особисте немайнове право фізичної особи, що виникає з приводу особистого нематеріального блага, яким є життя кожної людини.

Сучасні коментарі до ст. 27 Конституції України, роз'яснюючи поняття права на життя, вказують на те, що його зміст різниться у різних державах. Для держав, де смертна кара як засіб покарання скасована, право на життя означає, що жодна людина за будь-які вчинки не може бути позбавлена життя навіть державою, тобто мова йдеться про так зване абсолютне право на життя. У тих державах, де існують різні режими збереження смертної кари (застосування смертної кари, застосування смертної кари як виняток, відмова від застосування смертної кари на практиці), під правом на життя розуміється те, що жодна людина не може бути позбавлена життя свавільно, без відповідної правової процедури. Це так зване відносне право на життя.

На думку фахівців з проблем конституційного права зміст наведеної статті Конституції України свідчить про те, що у вітчизняному законодавстві діє принцип не абсолютного, а відносного права на життя: «Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя». Однак зі змісту ч. 2 ст. 281 ЦК можна зрозуміти, що мова йдеться про абсолютне право на життя: «Фізична особа не може бути позбавлена життя». Вважатимемо, що галузеву природу права на життя потрібно визначати з урахуванням того, якою галуззю права регулюються відносини, зміст яких складає зазначене право. Таким чином, виникає необхідність об'єднати механізм правового регулювання в контексті конституційного та цивільного права та виробити єдиний уніфікований підхід.

Право на життя апріорі включає в себе «право на народження» та «право на смерть».

В контексті традиційного розуміння права на життя будемо вважати, що «право на розпорядження життям» реалізується шляхом наявності можливості піддавати власне життя значному ризику і вирішувати питання про його припинення.

Фактично, припинення життя за власним бажанням можливе лише у трьох випадках: відмова від лікування, застосування евтаназії та вчинення самогубства.

Далі мова йтиме про «право на самогубство» як реалізацію «права на смерть». Самогубство (суїцид) — свідоме самостійне позбавлення себе життя, спричинене своєю безпосередньою, умисною і бажаною дією. Людина навчилася позбавляти себе життя задовго до того, як винайшла колесо і підкорила вогонь, - перші випадки суїциду відносяться

ще до доісторичних часів. Там, де умови існування були особливо суворі, самогубство перетворилося практично на норму поведінки.

Інтереси держави, що розвивалася, вимагали все більшого обмеження приватної свободи, а самогубство в Стародавній Греції навіть санкціонувалося владою. Засудженим злочинцям там "пропонувалось" накласти на себе руки: у містах Еллади були особливі запаси отрути для тих, хто бажав покінчити з собою і міг обґрунтувати свій намір перед ареопагом - органом судової влади.

У середньовічній Росії самогубців не шанували. Тих, хто покінчив із собою, прирівнювали до таких, що померли із власної необережності, їх не відспівували і не ховали в освяченій землі, але й не переслідували за світським законом до тих пір, поки Петро I не оголосив суїцид державним злочином.

Вісімнадцяте сторіччя в Європі завершилося визнанням гідності людини і її права на життя. Але чи є це право одночасно обов'язком? У жодній конституції та декларації прав людини цього не затверджувалося. Саме тому самогубство поступово почали викреслювати зі списку кримінальних злочинів.

У багатьох державах доведення до самогубства карається законом. В українському законодавстві це питання розглядається в ст. 120 Кримінального кодексу. На сьогодні право людини на позбавлення себе життя на законодавчому рівні не закріплене в жодній країні світу, щоправда декілька таких випадків мали місце в історії.

Будь-яке особисте право людини здатне функціонувати на достойному рівні, якщо: по-перше, воно є нормативно закріпленим; по-друге, механізм реалізації цього права прописано у законі; по-третє, передбачена відповідальність за порушення цього права іншими особами. Зважаючи на обсяг поняття «право на самогубство», було б абсурдно пропонувати нормативно закріпити механізм реалізації вказаного права людини та відповідальність за його порушення іншими особами.

Таким чином, «право на самогубство» як особисте невід'ємне право людини має обмежений (теоретичний) характер (в контексті його реалізації та відповідальності за його порушення) та є складовою права на життя (у широкому його розумінні).

Беручи до уваги, що за роки незалежності Україна зробила великий крок на шляху демократизації національного законодавства, соматичні права людини (тобто такі, що стосуються життя та смерті), мають бути нормативно закріплені у спеціалізованих нормативно-правових актах.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Олексюк Юлія Василівна

Студентка 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О.

Зав. кафедри теорії права і держави

НТУУ «КПІ» к. ю. н., доцент

Однією з характерних рис сучасності є збройні конфлікти, катастрофи екологічного та техногенного характеру, які викликають появу такої категорії осіб, як біженці. У світі немає жодної країни, яка б не зіткнулася з цією проблемою. До цих держав належить і Україна.

Вперше в Україні з'явилися втікачі з Вірменської та Азербайджанської РСР під час «карабахського» конфлікту 1988-1989 років. Друга хвиля біженців у 1989 році складалася з турків, які ховалися від кривавих сутичок в Узбецькій радянській соціалістичній республіці.

Проте наймасовіший наплив біженців на українські землі відбувся вже після падіння СРСР - у 1992 році це стало наслідком збройного конфлікту в Придністров'ї. На той час загальна кількість осіб, які перетнули кордон з метою захисту від війни становила більш як 65 тисяч осіб. Для нашої держави це стало суттєвою проблемою, яка була переважно зумовлена відкритістю кордонів України, активною економічною, науково-технічною та культурною співпрацею з іншими державами.

Ці події стимулювали українських законодавців до створення механізму надання правового статусу шукачам притулку і сприяли тому, що 24 грудня 1993 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про біженців». Також з 1994 року в Україні постійно працює місія Управління Верховного Комісару ООН у справах біженців (УВКБ ООН), яка надає нашій державі інформаційну, технічну, організаційну та методологічну допомогу для вирішення питань щодо біженців та шукачів притулку, допомагає їм, займається підтримкою захисту прав біженців. УВКБ зробило великий внесок у наданні допомоги і сприяттї програмі повернення в Україну депортованих кримських татар.

Проте з часом уповноважені державні органи виявили в нормативно-правових актах певні невідповідності Конвенції ООН про статус біженців від 1951 р., тому 8 липня 2011 року була прийнята нова редакція Закону «Про біженців».

У статті 1 цього Закону термін вживається в такому значенні:

«Біженець - особа, яка не є громадянином України і внаслідок обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань».

Варто зазначити, що і в Конституцію України, прийняту 28 червня 1996 року, законодавці включили статті, що гарантують біженцям рівність з громадянами України у обов'язках та правах (стаття 26 КУ), забороняють будь-яке обмеження прав за ознаками релігійної належності, кольору шкіри, раси, мовними або іншими ознаками (стаття 24 КУ), забезпечують свободу пересування, право на вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, (стаття 33 КУ) та ін. Проте головним є те, що в Конституції йде мова про надання біженцям тимчасового чи постійного притулку в Україні (стаття 26 КУ).

На відміну від іноземців, правове становище біженців має певні особливості, які відокремлюють їх в окрему групу зі специфічним правовим статусом.

В Україні створена і активно функціонує система державних органів виконавчої влади, яка займається реалізацією законів про біженців, хоча, без сумніву, і досі лишається досить простору для її удосконалення.

Невичерпним є перелік певних проблем та недоліків у реалізації законних прав та свобод біженців. Серед них – складна процедура надання особі статусу біженця, яка триває досить довгий час; тривалий пошук безпечного та придатного до проживання житла через недостатню кількість пунктів тимчасового та постійного розташування біженців; проблема з працевлаштуванням; відсутність належних можливостей для вивчення мови; недостатнє кадрове та фінансове забезпечення міграційних органів України та ін.

На нашу думку, розробка й реалізація державної політики щодо інтеграції біженців в українське суспільство їхнього подальшого облаштування є надзвичайно актуальною проблемою. На жаль, необхідно визнати, що сьогодні в нашій державі діяльність у цьому напрямі практично не здійснюється.

Для підвищення ефективності інтеграції іноземців, які знайшли притулок в Україні, ми пропонуємо переглянути регламентовані закони щодо біженців; покращити захист осіб, які залишили рідну країну у пошуках безпечного місця проживання; прискорити порядок надання житла біженцям; повноцінно реалізовувати права і свободи шукачів притулку шляхом забезпечення їх інформацією щодо їхнього правового статусу, сприяння їх вивченню української мови та вирішення проблеми працевлаштування біженців.

Отже, ми вважаємо, що такі заходи необхідні з багатьох міркувань, оскільки вони задовольняють і інтереси України. Без сумніву, українське суспільство не бажає витіснити шукачів притулку ні в тіньовий бізнес, ні на чорний ринок праці, ні, тим більше, в кримінальну сферу. Навпаки, інтереси нашої держави полягають у швидкому створенні умов, при яких біженці не стануть великим тягарем для країни їхнього притулку й стануть повноцінними членами суспільства.

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

Романов Євген Юрійович

Студент 1-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О.

Зав. кафедри теорії права і держави

НТУУ «КПІ» к. ю. н., доцент

Україна за формою державного устрою – унітарна держава з автономним утворенням. «Суверенітет України поширюється на всю її територію. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою». Це положення закріплене у статті другій Конституції України.

Сьогодні питання державного устрою України є досить актуальним і потребує більш детального розгляду, зокрема треба зосередити увагу на основних проблемах державного устрою та шляхах їх вирішення.

Державний устрій – спроб поділу держави на складові частини і розподіл влади між державою та цими частинами.

Адміністративно територіальний устрій (АТУ) є основною складовою частиною державного устрою. АТУ відіграє важливу роль у правовій діяльності місцевих органів влади, адже дія їх актів є обмеженою у просторі. Потреби голосування на виборах і референдумах також забезпечує АТУ. Організація політичної системи суспільства, зокрема політичних партій, пов'язані з АТУ.

Але внаслідок багатьох проблем в Україні і досі не сформована струнка і зрозуміла система АТУ. Зараз існує ряд проблем, до яких слід віднести: структурну невпорядкованість, неврегульованість статусу деяких адміністративно-територіальних одиниць, велику різницю за площею, та кількістю населення між адміністративно-територіальними одиницями одного рівня, невідповідність деяких адміністративно-територіальних одиниць їх економічному та кадровому потенціалу, невідповідність до вимог Європейського союзу, надмірна кількість адміністративно-територіальних одиниць районного та базового рівня, що зменшує ефективність контролю.

Через нераціональний АТУ виникає ряд проблем : неузгодженість між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування, неможливість повного розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, ускладнення земельних відносин між декількома власниками, неефективне витрачання ресурсів на фінансування органів місцевої влади у малонаселених адміністративно-територіальних одиницях, прискорена міграція сільського населення через деградацію сільської бюджетної інфраструктури.

Отже, сучасний стан АТУ потребує невідкладного реформування, і основними засадами реформування АТУ мають бути:

1. Укрупнення адміністративно-територіальних одиниць задля більш раціонального витрачання коштів, та більш ефективного місцевого управління.

2. Врахування перспективності окремих адміністративно-територіальних одиниць, раціонально використовувати їхній ресурсний потенціал.

враховувати регіональні особливості розселення та прогнозів розвитку.

3. Комплексна регуляція відносин між органами місцевої державної влади і органами місцевого самоврядування.

4. Поетапне проведення реформ, починаючи з низової ланки та закінчуючи регіональною.

5. Наукове опрацювання всього комплексу питань адміністративно-територіальної реформи.

Сьогодні Україна потребує змін адміністративно-територіального устрою. Це замовлення прагненнями держави наблизитися до Європейських стандартів, прагненням підвищити ефективність регіональної влади, удосконалити систему державного управління.

При плануванні реформи Ату потрібно враховувати деякі обставини. Наприклад те, що ця реформа не може здійснюватися як миттєва акція, вона потребує детального аналізу та поетапного втілення в життя. Ця реформа потребує наявності сильної політичної влади та широкої підтримки громадськості. Проведення цієї реформи також потребує створення спеціального інституційного органу з належним кадровим і ресурсним забезпеченням для координації всіх робіт, взаємодії з органами влади, науковими і громадськими організаціями.

ЗАКОНОТВОРЧІ ІНІЦІАТИВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ПОГЛИБЛЕННЯ МОВНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ

Світлана Савойська

к. і. н., доцент кафедри політичних наук КНУБА

У роботі розглядаються законотвірчі ініціативи Верховної Ради України у сфері мовної політики. Автор намагається довести, що законопроекти від лівих політичних сил, які пропонують запровадити в сучасній Україні російську мову як державну під виглядом офіційної, другої державної або регіональної, поглиблюють мовно-політичні конфлікти.

Досліджувана проблема є актуальною і малодослідженою. Окремі її аспекти у своїх працях розглядали такі вчені, як В. Бушанський, В. Василенко, Ю. Гнаткевич, В. Котигоренко, І. Курас, А. Леонова, Л. Лойко, О. Майборода, В. Нагірний, Л. Нагорна, О. Рафальський, А. Фомін, Л. Шкляр, С. Штепа та ін. Використовуючи положення чинного закону “Про мови в Українській РСР” у власних інтересах, який гарантував громадянам УРСР національно-культурні права, вільний розвиток та рівноправність національних мов, депутати від лівих політичних сил, зокрема Л.М.Черновецький, В.С.Горбачов, О.О.Мороз, О.Кучеренко, О.О.Костусев, М.Г.Баграєв, Л.Ю.Миримський, В.І.Хмельницький,

В.А.Мироненко, В.І.Коновалюк, С.М.Кіяшко та ін., виступили з ініціативою запровадити в незалежній Україні російську мову як офіційну, тобто, як державну. Офіційними мовами в Україні, за їх законопроектами, зокрема – С.М.Кіяшка, є російська мова та мови національних меншин, які поряд з українською визнаються робочими мовами органів державної влади та місцевого самоврядування, що передбачає використання їх у веденні документації, діловодства, проведенні офіційних засідань та в інших сферах життєдіяльності[1].

Отже, якщо зважити, що український народ практично однаково володіє двома мовами – російською та українською, то не важко зрозуміти, що офіційною мовою в Україні стане лише російська мова, яка буде єдиною державною мовою, оскільки українська мова поряд з російською не витримає конкуренції і припинить своє існування. Як бачимо, між офіційною і державною мовами, по суті, ніякої різниці не існує. А якщо так, то подібні законопроекти від лівих політичних сил порушують норми чинного законодавства про мови, яке хоч і створює необхідні умови для розвитку та використання мов національних меншин, але проголошує українську мову єдиною державною. Не зважаючи на те, що у чинному Законі “Про мови в Українській РСР” закладено багато протиріч, він вважається одним з самих демократичних у Європі, оскільки дозволяє використовувати поряд з державною українською мовою мови національних меншин в освіті, спорті, засобах масової інформації, торгівлі, кіномистецтві, книгодрукуванні та в інших сферах життєдіяльності[2].

Разом з тим, варто наголосити, що у жодному регіоні незалежної Української держави, крім АР Крим, не існує такої національної меншини, яка б була у більшості по відношенню до титульної нації. Російська мова у Радянському Союзі була мовою міжнаціонального спілкування, але у сучасній Українській державі вона ці повноваження втратила і набула статусу мови національної меншини. Враховуючи нищення української мови імперською і Радянською Росією та гальмування її поширення на Сході і Півдні уже незалежної держави, російська мова, як найпоширеніша та найуживаніша в Україні, не може бути ні офіційною, ні другою державною, ні регіональною, що є, по суті, одне і те саме. На цій основі виник конфлікт інтересів між законодавцями від правих і лівих політичних сил, останні з яких використовують мовну проблему у своїх особистих та політичних інтересах. Їх законодавчі ініціативи уже дійшли до абсурду: вони прирівняли російську мову до маловживаних, малопоширених та зникаючих мов, які закликає захищати та охороняти “Європейська хартія регіональних мов або мов меншин”. Тобто, законодавці від лівих політичних сил все зробили для того, аби російська мова була захищена Законом України “Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин”[3].

У зв’язку з такими законодавчими ініціативами мовний конфлікт в Україні набуває політичного забарвлення, оскільки всі вищезазначені законодавці, які намагаються надати російській мові статусу регіональної у тринадцяти областях держави, посилаються саме на цей закон. У цю справу був змушений втрутитися Конституційний Суд, який ухвалив рішення про те, що акти органів державної влади, міністерств і відомств, місцевих органів державної влади та управління, а також інша документація в Українській незалежній державі приймаються і публікуються лише українською мовою. Більше того, суд визнав, що державною мовою в Україні в усіх сферах суспільного життя та на всій її території є українська мова, якою зобов’язав послуговуватися усіх державних чиновників та депутатів Верховної Ради [4].

Але Рішення Конституційного Суду не заспокоїло законодавців від лівих політичних сил: вони продовжують закидати Верховну Раду України законопроектами за редакцією

Ю.Іоффе, Г.Дашутіна, Я.Сухого, О.А.Царьова, Є.З.Фікса, В.Д.Воюша, Н.І.Шуфрича, О.С.Єфремова, П.М.Симоненка, С.Р.Гринецького, С.В.Ківалова, В.В.Колесніченка, які виступають з новою ініціативою: запровадити в Україні російську мову як регіональну [5; 6].

Таким чином, мовно-політичний конфлікт, що виник на законодавчому рівні між провладними та опозиційними законодавцями, продовжується і наразі в освітній, інформаційній, релігійній, діловій, політичній та інших сферах.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України "Про мови в Україні" 13.11.98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.google.com.ua/#sclient=psy-ab&hl=ru&site=&source=hp&q=>.

2. Закон УРСР "Про мови в Українській РСР" N 8312-11 від 28 жовтня 1989 року м. Київ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=8312-11>.

3. Закон України "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 30, ст. 259 м. Київ, 15 травня 2003 року N 802-IV) Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://users.i.com.ua/~luzan/jazik/hartija2.htm>.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України. – Київ, 14 грудня 1999 року. – Справа N 1-6/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v010p710-99>.

5. Проект Закону "Про мови в Україні" 1015-3 від 07.09.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=38474.

6. Проект Закону "Про засади державної мовної політики" 29.08.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_08_25/JF70100A.html.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ СУДОЧИНСТВА В КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Самко Ірина Ігорівна

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ "КПІ"

Науковий керівник:

Солончук Ірина Вікторівна

старший викладач

Наявність прогалин і недоліків у законодавстві України, яке регулює діяльність суду викликало проведення реформування судової системи. 10 травня 2006 року Президент України видав Указ "Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів", метою якого є утвердження в Україні верховенства права та впровадження європейських стандартів у національну систему судового устрою. Першочерговим завданням було вдосконалення законодавства, забезпечення прозорості діяльності судів, підвищення фахового рівня суддів, усунення негативних тенденцій, якими була викликана непослідовність проведення попередніх етапів судової реформи.

Робота над новим проектом Закону України "Про судоустрій і статус суддів", який мав значною мірою змінити ситуацію у сфері судочинства, тривала декілька років і дала свої

позитивні результати. 7 липня 2010 року було прийнято Закон України "Про судоустрій і статус суддів". До зазначеного часу діяльність судової гілки влади регулювалася Законом України "Про судоустрій України" від 7 лютого 2002 року та Законом України "Про статус суддів" від 15 грудня 1992 року.

Прийняття нового Закону внесло свої корективи у функціонування судової системи України. До позитивних результатів початку реформування слід віднести створення єдиного законодавчого акту у сфері регулювання судочинства, ліквідація військових судів, конкретизація і відкритість матеріального забезпечення суддів, створення Національної школи суддів України тощо.

До реформування законодавства систему вищих спеціалізованих суді складала Вищий господарський суд України та Вищий адміністративний суд України. Зараз в цю структуру законодавці доповнили Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, що забезпечить проходження рівну кількість інстанцій по всіх категоріях судових справ.

Заслугує на увагу і деталізація підстав дисциплінарної відповідальності суддів. В попередньому законодавстві передбачалося, що суддя притягується до дисциплінарної відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку, а зокрема за порушення законодавства при розгляді судових справ. Новий Закон вже роз'яснює, що таким проступком можуть бути істотні порушення норм процесуального права, пов'язані, зокрема, з відмовою у доступі особи до правосуддя з підстав, не передбачених законом, порушення вимог щодо розподілу та реєстрації справ у суді, необґрунтоване вжиття заходів забезпечення позову.[2;ст.83]

У Законі України "Про судоустрій України" інституту присяжних була присвячена майже ціла глава, в якій зазначалися вимоги до присяжних, права та обов'язки, підстави та порядок звільнення від виконання обов'язків присяжних. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" містить лише одну статтю, яка регулює зазначене питання. Це можна вважати кроком назад до введення інституту присяжних в Україні, враховуючи те, що діюче процесуальне законодавство взагалі не містить норм, присвячених інституту присяжних.

Закон України "Про судоустрій і статус суддів", а також ст.. 127 Конституції України передбачають, що перебування на посаді судді несумісне із зайняттям посади в будь-якому іншому органі державної влади. Відповідно до нового закону суддею Верховного Суду України може бути особа, яка має стаж роботи на посаді судді не менше п'ятнадцяти років або суддя Конституційного Суду України. Це положення суперечить приписам частини другої статті 127 та статті 149 Конституції України щодо заборони професійним суддям обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої. З цього приводу Конституційний суд України дав роз'яснення, що частиною другою статті 39 Закону України Про судоустрій і статус суддів не передбачено сумісництво посад суддів Конституційного Суду України у Верховному Суді України, а розширено перелік підстав, що дають право претендувати на зайняття посади судді у найвищому судовому органі у системі судів загальної юрисдикції. Зазначена норма не може тлумачитися як така, що дає можливість одночасно займати посади судді Верховного Суду України і судді Конституційного Суду України. [6;п.3.2] На нашу думку, в Законі слід це положення конкретизувати детальніше.

Проте, незважаючи на вказані недоліки, в Законі України "Про судоустрій і статус суддів" чітко зазначається, що є стажем роботи в сфері права. Це є стаж роботи особи за

спеціальністю після здобуття нею вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче спеціаліста.

До негативних рис також можна віднести ускладнення процедури добору кандидатів у професійні судді та значне звуження обсягу повноважень Верховного Суду України.

Прийняття нового законодавчого акту, який регулює діяльність суду, це лише крок на шляху до проведення судової реформи в Україні. Нажаль, на даний момент не можна говорити, що судова система реформована, а всі колізії і недоліки законодавства виправленні. Законодавцям доведеться ще деякий час попрацювати над вдосконаленням існуючої системи судового устрою України.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року
2. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" від 7 липня 2010 року N 2453-VI
3. Закон України "Про статус суддів" від 15.12.1992 № 2862-XII втратив чинність на підставі Закону N 2453-VI (2453-17) від 07.07.2010, ВВР, 2010, N 41-42, N 43, N 44-45
4. Закон України "Про судоустрій України" від 07.02.2002 № 3018-III втратив чинність на підставі Закону N 2453-VI (2453-17) від 07.07.2010, ВВР, 2010, N 41-42, N 43, N 44-45
5. Указ Президента України "Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно європейських стандартів" 10.05.2006 № 361/2006
6. Рішення Конституційного Суду України від 12.07.2011 № 8-рп/2011

ПРОБЛЕМАТИКА КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ОСНОВ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Семенюк Іван Ярославович

*здобувач кафедри загальної теорії держави і права
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Конституцією України передбачено основні права та свободи людини і громадянина, які є основними цінностями суспільства та держави. Відновлення та захист таких порушених цінностей покладено на адвокатуру. Таким чином, актуальність порушеного питання полягає у конкретизації діяльності адвокатів, як одне із джерел конкретизації конституційного права.

Як зазначає відомий український адвокат С. Ф. Сафулько, для вільного суспільства благом є те, що його "громадяни можуть безперешкодно прагнути до власних цілей, а тому значення правил полягає у тому, що всі вони негативні, в тому розумінні, що забороняють, а не встановлюють певні види дій, щоб захистити ті галузі діяльності людини, в яких кожна людина вільна діяти за власним вибором" [2, с.96].

Акцентуючи увагу на конституційному статусі адвоката, вчений Тацій Л. В. пише, що "правове положення адвоката – це встановлена законом та іншими нормативно-правовими актами сукупність прав, обов'язків та відповідальності адвоката, правових обмежень, гарантій реалізації прав та виконання його обов'язків щодо забезпечення права на захист та надання правової допомоги, засади його матеріального забезпечення та соціального захисту" [3, с.10].

Як зазначає вчена О. Поклонська, "державою є основним джерелом права, забезпечує його функціонування. З другого боку, без права держава не може реалізувати свої управлінські та організаційні функції" [1, с.128]. З огляду на вплив права на політику держави, адвокатура здійснює і вплив на відносини останньої з суспільством, визначає межі її внутрішньої політики, є засобом здійснення її зовнішньої політики та головним

регулятором між гілками влади. Погоджуючись із автором, ми вбачаємо потребу у відображенні на законодавчому рівні питання відокремлення інституту адвокатури від приналежності до органів виконавчої влади, в даному випадку це Кабінет Міністрів України. Обґрунтовуючи дану позицію, можна наголосити на обов'язковій фактичній участі в керівництві адвокатурою лише адвокатів, які повинні обирати склад керівництва цього інституту, зокрема і вирішення питань щодо відповідальності адвокатів. Це повинно бути закріплено, перш за все, на конституційному рівні нормативних актів.

Аналізуючи становище інституту адвокатури в сьогоденному суспільстві, відомий український адвокат С. Сафулько наголосив на передбачуваності основного закону держави щодо зобов'язання адвокатів забезпечувати право на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших органах. Адвокат зосереджує увагу на тому, що “реально цього немає, оскільки крім адвокатури цим займається хто хоче. Сфера застосування адвокатури Конституцією обмежена, як видно, захистом від обвинувачення і правовою допомогою в судах та інших державних органах” [2, с.136].

Ми вбачаємо потребу конкретизації в діючому праві питання належності вступу в статус захисника виключно адвокатів, оскільки передбачений законодавцем “інший фахівець в галузі права” не віднаходить жодного логічного наукового та практичного підтвердження.

Проблематичність порушеного питання постає у відсутності конкретизації повноважень адвоката, оскільки інші фахівці в галузі права не наділені навіть правом надавати відповідні запити, що виключає будь-яке правове обґрунтування відповідності закономірного представництва інтересів особи як в судах, так і в інших державних та недержавних установах. Наведені проблематичні питання порушеної дискусії є підставою для ускладнення процесу побудови правової держави, що у випадку передбачення цього у законодавстві значним чином полегшить доступ і до правосуддя.

Одними з найголовніших пріоритетів є розбудова незалежної, демократичної української адвокатури, впровадження адвокатського самоврядування, законодавче забезпечення належного функціонування адвокатури, високого професійного рівня правової допомоги, беззаперечного дотримання професійних прав адвокатів.

Список використаних джерел

1. Поклонська О. Співвідношення влади і права / О. Поклонська // Право України. – 2010. – № 4. – с. 128-132.
2. Сафулько С. Ф. Українська адвокатура: в очікування вчорашнього дня / С.Ф. Сафулько // Право України. – 2010. – № 3. – с. 133-139.
3. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людина і громадянина: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. “Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / Л. В. Тацій. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2008. – 29 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ

Соловей Олександр Володимирович
Студент 4-го курсу ФСП НТУУ "КПІ"

Науковий керівник:

Солончук Ірина Вікторівна
старший викладач

Відповідно до ч.4 ст.124 Конституції України народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Існування інституту

присяжних передбачено також положеннями статті 127 та статті 129 Конституції України. Зазначені норми діють в нашій державі з 1996 року, проте фактично запровадження суду присяжних в Україні до цього часу не відбулося.

Основним Законом держави передбачено існування інституту присяжних, але водночас законодавець не зобов'язав створити цей інститут. Діяльність зазначеного інституту регулюється і спеціальним законодавством про судочинство. Так в ст. 63 Закону України "Про судоустрій і статус суддів від" 7 липня 2010 року зазначається, що присяжними визнаються громадяни України, які у випадках, передбачених процесуальним законом, залучаються до здійснення правосуддя, забезпечуючи згідно з Конституцією України безпосередню участь народу у здійсненні правосуддя. Це єдина стаття в законі, яка регулює діяльність суду присяжних. Попереднє судово законодавство більш детально регламентувало існування інституту присяжних. Закон України "Про судоустрій України" від 07.02.2002 № 3018-III, який втратив чинність на підставі Закону України "Про судоустрій і статус суддів" від 07.07.2010 N 2453-VI (2453-17) містив главу, яка була присвячена регламентації цього інституту. Зокрема зазначалося, що суд присяжних утворюється для розгляду по першій інстанції судових справ, визначених процесуальним законом.[3;ст.68] Детально регламентувалася процедура формування і затвердження списку присяжних, підстави і порядок звільнення присяжного від виконання обов'язків, права та обов'язки присяжних. Передбачалося, що списки затверджуються на чотири роки і мають переглядатися кожні два роки. В законі зазначалося, які саме особи, не можуть бути включені до списків присяжних, зокрема ними не могли бути депутати, судді, прокурори, працівники правоохоронних органів, адвокати, нотаріуси, а також особи щодо яких провадиться дізнання, досудове слідство чи судовий розгляд кримінальної справи або які мають не зняту чи не погашену судимість. Норми закону також зазначали вікову вимогу щодо громадянина, який може бути присяжним. Слід також зазначити, що сучасне кримінальне процесуальне законодавство не містить норм, які регулюють діяльність суду присяжних.

В сучасній юридичній науці доцільність впровадження інституту присяжних в Україні є питанням дискусійним. Деякі експерти заперечують право його існування і пояснюють це тим, що інститут присяжних може навіть зашкодити здійсненню правосуддя. Свою позицію вони аргументують тим, що суд присяжних формується із осіб, у яких відсутні правові знання і при прийнятті рішення вони будуть керуватися логікою захисника та прокурора - головних учасників процесу, а також власними емоціями. Адже доказування вини особи є дуже складною процедурою і потребує наявності спеціальних знань, а тому рішення суду може виявитися неправильним. Також розгляд справ судом присяжних може ускладнити організацію судового процесу, оскільки виникає необхідність у залученні до проведення судового засідання великої кількості людей, а також призведе до суттєвих матеріальних затрат.

Прибічники впровадження суду присяжних в Україні стверджують, що такий суд – це загальнодемократичне надбання людства, яке допоможе підвищити моральну і правову культуру народу і зможе реально обмежити зловживання владним становищем. Головним аргументом вважають, що суд присяжних дає надію на справедливість незалежно від статусу і матеріального стану особи.

В умовах проведення судової реформи питання існування суду присяжних набуло неабиякої актуальності і зацікавленості серед вчених і практиків. Проте внесення змін до законодавства про судочинство в нашій державі показує, що законодавці не дуже переймаються запровадженням і створенням зазначеного інституту. При введенні в дію

інституту присяжних дуже важливого врахувати напрацювання науки кримінального процесуального права, особливості правової системи та фінансові можливості держави в умовах економічної кризи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року
2. Закон України "Про судоустрій і статус суддів" від 7 липня 2010 року N 2453-VI
3. Закон України "Про судоустрій України" від 07.02.2002 № 3018-III втратив чинність на підставі Закону N 2453-VI (2453-17) від 07.07.2010, ВВР, 2010, N 41-42, N 43, N 44-45

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Трофименко Ірина Валентинівна

Ст. викладач факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Права людини – це нормативно структуровані якості та особливості буття особистості, які віддзеркалюють її свободу і є невід’ємними та необхідними засобами та умовами її життя, взаємовідносин з суспільством, державою, іншими індивідами.

В сучасних умовах політичної та економічної реорганізації українського суспільства ідея прав людини на перший погляд отримала в нашій державі загальне визнання та конституційне закріплення в якості найвищої цінності державного та суспільного розвитку. Так, стаття 3 Конституції України 1996 р. закріплює що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю: «Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». Другий розділ Конституції України також присвячений захисту прав та свобод людини і громадянина. Це означає, що за допомогою прав людини затверджуються нові політико-правові, морально-етичні та ідеологічні засади формування державності незалежної України. Таким чином справа йде не лише про розширення та поглиблення прав людини, а про посилення гарантій їх забезпечення.

На практиці це повинно означати, що демократичне переоблаштування суспільства відбувається на базі соціальної і політико-правової філософії – філософії гуманізму та поваги до прав людини та їх пріоритету по відношенню до прав інших соціальних утворень та груп. Безперечним є той факт, що за для реалізації прав людини як вищої цінності та за для їх повсюдного дотримання необхідно не тільки розгалужене демократичне законодавство, послідовна практика його застосування, а й міри щодо розповсюдження знань про права людини та якісно новий рівень правової культури громадян. Базисом формування правової культури громадян повинні стати уявлення про права людини, в контексті природних, невідчужуваних, належних всім і кожному прав від народження.

В демократичному суспільстві повинна існувати цілісна багаторівнева система навчання в області прав людини, яка б охоплювала всі ланки системи освіти: дошкільної, початкової, середньої та вищої. Тільки таким чином можливо послідовно вирішити надзвичайно важливу для всього суспільства, (особливо для українського, яке має недавнє тоталітарне минуле, на фоні насадження комплексів «меншуватості», та залежності від «великого брата»), задачу навчитися жити вільними. Демократичні цінності прав і свобод повинні укорінитися у свідомості людини з малих років. Основною метою викладання прав людини, в даному випадку, є не стільки надання молоді певної системи знань у цій області, а

прищеплення навичок, необхідних за для здійснення цих прав, їх захисту та відновленню у випадку їх порушення.

Великою перешкодою на шляху формування в нашій країні громадянського суспільства є українська політично-бюрократична система, яка в ході тривалого історичного розвитку перетворилась в міцне стале соціальне утворення, яке функціонує не тільки як державний апарат, а як і суспільна структура, яка замінила собою дійсні суспільні утворення економічного і соціального порядку. В даний момент Україна стоїть на грані «соціальної катастрофи» та деградації суспільства. Наш уряд має на меті перетворити людину в «безвільну іграшку» в руках бюрократії та чиновництва.

Певні кола за весь час існування незалежної України відчайдушно намагаються внести розкол в українське суспільство, розділяючи нас всіма можливими способами, часто за допомогою старих ідеологієм. Тому завжди лукаво ігнорується проста обставина, яку не зможуть заперечити навіть затяті українофоби: і Мазепа, і Бандера, і Шухевич, і Стус, кожен у міру своїх можливостей, різними засобами боролися за незалежність України на своєму полі, в межах етнічних українських земель. Натомість окупаційні війська Москви, Варшави і Берліна завжди перебували на чужих для себе теренах, хоч і періодично маскували свою окупаційну сутність за маріонетковими правлячими режимами.

Розглянемо сучасний стан справ щодо захисту прав людини в Україні. За підсумками 2010 року в рейтингу свободи слова «Репортерів без кордонів» наша держава займає 131-ше місце. (Ірак – 130). Правоохоронні органи не ведуть розслідування резонансних справ відносно порушень прав журналістів на фоні безперервного потоку звернень журналістів із заявами про порушення та утиск їх прав. 20 січня 2012 року Конституційний суд приймає рішення щодо Закону України «Про доступ до публічної інформації», який забороняє розповсюдження будь-якої інформації про чиновників без їх згоди. Даний закон був прийнятий на вимогу міжнародної спільноти, яка ратує за відсутність цензури у ЗМІ. Метою його прийняття було надання вільного доступу до інформації громадянам України. Рішення ж Конституційного суду викликає питання чи існує свобода слова в Україні взагалі. Ганебне рішення Конституційного суду є прямим порушенням прав людини по відношенню до доступу к інформації про тих людей, що знаходяться при владі.

27 січня 2012 року ПАРЄ приймає резолюцію «Функціонування демократичних інституцій в Україні» в якій зазначаються порушення прав людини в Україні і як наслідок можливе застосування санкцій проти нашої держави. Нажаль, фактів порушення прав людини в Україні безліч, а наша влада робить вигляд, що все гаразд. Іншими словами права людини в нас існують формально і не здійснюються в дійсності. Саме тому зараз стає важливим питання становлення громадянського суспільства. Процес формування такого суспільства буде довгим та болісним. Права людини в умовах формування громадянського суспільства повинні реалізовуватись на принципах таких інститутів як «гуманізм», «справедливість» та «демократія», які в сучасних умовах розуміються всією світовою спільнотою як рівність всіх громадян в правах та можливостях. На сьогодні державний апарат в громадянському суспільстві не має самостійної ролі, бо він є виразником окремих груп суспільства. Наявність сильного громадянського суспільства в сучасному світі є ознакою правової держави. Конституція України проголошує Україну правовою державою. «Правова держава» - це тип держави, в якому функціонує режим конституційного правління, існує розвинута і несуперечлива правова система, ефективна судова влада, за умови наявності реального розподілу влади з їх ефективною взаємодією та взаємним контролем, з

розвинутим соціальним контролем політики, політиків і влади. Найбільша значимість у цьому випадку надається пріоритету прав людини над законами держави.

Проблема розширення прав людини в Україні є актуальною сьогодні ще й завдяки спадку СРСР, де права людини і громадянина мали виключно декларативний характер. Людина знаходилась під «опікою» держави, забезпечена самим необхідним, але обмежена у свободі думки та дій. Авторитарно-командна система протидіяла розвитку громадянського суспільства. Для розробки правових засобів подолання відповідних правових колізій та порушень важливо розуміти, що в тріаді «індивідуальні права людини – колективні права групи – права нації» безперечний пріоритет належить правам людини. В основі будь-якої етнічної групи, корінної нації, народу взагалі повинний бути людський вимір, головні параметри якого містяться в загальноновизнаних нормах міжнародного права щодо прав людини.

Сьогодні, на жаль, важко казати про успіхи України в розширенні прав і свобод людини, і в справі формування громадянського суспільства. Хоча деякі кроки робляться в цьому напрямку. Одним з них є процес створення об'єднаної опозиції в українському парламенті. Дуже хотілось би щоб цей процес не пішов за формулою «Один крок вперед – два кроки назад». Позитивний результат залежить від того, наскільки успішно будуть долатись перешкоди до створення правової держави. Подолання цієї ситуації залежить не тільки від держави, яка на даний момент не має надійного механізму захисту прав людини (за виключенням механізму захисту прав народних депутатів ВР та олігархічних кланів). Необхідні зусилля правозахисних організацій, в тому числі і міжнародних, та кожної окремої людини, спрямовані на боротьбу проти порушень прав особи та встановлення більш суворої юридичної відповідальності до правопорушників прав людини і громадянина в нашій країні.

КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Філіпенко Тетяна Вячеславівна

*доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри менеджменту ЗЕД,
Донецький державний університет управління,*

Банченко Володимир Андрійович

викладач - методист, Донецький юридичний інститут

Великі розміри внутрішнього і зовнішнього боргу, а також зростання витрат по його обслуговуванню посилює актуальність як самої проблеми державного боргу, так і пошуку шляхів вдосконалення механізмів його управління. В ринковій економіці України державний борг набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми, яка прямо пов'язана з проблемою національної безпеки країни. Так, Закон України «Про основи національної безпеки України» серед основних реальних і потенційних загроз національній безпеці України визначає велику боргову залежність держави, критичні обсяги державних зовнішнього і внутрішнього боргів [1].

Державний борг уявляє собою загальну суму боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Важливе значення в ефективності та дієвості системи управління державним боргом займає забезпечення правової бази для здійснення та обслуговування внутрішніх і зовнішніх запозичень.

До групи нормативно-правових актів, які визначають загальні тенденції формування державної заборгованості, її критичні розміри відповідно до економічного розвитку країни відноситься Конституція України, що визначає правові основи функціонування органів

законодавчої влади, місце, роль і права виконавчих органів щодо формування та використання фінансових ресурсів, можливості залучення ними додаткових коштів із внутрішніх і зовнішніх джерел для фінансування загальнодержавних програм розвитку економіки та суспільства. Тому основою управління державним боргом є стаття 95 Конституції України, яка визначає прагнення держави до збалансованого бюджету та стаття 92, у якій чітко зазначено, що порядок утворення і погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргу має встановлюватися лише законами України [2].

Згідно з Конституцією Верховна Рада України є єдиним органом законодавчої влади в Україні й уповноважена затверджувати державний бюджет України та вносити зміни до нього в частині зовнішнього та внутрішнього боргу. Верховна Рада України приймає рішення про надання Україною позики та економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням.

Конституцією визначено, що управління державним боргом здійснюється при тісній взаємодії і співпраці різних міністерств та відомств, які несуть відповідальність за розробку та реалізацію ефективної боргової стратегії держави. В управлінні державним боргом України беруть участь: Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, Національний банк, Державне казначейство України.

Відповідно до статті 2 Бюджетного кодексу України, управління державним боргом це сукупність дій, пов'язаних із здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного боргу, інших правочинів з державним боргом, що спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження. Крім того, стаття 18 Бюджетного кодексу визначає, що загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 відсотків річного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України. У разі перевищення цієї граничної величини Кабінет Міністрів України зобов'язаний вжити заходів для приведення загального обсягу боргів у відповідність із зазначеним положенням [3].

Значне зростання як внутрішнього, так і зовнішнього державного боргу України вимагає серйозної уваги до забезпечення її боргової безпеки. Слід зазначити, що поняття боргової безпеки не визначається на законодавчому рівні, а зустрічається лише у Наказі Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. «Про методику розрахунку рівня економічної безпеки України». Відповідно до цього наказу, боргова безпека – це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи [4].

Отже, реальною потребою сьогодення є прийняття Закону України «Про державний борг та гарантований державою борг», проект якого зареєстровано Верховною Радою України 7 червня 2011 р. [5]. Цей Закон повинен закріпити поняття боргової безпеки, детально визначити види державних боргових зобов'язань, правовий режим їх обслуговування, визначити компетенцію усіх органів управління державним боргом.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 9634-IV // Офіційний Вісник України. – 2003. – № 29. – Ст. 1433.

2. Конституція України від 28.06.1996 / Відомості Верховної Ради України 1996. – №30. – Ст. 141.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 / Офіційний вісник України. – 2010. – № 59. – Ст. 2047.

4. Про методику розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua>. – Назва з екрану.

5. Про державний борг та гарантований державою борг: Проект Закону України від 07.06.2011 № 8637 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua>. – Назва з екрану.

ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУДДІВ СУДІВ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Єгорова Валентина Сергіївна

к.ю.н. доцент факультету соціології і права НТУ «КПІ»

Важливим елементом конституційно-правового статусу суддів судів загальної юрисдикції є гарантії їх діяльності, що врешті й визначають конституційно-правовий статус судді. Під гарантіями діяльності суддів розуміють сукупність загальних та спеціальних способів і засобів реалізації прав й обов'язків суддів.

Загальні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції визначаються рівнем розвитку всіх сфер суспільного та державного ладу України, авторитетом судової влади у суспільстві та державі, станом прав і свобод людини і громадянина і, особливо, правом звернення до суду за захистом своїх законних прав і свобод.

Спеціальні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції – це система нормативно-правових та організаційно-правових способів і засобів здійснення суддями своїх прав й обов'язків. Під нормативно-правовими гарантіями прийнято розуміти наявність гармонійно-розвиненої комплексної законодавчої бази, що визначає конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції і судової влади загалом. Організаційно-правові гарантії передбачають наявність ефективного механізму представленого органами державної влади та місцевого самоврядування.

Від досконалості системи гарантій діяльності судді суду загальної юрисдикції залежить доля існування судової влади в Україні. Адже на сьогодні, попри позитивний поступ судової реформи в Україні конституційно-правовий статус суддів судів загальної юрисдикції не отримав належного місця у суспільстві.

Термін “гарантія” запозичене з французької мови “*garantie*”, який перекладається на українську як “запорука; умова, котра забезпечує що-небудь”. Однак, незважаючи на те, що поняття “забезпечення” і “гарантія” мають багато спільного, ми вважаємо це різні поняття.

Проблема визначення поняття “гарантія” на сьогодні не має однозначного вирішення, оскільки у спеціальній літературі не існує єдиного поняття гарантій.

Юридичні гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції також можна класифікувати за певними критеріями:

- 1) за юридичною силою нормативно-правових актів, які містять норми-гарантії, вони поділяються на такі, що містяться в законах і підзаконних нормативних актах;
- 2) за місцем їх закріплення в системі законодавства – на загальноправові та галузеві;
- 3) за видом юридичних норм, які закріплюють гарантії незалежності суддів – на матеріальні та процесуальні;

4) за особливістю правового статусу деяких категорій суддів – на загальні та спеціальні.

До організаційно-правових гарантій діяльності суддів судів загальної юрисдикції належать: побудова судової системи на засадах автономності; конкурсна процедура формування суддівського корпусу; вичерпний перелік підстав припинення повноважень суддів, який базується на принципі їх незмінюваності; рівність правового статусу суддів; право суддів на відставку; їх недоторканність; особливий порядок фінансування судів; створення необхідних організаційно-технічних та інформаційних умов для діяльності судів; матеріальне та соціальне забезпечення суддів; система органів суддівського самоврядування.

Гарантіями діяльності суддів судів загальної юрисдикції є сукупність об'єктивних та суб'єктивних чинників, спрямованих на практичну реалізацію їх прав та обов'язків, на усунення можливих перешкод їх неналежного здійснення.

Гарантії діяльності суддів судів загальної юрисдикції різноманітні, їх можна класифікувати в дві основні групи: організаційно-правові та нормативно-правові гарантії.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К. : Преса України, 1996. – 80 с.

2. Тенькав С. О. Проблемні питання створення і діяльності “внутрішніх” третейських судів в Україні. Огляд судової практики і чинного законодавства / С. О. Тенькав // Вісник господарського судочинства. – 2002. – № 3. – С. 111.

3. Закон України “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 р. № 2862-ХІІ / Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.

4. Закон України “Про судоустрій України” / Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27–28. – Ст. 180.

СЕКЦІЯ № 2: ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Науковий керівник: Гордієнко С. Г., доктор юридичних наук, доцент

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ : ВИДИ АВТОРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Бараненко Іван Юрійович

студент 3 курсу КНУ ім. Шевченка, Інститут міжнародних відносин

Науковий керівник:

Лисенко Олена Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного та європейського права

Право інтелектуальної власності є однією із найбільш динамічних галузей права у сучасному суспільстві. За останні десятиріччя предмет права інтелектуальної власності поширився на нові сфери суспільних відносин, в тому числі і ті, що стосуються сфери високих технологій та комп'ютерних Інтернет мереж. Правове регулювання діяльності у цьому полі, втім, є досить недосконалим на сьогодні та має наздоганяючий характер. Певною мірою це пов'язано з браком досвіду, з огляду на новизну та випереджаючий розвиток наукомістких технологій, певною мірою – з численими суперечками з приводу впливу права інтелектуальної власності на суспільство та певних наслідків його застосування. В решті решт, кінцевим критерієм доцільності будь-якої норми закону є її ефективність та позитивна дія на благо людства.

Одним із питань, що регулюється правом інтелектуальної власності, а конкретно, авторським правом, є законність прав особи на використання, зміну та розповсюдження програм для ЕВМ (програмного забезпечення, далі - ПЗ). Історія регулювання цього питання починається з поширення комп'ютерів та початку вивчення та написання програмних кодів в університетах США. Таке зайняття відносилось до суто академічних та потребувало участі у ньому багатьох спеціалістів, котрі могли внести поправки у програмний код, відповідно, питання захисту програм від їх незаконної зміни та використання не підіймалося. З подальшим розвитком електроніки та комерціалізацією ПЗ, виникла потреба у захисті продуктів приватних фірм від нелегального копіювання та розповсюдження.

Наразі розповсюдження ПЗ регламентується нормами авторського права, що містяться у законах країн та міжнародних угодах (зокрема угода ТРІПС, яка регламентує загальні питання авторського права у країнах СОТ). Згідно статті 8 ЗУ «Про авторські та суміжні права», об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва є, серед іншого, комп'ютерні програми, бази даних. Статті 32, 33, 34 цього ж закону визначають порядок передачі права на використання творів, захищених авторським правом та встановлюють, що передача такого права можлива лише за умови укладення авторського договору. Авторський договір визначає ті права, котрими користується особа по відношенню до твору, режим використання твору, винагороду автора. Зазвичай, авторські договори у сфері ПЗ складаються юридичними відділами фірм-власників та укладаються користувачами при вчиненні конклюдентних дій, наприклад, встановлення програми, встановлення позначки при встановленні програми. Такі договори називаються ліцензіями, а ПЗ, що встановлено правомірно – ліцензійним.

Щодо прав, котрими володіє користувач програми, то вони визначаються в авторському договорі (ліцензії) та їх порушення карається цивільним та кримінальним

законодавством. Інколи обмеження можуть доходити до абсурду, наприклад до заборони змінювати програмний код ПЗ, незважаючи на його некоректну роботу на комп'ютері користувача. Законодавець у Статті 24 встановлює, що особа, котра правомірно володіє ліцензією, може вносити зміни до програми, якщо інше не передбачено ліцензією, виготовляти одну копію програми для архівних цілей та декомпілювати комп'ютерну програму для одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із іншим ПЗ.

Альтернативою ліцензіям комерційних компаній є ліцензії відкритого програмного забезпечення. Їх розробку почав Фонд вільного програмного забезпечення під керівництвом Річарда Столмана. Завданням таких ліцензій є уніфікація правил розповсюдження вільного ПЗ, забезпечення сумісництва таких правил між собою та поширення ПЗ на безкоштовній основі. У цій галузі вже є певні стандарти, але загалом такі ліцензії йдуть до уніфікації, оскільки правила розповсюдження, встановлені для одного продукту, можуть завадити його роботі з іншими продуктами.

Однією з основних ліцензій на вільне ПЗ є GNU General Public License (GNU GPL), розроблена Фондом вільного ПЗ. Її ціль – надати користувачу права копіювати, модифікувати, розповсюджувати програми (в тому числі на комерційній основі), а також гарантувати, що всі наступні користувачі будуть мати такі самі права. При цьому автори зберігають свої немайнові права, код містить імена усіх авторів, що приймали участь у його створенні.

GNU GPL надає користувачам наступні права: запускати програму з будь-якою ціллю, модифікувати програму, випускати модифікації у вільний доступ; при цьому вимагає від користувачів надавати доступ до програмного коду та розповсюджувати всі модифікації на основі попередніх напрацювань під цією самою ліцензією. Ліцензія не забороняє комерційного використання продукту, але спосіб її дії полягає в тому, що всі програми, що містять у собі частину коду за ліцензією GNU GPL, також мають розповсюджуватись за нею.

Іншою розповсюдженою ліцензією є BSD, котра була розроблена в університеті Берклі. За своєю суттю, ця ліцензія майже не накладає зобов'язань на користувача, тому випуск продукту за цією ліцензією нагадує його передачу у суспільне надбання. Від користувача BSD вимагає лише збереження авторства при повторному розповсюдженні, збереження цієї вимоги в наступних версіях та відмови від відповідальності за роботу продукту.

Третім видом ліцензій є ліцензії розроблені компанією Creative Commons, що спеціалізуються на авторському праві. Ці ліцензії мають багато регіональних варіантів та адаптацій та кілька варіантів самих ліцензій, котрі надають користувачам різний обсяг прав. Загалом, особливістю ліцензій Creative Commons є їх напівкомерційний характер. Тобто, автор обирає, які права він надає користувачам, а які залишає за собою, наприклад, може бути надане право використання контенту лише для некомерційного використання.

Вільні ліцензії є позитивним явищем у сучасному суспільстві, оскільки вони надають величезні можливості для розвитку ПЗ величезною кількістю спеціалістів, а також для його вільного поширення та використання на благо суспільства. Однак при доступності базових елементів є шляхи комерціалізації ПЗ на вільних ліцензіях, наприклад, торгівля додатковим контентом, продаж бізнес-рішень. Суміщення вільного використання ПЗ та його комерціалізації на певному етапі – правильне рішення для багатьох проектів, а тому кількість продуктів на основі вільних ліцензій буде лише зростати.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНИХ ЗАХОДІВ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ В УКРАЇНІ

Булгак Вікторія Олександрівна

Студентка 3 курсу Інституту міжнародних відносин

КНУ імені Т. Шевченка

Науковий керівник:

Лисенко О. М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного і європейського права

Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка

Комерційна таємниця є інформацією, що становить нетиповий об'єкт цивільного права. Комерційна таємниця є конфіденційною інформацією, що є об'єктом права інтелектуальної власності лише в силу прямої вказівки на це законодавця [1, ст.420; 2 ст.155], а не в силу її правової природи, адже нею не можна володіти, користуватися, розпоряджатися так само як і матеріальною річчю.

Комерційною таємницею можуть бути відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, які відповідно до закону не можуть бути віднесені до комерційної таємниці [1, ч.2 ст. 505]. Наразі в Україні просто не існує закону, в якому було б закріплено, які саме відомості не можуть становити комерційну таємницю. Такий перелік міститься лише в тексті Постанови КМУ «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [6]. До нього належать: установчі документи, документи, що дозволяють займатися підприємницькою діяльністю та її окремими видами; документи про сплату податків і обов'язкових платежів; дані, необхідні для перевірки обчислення і сплати податків та інших обов'язкових платежів тощо. Тобто, це питання потребує прийняття спеціального закону.

Обов'язок захисту комерційної таємниці покладено на особу, яка нею законно володіє [1, ч.1 ст. 505]. Для того, щоб мати змогу захищати у суді свою комерційну таємницю, підприємство має закріпити своє право на неї у статуті чи установчому договорі. Для судового захисту свого права на комерційну таємницю важливе значення має чітке формулювання об'єктів комерційної таємниці самими підприємствами. Можна звернутися до досвіду інших країн у цій сфері. Так, у США, де питання пов'язані із захистом комерційної таємниці отримали детальне законодавче регулювання, непоодинокими є випадки, коли позови підприємств проти своїх колишніх співробітників з приводу явного, грубого порушення комерційної таємниці не були задоволені судами саме через нечітко окреслений об'єкт комерційної таємниці [10].

На думку українських та зарубіжних дослідників сама потреба юридичного захисту комерційної таємниці виникає через поширення конфіденційної інформації в першу чергу самими співробітниками підприємств. Варто звертати увагу не лише на обсяг відповідальності за розголошення та неправомірне використання конфіденційної інформації, що досить детально врегульовано українським законодавством, але й на превентивні заходи, спрямовані на запобігання такому розголошенню.

В Україні поняття неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці міститься у Гл.4 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [5, ст. 16-19]. Але певні недоліки є у формулюванні статей 17 та 18 цього закону, де не наголошено на власне неправомірності розголошення комерційної таємниці.

Законодавчо визначена кримінальна [3, ст.. 231-232], цивільно-правова [1, ст.1166, ст.1174], дисциплінарна [4, ст. 147] та адміністративна відповідальність за порушення прав

на комерційну таємницю. Проте мало уваги приділяється законодавчому встановленню превентивних заходів, спрямованих на захист комерційної таємниці. Наприклад, у деяких європейських країнах працівники отримують грошові виплати після припинення трудових відносин з колишнім роботодавцем за нерозголошення відомостей, які становлять комерційну таємницю [11]. Введення подібних норм в Україні змогло б підвищити ступінь захисту комерційної таємниці.

Можна звернутися до досвіду німецьких законодавців, які зазначили, що після закінчення трудового договору працівник може вільно використовувати знання та досвід, набуті під час роботи на певному підприємстві. Проте використання ним інформації, що була умисно записана на папері чи будь-яким іншим засобом, для подальшого її використання після припинення даних трудових відносин не є законним [9, с.18]. У такому випадку працівник є суб'єктом недобросовісної конкуренції. У інших країнах, таких як Бельгія та Франція працівник може виступати лише спільником, а не суб'єктом недобросовісної конкуренції, якими є лише самі підприємства. В Україні зараз не прийнятий закон, який би чітко окреслював суб'єктне коло учасників таких відносин. Відповідний законопроект був внесений на розгляд Верховної Ради України, проте так і не був прийнятий [8].

Таким чином, інноваційний розвиток в Україні не може відбуватися без вирішення проблемних моментів правового захисту комерційної таємниці в Україні. В першу чергу потрібно на законодавчому рівні конкретизувати саме поняття комерційної таємниці. Помітні прогалини існують безпосередньо у превентивних заходах, спрямованих на захист відомостей, які становлять комерційну таємницю. При вдосконаленні засобів захисту комерційної таємниці слід звернутися до досвіду інших держав у цій сфері, що дозволило б значно підвищити рівень захисту права на комерційну таємницю.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України в редакції від 16 січня 2003 року;
2. Господарський кодекс України в редакції від 16 січня 2003 року;
3. Кримінальний кодекс України в редакції від 5 квітня 2001 року;
4. Кодекс законів про працю України від в редакції від 15 грудня 1993 року;
5. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» в редакції від 7 червня 2006 року;
6. Постанова Кабінету міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» від 9 серпня 1993 року;
7. Проект Закону України «Про комерційну таємницю» в редакції від 11 жовтня 2007 року;
8. Проект Закону України «Про комерційну таємницю» в редакції від 11 жовтня 2007 року;
9. Hogan Lovells International LLP. Report on trade secrets for the European Commission // www.ec.europa.eu
10. Trade Secrets: Can You Identify Yours? - <http://www.wardandsmith.com/articles/trade-secrets-can-you-identify-yours>;
11. Кузьмин, А. Э. Правовая защита коммерческой тайны /А. Э. Кузьмин./ /Правоведение. -1992. - № 5. - С. 45 – 53.

ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ЧИННОСТІ ЗНАКА ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ ВНАСЛІДОК ЙОГО НЕВИКОРИСТАННЯ

Поліщук Мар'яна Анатоліївна

Студентка 4-го курсу, ФСП, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Кодинець А.О.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного, фінансового та господарського права ФСП НТУУ «КПІ».

Виходячи на сучасний ринок, кожна особа бажає використовувати знак для товарів і послуг (торговельну марку, ТМ) для відрізнення її товарів та/або послуг від товарів та/або послуг інших осіб. Нерідко буває, що саме така ТМ уже зареєстрована на ім'я іншої особи яка не використовує її, а у випадку використання такої ТМ першою особою це становитиме порушення виключних майнових прав власника свідоцтва на таку ТМ. Вирішення цього питання розкрито у даному повідомленні.

Відповідно до частини 3 статті 5 Закону України «Про охорону знаків для товарів і послуг» (Закон), право власності на знак засвідчується свідоцтвом, строк дії якого становить 10 років від дати подання заявки, але може бути продовженим щоразу на 10 років за умови сплати відповідного збору [3].

Якщо справа стосується ТМ за міжнародною реєстрацією (МР), яка заявлена в Україну за Мадридською системою, необхідно посилатися на статтю 4 Протоколу до Мадридської Угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 28 червня 1989 року, який набув чинності для України 1 червня 2000 року, згідно з якою з дати реєстрації або внесення запису, зробленого відповідно до положень Статей 3 і 3ter, охорона знака в кожній зацікавленій Договірній стороні буде такою же, якби цей знак був заявлений безпосередньо у Відомстві цієї Договірної сторони [1]. Також, відповідно до статті 495 Цивільного кодексу України майнові права інтелектуальної власності на ТМ, включаючи виключне право дозволяти використання ТМ та виключне право перешкоджати неправомірному використанню ТМ, в тому числі забороняти таке використання, належать володільцю відповідного свідоцтва, володільцю МР[2].

Відповідно до статті 17 Закону власник свідоцтва повинен добросовісно користуватися правами, що випливають із свідоцтва, в тому числі правом використовувати ТМ [3].

Згідно з частиною 4 статті 16 Закону використанням знаку для товарів і послуг (торговельної марки) визнається, зокрема, нанесення його на будь-який товар, для якого знак зареєстровано, упаковку, в якій міститься такий товар, вивіску, пов'язану з ним, етикетку, нашивку, бирку чи інший прикріплений до товару предмет, зберігання такого товару із зазначеним нанесенням знака з метою пропонування для продажу, пропонування його для продажу, продаж, імпорт (ввезення) та експорт (вивезення), застосування його в діловій документації чи в рекламі та в мережі Інтернет [3]. Знак визнається використаним, якщо його застосовано у формі зареєстрованого знака, а також у формі, що відрізняється від зареєстрованого знака лише окремими елементами, якщо це не змінює в цілому відмітності знака.

Відповідно до статті 497 Цивільного кодексу України чинність майнових прав інтелектуальної власності може бути припинено достроково у випадках, передбачених законом [2].

Відповідно до частини 4 статті 18 Закону якщо знак не використовується в Україні повністю, або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва, будь-яка особа має право звернутися до суду із заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково. Вказаною статтею також передбачено, що дія свідоцтва може бути припинена, якщо власник свідоцтва зазначить поважні причини такого невикористання [3].

Для того, щоб довести невикористання ТМ, необхідно надати суду достатні для цього докази, але необхідно також пам'ятати, що ніякі докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. До таких доказів належать, зокрема, наступні (які найширше використовуються на практиці): повідомлення Державного підприємства «Український інститут промислової власності» щодо відсутності видачі ліцензій на використання ТМ; довідка Дочірнього підприємства «Моніторинг ЗМІ України», яке спеціалізується на проведенні моніторингових досліджень щодо реклами на телебаченні, радіо та друкованих засобах масової інформації, стосовно відсутності рекламування ТМ на телебаченні, радіо.

Якщо справа стосується ТМ за МР (в такому випадку також потрібно пам'ятати, що відповідно до пункту 4 частини 1 статті 77 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачає, що підсудність судам України є виключною у справах з іноземним елементом, якщо спір пов'язаний з оформленням права інтелектуальної власності, яке потребує реєстрації чи видачі свідоцтва (патенту) в Україні) [4], можна надати ще такі додаткові докази: довідка управління статистики, яка затверджує що власник МР немає представництва на території України; повідомлення Державної митної служби України про те, що товари під даною ТМ не ввозились на митну територію.

Станом на сьогодні повністю була припинена дія свідоцтв (МР) зокрема на такі ТМ: «А AUTOGRILL» (МР № 528522), «Киндер ТОП» (свідоцтво № 63446), «GANCIA» (свідоцтво № 51414), «ALDI» (свідоцтво № 39921), і частково, зокрема ТМ «EFKO» (МР №и 819575), «RIO» (свідоцтво № 52010), «INSPIRA» (МР № 819575), «Porsche Cayenne» (МР № 725923).

Таким чином, у випадку невикористання ТМ повністю або щодо частини зазначених у свідоцтві товарів і послуг протягом трьох років будь-яка особа може звернутись до суду з заявою про дострокове припинення дії свідоцтва повністю або частково. Подаючи таку заяву, особі потрібно також довести, що вона має наміри та інтереси у використанні такої ТМ, наприклад, подати до ДП «Український інститут промислової власності» заявку на таку ТМ.

Використана література:

- 1) Мадридська Угода про міжнародну реєстрацію знаків від 28 червня 1989 року;
- 2) Цивільний кодекс України // Відом. ВРУ від 03.10.2003 – 2003р. №40, ст.356;
- 3) Закон України «Про охорону знаків для товарів і послуг» // Відом. ВРУ від 15.02.1994 – 1994р. №7, ст.36;
- 4) Закон України «Про міжнародне приватне право» // Відом. ВРУ від 12.08.2005 – 2005р. №32, стор.1278, ст.422.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРУ ПЕРЕДАННЯ ВИКЛЮЧНИХ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЙОГО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Черкашин О.О.

курсант факультету ПМ НУДПСУ

Науковий керівник:

Амеліна А. С.

доцент, к.ю.н.

В умовах створення інформаційного суспільства та розвитку економіки в Україні об'єкти права інтелектуальної власності прирівнюються до товарів та інших речових об'єктів цивільного обороту. Звідси впливає теоретичний та практичний інтерес функціонування субінституту «Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності» [гл.75ЦКУ].

У статті 1107 ЦКУ законодавець визначає такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

1. ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
2. ліцензійний договір;
3. договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;
4. договір щодо передання виключних прав інтелектуальної власності;
5. інший договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

У даній статті виокремлюється група договорів, які визначають передання прав інтелектуальної власності. Із вищезгаданого переліку об'єктом нашого дослідження є, безпосередньо, договір щодо передання виключних прав інтелектуальної власності, що закріплений ч.4 статті 1107 Цивільного кодексу України. А ч.1 статті 1113 ЦКУ визначає, що за цим договором одна особа (особа, що має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах. У ч.2 статті 1107 законодавцем сказано, що договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної укладається у письмовій формі. Тому, на основі вищезгаданого аналізу статей ЦКУ, автор вважає за необхідне визначити поняття даного договору.

Отже, договір щодо передання виключних прав інтелектуальної власності – це письмовий документ між учасниками цивільних відносин, який укладається між стороною, що має виключні майнові права на об'єкт інтелектуальної власності та іншою стороною цивільного обороту, змістом якого є передання частково або у повному складі виключних прав інтелектуальної власності від одного суб'єкта до іншого.

Даний договір, відповідно до ч.2 статті 1113 не впливає на ліцензійні договори, які були укладені раніше. Ознакою даного договору, відповідно до ч.3 статті 1113 є те, що умови договору, що погіршують становище творця відповідного об'єкта або його спадкоємців порівняно з становищем, передбаченим цим Кодексом та іншим законом, а також обмежують право творця на створення інших об'єктів, є нікчемними.

Взагалі історія розвитку поняття «виключного права інтелектуальної власності» налічує близько трьохсот років. За цей час виникло чимало теорій, що пояснюють сутність відповідних прав. Основними з них є наступні:

1. Теорія виключних прав, відносить права автора до суб'єктивних прав, що полягає у можливості використання будь-яким не забороненим законом способом результату

інтелектуальної діяльності і в сукупності специфічних особистих немайнових прав, пов'язаних із створенням творчого результату.

2. Концепція інтелектуальної власності, відносить сукупність досліджуваних нами прав до класу речових.

3. Теорія особи, що розміщує права автора переважно в класі особистих.

4. Теорія інтелектуальних прав, що називає авторські і патентні права правами особливого роду (*sui generis*), що лежать за межами класичного розподілу цивільних прав на речові, зобов'язальні й особисті [4].

Але сам термін «виключне право» походить з часів середньовіччя, коли окремим особам як виняток із загального права надавали деякі права. Буржуазна система, проголосивши загальну рівність, скасувала поняття виключного права, проте нині щодо об'єктів інтелектуальної власності воно відродилося [1].

Отже, виключне право — це абсолютне право на нематеріальний об'єкт. Ознаками його є те, що воно виконує для нематеріальних об'єктів ту саму функцію, що й право власності для матеріальних об'єктів, хоча вона і не вичерпує значення першого [1].

Тобто передання виключних прав інтелектуальної власності - це абсолютне передання права власності на об'єкт інтелектуальної власності.

На практиці учасники цивільного обороту стикаються із проблемою реєстрації факту передання виключних майнових прав інтелектуальної власності без реєстрації самого договору, адже відповідно до ч. 1 ст. 1114 Цивільного кодексу України договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не підлягає обов'язковій державній реєстрації, а в ч. 2 цієї ж статті говориться про обов'язковість державної реєстрації факту передання прав на об'єкти інтелектуальної власності. Виникає питання: як можна зареєструвати факт передання прав без реєстрації самого договору.

Аналізуючи дане питання, в першу чергу потрібно зазначити, що реєстрація факту передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які є чинними після їх державної реєстрації, здійснюється на підставі договору про передання виключних майнових прав. Сама процедура подання до Державної служби інтелектуальної власності, розгляду, публікації та внесення до відповідних державних реєстрів відомостей про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності визначається інструкціями, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України і зареєстрованими у Міністерстві юстиції України. Такими інструкціями є: Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на винахід (корисну модель) та видачу ліцензії на використання винаходу (корисної моделі, затверджена наказом МОН від 16.07.2001 № 521 і зареєстрована у Мін'юсті 30.07.2001 за № 644/5835, Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на знак для товарів і послуг та видачу ліцензії на використання знака (міжнародного знака) для товарів і послуг, затверджена наказом МОН від 03.08.2001 № 576 і зареєстрована в Мін'юсті 17.08.2001 за № 718/5909, Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на промисловий зразок та видачу ліцензії на використання промислового зразка, затверджена наказом МОН від 03.08.2001 № 574 і зареєстрована в Мін'юсті 17.08.2001 за № 716/5907 та Інструкція про подання, розгляд, публікацію та внесення до реєстру відомостей про передачу права власності на топографію інтегральної мікросхеми та видачу ліцензії на використання топографії інтегральної мікросхеми, затверджена наказом МОН від 03.08.2001 № 577 і зареєстрована в Мін'юсті 17.08.2001 за № 719/5910.

Отже, винятком із загального правила щодо факультативності державній реєстрації договорів є (відповідно до вищезгаданих інструкцій) договори про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку, компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослин чи породу тварин (так як авторські об'єкти ІВ не потребують обов'язкової реєстрації договорів [2;ст.33]). У цьому випадку договір є чинним лише з моменту його державної реєстрації в Державній службі інтелектуальної власності. Пояснюється це знову-таки, ч. 2 ст. 1114 ЦК: факт передання виключних майнових прав інтелектуальної власності, які відповідно до ЦК або іншого закону є чинними після їх державної реєстрації, підлягає державній реєстрації. Але для реєстрації факту передання виключних майнових прав інтелектуальної власності не обов'язково подавати сам договір, достатньо подати нотаріально засвідчений витяг з договору.

Такий підхід є цілком виправданим. Оскільки усі охоронні документи підлягають обов'язковому внесенню до відповідного Державного реєстру, тому, що зміна правовласника повинна знайти у них відображення. Лише при такому підході зберігається цінність реєстрів, звернувшись до яких можна достовірно встановити особу, що має право інтелектуальної власності на певний об'єкт.

Підводячи підсумок, автор вважає, що гармонізація законодавства, усунення прогалин та колізій у сфері договірного регулювання передання виключних майнових прав інтелектуальної власності зумовить якісне регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності, а саме розвитку нових європейських інститутів в українському законодавстві, таких як франчайзинг.

Список використаних джерел

1. Дроб'язко В. С., Дроб'язко Р. В. Право інтелектуальної власності. Навч. пос. К: «Юрінком», 2004. с.512.
2. Закон України «Про авторське право та суміжні права» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13 від 23 грудня 1993 року.
3. Офіційний вісник України. - 2001.- № 32. - Ст. 1450.
4. Петровський С. Інтелектуальна власність і виключне право. [електронний ресурс] режим доступу: http://refs.co.ua/57327-Intellektual_naya_sobstvennost_i_isklyuchitel_noe_pravo.html.
5. Цивільний кодекс України. Гл. 75.

СУЧАСНІ ПРІОРІТЕТИ У СПРІЯННІ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ШЛЯХУ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИЇ СТАНДАРТІВ

Сербовець Ольга Валеріївна

Студентка 5-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Цирфа Г.О.

доцент кафедри адміністративного, фінансового та господарського права

ФСП НТУУ«КПІ», кандидат історичних наук

У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу (далі ЄС), затвердженій Законом України від 18 березня 2004 року N 1629-IV, зазначено, що однією з пріоритетних сфер, в яких здійснюється адаптація законодавства є інтелектуальна власність. Даний документ був створений на вимогу Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС та його державами-членами,

ратифікованої законом N 237/94-ВР від 10.11.1994 р. та яка набула чинності 01.03.1998 р. (далі УПС). УПС не скасовує заборон або обмежень захисту інтелектуальної власності у національному законодавстві, але зобов'язує Україну удосконалювати захист прав на інтелектуальну власність для того, щоб забезпечити рівень захисту, аналогічний до існуючого в ЄС, включаючи ефективні засоби захисту цих прав. Стаття 93 УПС зазначає, що у рамках сфери дії цієї угоди кожна сторона зобов'язується забезпечити фізичним та юридичним особам іншої сторони доступ, вільний від дискримінації щодо своїх власних фізичних та юридичних осіб, до компетентних судів та адміністративних органів сторін для захисту їх особистих та майнових прав, включаючи права на інтелектуальну, промислову та комерційну власність.

На шляху вирішення існуючих прогалин у цій визначеній пріоритетній сфері в 2001 році було створено Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності (далі НДІ ІВ) у складі Академії правових наук, основними завданнями якого стали: проведення наукових досліджень у сфері інтелектуальної власності; участь у розробленні проектів законів та інших нормативно-правових актів з питань інтелектуальної власності; підготовка експертних висновків із зазначених питань.

Про суттєві досягнення в рамках адаптації законодавства України до Європейських стандартів зазначив директор цієї установи: «...здійснюючи наукові дослідження з різних питань сфери інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, фахівці нашого інституту накопичили істотний теоретичний потенціал та практичний досвід, який дозволив їм посісти гідне місце в національній системі охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Під дахом інституту об'єднують свої зусилля найкращі фахівці країни, які спеціалізуються в галузі права інтелектуальної власності та економіко-правових засад інноваційної діяльності»[1].

У НДІ ІВ розроблялися концептуальні засади правового забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті європейської інтеграції, в рамках яких вирішувалися такі завдання, як дослідження шляхів гармонізації законодавства у сфері інтелектуальної власності до законодавства ЄС та міжнародних стандартів, правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні, формування правових засад для створення в Україні національної інноваційної системи та забезпечення державної підтримки комерціалізації інноваційної діяльності [2].

Що ми маємо на сьогодні? Чи відповідає національне законодавство нормам ЄС? Закон України «Про авторське право і суміжні права» N 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. в редакції закону N 2627-ІІІ від 11.07.2001 та з останніми змінами від 13.01.2011 повністю відповідає вимогам норм міжнародних договорів, до яких приєдналась наша держава.

Інтелектуальна власність в Україні, та закони, що її регулюють, відповідають принципам міжнародного законодавства, але існують деякі проблеми. Однією з них є колізії між Цивільним Кодексом України (далі ЦКУ) та спеціальними законами, в яких використовується поняття «знак для товарів та послуг», що відповідає вимогам міжнародних нормативно-правових актів, а в ЦКУ – «торговельна марка». Нажаль, даний недолік досі не усунули, тим самим створюючи проблеми визначення об'єкту інтелектуальної власності, що підпадає під захист.

Також було прийнято низку законодавчих актів, які регулюють питання юридичної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності, особливо що стосуються контрафактної аудіовізуальної продукції та лазерних дисків. Ці акти повністю відповідають міжнародним стандартам.

Ще у 2009 році рішенням Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (нині Державна служба інтелектуальної власності України) було схвалено «Концепцію розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 рр.», метою якої є визначення шляхів подальшого розвитку та вдосконалення державної системи правової охорони інтелектуальної власності, пріоритетами якої є максимально повне, своєчасне, якісне забезпечення фізичним та юридичним особам набуття і захисту прав інтелектуальної власності відповідно до міжнародних норм і стандартів [3].

В Україні значно збільшилась кількість судових справ у сфері інтелектуальної власності, та через недостатню кількість суддів відповідної кваліфікації розгляд цих справ дуже повільний. Законодавці та науковці пропонують альтернативні способи розв'язання спорів у сфері інтелектуальної власності та вивчають питання щодо створення в Україні спеціалізованого Патентного суду.

Вже можна констатувати, що законодавство України з охорони і захисту прав інтелектуальної власності здебільшого відповідає міжнародним стандартам і органи державної влади працюють над його вдосконаленням. Так, звертаючись до авторського права, можна сказати, що тут законодавча база в Україні практично сформована. Це вже, як зазначають науковці і дослідники, не розрізнена сукупність чинних нормативно-правових актів, а достатньо цілісна система. А найсуттєвішим досягненням можна вважати Закон «Про авторське право і суміжні права» в редакції 2001 р., який визнаний найкращим на європейському просторі, тому що всі положення міжнародних конвенцій щодо авторського права закладені до цього нормативного акту.

Список використаних джерел:

1. Правовий тиждень//Захист ІВ на рівні міжнародних стандартів/№20(146), - 19 травня 2009р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=1115>
2. Історія. Досягнення. Творчі плани НДІ ІВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/istorija-dosjahnennja-tvorchi-planu.html>
3. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sips.gov.ua/ua/konts9-14.html>

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ СФЕР ЛЮДСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

Гордієнко С.Г.

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного,
фінансового та господарського права ФСП НТУУ «КПІ».*

У сучасних умовах захист економіки України та її найбільш перспективних складових – наукового та науково-виробничого комплексів, які є основою ефективного поступального розвитку держави і одним із найвідповідальніших та пріоритетних завдань держави має стратегічне значення.

Для організації адекватного сучасним умовам та ефективного забезпечення охорони та захисту інтелектуального продукту у вказаних сферах доцільним вважається удосконалення та конкретизація понятійно-категоріального апарату. Необхідним вважається також визначення якісних критеріїв класифікації сфер людської творчості.

Визнання керівництвом держави пріоритетності вирішення зазначених вище питань сприяло виокремленню їх у самостійну науково-прикладну проблему для наукової спільноти та практиків, які досліджують такі правовідносини і реалізують їх у житті.

Різні проблеми інтелектуальної власності (ІВ), у тому числі визначення понятійно-категоріального апарату і систематизації її об'єктів, їх правового закріплення та регулювання, побудови схем захисту об'єктів ІВ від їх несанкціонованого використання досліджуються такими авторами як П. Анохін, М. Карабанов, В. Кузнецов, С. Войшвилло, Е. Ільєнков, А. Хамідов, А. Автономов, В. Карташев, О. Козирєв, І. Бернадська, А. Сергєєв, С. Чернишова, В. Лопатін, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, В. Гойло, О. Святоцький, С. Довгий, В. Дроб'язко, В. Жаров, В. Литвин, В. Зайчук, Р. Шишка та іншими.

У законодавстві України та теоретичних розробках є значна кількість точок зору та міркувань стосовно зазначених питань, але єдиної думки не жаль не існує. Це пояснюється певною невідповідністю між теоретичними узагальненнями авторів і теорією класифікації об'єктів навколишнього світу (рід, вид, форма та об'єкт інтелектуальної власності) та застосування ними пріоритетів міжнародного та іноземного законодавства, що базується на емпірико-прагматичному, а не на теоретичному рівні знань.

Загальновідомо, що для створення нових знань необхідно володіти інформацією. А логіка пізнання виникнення та існування інформації дозволяє стверджувати, що завжди існує інформація як певна характеристика матерії та енергії, яка в результаті специфічної розумової людської діяльності з її пізнання перетворюється у відповідні відомості, які в результаті діяльності з їх вивчення стають знаннями, котрі у майбутньому можуть стати інтелектуальним продуктом і лише потім інтелектуальною власністю та створити її право, спрямоване на регулювання правовідносин у сфері ІВ.

Цьому має передувати копітка робота з визначення понятійного апарату та системи об'єктів інтелектуальної власності.

Кожне поняття реалізується через термін, кожне теоретичне судження – через вислів. Але не всякий термін заключає в собі «поняття», не усякий вислів реалізує собою теоретичне судження, акт мислення в поняттях.

Отже, процес утворення абстракції взагалі, що співпадає з процесом утворення загального терміна, слова, найменування, являє собою лише передумову процесу виникнення і розвитку поняття.

Автор переконаний, що поняття, як система знання – це сукупність відомих нам як основних, так і похідних ознак, що мисляться у понятті предметів, а також знання про те, у яких конкретних формах існують у дійсності ці предмети, що узагальнюються в понятті.

Розрізнення видів понять здійснюється головним чином за: деякими характеристиками обсягів понять; характером ознак, що складають видову відмінність мислимих предметів у понятті і, точніше кажучи, за характером предикату, що виражає ця видова відмінність; характером предметів, що узагальнюються в понятті.

Існують такі поняття, як одиничні, загальні, універсальні, збірні, емпіричні, теоретичні, порівнянні або непорівнянні, сумісні і несумісні, рівнозначні, поняття, що знаходяться у відносинах логічного підпорядкування, перехресні, підпорядковані і підлеглі, номінальні і реальні визначення, явні і неявні тощо.

До основних операцій з поняттями належать: узагальнення й обмеження понять і розподіл понять. Приватним видом розподілу є класифікація.

Розподіл є правильним, якщо він задовольняє п'яти умовам, що називаються у теорії поняття правилами поділу.

Основні правила визначення понять автором викладені у своїх попередніх роботах, тому на них зосереджувати увагу необхідності не має.

Одним із базових для роботи є визначення поняття «система». Цікаве і обґрунтоване

розуміння системності пропонує Карташев В.А., який розглядає та аналізує його з урахуванням чотирьох характерних «новинок» визначення системи П. К. Анохіним.

Таким чином, визначення системи П.К. Анохіна ми сприймаємо як базове, однак вважаємо за необхідне його дещо конкретизувати: система – комплекс вибірково-втягнутих компонентів, у яких взаємовідношення і взаємодія здобувають характеру взаємного сприяння компонентів спрямованих на одержання конкретно-сфокусованого корисного результату.

Саме причини утворення системи — є, на наш погляд, вузловим у всій системній теорії, тому визначення цих причин є головним завданням аналізу поряд із встановленням власних характеристик і властивостей систем.

Власність – це будь-яка матеріальна чи нематеріальна субстанція, яка належить юридичній або фізичній особі.

При визначенні інтелектуальної власності використовують такі категорії та поняття, як розум, винахід, творчість, наукова й науково-технічна діяльність, мислення, розумова діяльність, нові знання, використання нових знань, здатність до мислення, раціонального пізнання, розумова діяльність, раціональне пізнання, духовність, здатність до мислення та розуміння, свідомість, виключні права, юридичний термін, продукт розумової праці, що охороняється законом, пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, цілеспрямована пошукова діяльність людини, наукове, нове досягнення, нове технічне вирішення завдання, результат науково-дослідної й (або) дослідно-конструкторської розробки, інтелектуальний продукт тощо.

Викладене дає підстави стверджувати, що інтелектуальна власність – це матеріалізовані або нематеріальні нові знання, які належать юридичній чи фізичній особі.

Поділяючи точку зору В. В. Копейчикова у визначенні терміна «право» як найбільш адаптованого до вимог, що пред'являються до визначень, пропонуємо трактовку права як системи норм, а далі за текстом.

Право власності – система правових норм, що закріплюють, охороняють та регулюють суспільні відносини з належності й використання нематеріальної чи матеріалізованої субстанції (речі) фізичній або юридичній особі.

Право інтелектуальної власності – це система правових норм, що закріплюють, охороняють та регулюють суспільні відносини з належності й використання нематеріальних чи матеріалізованих нових знань, що належать юридичній або фізичній особі.

Інформація – це відомості, отримані людиною в процесі діяльності з пізнання інформації. Це осмислені людиною відомості про навколишній світ і процеси, що відбуваються в ньому. Інформація існує незалежно від пізнання її людиною, і лише пізнана інформація стає відомостями.

Світ насичений інформацією. По суті, кожна зміна, що викликає відповідну реакцію і впливає на інші зміни, продукує інформацію. Однак далеко не вся інформація виступає у вигляді знання, яке можна розглядати як її вищу й особливу форму. Лише інформація, що пройшла низку перетворень і виражена, зафіксована та функціонує в особливих символічних знакових системах, може розглядатися як знання.

Отже, знання – це перевірений практичною діяльністю людини результат пізнання відомостей про навколишній світ.

Застосовуючи системний метод, пропонуємо у найбільш загальному вигляді визначитися у підставах класифікації інформації.

.	За видом доступності: відкрита інформація; конфіденційна: інформація з обмеженим доступом; таємна (для службового користування, таємна, цілком таємна, особливої важливості)
.	За правом власності: власність особи; недержавна власність; державна власність
.	За типом прав на інформацію: майнові права; немайнові права; виключні права
.	За сферами обертання: політична; економічна; соціальна; воєнна; екологічна; науково-технологічна; інформаційна та інші сфери; промисловість; сільське господарство; духовна сфера; наукова сфера; науково-виробнича сфера; нетрадиційна сфера
.	За типом нормативно-правового регулювання: Конституційне; Законодавче; нормативне (Президент, Верховна Рада, Кабінет міністрів, Міністерства та відомства
.	За видами законодавства, котрим регулюється: Адміністративне законодавство; Цивільне законодавство; Кримінальне законодавство

Звичайно, якщо ґрунтовно проаналізувати запропоновані підстави класифікації інформації ми дійдемо висновку, що класифікація та захист інформації на нормативно-правовому рівні в Україні є досить недосконалими. Підставами для цього є наявність у Декларації про суверенітет та 16 законодавчих актах різного роду 36 різновидів «таємниць».

.	Інформація про особисте та сімейне життя громадян: персональні дані, таємниця сповіді, листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (режим охорони та обмежень визначається суто законодавством і стосується будь-якої людини, незалежно від громадського, політичного чи економічного статусу)
.	Державна власність (створена за її кошти) Інформація з обмеженим доступом – «конфіденційна» інформація Державна таємниця – режим охорони регламентується тільки Законом «Про державну таємницю», склад і цінність інформації визначається «Зводом відомостей, що становлять державну таємницю», не для друку Комерційна таємниця - таємниця, що має реальну вартість - банківська таємниця, адвокатська, страхування, ділова таємниця, виробнича таємниця, ноу-хау, інформація в автоматизованих системах, нерозкрита інформація; професійна таємниця – службова: лікарська, адвокатська, страхування; - режим охорони визначається власником згідно законодавства
.	Недержавна власність (передана державою у недержавну власність, створена за кошти власника, роботодавця) Державна таємниця – режим охорони регламентується тільки Законом «Про таємницю», склад і цінність інформації визначається «Зводом відомостей, що становлять державну таємницю», не для друку Комерційна таємниця - таємниця, що має реальну вартість - банківська таємниця, адвокатська, страхування, ділова таємниця, виробнича таємниця, ноу-хау, інформація в автоматизованих системах, нерозкрита інформація; професійна таємниця – службова: лікарська, адвокатська, страхування; - режим охорони визначається власником згідно законодавства

Найбільш раціональною системою, що відображає сутність і зміст діяльності, може бути система таких структурних елементів: мета і завдання, об'єкт, предмет, суб'єкт, види, форми, методи, сили, засоби, процес фізичної діяльності та результат.

Важливим також вважаємо визначити співвідношення понять охорона, захист та оборона, які надто часто зустрічаються у назві нормативно-правових актів.

Зрозуміло, що їх складові елементи знаходяться у взаємовідносинах і взаємодії.

Так, у першому випадку коли відбувається «звичайна» охорона об'єкта з інформаційними ресурсами – все йде в штатному режимі. У другому випадку, коли загроза стає реально-усвідомленою охороною, остання приймає заходи для усунення даної загрози шляхом застосування попереджувальних заходів. У третьому випадку, коли загроза стала абсолютно реальною і «видимою», настає остання стадія охорони інформації – фізична оборона об'єкта захисту.

Тобто, при захисті, базовим є недопущення, відвернення несанкціонованого отримання, зміни, спроби зміни якісного стану інформації через застосування певної системи заходів, які достатньо просто структуруються в понятті режим.

Режим – сукупність правил, заходів, норм для досягнення визначеної мети діяльності.

Як нами вже зазначалося, одним з універсальних термінів для визначення стану речей є поняття «забезпечення», котре на превеликий жаль лише фіксує лише певний стан без визначення його повних якісних характеристик.

Забезпечувати – значить надавати все необхідне, огородити від збитків, небезпеки. Тобто, діяльність із забезпечення – це діяльність із надання всього необхідного для виконання іншої діяльності.

Важливим також для нас є визначення поняття антирозвідувальної діяльності, яка визначається як - спеціальний вид діяльності, підпорядкований вирішенню завдань забезпечення безпеки, і спрямований на адекватну протидію реальним та потенційним загрозам безпеці, що виникають внаслідок розвідувально-інформаційної діяльності спеціальних органів іноземних держав (розвідки, контррозвідки), недержавних розвідувальних і контррозвідувальних структур, організацій та окремих осіб у формах агентурної, легальної і технічної розвідки на території України і за її межами.

Антирозвідувальна діяльність із захисту інтелектуальної власності службами безпеки – система заходів контррозвідки спрямованих на попередження, виявлення та припинення протиправної (розвідувально-інформаційної) діяльності спеціальних органів та організацій, що мають за мету несанкціоноване отримання, зміну, намагання змінити якісний стан матеріалізованих, чи нематеріальних нових знань, які належать юридичній, чи фізичній особі і мають реальні ознаки таємності та «ноу-хау» (навіть у перспективі).

Під інформаційним простором України нами пропонується розуміти сукупність національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, що дозволяють на основі єдиних принципів і загальних правил забезпечувати інформаційну взаємодію громадян, суспільства і держави з їх рівним правом доступу до відкритих інформаційних ресурсів та максимально повним задоволенням інформаційних потреб суб'єктів держави на всій її території з додержанням балансу інтересів на входження в світовий інформаційний простір та забезпечення інформаційної безпеки відповідно до Конституції і законодавства України та міжнародних правових норм.

Наступним важливим системоутворювальним поняттям в сфері інформаційного співробітництва є «інформаційна безпека», яка є складовою національної безпеки держави.

Враховуючи викладене вище, доцільно законодавчо визначити інформаційну безпеку як систему превентивних заходів з надання гарантій захисту життєво важливих інтересів особистості, суспільства від негативних інформаційних впливів тощо, а також спроможність держави нейтралізувати чи послабити дію внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз.

Особливої уваги потребує правовий режим інформації з обмеженим доступом, що не становить державної таємниці.

Аналіз класифікації сфер творчості людини, на думку автора є недосконалим, а це свідчить про недосконалість систематизації ІВ і її правового регулювання та дає підстави припустити, що і в законодавстві проблема класифікації об'єктів інтелектуальної власності та їх правового регулювання тощо за сферами діяльності держави є актуальною.

Погляд автора стосовно недосконалості законодавства України про інтелектуальну власність підтверджується Підпригорою О.А. та Підпригорою О.О., яку вони вбачають у суперечностях між Законами України «Про власність», «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про племінне тваринництво», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» тощо.

Найбільш детально класифікація об'єктів ІВ та їх правовий статус визначається Цивільним кодексом України та «профільними» законами України. Однак їх порівняння викликає питання щодо їх узгодженості між собою.

Для регулювання питань ІВ також існує ще низка досить специфічних законів.

З огляду на визначення понять: рід, вид, форма, об'єкт, об'єкт права, інститут правовий, обсяг та зміст тощо та загальну методологію пізнання, місце у її структурі системного методу, керуючись загальнонауковими правилами утворення понять та категорій, ми пропонуємо власну систему класифікації інтелектуальної власності. На її основі зможемо у подальшому визначити систему її правового регулювання.

Відповідно до схеми отримання інтелектуального продукту: середовище, що оточує людину наповнене інформацією, котра опрацьовується людиною наділеною розумом (інтелектом). Сприйняття конкретної інформації людиною перетворює її у відомості (пізнана інформація). Творче осмислення відомостей приводить до народження нового знання, інформації – нова інформація чи нове знання має народжуватися у духовній сфері, науковій, науково-виробничій (технічній) і або нетрадиційній. До цього слід додати, що духовні надбання можуть бути класифіковані як загальнолюдські, так і дитячої творчості зокрема; наукові узагальнення можуть здійснюватися як суто теоретичного характеру, так і прикладного; технічні досягнення можуть мати загальнолюдський, загальндержавний тощо рівні.

Отже, інтелектуальна творчість як родове явище, а не як визначення, поділяється на такі види:

- духовна творчість (мистецтво);
- наукова творчість (загальнонаукові розробки, наукові розробки прикладного характеру на рівні науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт - НДДКР);
- науково-виробнича творчість (пов'язана з промисловістю, сільським господарством, іншими виробничими сферами людської діяльності на рівні налагодження випуску експериментальних партій наукоємної продукції);
- нетрадиційна сфера творчості (суміжні права, засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів або послуг, захист проти несумлінної конкуренції тощо).

Виходячи з того, що будь-яке надбання людства, у тому числі і віднесене до творчого,

має свого конкретного автора – суб'єкта творчого результату, породжує право автора на цей результат, тому завжди існує авторське право в усіх проявах (родах, видах, формах тощо) творчості, з якої виникає право володіння творчим доробком, його виконанням, чи втіленням та використанням. Кожен вид інтелектуальної власності, до речі як і форма, виражаються її змістом і поділяються на конкретні об'єкти права інтелектуальної власності, створюють правовий інститут.

Право автора в духовній, науковій, технічній та нетрадиційній творчості виступає як родо-, видо- та формоутворююче. Кожен рід та вид має свою форму, яка має певний зміст що має відповідний обсяг. Під об'єктами права власності розуміємо конкретні форми класифікації ІВ, які можуть класифікуватися у конкретні правові інститути.

Таким чином, право автора – авторське право, так як і інші права (суміжні) є родовим (основою основ) для усіх видів та форм інтелектуальної творчості, що породжує інтелектуальну власність, яка виступає як родове поняття, котре є похідним від іншого, але більш загального родового поняття - власності.

Керуючись положеннями статей 2 та 3 Закону України «Про власність» за формою належності доцільно ділити інтелектуальну власність на приватну та державну, адже колективна власність може бути як приватною так і державною. Відповідно до цього види інтелектуальної творчості, а отже і власності існують у певних формах, основу яких складають конкретні об'єкти інтелектуальної власності.

На думку автора, види ІВ (духовна, наукова, науково-виробнича, нетрадиційна) поділяються за формою на приватну та державну, які можуть народжуватися у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах діяльності держави.

Як альтернативну можна розглядати видову класифікацію ІВ за сукупністю галузей і сфер економіки країни, взаємопов'язаних суспільним розподілом праці, що включає галузі матеріального виробництва і невиробничої сфери: промисловість, сільське господарство тощо. У подальшому виникне потреба визначитися з галузями промисловості (електроенергетика, паливна галузь, машинобудування, хімічна, нафтохімічна, легка промисловість тощо) сільського господарства тощо. Однак вказаний шлях вважаємо безперспективним.

Таким чином, запропонований понятійно-категоріальний апарат є більш конкретним та виваженим за змістом, ніж існуючий, тому що він базується на філософських та загальнонаукових положеннях та розробках з його розуміння та визначення.

А припущення, що наукова творчість, якою займається певний суб'єкт наукової діяльності і виробляє конкретний інтелектуальний продукт, має власника у царині науки, потім трансформується у наукову ІВ у економічній галузі, яка включає конкретні об'єкти інтелектуальної власності і може перетворитися у право інтелектуальної власності є виваженим.

Оперування у роботі такими критеріями класифікації права інтелектуальної власності, як право авторства, виключне право, майнові права, право володіння, користування чи розпорядження певною інтелектуальною власністю, особисті немайнові права, права виконавців, виробників ІВ та їх правонаступників автором вважається обґрунтованим.

ПРОБЛЕМА ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Шандурський Богдан Валерійович

Студент 4-ого курсу факультету соціології та права НТУУ “КПІ”

Науковий керівник :

Гордієнко С.Г.

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри адміністративного, фінансового та господарського права ФСП НТУУ «КПІ».

З кожним новим роком наука та техніка змінюється, розвивається та прогресує. Одним із таких проривів в еволюціонуванні технологій, було виникнення глобальної мережі Інтернет, як засіб отримання і передачі різномірної інформації з різних куточків світу. Потік інформації став настільки великим, що потенційний клієнт мережі не звертає уваги на авторів тих творів, якими користується, а на так званих “ Web-сайтах ” з’являлась і з’являється інформація різних авторів, без згоди на їх використання. Тому постало питання: “ Як захистити свої авторські права в мережі Інтернет ”, адже ж за використання творів автори не отримують належної їм винагороди.

Для того щоб вирішити це питання потрібно спочатку розглянути на якому сайті знаходиться ресурс.

Всім відомо, що існує два основних види сайтів — це платні сайти та безоплатні сайти, так звані сайти з “ вільним доступом”.

В самому терміні платні сайти, стає зрозуміло, що такі сайти отримують грошову винагороду за надані послуги, різними способами, а отже, за те, щоб ним користуватись, потрібно попередньо заплатити.

Щодо сайтів з “ вільним доступом ”, то інформація надається безкоштовно, тільки сплачується плата за відкриття сайту як платіж за послугу.

Платні сайти реєструються як юридична особа в органах управління і вважається підприємницькою діяльністю. Тому такі сайти мають адресу, банківський рахунок і чітко визначеного керівника, який відповідає за зобов’язання своїм майном. Отже, захист авторами своїх порушених прав з легкістю спрямовується до чітко визначеного відповідача. Для реєстрації безоплатних сайтів потрібні мінімальні дані про особу-реєструвача — П.І.Б. та адреса електронної пошти, але ці дані можуть бути недостовірними, адже не відбувається ніяка перевірка у відповідних органах особи, що реєструє сайт. Тому позов, який хоче подати автор за порушення своїх прав, може бути направлений проти неіснуючої особи. На відміну від особи- реєструвача платних сайтів, який пред’являє у відповідний орган паспорт, прописується його місце проживання та ще багато інших даних для перевірки достовірності особи.

Ще одна проблема сайтів з “ вільним доступом ” полягає в тому, що якщо навіть дані про особу володільця сайту є достовірними, то при пред’явленні позову до суду, суд може відмовити особі-позивачу на підставі того, що володільць не отримував дохід, а отже, не здійснював підприємницької діяльності. В такому випадку суд не може зобов’язати особу відшкодувати матеріальну шкоду чи втрачену вигоду.

Для захисту своїх порушених прав автори творів можуть вчиняти такі дії:

- згідно із законом України “ Про авторські і суміжні права”, а саме ст. 52, частина 1, пункт “ а ” передбачає право автора вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють

загрозу їх порушення [1; ст.52, ч. 1, п. “ а ”]. Це означає, що автор може попередити володільця сайту про порушене ним авторське право і попросити припинити порушення шляхом зняття інформації із сайту, а також, якщо твір є непідписаним, то попросити вказати ім'я справжнього автора.

• ст. 52, частина 1 цього ж закону, передбачає захист авторського права шляхом звернення у встановленному порядку до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення [1; ст. 52, ч.1, п. “ б ”]

Для того щоб подати позов потрібно вказати осіб, які залучені до справи:

• скаржник;

• сайт, що порушив права із зазначенням Інтернет-адреса і докази, що сайт є безоплатним і його реєстрація не потребує пред'явлення документів, які посвідчують особу. Докази — це будь-які фактичні дані на підставі яких суд обґрунтовує наявність чи відсутність обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Таким чином електронне листування і роздруківки із сайту є фактичними даними [2; ст.57, ч. 1].

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що є певні способи захисту авторами своїх прав, але ефективність їх застосування є низькою або взагалі ефемерною, як у випадку володільців сайтів з “ вільним доступом ”. Тому, на мою думку, потрібно створити спеціальну установу для реєстрації всіх сайтів, із повним зазначенням всіх особистих даних, в тому числі місце проживання, рід діяльності особи, і видавати їм спеціальний сертифікат, який свідчитиме про те, що саме ця особа створила саме цей сайт та несе всю повноту відповідальності за інформацію на сайті. Такі дії полегшать захист авторами своїх порушених прав.

Література:

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13 від 23 грудня 1993 року.
2. Цивільно-процесуальний кодекс України – Паливода А. В.- Київ, 2011р.- 204с.

ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ЛІЦЕНЗІЙ CREATIVE COMMONS ДО АВТОРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Дедушкін Богдан Юрійович

студент 3 курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Цирфа Г. О.

кандидат історичних наук, доцент

Протягом історії зміна технологій завжди призводила до змін у праві інтелектуальної власності. XXI століття знаменується бурхливим розвитком інформаційних технологій, а з появою мережі Інтернет можемо спостерігати стрімку появу нових об'єктів авторського права. Проте вітчизняні правотворці не поспішають з нормативним регулюванням авторського права відповідно до реалій сучасності. Саме з цією метою і були створені так звані вільні публічні ліцензії.

Державна служба інтелектуальної власності у своїх Рекомендаціях щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав дає наступне визначення вільних публічних ліцензій: *вільна публічна ліцензія* (далі - ВПЛ) – загальнодоступний договір приєднання, що надає особі, яка приєдналася до такого договору,

безоплатний дозвіл на використання об'єкта авторського права та (або) суміжних прав певними способами на умовах, визначених ліцензією. [1] Залежно від об'єкту авторського права та (або) суміжних прав можна виділити дві групи ВПЛ:

– ВПЛ на використання комп'ютерних програм (вільне програмне забезпечення) та технічної документації, які, зазвичай, дозволяють безоплатне відтворення, модифікацію і розповсюдження модифікованих комп'ютерних програм та технічної документації, яка їх супроводжує. До цієї групи належать група ліцензій GNU GPL (універсальна публічна ліцензія проекту GNU), ліцензія BSD (програмна ліцензія університету Берклі), ліцензія MIT (ліцензія Массачусетського технологічного інституту) та інші “копілефтні” ліцензії;

– ВПЛ на використання інших творів науки, літератури і мистецтва та об'єктів суміжних прав, які, зазвичай, дозволяють безоплатне використання відповідних об'єктів в особистих, освітніх та наукових цілях без комерційної мети. До даної групи належить група ліцензій Creative Commons. [1]

Ліцензії Creative Commons (далі — CC) — це типові договори — вільні публічні ліцензії, за допомогою яких автори та правоволодільці здатні виражати свою волю і поширювати власні твори більш широко і вільно, а споживачі контенту можуть простіше і легше користуватися цими творами. Головною метою CC є знаходження “золотої середини” між системами “всі права застережені” (copyright) та “жодні права не застережені” (public domain — суспільне надбання) і, таким чином, з'являється нова формула - “деякі права застережені” (*some rights reserved*). [2, с.250-251] За обсягом наданих користувачеві прав розрізняють 6 основних видів ліцензій. Незважаючи на те, що ліцензії CC покликані розширити права автора і споживача об'єктів авторського та (або) суміжних прав, українське законодавство ускладнює застосування цих ліцензій.

Частина 1 статті 32 Закону України „Про авторське право і суміжні права” (далі – Закон) встановлює, що автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору. Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених статтями 21 – 25 Закону. [3, ч.1 ст. 32] Частина 1 статті 639 ЦК України (далі — Кодекс) передбачає, що договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом. [4, ч.1 ст.639] В частині 1 статті 33 Закону вказано, що договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. [3, ч.1 ст.33] Частина 2 статті 1107 Кодексу передбачає, що договір щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності укладається у письмовій формі. У разі недодержання письмової форми договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності такий договір є нікчемним. [4, ч.2 ст.1107] Хоча частина 1 статті 207 Кодексу і передбачає правочин вчиненим у письмовій формі, якщо воля сторін виражена за допомогою електронного зв'язку, [4, ч.1 ст. 207] стаття 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» визначає обов'язковим реквізитом електронного документу електронний підпис. [5, ст.6] У більшості суб'єктів права інтелектуальної власності такі підписи відсутні, не кажучи вже про користувачів персональних комп'ютерів та комп'ютерних мереж.

Частина 4 статті 1108 Кодексу встановлює, що за згодою ліцензіара, наданою у письмовій формі, ліцензіат може видати письмове повноваження на використання об'єкта

права інтелектуальної власності іншій особі (субліцензію). [4, ст.1108] Це означає, що ліцензіар зобов'язаний кожного разу надавати окремий дозвіл на застосування субліцензії.

Згідно частини 2 статті 33 Закону, Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, території, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди). Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України. [3, ч.2 ст.33] Дане нормативне положення становить найбільшу загрозу для використання ВПЛ, оскільки не передбачає відсутності авторської винагороди, навіть за умови, що автор самостійно відмовляється від винагороди.

Незважаючи на те, що в Україні неодноразово робились спроби законодавчого врегулювання використання ВПЛ, жодна з них не завершилась успіхом. 15.08.2002 р. до Верховної Ради внесено Проект Закону «Про використання Відкритого (Вільного) програмного забезпечення в державних установах та державному секторі господарства», який був відхилений. 01.12.2005 було подано Проект Закону «Про використання Відкритих і Вільних форм інтелектуальної власності, Відкритих форматів даних та Відкритого (Вільного) програмного забезпечення в державних установах і державному секторі економіки». Прийняття цього нормативно-правового акту розв'язало б низку термінологічних проблем і дозволило б застосовувати вільні форми інтелектуальної власності, не порушуючи при цьому інші її форми. Даний проект закону до цього часу опрацьовується в комітеті.

На нашу думку, вирішення проблеми застосування ВПЛ можуть бути наступними:

- інформування громадськості про можливість використання ВПЛ, особливо при роботі з технічними засобами зв'язку та з використанням мережі Інтернет;
- адаптація ВПЛ, в тому числі ліцензій Creative Commons, до українського законодавства (переклад тексту ліцензій, адаптація перекладу згідно нормативно-правових актів України);
- оновлення та покращення українського законодавства в галузі інтелектуальної власності, враховуючи сучасний рівень розвитку інформаційних технологій та проблеми авторського права і суміжних прав, пов'язаних з розвитком цих технологій.

У той час, коли рівень і темпи створення, поширення та використання об'єктів авторського права і суміжних прав набули неймовірного масштабу і розмаху, використання вільних публічних ліцензій може вирішити низку проблем. Механізм вибору і застосування ліцензій Creative Commons зрозумілий не лише юристу, а й пересічному користувачу персонального комп'ютера. Але, при відсутності законодавчого врегулювання, ціла низка проблем, пов'язана з використанням об'єктів права інтелектуальної власності, може так і залишитись нерозв'язаною.

Список використаних джерел

1. Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права і суміжних прав. <http://sips.gov.ua/ua/recvilnuxpublits.html>
2. Лессиг Л. Свободная культура/Пер. с англ. — М.: Прагматика Культуры, 2007.

— 272 с.

3. Закон України “Про авторське право і суміжні права” № 3793-ХІІ від 23.12.1993, Відомості Верховної Ради України, 1994, № 13, ст. 65

4. Цивільний Кодекс України № 435-IV від 16.01.2003, Відомості Верховної Ради України, 2003, №№ 40-44, ст. 356

Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг” №851-IV від 22.05.2003, Голос України від 27.06.2003 -№119

СЕКЦІЯ №3. СТАНДАРТИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Науковий керівник: Голосніченко І. П., д.ю.н., професор

ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ, ЯК ОСНОВА ВСТАНОВЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ (КОНТРОЛЮ) У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ

Стецюк Ірина

аспірантка факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Цивільний захист - система організаційних, інженерно-технічних, санітарно-гігієнічних, протиепідемічних та інших заходів, які здійснюються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підпорядкованими їм силами і засобами, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності, добровільними рятувальними формуваннями, що забезпечують виконання цих заходів з метою запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, які загрожують життю та здоров'ю людей, завдають матеріальних збитків у мирний час і в особливий період. (1)

Техногенна безпека - стан захищеності населення, території, об'єктів від негативних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру.(1)

Засади техногенної безпеки до цього часу не повною мірою окреслені в українському законодавстві. Техногенна безпека, як складова цивільного захисту, також не виділена до окремої сфери у Законі України «Про правові засади цивільного захисту». Нормативно-правове регулювання цієї сфери суспільних відносин здійснюється недостатньо.

До сфери цивільного захисту віднесено захист населення переважно від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Однак такий підхід стосується загроз, що виникають на промислових підприємствах і впливають на рівень безпеки людини безпосередньо під час виникнення техногенних аварій. Він не відображає сутності техногенної безпеки самих об'єктів небезпеки та їх впливу на інші об'єкти.

Практично завжди техногенні надзвичайні ситуації вагомо та негативно впливають на зовнішнє середовище, таким чином завжди відносяться до проблем екологічної безпеки.

Актуальність проблеми забезпечення техногенної безпеки підсилюється на сучасному етапі соціально-економічних перетворень та розвитку виробничих сил, коли практично неможливо прогнозувати соціальні техногенні та екологічні наслідки надзвичайних ситуацій, виникає загроза самому існуванню людського суспільства.

Техногенні катастрофи і серйозне загострення техногенної ситуації все більше створюють загрози безпеці людей. Аналіз надзвичайних ситуацій в державі за останні роки свідчить про тенденцію щодо збільшення в загальній кількості частки надзвичайних ситуацій техногенного характеру.

Головну роль в наглядовій політиці держави у сфері цивільного захисту та техногенної безпеки як орган державного нагляду (контролю) виконує Державна інспекція техногенної безпеки України, утворена Указом Президента України від 06.04.2011 № 392 «Питання Державної інспекції техногенної безпеки України» з метою від'єднання функцій нагляду не притаманних МНС та надання Держтехногенбезпеки інспекційних повноважень, які повною мірою реалізують здійснення нагляду (контролю) у сфері техногенної безпеки.

Основними завданнями Держтехногенбезпеки є:

реалізація державної політики у сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту, державного нагляду (контролю) у цих сферах та за діяльністю аварійно-рятувальних

служб, внесення пропозицій щодо її формування; здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням та виконанням вимог законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, за діяльністю аварійно-рятувальних служб.(2)

Нині повноваження Держтехногенбезпеки встановлюються з урахуванням поняття техногенної безпеки, як складової цивільного захисту, її функції реалізуються через структурні підрозділи центрального апарату та її територіальні органи, здійснення яких є гарантуванням населенню безпеки життя та здоров'я та інших прав, визначених Конституцією та законами України.

Використана література:

1. Закон України «Про правові засади цивільного захисту», стаття 1;
2. Указ Президента України від 06.04.2011 № 392 «Питання Державної інспекції техногенної безпеки України»

ЕТАПИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТА ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ

Мусієнко Тетяна

аспірантка факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Теорія державного управління визначає державну політику як курс дій (або утримання від дій - бездій), обраний органами влади для розв'язання певної суспільної проблеми або сукупності взаємно пов'язаних проблем.

Процес творення державної політики у будь-якому напрямку проходить кілька етапів:

1. Усвідомлення проблеми
2. Розробка порядку денного
3. Впровадження політики
4. Моніторинг політики

При не виконанні хоча б одного етапу творення, політика вважається невиправданою. Тобто, по суті, така діяльність (або бездіяльність) не є політикою.

Процес творення державної політики у сфері альтернативної енергетики проходить усі чотири етапи.

Усвідомлення проблеми енергозбереження та енергоефективності світовою спільнотою підтвердила Концепція сталого розвитку. Усвідомлення цієї проблеми, а також питання розвитку альтернативних джерел енергії в Україні підтверджує факт ратифікації Україною Договору до Енергетичної Хартії та Протоколу до Енергетичної Хартії з питань енергетичної ефективності і суміжних екологічних аспектів (1998 р.), а також Кіотського протоколу до Рамкової Конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (2004 р.)

Встановлення порядку денного у процесі творення державної політики – це етап пропозицій, вивчення й оцінювання різних варіантів вирішення проблеми. Цей етап творення державної політики складається з формулювання альтернатив та прийняття рішення, чим займаються наукові та науково-дослідні центри, адміністративні установи тощо. Провідними науково-дослідними установами у сфері альтернативної енергетики є Інститут відновлюваної енергетики Національної академії наук України, Кафедра відновлюваних джерел енергії НТУУ «КПІ», Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова. Результатами роботи таких державних та недержавних установ є розробка концепцій та програм діяльності Уряду. Наприклад, на базі Українського центру економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова у 2001 році українській

та міжнародній спільноті було представлено Концепцію державної енергетичної політики України на період до 2020. А хто розробляв енергетичну стратегію?

Третім, найважливішим етапом процесу творення політики є її впровадження. Реалізація (втілення) державної політики в життя здійснюється за допомогою специфічних засобів (інструментів).

На думку Тертички В. В., інструментів впровадження державної політики існує близько шестиста. Загалом виділяють чотири групи основних інструментів: інформаційний (збирання, зберігання, надання інформації із застереженнями і консультуванням); фінансовий (економічні важелі впливу); владний (здатність держави дозволяти і забороняти); структурний (використання власних державних організаційних засобів втілення політики в життя).

Етап впровадження державної політики у сфері нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії здійснюється за допомогою усіх описаних нами вище інструментів, проте детально розглянемо владний інструмент.

Втілюючи державну політику, державна влада в особі державних органів здійснює через нормотворчу та регулюючу діяльність.

Своєрідним (унікальним і єдиним) інструментом процесу врядування в процесі нормотворчої діяльності є закон. Основним законодавчим нормативно-правовим актом, що має на меті сприяти розширенню використання відновлюваних джерел енергії є Закон України «Про альтернативні джерела енергії». Серед інших законодавчих актів у сфері альтернативної енергетики можна назвати такі, як Закон України «Про альтернативні види палива», Закон України «Про електроенергетику», Закон України «Про тепlopостачання» та ін.

Регулятивними інструментами впровадження державної політики є адміністративні методи. До адміністративних методів державної політики у сфері альтернативної енергетики відносять розроблення та прийняття органами виконавчої влади в межах їх компетенції нормативно-правових актів, державних норм, правил і стандартів, методичних документів щодо використання альтернативних джерел енергії, а також розроблення, затвердження та запровадження норм, правил і стандартів виробництва, передачі, транспортування, постачання, зберігання і споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел.

Зокрема адміністративними методами впровадження державної енергетичної політики у сфері нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії є стандартизація, сертифікація, видача свідоцтв, ліцензій, дозволів у цій сфері. Провідним органом державної влади у цій сфері є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики (НАЕР).

Обов'язок формування та ведення реєстру об'єктів електроенергетики, що використовують альтернативні джерела енергії, а також об'єми відпуску електричної і теплової енергії, виробленої з альтернативних джерел, відповідно Указу Президента України № 1059 від 23.11.2011 року Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, покладено на НАЕР.

Отже, процес державної політики України у сфері альтернативної енергетики містить всі необхідні етапи її творення, що дає усі підстави вважати таку політику виправданою, тобто такою, що має місце.

ПЕРЕБУДОВА РОБОЧИХ МЕТОДИК: ІНСТРУМЕНТАРІЙ, ЩО Є НЕОБХІДНИМ ДЛЯ ВСІХ СУДІВ

*Пітер Г. Соломон (молодший)
професор, Університет Торонто*

*Памела Райдер-Лехі
директор судової адміністративної
служби провінції Ньюфаундленд*

Пояснювальна записка про перебудову робочих методик

Дозвольте почати з опису перебудови робочих методик як засобу вдосконалення адміністративного управління роботою судів, підготовленого нами, канадським судовим адміністратором Памелою Райдер-Лехі (Pamela Ryder-Lahey) та канадським вченим Пітером Соломоном (Peter Solomon) спеціально для судів Росії та України. Автори опису роз'яснюють суть даного засобу та особливості його практичного застосування, а також ілюструють свої пояснення прикладом використання даного інструментарію в судах канадської провінції Ньюфаундленд.

У статті Марсі МакНейл (Marcy McNeill) наводиться інший приклад успішної перебудови робочих методик у судах. У середині 1990-х років кілька судів у штаті Колорадо, США, прийняли рішення про об'єднання адміністративних операцій в єдину систему з метою підвищення ефективності роботи та скорочення витрат. На виконання цього рішення була, зокрема, створена єдина система організації роботи персоналу в будівлі суду в адміністративному окрузі Ель Пасо (місто Колорадо Спрінгс), на основі якої були об'єднані функції судового адміністрування суду 4-го судового округу (аналогом якого в Україні є районний суд) і суду адміністративного округу Ель Пасо (під юрисдикцію якого підпадають порушення правил дорожнього руху, адміністративні правопорушення та цивільні спори на незначні суми коштів). Обидва суди розміщуються в одному будинку. Об'єднання адміністрування цих двох відносно великих судів у єдину систему надало можливість проаналізувати організацію виконання ними своїх завдань, у тому числі розподіл праці. Як стверджує Марсі МакНейл, працівники обох судів скористалися цією можливістю та вказали у своїх звітах про результати аналізу методів роботи на двоєдину ціль організаційних перетворень — підвищення продуктивності роботи і поліпшення якості обслуговування клієнтів. Станом на час написання статті, пані МакНейл обіймала посаду секретаря нового об'єданого суду 4-го судового округу, тобто керувала справами суду або, іншими словами, виконувала обов'язки, які в українській судовій системі покладаються на керівника апарату суду.

Як зазначає Норм Меєр (Norm Mayer), аналіз та реорганізація методів роботи на державній службі є невід'ємною частиною роботи федеральних судів США. Він є прибічником японського підходу до запровадження інновацій "кайтцен", що означає "поступове і безперервне вдосконалення".

Нарешті, з метою сприяння практичному здійсненню перебудови робочих методик у судах України ми включили у цей документ кілька вправ та опис важливого практичного досвіду.

"Існують сотні робочих методик, що застосовуються у повсякденній роботі кожного суду. Вони стосуються таких операцій як формування, супровід та оновлення судових справ, складання графіку розгляду справ, проведення слухань у залі суду, реєстрація судових рішень, управління потоком справ, персоналом і фінансами, а також вирішення питань, пов'язаних з обладнанням і матеріально-технічним забезпеченням. Чимало робочих методик

представляють собою завдання або дії, що повторюються, і в цьому криється потенціал їх удосконалення завдяки застосуванню провідних судових технологій. Вдосконалення робочої методики полягає у тонкому настроюванні її складових. Перебудова робочої методики передбачає комплексний перегляд існуючої функції або створення нової функції."³

Перебудова робочої методики є підходом, спрямованим на оптимізацію порядку роботи суду чи іншої організації. Саме по собі запровадження в судах інформаційних технологій без проведення аналізу робочих методик чи судових процесів не призведе до поліпшення обслуговування клієнтів суду та інших заінтересованих осіб, так само як і комп'ютеризація, що здійснюється виключно для механізації численних "старомодних" робочих процесів, які досі існують у судах, не дозволить оптимізувати робочі методики судів.

«У майже всіх юрисдикціях від судів та інших урядових структур вимагають поліпшити обслуговування громадян і водночас скоротити (або хоча б не збільшувати) витрати на виконання щоденних операцій. Щоб задовольнити цю подвійну вимогу, суд мусить розглянути можливість перегляду порядку виконання своєї поточної роботи, іншими словами – вдосконалення методики своєї роботи без порушення встановлених в кожному окремому випадку процедурних вимог. Як орган, який забезпечує в суспільстві стабільність і цілісність, суд може виявити, що він використовує робочі методики, розроблені ще до появи сучасних інформаційних технологій. Ця обставина може унеможливити ефективне і дієве виконання судом своєї місії і досягнення поставлених стратегічних цілей. У такій ситуації суд ймовірно проаналізує можливість зміни застарілих робочих методик для запровадження нових технологій як засобу покращення послуг зі справляння правосуддя для клієнтів суду».⁴

У Канаді робочі методики, що використовуються у канцеляріях, залах судів, кабінетах керуючими справами та суддів, розроблялися для виконання конкретних завдань за часів, коли чисельність персоналу судів була значно меншою, ніж сьогодні, а кількість справ і клієнтів – відносно незначною. Робочі методики і процедури розроблялися і запроваджувалися у міру виникнення потреб і відтоді майже не оновлювалися для врахування еволюційних змін у середовищі роботи судів.

Суди зростали, обов'язки розподілялися між суддями та адміністративним персоналом, а методики і процедури роботи судів ставали все більш забюрократизованими. Посадові особи судів рідко робили спроби оцінити вплив змін або проаналізувати робочі методики, щоб знайти шляхи підвищення їх ефективності та дієвості. Поступове забезпечення високої якості обслуговування клієнтів судів втрачало пріоритетність. Робочі методики ставали все менш дієвими і більше трудомісткими. Цей розділ покликаний допомогти читачеві зрозуміти, чому суди мають змінити організацію своєї роботи з клієнтами. Перед тим, як почати автоматизацію існуючих робочих методик, судовим посадовцям слід ретельно проаналізувати чинний порядок роботи суду, зібрати й впорядкувати всю необхідну інформацію.

Перебудова робочої методики: визначення. При перебудові робочих методик в суді ставиться під сумнів саме існування деяких процесів. Виходячи з мети поліпшення обслуговування клієнтів, аналізу піддається кожна управлінська судова процедура. Всі зайві операції (тобто такі, які не слугують цілям роботи суду) усуваються. При перебудові робочої методики припущення про слушність існуючого порядку роботи не робиться. Робота починається «з чистого аркушу», і першим ставиться запитання «Яким є найбільш дієвий шлях виконання поставленого завдання?»

³Court Business Process Enhancement Guide, p.1

⁴ Court Business Process Enhancement Guide, p.6

Перебудова робочих методик дає можливість: а) переосмислити існуючий порядок роботи і вдосконалити його, ретельно проаналізувати всі етапи роботи суду – від приймання відвідувачів і складання робочого графіку до винесення судового рішення; б) проаналізувати всі аспекти роботи суду включаючи фінансування та інформаційні системи управління; в) підвищити дієвість використання ресурсів суду (інформаційних систем, матеріально-технічного забезпечення, кадрового потенціалу); г) створити організацію, яка "безперервно вдосконалюється" та орієнтується на задоволення інтересів клієнтів. Перебудова робочих методик полягає у перегляді основ організації роботи з метою усунення зайвих її складових і пошуку кращих шляхів її виконання.

Майкл Хаммер (Michael Hammer) визначив перебудову робочих методик як "фундаментальне переосмислення і радикальне перепроєктування робочих процесів з метою суттєвого поліпшення продуктивності". У цьому визначенні слід виділити чотири ключових слова. *Суттєве* поліпшення означає, що робоча методика суду має поліпшитися не на 5-10 відсотків; це має бути рішучий прорив на шляху підвищення ефективності роботи, яке може оцінюватися за багатьма критеріями – скорочення витрат, прискорення роботи, підвищення точності тощо. Другим ключовим словом є *радикальне*. Радикальне означає, що перепроєктування стосується основ робочих методик. Перебудова покликана не змінити існуючий порядок, а відкинути його і почати його побудову "з чистого аркушу" і заново сформулювати порядок, за яким здійснюватиметься робота.

Третє ключове слово у визначенні є *робочий процес*. Робочий процес є групою пов'язаних між собою задач, які разом створюють для клієнта певну цінність. Наприклад, робочим процесом є виконання замовлення, яке складається з таких завдань, як отримання замовлення, внесення його в комп'ютер, перевірка кредитоспроможності замовника, витребування товару зі складу, доставка в експедицію, упаковка, погрузка у вантажівку тощо. Концепція перебудови робочих методик свідчить, що саме подібна роздробленість знаходиться в основі зниження продуктивності та єдиний спосіб радикального рішення цієї проблеми полягає в комплексному аналізі всіх робочих процесів від початку до кінця.

Четверте ключове слово у визначенні – *перепроєктування*. Перебудова стосується того, як була спроектована організація роботи. Нерідко ми застосовуємо такі поняття як будова і проєктування лише по відношенню до товарів. У даному ж випадку ми виходимо із висновку про істотну важливість будови процесу, тобто того, як саме виконується робота. Працівники можуть бути здібними й кмітливими, добре навченими, вмотивованими і заохоченими до роботи. Але якщо покладена на них робота недостатньо спроектована, вона ніколи не буде виконана на належному рівні. Успішна робота організації в цілому спирається на добре спроектовані робочі методики.⁵

«Перебудова робочих методик не означає скорочення штатів з метою негайної економії коштів. Вона не має нічого спільного з подібним поверхневим «інстинктивним» підходом. Перебудова робочих методик також полягає не в реорганізації, яка часто є лише красивим словом, не більше як перестановкою прямокутників на організаційній схемі підприємства. При перебудові робочих методик в основному опираються на якість роботи, а не на структуру організації. Її не потрібно також підміняти автоматизацією. При всій важливості автоматизації в перебудові робочих методик, остання направлена на створення нових концепцій діяльності, а не нових механізмів для виконання старих завдань. Перебудова робочих методик висуває радикально новий принцип: структура діяльності повинна

⁵ The Reengineering Revolution: A Handbook, p.5

базуватися не на ієрархічних методах управління та спеціалізації праці, а на всій сукупності робочих процесів, що входять у вирішення завдання від початку до кінця, та на досягнення корисного результату для клієнта. ».⁶

Що таке робоча методика?

Розробники робочих методик прагнуть вийти за межі організації. За визначенням, робочі методики охоплюють кілька функцій організації й орієнтовані на досягнення конкретних результатів. Кожне завдання, що виконується в ході роботи суду, можна розглядати як робочу методику або її складову. З робочими методиками пов'язана якість роботи. Невід'ємними елементами робочої методики є ресурси, діяльність з перетворення та результати на виході. Ресурси включають кадри, матеріали, методи, та/або середовище.

Мета: створити досконалу виконавчу систему

Загальна мета перебудови робочих методик полягає у створенні досконалої виконавчої системи, тобто системи, що охоплює людей, методики та інструментарій (тобто інформаційні системи та засоби), і забезпечує реалізацію бачення, виконання місії судів і бездоганне обслуговування її клієнтів (суддів, адвокатів, сторін судових процесів, свідків та широкого загалу). Конкретні цілі створення такої системи включають скорочення кількості помилок, зменшення тривалості виконання окремих дій і завдань та усунення дій, виконання яких не призводить до створення цінності (включно з марнуванням ресурсів). Критеріями досконалості виконавчої системи є скорочення тривалості виконання завдань, поліпшення якості (зменшення кількості помилок) і збільшення цінності. Іншими словами, ознаками досконалої виконавчої системи є те, що вона передбачає виконання тільки таких дій, які створюють цінність, дозволяє виявляти помилки і виправляти їх швидко й дієво, задовольняє всі стандарти обслуговування клієнтів і відповідає всім правовим і діловим вимогам. Щоб побудувати досконалу виконавчу систему, необхідно перепроєктувати робочі методики і змінити організаційну поведінку. Перебудова робочих методик є початковим етапом вдосконалення організації роботи. Важливо усвідомити, що вона дає добрі результати лише у разі виконання певних фундаментальних умов, які перелічені нижче.

Ми маємо продовжувати виконувати ті ж самі функції, що й раніше (наприклад, складати графік судових слухань, вести облік даних і прийнятих судових рішень тощо). Ми не зобов'язані продовжувати виконувати свою роботу у такий же спосіб, як і раніше (тобто дотримуватися тієї ж послідовності окремих процедур, того ж розподілу канцелярської роботи і тієї ж структури роботи). Ми зобов'язані задовольняти вимоги закону (дотримуватися належної правової процедури) і наших клієнтів (суддів, адвокатів, сторін судових процесів, свідків, працівників суду і широкого загалу). Ми мусимо бути задоволеними статусом. Якість та ефективність роботи, ступінь задоволеності працівників та обслуговування клієнтів можуть бути поліпшені.

Коли починати перебудову робочих методик?

Як правило, перебудова означає здійснення хірургічного втручання в усю роботу з управління в суді або окремі її складові. Для цього не завжди існує можливість. Існують певні обставини, за яких здійснення перебудови є найбільш доцільною і, по суті, має вимагатися для суспільної вигоди. Найкраще починати перебудову робочих методик, коли організація "стоїть на роздоріжжі" або здійснює значні перетворення. Якщо суд перебирається до нового приміщення, то це саме той час, коли варто неупереджено проаналізувати організацію його роботи. Як казав Уїнстон Черчилль, "Спочатку ми проектуємо і будуємо для себе будинки, а потім будинки формують нас". Неefективні методики мають бути переглянуті до того, як вони "вріжуться в пам'ять стін будинку". Набагато дешевше на початку

⁶ The Reengineering Revolution: A Handbook, p.10

скористатись олівцем і папером, ніж потім вдаватися до перфоратора. Керівники суду мають наполягати на тому, щоб проектування робочих методик та організація роботи стали складовою частиною архітектурного планування будівлі будь-якого суду.

Час від часу законодавці чи суди приймають рішення про об'єднання окремих юрисдикцій в єдиний суд з метою підвищення рівня обслуговування або заощадження ресурсів. Але цієї мети не буде досягнуто, якщо в процесі об'єднання не будуть перебудовані робочі методики. Саме по собі об'єднання двох та більше юрисдикцій не призводить до поліпшення обслуговування чи скорочення витрат. При цьому необхідно створити нову організацію з перебудованими робочими методиками.

Але найчастіше суди перебудовують свої робочі методики у зв'язку з впровадженням нової системи управління судовими справами. Інформаційні технології є іншим чинником, що надихає суди перебудовувати робочі методики. Як зазначав Майкл Хаммер у своїй першій статті на тему "Не автоматизуйте, а усувайте" (*застарілі робочі методики – прим. перекладача*), важливо, щоб, розробляючи нові інформаційні системи ми "не займалися мощенням звірячих стежок". В результаті автоматизації існуючих методик старі помилки лише повторюватимуться частіше. Необхідно якомога ретельніше проаналізувати існуючий порядок роботи, щоб усунути або поєднати методики там, де це необхідно, до того, як в автоматизацію будуть вкладені значні кошти.

При відсутності зовнішніх організаційних реформ перебудова робочих методик виправдана і навіть необхідна у випадках, коли суд страждає низькою продуктивністю. На це вказують, наприклад, непоодинокі скарги громадян, низькі темпи судочинства (відношення числа розглянутих справ до числа порушених справ), а також недостатнє фінансування для ефективного здійснення поточної діяльності.

Етапи перебудови

1. Виявлення робочих процесів у суді. "Завдання і робочий процес співвідносяться як частина і ціле. Завдання – це одиниця роботи, що зазвичай виконується однією особою. Натомість процес є групою пов'язаних між собою завдань, які після їх виконання створюють результат, який представляє цінність для клієнта".⁷

2. Документування процесу як цілого – від початку до кінця. Даний етап включає в себе аналіз усіх стадій роботи, виявлення можливостей обробки документів «пакетами» і паралельного рішення окремих завдань, яке інколи приводить до прискорення темпів роботи.

3. Аналіз випадків передачі роботи від одного працівника до іншого. Такі випадки трапляються, коли один працівник завершує виконання покладеного на нього завдання і передає роботу іншому працівникові, який починає виконання наступного завдання, передбаченого робочою методикою. Таке виконання завдань називається послідовним (на протигагу паралельному).

4. Аналіз "контрольних відміток". Контрольними відмітками називаються моменти, коли один працівник, зазвичай з вищим рівнем відповідальності, перевіряє роботу іншого працівника. Необхідно з'ясувати, чи збільшують цінність роботи для клієнта існуючі контрольні відмітки.

5. На яких етапах робочої методики трапляються більшість "винятків та особливих обставин"? "Винятками та особливими обставинами" ми називаємо випадки, коли завдання можуть бути виконані лише певними працівниками суду, які зазвичай працюють не

---

⁷ Beyond Reengineering

в тому структурному підрозділі, в якому виконується лівова частка даної роботи, через що нерідко виникають затримки у виконанні роботи. Наприклад, у ході проведення оцінювання канадсько-російським проектом було помічено, що громадянам, щоб одержати фотокопії документів з архіву суду, необхідно подати відповідну заяву на ім'я голови суду, який міг або задовольнити або відхилити таку заяву. Голова суду визнав, що ніколи не відхилив заяви на фотокопіювання документів. Цей випадок є типовим прикладом винятку, який подовжує виконання роботи (у даному разі – виконання заяви на надання фотокопій документів).

6. Усунення випадків передачі роботи від одного працівника до іншого, там, де це доцільно. Випадки передачі роботи від одного працівника до іншого можуть бути усунуті за рахунок розширення посадових обов'язків, скорочення кількості контрольних відміток завдяки підвищенню рівня відповідальності працівників та усунення "відхилень та особливих випадків" за рахунок упорядкування робочих процесів.

7. Надання робочим процесам найбільш продуманої і природньої структури.

Перебудовуючи робочі методики завжди слід додержуватись ряду важливих правил. Документація, яка складається в ході перебудови, не повинна дублювати службову інструкцію. Вона не повторює написане в службовій інструкції, а описує, як насправді повинна виконуватися робота. Перебудова дає можливість запровадити як інновації, так і вдосконалення. Не існує неправильних шляхів пошуку найкращого порядку виконання завдань суду, які після їх поєднання формують робочі методики, покликані створити цінність для клієнта. Так створюються можливості для якомога більшої стандартизації роботи суду і визнання обґрунтованих відмінностей. Наприклад, одні працівники суду ознайомлюються з поштою рано вранці, інші – після обіду. Перебудова має розглядатись як початок, а не завершення безперервного циклу вдосконалення. Саме з цієї причини важливо задокументувати порядок виконання за можливості 100% дій і завдань та 100% відхилень від встановленого порядку. По мірі здійснення перебудови виявляйте випадки марнування часу й зусиль в організації. Вони можуть приймати різні форми. Марнування зусиль спричиняється багатократним виконанням однієї й тієї ж роботи через неналежне виконання роботи з першого разу. До марнування часу призводить очікування одержання інформації, ресурсів або ухвалення. Причина марнування ресурсів може полягати в неправильному їх розподілі.

Як тільки відповідальні посадові особи суду прийняли рішення про здійснення перебудови, починається документування кожного аспекту чинних робочих процесів (існуючого порядку виконання роботи). Після завершення документування, по відношенню до кожного завдання в рамках даної методики слід задати перелічені далі запитання. Якби ми не виконували це завдання дотепер, чи почали б ми виконувати його зараз? Хто сказав, що ми маємо виконувати його саме у такий спосіб? Чи можна поєднати, усунути чи обійти це завдання? Чи створює виконання цього завдання цінність з точки зору клієнта? Якщо дане завдання є контрольною відміткою (тобто воно полягає у перевірці роботи іншого виконавця), чи існує в цьому об'єктивна необхідність? Чи передбачає дане завдання передачу роботи від одного виконавця до іншого? Якщо так, то чи є в цьому об'єктивна необхідність? Хто сказав, що ми мусимо виконувати дану роботу саме у такий спосіб? На останнє запитання має бути чітка формальна відповідь, наприклад, такий спосіб виконання роботи передбачено Процесуальним кодексом або внутрішніми правилами роботи суду.

Після того, як робочий процес визначено і задокументовано, починається оцінювання дій. Запитайте: "Чи потребують дані дії вдосконалення чи інновації?" Якщо ні, залишаємо їх без змін. Роботу завершено. Втім, пізніше цей висновок може бути переглянутий. Якщо

необхідні втручання, слід визначити очікувані результати перетворень. Чи усуне перебудова марні витрати часу і зусиль? Чи покращить перебудова обслуговування клієнтів або чи спростить порядок виконання роботи? Після цього переходимо до аналізу, результати якого дадуть бажане вдосконалення. Існує два основні методи такого аналізу – аналіз часу циклу та створення мапи робочої методики. Тривалість циклу є часом, необхідним для повного виконання робочої методики. Мапа робочої методики наочно ілюструє окремі завдання та послідовність їх виконання; її можна вважати лінійною блок-схемою процесу виконання роботи.

Щоб з'ясувати, чи є сенс вдаватися до аналізу часу циклу, слід відповісти на кілька простих запитань. Чи є процес занадто тривалим у часі? Чи передбачає робоча методика виконання дій, які не створюють цінності? Чи існують вузькі місця? Чи може бути таке, що ніхто не знає, навіщо виконується певне завдання? Чи не забагато часу відділяє завершення певного завдання і початок виконання наступного? Якщо на будь-яке з цих запитань одержано стверджувальну відповідь, необхідно виконати аналіз часу циклу.

Для з'ясування того, чи може робоча методика бути вдосконалена шляхом складання мапи процесу, задайте такі запитання. Чи передбачає виконання встановленої робочої методики залучення працівників з різними функціональними обов'язками та, можливо, навіть з різних структурних підрозділів? Чи існують ознаки дублювання чи перетину роботи? Чи документуються дані більше одного разу? Наскільки регулярними є порушення встановлених термінів виконання? Наскільки великий обсяг помилок? Чи не забагато перевірок і контролю? Як і в попередньому випадку, наявність хоча б однієї стверджувальної відповіді означає доцільність створення мапи процесу. Після аналізу чинного порядку виконання робіт розробіть доцільний на Ваш погляд порядок, після чого порівняйте існуючу та запропоновану Вами робочі методики для з'ясування, де і як існуюча методика може бути вдосконалена для досягнення бажаних результатів. Складіть а) перелік всіх дій, які не створюють додану цінність і, з цієї причини були усунуті, б) перелік всіх дій, які були додані, в) перелік всіх дій, які були залишені. Складіть мапу нової робочої методики.

Поради щодо перебудови робочих методик

Перебудовуючи робочу методику, слід пам'ятати про кілька важливих моментів. Якщо з робочою методикою пов'язані дані, то чи можна уникнути повторного їх збирання і введення у комп'ютер?

Які дані ми можемо обробляти одночасно (тобто паралельно, а не послідовно)? Чи можуть виконавці окремих завдань виконувати й наступні завдання у ланцюгу (усунувши таким чином необхідність передачі роботи)? Чи можуть ті, хто надає (генерує) інформацію, також й обробляти її? Чи можуть виконавці роботи приймати рішення? Якою мірою виконавці можуть надавати самі собі адміністративну допомогу? Чи можна створити окремі посади, які були б "прив'язані до результатів або цілей роботи, а не до окремого завдання в рамках цієї роботи? Не забувайте, однак, що зміни мають спрямовуватися на створення доданої цінності. Не вносьте зміни заради здійснення перетворень. Не удавайтеся до масштабних змін, які дають вкрай незначні вигоди чи взагалі не мають реального впливу на обслуговування клієнтів та діяльність суду. Уникайте надмірного покладання на нові технології та інструментальні засоби.

Приклад перебудови робочої методики

У 1991 році провінційний суд Ньюфаундленд працював повністю в "ручному" режимі. Комп'ютери використовувалися лише як друкарські машинки. Для вивчення можливостей автоматизації роботи суду було створено координаційний комітет, до якого увійшли судді,

адміністратори суду, адвокати й аналітики. На думку членів координаційного комітету, перш, ніж починати автоматизацію робочих методик суду, слід було проаналізувати їх, аби переконатись у їх ефективності та дієвості. Для цього було сформовано два підкомітети – підкомітет з перебудови робочих методик і підкомітет з інформаційних технологій. Роботі підкомітету з інформаційних технологій передувало виконання великого обсягу роботи підкомітетом з перебудови робочих методик, який мав проаналізувати й оптимізувати робочі методики суду, а також забезпечити ефективність використання наявних ресурсів. Члени комітету добре усвідомлювали, що сама по собі автоматизація існуючих методик не усуне існуючі вади, а тільки прискорить виникнення помилок в системі. Так почалася перебудова робочих методик суду, що передбачала чітке визначення методик, їх документування і створення карти виконання робіт.

Спочатку підкомітет визначив і задокументував чинний порядок виконання робіт. Було створено карти всіх робочих методик суду. Потім підкомітет проаналізував варіанти вдосконалення існуючих методик для поліпшення обслуговування клієнтів (як внутрішніх, так і зовнішніх) та підвищення ефективності роботи суду в цілому. Вдосконалення робочих методик спрямовувалося на поліпшення таких аспектів роботи суду: доступ до правосуддя; оперативність та своєчасність виконання робіт; рівність, справедливість та чесність; незалежність і підзвітність; довіра до суду і впевненість з боку широкого загалу.

Після документування чинного порядку було підготовлено новий порядок роботи. Багато робочих методик було переглянуто й розроблено заново. На основі нового порядку роботи підкомітет з інформаційних технологій почав працювати над автоматизацією вдосконалених і перебудованих робочих методик суду. В результаті було сформовано те, що зрештою стало інформаційною системою провінційного суду, автоматизованою системою з такими компонентами (в порядку створення) – управління судовими справами, управління штрафами, супровід графіку судових засідань та управління архівом кримінальних справ.

Від часу запровадження навесні 1992 року система зростала експоненціально. Сьогодні поліція має можливість подавати до суду правові документи в електронній формі, які після перевірки виводяться службовцями суду на друк. Всі сторони у системі правосуддя, у тому числі прокуратура, органи судового нагляду, управління виконання покарань, агенції з надання допомоги жертвам злочинів, мають доступ до автоматизованої системи провінційного суду. Розробляючи свою автоматизовану систему, суд не планував створювати провінційну інтегровану систему інформаційної підтримки правосуддя. Різні сторони у системі правосуддя створювали свої власні системи, але застосування спільних технологічних платформ уможливило їх спільне використання. Такого результату, однак, було б неможливо досягнути, якби всі зацікавлені сторони спершу не вдосконалили і перебудували свої робочі методики. При цьому суд та інші сторони, що залучалися до перебудови робочих методик суду, визначили спільні компоненти, які на їхню думку є критично важливими та істотними для системи кримінального судочинства. Наприклад, всі учасники системи кримінального судочинства мають користуватися єдиною базою даних правопорушень та однаковими методами ідентифікації звинувачуваних. Ці та всі інші пов'язані з ними питання виникли у зв'язку з перебудовою і мали бути вирішені до початку автоматизації. Таким чином, розробляючи інформаційні системи управління, фахівці з автоматизації мають керуватися думкою профільних спеціалістів судів.

"Спроможність перебудовувати робочі методики має стати для організацій обов'язковою, оскільки вона визначає її сильні сторони. Перебудова дає нам можливість сформулювати робочі методики заново і втілити наше бачення від початку до кінця, а не скоригувати те, що ми успадкували від своїх попередників. Ми одержуємо унікальну можливість зробити власний внесок у створення нового і більш досконалого світу,

сформувані майбутнє на десятки років або навіть на сторіччя. Майбутні покоління пам'ятатимуть нашу епоху не завдяки технологічним досягненням чи політичним подіям, якими ми так переймаємося сьогодні.

Можливо хтось із прийдешніх істориків укаже на певну дату кінця ХХ сторіччя і скаже, що наша нинішня робота заклала фундамент майбутнього. Відтак наш час увійде в історію як епоха революції, яка полягає в корінній перебудові робочих процесів."⁸

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Борець М.В.

аспірантка факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Боротьба з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, набула сьогодні особливої актуальності як в Україні, так і у міжнародному масштабі.

Глобалізація світових господарських зв'язків та впровадження у фінансову сферу новітніх технологій підвищують уразливість міжнародної фінансової системи, що дає змогу злочинцям у різних державах легалізувати незаконні доходи і фінансувати тероризм. Це загрожує національній безпеці країн, становить серйозну небезпеку для розвитку їх національних економік, ставить під загрозу відносини з іншими державами, а також негативно впливає на їх міжнародний імідж.

Згідно оцінкам Міжнародного валютного фонду, об'єм незаконних фінансових коштів, який знаходиться в обороті різних фінансових систем складає від 590 млрд. доларів до 1,5 трлн. доларів США [5, с.69]. В Україні ці показники, за різними оцінками, становлять від 40 до 60% валового внутрішнього продукту.

Для вітчизняної правової науки розробка організаційних та практичних заходів протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, в умовах сьогодення є значною мірою новим напрямком наукового пошуку.

В свій час цю проблему досліджували ряд вітчизняних вчених: Р.А. Калюжний, Л.М. Доля, В.Т. Білоус, О.Ф. Долженков, В.М. Попович, М.І. Камлик, А. Беніцький, Г.А. Усатий, О.О. Дудоров, П.П. Андрушко, Т. Качка.

Практика запобігання та протидії легалізації (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, доводить, що ефективність даного процесу повинна проходити у двох головних напрямках: перший – це створення дієвої системи фінансового моніторингу, який здійснюється так би мовити в місцях можливого входження злочинних доходів в легальну систему економічних правовідносин, другий – зосередженні системних дій уповноважених державних регуляторів щодо удосконалення адміністративно-правових заходів.

Дані напрями являють собою створений в державі адміністративно-правовий механізм запобігання та протидії легалізації (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, у вигляді національної системи фінансового моніторингу, в якій суб'єкти даної системи, за допомогою встановлених законодавством повноважень і методів контрольної діяльності забезпечують змістовність впливу і взаємозв'язок цих суб'єктів і покликані відстежити підозрілі трансакції та своєчасно прийняти заходи превентивного характеру.

---

⁸ The Reengineering Revolution: A Handbook, p. 322

До елементів даної системи необхідно віднести:

- 1) суб'єктів системи фінансового моніторингу в усіх організаційно-правових формах;
- 2) правові норми, які встановлюють повноваження суб'єктів фінансового моніторингу;
- 3) види, методи і прийоми фінансового контролю, фінансового моніторингу моніторингу;

Сутність адміністративно-правового механізму полягає у поєднанні цих елементів у системному і цілісному плані.

Державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму здійснює Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг України) який є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України (далі - Міністр). (Указ Президента України від 13 квітня 2011 року N 466/2011), є правонаступником *Державного комітету фінансового моніторингу України від 28.09.2004 р №1144/2004* (до цього Державним департаментом фінансового моніторингу у складі Міністерства фінансів України на підставі Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 18.02.2002 р. №194).

Держфінмоніторинг України очолює Голова, якого призначає на посаду за поданням Прем'єр-міністра України, внесеним на підставі пропозицій Міністра, та звільняє з посади Президент України.

Держфінмоніторинг України у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів і доручень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів та доручень Міністра видає накази організаційно-розпорядчого характеру, які підписуються Головою Держфінмоніторингу України.

Основними завданнями Держфінмоніторингу України є: 1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, а також внесення пропозицій щодо її формування; 2) збирання, оброблення та аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму; 3) створення та забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та ін[1].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом».(Законом України від 18 травня 2010 року № 2258-VI цей Закон викладено у новій редакції), із змінами і доповненнями, від 7 квітня 2011 року № 3205-VI, від 7 липня 2011 року № 3610-VI.

2. Постанова Кабінету Міністрів України і Національного банку України «Про сорок рекомендацій групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)» від 28.08.2001 року № 1124.

3. Протидія економічній злочинності/ П.І. Орлов, А.Ф. Волобуєв, І.М. Осика та ін.- Харків: Нац. Ун-т внутр. Справ, 2004.- 568 с.

4. Білоус В.Т., Попович В.М., Попович М.В. Організаційно-правове забезпечення боротьби з відмиванням доходів незаконного походження: Монографія. – Київ, 2001.- 138 с.

–Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 20.06.2003 р., м. Київ, вул.

Банкова, 6.// Чистякова О.М. / Міжнародні аспекти протидії відмиванню «брудних» коштів і фінансуванню тероризму. Підтримка громадських організацій у розв'язанні цих проблем. / С.68-74.

ЗНАЧЕННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕЛІКТІВ ДЛЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ

Вовчук М.М.

*Васильківський міськрайонний суд Київської області,
помічник судді*

В адміністративній літературі прийнято вважати, що адміністративна деліктологія – це сукупність знань про адміністративні делікти і деліктність як масове негативне явище, що містить в собі детермінанти протиправної поведінки делінквента, його особистості з метою вироблення і використання адекватних заходів для протидії адміністративним правопорушенням.

Сума адміністративних правопорушень, вчинених на певній території за певний проміжок часу – адміністративна деліктність. Адміністративна деліктність є предметом адміністративної деліктології як науки [1, с. 155].

Предметом адміністративної деліктології є: деліктність як конкретне, так і загальне негативне явище, детермінанти протиправної поведінки порушників, особистість порушника і механізм протиправної його поведінки.

Методологічно всі дослідження у сфері адміністративної деліктології прийнято поділяти на чотири основні напрями: 1) аналіз характеру вчинених правопорушень, їхня масштабність, динаміка розвитку; 2) дослідження причин конкретних правопорушень і умов, що їм сприяють; 3) вивчення особистості правопорушника; 4) розробка заходів щодо запобігання правопорушенням.

Як і в адміністративному праві, так і в деліктології широке застосування отримав класифікаційний метод побудови і вивчення наукових тем і інститутів. Для прикладу наведемо такі розділи: деліктологічна класифікація адміністративних проступків, класифікація правопорушників, причин та умов вчинення делікту, заходів профілактики тощо.

Основна класифікація в деліктології як і в адміністративному праві – класифікація деліктів. Така класифікація допомагає більш точно визначити структуру і динаміку деліктності, намітити і здійснювати профілактичні заходи. При цьому необхідно пам'ятати, що деліктологічна класифікація за своїми критеріями, змістом і цілями повністю не співпадає із адміністративно-правовою класифікацією. Здається це не зовсім справедливо, так як основа вивчення деліктів, а саме поняття і категорії визначені в адміністративному праві і мають фундаментальне значення для всіх наступних класифікацій.

Важливим розділом деліктології є класифікація правопорушників – осіб, визнаних винними у вчиненні адміністративного проступку. Вважається, в основі такої класифікації повинні лежати адміністративно-правові ознаки суб'єкта делікту, але з урахуванням властивостей особистості у вигляді деліктологічних потреб, інтересів, емоційно-вольових деформацій і мотивації, які породили відповідну деліктологічну поведінку. Але й в даному випадку важливу роль відіграють характер і ступінь суспільної шкідливості діяння. Безперечно й те, що на деліктологічне розмежування суб'єктів правопорушення визначальний вплив чинитиме впливаюча з адміністративно-правової деліктологічна

класифікація деліктів. Важко дотримуватися при класифікації правопорушників такого системного підходу, але це одна з необхідних умов для об'єктивного аналізу.

Деліктологічні класифікації тісно пов'язані з статистикою. Статистична інформація залежить від її обліку. Облік суб'єктів правопорушень, деліктів, обраних заходів покарання, заходів, що становлять зміст спеціальної профілактичної і процесуальної діяльності – суть статистичного методу в деліктологічних дослідженнях.

У I півріччі 2011 року на розгляді місцевих загальних судів знаходилось 737,8 тис. справ та матеріалів про адміністративні правопорушення, що майже на 11 % менше порівняно з аналогічним періодом минулого року (827,9 тис.).

Розглянуто 641,4 тис. справ і матеріалів про адміністративні правопорушення щодо 642,1 тис. осіб, повернуто 44,1 тис. справ і матеріалів, із них 37,7 тис. – для належного оформлення. Закінчено провадження у 92,9 % справ і матеріалів.

До адміністративної відповідальності притягнуто 533,8 тис. осіб.

При використанні статистики при деліктологічній класифікації слід використовувати обережно, адже існує латентна деліктність. У кримінології, окремі положення якої можна використовувати і у деліктології. Під латентною (прихованою) злочинністю у кримінології та правоохоронній практиці розуміють сукупність злочинних діянь, що були реально вчинені, але не стали відомі органам кримінального судочинства і відповідно не відображаються в офіційній статистиці. В юридичній літературі латентну злочинність часто визначають як «сукупність злочинів, які залишились невиявленими, не відомими правоохоронним органам» [2, с. 9].

Отже, класифікація деліктів дозволяє побудувати науково обґрунтовану деліктологічну класифікацію, більш чітко вибудувати структуру деліктності, відобразити її якісний стан, забезпечує якісний аналіз характеру вчинених правопорушень, їхнього масштабу, динаміки розвитку, дослідити причин конкретних правопорушень і умов, що їм сприяють, вивчити особистість правопорушника, розробити заходи щодо запобігання правопорушенням тощо.

Список використаних джерел

1. Дьоміна С. Адміністративна деліктність у сфері митної справи / С. Дьоміна // Вісник Львів. ун-ту – 2011. – Вип. 52 – С.152–157.
2. Шляпочников А. С. Выявление латентной преступности / А. С. Шляпочников, Г. И. Забрянский // Сов. гос-во и право. – 1973. – № 5. – С.7–11.

ПІДСТАВИ КЛАСИФІКАЦІЇ ФАКТИЧНИХ СКЛАДІВ

Гордєєв Віталій Володимирович

*кандидат юридичних наук, помічник судді апеляційного суду Чернівецької області,
асистент кафедри правосуддя юридичного факультету Чернівецького національного
університету ім. Ю. Федьковича*

За роки незалежності, з моменту проголошення України суверенною, демократичною, соціальною, правовою державою, у нашій країні відбулися вагомі соціально-економічні та політичні зміни, які значною мірою обумовили необхідність внесення змін до існуючих та прийняття нових законів. Досить часто спостерігаємо ситуацію, коли чинне законодавство недостатньо повно регулює суспільні відносини, інколи характеризується недосконалістю, колізійністю та правовою невизначеністю. Далеко не останню роль у врегулюванні такої ситуації відіграють фактичні склади.

В юридичній літературі найбільш поширеним є поділ фактичних складів на дві групи: альтернативні та сукупні фактичні склади.

Під альтернативним фактичним складом розуміють два, три і більше юридичних факти, які є самостійними і незалежними один від одного та породжують одні й ті ж самі правові наслідки. Особливістю альтернативної групи фактичного складу є те, що елементи такої групи складу переважно визначаються в одній нормі права.

Однак альтернативну групу фактичних складів потрібно відрізнити від іншої групи фактичного складу, що має назву сукупний фактичний склад. Під сукупним фактичним складом розуміють систему взаємопов'язаних її елементів, які є послідовними в накопиченні і лише в своїй сукупності можуть породжувати, змінювати та припиняти правовідносини.

За характером зв'язку елементів (між юридичними фактами) фактичні склади поділяються на прості, складні і змішані.

Прості («вільні») виступають як склади з незалежним накопиченням елементів, коли існує вільний, не жорсткий зв'язок, і факти можуть накопичуватися у будь-якому порядку, головне щоб у відповідний момент вони були у наявності. Порядок накопичення юридичних фактів не пов'язаний будь-якою послідовністю. Як тільки всі елементи будуть зібрані повністю у фактичному складі, він створює правові наслідки.

Для складних складів (з послідовним накопиченням елементів) характерною є послідовна і жорстка залежність фактів. Тут факти повинні накопичуватися у суворо визначеному порядку, встановленому нормою. При цьому сформована частина фактичного складу, як правило, відкриває певні, юридичні можливості, що складаються у виникненні секундарної (правостворюючої) правомочності. Наприклад, жорстко закріплена послідовність здійснення таких процесуальних дій як виступ у судових дебатах. Послідовність настання юридичних фактів у фактичному складі має місце при вирішенні багатьох окремих процесуальних питань.

У змішаних складах (побудованих на використанні вільних і жорстких зв'язків) система фактів складається з частково вільних, а частково жорстких. Наприклад, розгляд справи в суді першої інстанції, наслідком чого є постановлення судового рішення.

Інша класифікація фактичних складів відображає можливості індивідуального регулювання суспільних відносин компетентними органами. Критерієм поділу фактичних складів у теорії юридичної фактології є рівень визначеності. Відповідно виділяють: визначені фактичні склади та відносно визначені.

Під визначеними фактичними складами, як правило, розуміють склади (або окремі юридичні факти), всі елементи яких визначені в гіпотезі правової норми. Тобто, визначені склади складаються з юридичних фактів, прямо передбачених відповідними процесуальними нормами і не допускають включення до їх складу оціночних категорій.

Що стосується відносно визначених складів (бланкетних), то це склади, які не повністю визначені в нормах права. Особливістю бланкетних складів є те, що фактичні обставини, узагальнено визначені в нормі, породжують юридичні наслідки лише в сукупності з актом юрисдикційного органу.

За обсягом накопичення юридичних фактів фактичні склади можуть бути поділені на закінчені та незакінчені.

Під закінченими фактичними складами потрібно розуміти склади, в межах яких завершений процес накопичення всього комплексу юридичних фактів і які саме в такій формі повною мірою породжують юридичні наслідки, тобто стають підставою виникнення, зміни та припинення правовідносин. Моментом, що свідчить про завершеність правостворюючого складу, є виникнення суб'єктивного права (обов'язку).

Незакінчені фактичні склади – це склади, в яких незавершений процес накопичення юридичних фактів для утворення фактичного складу, не породжуються правові наслідки, пов'язані з цілим фактичним складом, але передбачається можливість настання проміжних правових наслідків, породжених окремими елементами фактичного складу.

Правові наслідки, що виникають з частини фактичного складу, мають проміжне, внутрішнє значення, оскільки вони обслуговують лише динаміку правовідносин, дію його внутрішніх механізмів. Виконавши своє чергове, тимчасове завдання забезпечення накопичення наступних елементів складу і тим самим рух і динаміку правовідносин, вони поступаються місцем кінцевих правових наслідків, породжують фактичний склад в цілому.

Класифікація за юридичними функціями пов'язана з розмежуванням правостворюючих, правозмінюючих і правоприпиняючих складів. Як і юридичні факти, фактичні склади поділяються на правостворюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі. Правові наслідки, пов'язані з фактичною передумовою, можуть виражатися у виникненні, зміні або припиненні правовідносин.

Фактичні склади можуть класифікуватися за правовими наслідками, настання яких вони викликають. За вказаним критерієм фактичні склади можуть бути поділені на правостановлюючі, правозмінюючі, правоприпиняючі, правоперешкоджаючі, правововідновлюючі, правозупиняючі.

Класифікація за змістом пов'язана із поділом складів на однорідні і комплексні.

Класифікація за однорідними і комплексними складами пов'язана із розмежуванням, по-перше, складів, що включають юридичні факти однієї галузі права (однорідні склади), і, по-друге, складів, що поєднують юридичні факти різних галузей права (комплексні склади).

Наприклад, однорідним фактичним складом є фактичний склад, необхідний для працевлаштування. Усі його елементи (заява працівника, наказ адміністрації, випробувальний строк) є однорідними фактами, які належать до однієї галузі права – трудового права.

Оскарження відмови у прийнятті на державну службу є прикладом комплексного фактичного складу. Комплексним цей фактичний склад є тому, що містить у собі елементи, передбачені нормами трудового права і нормами адміністративного судочинства.

Фактичні склади можна поділяти за видовою приналежністю юридичних фактів, що входять до них. За даним критерієм виділяються фактичні склади: з активно-пасивними елементами і тільки з активними елементами.

Склади активно-пасивного характеру включають в себе як події, так і дії, наприклад, до фактичного складу, який викликає процесуальне правонаступництво, може входити разом з процесуальними діями така подія, як смерть громадянина.

Склади з активними елементами включають в себе тільки процесуальні дії суб'єктів правовідносин. Наприклад, відмова позивача від позову.

Класифікація фактичних складів має досить розгалужену систему, існує багатопланове значення класифікації юридичних фактів, а провести їх поділ за однією ознакою чи властивістю неможливо. Класифікація фактичних складів дозволяє здійснити їх поділ на види, що дозволяє глибше вивчити окремі фактичні склади, їх позитивні та негативні риси, виділити характерні особливості, взаємозв'язок загального й окремого, виявити між ними відмінності та схожості, глибше проникнути до властивих їм рис, збагнути специфіку їхнього функціонування в механізмі правового регулювання, забезпечити більш чітку позицію законодавця й осіб, що застосовують норми права при прийнятті рішень, поглибити процес пізнання, дозволяє системно підійти до явищ, що вивчаються.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ У ГАЛУЗІ БУДІВНИЦТВА

Євтушенко Владислав Вячеславович

аспірант Класичного приватного університету, м. Запоріжжя

Сучасна будівельна галузь, яка вже давно вийшла за межі функцій тільки двигуна економіки, стала багатофункціональною. Зважаючи на те, що до відносин на ринку будівельних послуг залучається потенційно необмежене коло суб'єктів, в тому числі широкі верстви населення, важко переоцінити значення адміністративно-правового регулювання вказаних відносин через встановлення нормативно-правового забезпечення та побудову адекватної системи регулювання та контролю будівельної діяльності.

Загальна інформація про дозволи на будівництво: як власник нерухомості в місті Торонто, ви можете захотіти деяким чином перебудувати ваш будинок або офіс. Якби зміни ви не планували, вам майже напевно знадобиться отримати один чи кілька дозволів від Управління міського будівництва Торонто (Toronto Building) [1]. Практично всі роботи з будівництва, реконструкції, перебудови або зносу вимагають отримання дозволу на будівництво. Процедура розпочинається тоді, коли подається заповнена форма заяви з супровідними документами і відповідними сплаченими зборами.

Дозвіл на будівництво – це офіційний дозвіл на початок будівництва, зносу, будівництва прибудови або реконструкції вашої нерухомості. Дозволи на будівництво регламентують типи будівництва, дозволені в громаді, і гарантують дотримання мінімальних будівельних стандартів. Процедура видачі дозволу на будівництво повністю захищає інтереси власника і інтереси комплексу громади в цілому і допомагає гарантувати, що будь-яке нове будівництво відповідає нормам і є безпечним [2].

В межах процедури видачі дозволу на будівництво персонал Toronto Building повинен переглянути плани для того, щоб упевнитися, що вони відповідають будівельному кодексу Онтаріо [3], постановам муніципальної влади з питань місцевого зонування і іншим відповідним законам.

Буде потрібен дозвіл на будівництво, якщо планується:

- побудувати нову будівлю;
- реставрувати, відремонтувати або зробити прибудову до існуючої будівлі;
- знести або перенести всю будівлю повністю або її частину;
- змінити призначення будівлі;
- встановити, змінити або перенести перегородки і стіни, які несуть на собі навантаження;
- зробити нові отвори або змінити розміри існуючих отворів для дверей та вікон;
- побудувати гараж, балкон або терасу;
- викопати підвальне приміщення або залити фундамент;
- встановити або модифікувати систему опалювання, водопровідно-каналізаційну систему або систему кондиціонування;
- встановити або реконструювати димарі або каміни.

У багатьох випадках проектувальник або підрядник отримує дозволи від імені власника; проте, як власник будівлі, ви несете кінцеву відповідальність за дотримання всіх вимог дозволів на будівництво.

Нормативні документи, що регламентують дозволи на будівництво: в межах процедури перевірки плани будуть переглянуті стосовно їх відповідності наступним нормативним документам:

- Будівельному кодексу Онтаріо;
- постановам муніципальної влади з питань місцевого зонування;
- іншим діючим законам.

Ваші плани будівлі повинні підтверджувати, що запропоноване будівництво відповідає всім вимогам будівельного кодексу Онтаріо. Будівельний кодекс Онтаріо є переліком мінімальних положень стосовно безпеки будівель:

- здоров'я і безпека;
- протипожежний захист;
- конструкційна достатність;
- будівельні матеріали;
- водопровідно-каналізаційні і механічні системи.

Будівельний кодекс встановлює наступні терміни для перевірки повних заяв на отримання дозволу на будівництво:

- 10 робочих днів для будинку;
- 15 робочих днів для невеликої будівлі;
- 20 робочих днів для великої будівлі;
- 30 робочих днів для комплексної будівлі.

Протягом встановленого терміну буде видано або відмовлено у видачі дозволу на будівництво і надано письмове пояснення всіх причин відмови.

Постанови муніципальної влади з питань місцевого зонування: постанова з питань зонування встановлює правила, що регламентують використання землі і зведення будівель на земельних ділянках. Постанова чітко встановлює:

- цілі використання землі і будівель;
- розміри будівель або щільність забудови;
- місце розташування будівель і інших споруд на ділянці;
- мінімальну площу і розміри земельних ділянок, вимоги до паркування і висоту будівель.

Список використаних джерел

1. City of Toronto: Building Division. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.toronto.ca/building/>. – Назва з титульного екрану.

2. Building Permits & Approvals. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.toronto.ca/building/building_permits.htm. – Назва з титульного екрану.

1. Ontario Building Code. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ontario-building-code.com/>. – Назва з титульного екрану.

ИСТОЧНИКИ УКРАИНСКОГО ЛЕСНОГО ПРАВА

Киндюк Б.В.

профессор, кандидат юридических наук, доктор географических наук

Мариупольский государственный университет

Актуальность темы исследования связана с катастрофическим состоянием украинских лесов. Действующее лесное законодательство Украины не в состоянии надёжно защитить этот природный ресурс от незаконных посягательств. Одной из причин такого положения вещей является отставание теоретической мысли и неразработанность ряда категорий: источников, принципов права, правовых доктрин этой области юриспруденции.

Вопрос об источниках права имеет в юридической науке важное теоретическое и практическое значение. Несмотря на серьезные успехи специалистов различных направлений

юриспруденции эта категория права остается достаточно проблемной и дискуссионной. Источники права классифицируют следующим образом : нормативно-правовой акт, нормативно-правовой договор (внутригосударственный); международно-правовой акт (договор); правовой прецедент (судебный и административный); правовой обычай, правовая доктрина, принципы права, религиозно-правовой текст.

К числу нормативных актов, действовавших на Украине на новейшем этапе истории, регламентировавших лесные правоотношения, относят: «Закон про леса УНР» 1919 г., изданный Директорией, «Закон про леса УССР» 1923 г., Лесной кодекс УССР 1979 г., Лесные кодексы 1994 и 2006 гг. В дополнение к этому практически все органы государственной власти, действовавшие на украинских землях, в этот исторический период: Временное Правительство, Центральная Рада, гетьманат П. Скоропадского, Директория, коммунистическое правительство УССР, РСФСР, затем Советского Союза, независимой Украины издавали большое количество различных законов, подзаконных актов в виде инструкций, постановлений, декретов, правил, приказов, регламентировавших эксплуатацию и использование украинских лесов.

Вторым источником лесного права являлись внутригосударственные нормативно-правовые договора – представляет собой совместный акт-документ двух и более сторон, устанавливающий новые нормы права по взаимному согласию. Примером такого источника права, принятого в советский период, являлось совместное письмо Государственного Комитета Лесного хозяйства СССР и Министерства Внутренних дел СССР от 26 октября 1971 г. № 665-12/210 «О практике борьбы с лесными пожарами».

Третьим, - международные правовые договора, такие как «Конвенция между Союзом Советских Социалистических Республик и Польской Республикой о сплаве лесных материалов по пограничным водам», подписанная представителями этих стран 19 июня 1934 г. Этот источник права регламентировал проведение сплава рубленного леса по пограничным участкам.

Четвёртым источником лесного украинского права являлись правовые обычаи, которые исторически и практически предшествовали закону. Постепенно многие из обычаев, связанных с лесами, закрепились в праве и нашли отражение в законодательных актах различных исторических эпох. Так, в сегодняшнем украинском законодательстве нашли отражение давние обычаи по охране дубов, заповедных лесов, обычаи, ограничивающие охоту на отдельных зверей и птиц.

Правовой прецедент не получил развития в лесоохранном законодательстве, однако ряд учёных связывают его с обычаями по причине многократного повторения и закрепления в праве.

Шестой источник – принципы лесного права или основополагающие идеи положения, черты оказывали серьёзное влияние на законотворчество в этой сфере. В результате выполненного анализа массива нормативных документов, изданных в этой сфере, выделено десять принципов украинского лесного права: 1. Двойного назначения этого природного ресурса; 2. Комплексного использования лесов; 3. Платность лесопользования; 4. Правового обеспечения рационального и наистощительного лесопользования; 5. Правовой охраны лесного фонда от незаконных рубок, пожаров, вредителей, болезней; 6. Сохранения биологического разнообразия; 7. Восстановления и улучшения состояния лесов и их продуктивности; 8. Экономического стимулирования рационального пользования; 9. Учёта специфики украинских лесов; 10. Участия общественности и граждан в обсуждении и подготовке нормативных актов, связанных с лесами.

Седьмой источник – доктрины права также оказывают серьёзное влияние на направленность и содержание лесного законодательства. Анализ различных научных подходов, теорий, связанных с лесной отраслью позволил выделить четыре доктрины: религиозную, либеральную, эклектическую и интервенционистскую.

Восьмой источник – религиозно-мифологические нормы. Их появление произошло в глубокой древности в виде традиций, мифологии обожествления отдельных деревьев, охраны заповедных рощ, где проводились языческие обряды. Православная религия умело соединяла эти воззрения с догмами христианства. Так, появился обряд заповедывания лесов, когда лес кропился водою и в нём запрещались рубки, различные виды пользования. Эти верования частично отразились в законодательстве Украины, связанном с природно-заповедным фондом.

Подводя итоги исследования, следует отметить, что практически все восемь источников права, принятых в юриспруденции нашли свое отражение в законодательных актах, идеях, положениях, научных теориях, связанных с лесной отраслью.

ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВИХ ПОСЛУГ

Коловоротна О.В.

*Старший викладач кафедри соціології та психології,
Національний університет ДПС*

Держава прагне збудувати європейські стандарти в питанні податків, а також партнерські відносини між підприємцями, які сплачують податки та органами державної податкової служби. При цьому воліє сформулювати взаємне почуття відповідальності за розвиток країни через діалог між органами державної влади – податкової влади та суспільства.

Соціальні відносини працівників органів податкової служби та підприємців є надто далекими від партнерських, і лише починають набирати реального змісту. Взаєморозуміння між ними можливе лише в тому випадку, коли податківці намагатимуться вникнути в проблеми окремого підприємця – платника податків. Працівники податкової служби повинні не зволікати з прийняттям рішень, та активно реагувати на питання з якими до них звертаються платники податків.

Співпраця між органами державної податкової служби та підприємцями має будуватися на конструктивному діалозі з проблемних питань податкового законодавства з метою його реформування за участі підприємців, активніше повинні проводитись спільні заходи. Це повинно сприяти швидкому вирішенню проблемних питань, з якими зіштовхуються майже кожного дня податківці, а також сприяти підвищенню позитивного іміджу державної податкової служби, проведення нею прозорої податкової політики, яка була б зрозумілою, не лише для тих, хто її проводить, а й для всього суспільства.

Саме цей діалог передбачає розгляд та аналіз конфліктних ситуацій, які виникли в процесі взаємодії між платниками податків та податковими органами в процесі сплати та адміністрування податків, сприяння у вирішенні таких проблемних ситуацій виключно у соціально-правовому полі, дотримуючись презумпції невинуватості, та не порушуючи прав платників податків.

Саме за допомогою певних технологій ми можемо дослідити як саме відбувається ефективно забезпечення податкових послуг.

Технології, від яких залежить якість податкових послуг (вони, в свою чергу, залежать від загальнодержавної підтримки) можна поділити на три групи. А саме:

- створення та запровадження стандартів ефективності надання податкових послуг;
- комунікативні технології;
- делегування владних повноважень.

Саме у цьому ракурсі твердження про стандарти надання податкових послуг є певною передумовою для встановлення діалогу між органами податкової служби, як полісуб'єктом надання податкових послуг, та підприємцями – платниками податків, як суб'єктом їх отримання. В цьому сенсі, варто зазначити, що стандарти податкових послуг мають базуватись на таких принципах як:

- обов'язкове надання повної інформації платникам податків ;
- містити лише інформацію, яка потрібна підприємцям;
- має містити інформацію про права підприємців - платників податків та якість надання податкових послуг;
- мають бути написаними в простій формі, а також доступними для розуміння;
- обов'язково інформувати про результати опитування думки підприємців - платників податків, відзначати рівень їх задоволеності від отриманих податкових послуг.

Комунікативна технологія впливає на рівень податкової свідомості підприємців щодо податкового законодавства. Ця інформація стосується змісту податкової послуги, а також висвітлює відомості про те, яким чином підприємці можуть задовольнити власні потреби; інформація про ефективність роботи податківців, що дозволяє оцінювати підприємцям функціонування органів податкових служб, зокрема певні її підрозділи; інформація, яка зобов'язує, мотивує підприємців до правосвідомої поведінки

Слід підкреслити, що саме комунікативні технології надання податкових послуг відіграють досить важливу роль, так як забезпечують збільшення демократичної законності, управління очікуваннями підприємців, відновлення довіри підприємців до діяльності органів податкової служби, а також до послуг, які вони надають, вплив підприємців на зміст податкових послуг, а також стимулювання податківців до ефективної роботи

Технологія делегування повноважень, як складова внутрішньо-організаційної технології, створена на принципах розподілення компетенцій та обов'язків працівників органів податкової служби. Це певна техніка керівництва підрозділами податкової служби , які надають податкові послуги. Під час її впровадження працівникам податкової служби, які самостійно можуть приймати рішення та можуть їх реалізувати, передається компетентність та відповідальність за ці рішення. Це делегування в податковій службі може поширюватися на будь-які завдання.

Підсумовуючи маємо зазначити, що саме на принципах доступності, наочності, обов'язкової наявності зворотного зв'язку , а також постійного покращення має базуватися процес надання податкових послуг. Державна податкова служба повинна прийняти на себе зобов'язання щодо якості та результативності у роботі зі зверненнями громадян. Начальники підрозділів податкової служби повинні прийняти єдину позицію щодо механізмів роботи зі зверненнями, яка має бути зосередженою на потребах підприємців отримання податкових послуг.

Впровадження цих технологій забезпечує підвищення ефективності роботи працівників податкової служби в процесі надання податкових послуг.

Отже, ефективність надання податкових послуг, яка є предметом взаємодії органів податкових служб та підприємців-платників податків забезпечується шляхом впровадження комплексу технологій.

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кравчук Олексій Олегович

к.ю.н., докторант факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Питання адміністративно-правової охорони та захисту власності зазвичай розглядається вченими в галузі адміністративного права з точки зору особливостей адміністративно-правового інструментарію такої охорони. З позиції ж забезпечення ефективного управління майном державної власності важливе значення має управлінський аспект охорони та захисту власності, що можуть здійснюватися не лише адміністративно-правовими, але й іншими правовими та організаційно-технічними засобами.

Аналіз положень чинного законодавства свідчить про те, що державою не приділяється належної уваги правовому регулюванню компетенції органів держави та її посадових осіб, які здійснюють управління об'єктами права державної власності, щодо охорони та захисту таких об'єктів, не встановлюється відповідних обов'язків і прав державних органів і їх посадових осіб. Закон «Про управління об'єктами державної власності» практично не визначає обов'язків або повноважень суб'єктів управління майном у сфері охорони та захисту державної власності. Згідно з ч. 3 ст. 13 названого Закону, вимоги щодо організації та здійснення заходів охорони об'єктів державної власності визначають спільно ФДМУ, інші суб'єкти управління та МВС. Згідно зі ст. 7 названого Закону, ФДМУ відповідно до законодавства забезпечує захист майнових прав держави на території України відповідно до законодавства, а за її межами – відповідно до чинних міжнародних договорів у межах своїх повноважень (захист майнових прав державних підприємств, установ та організацій, а також корпоративних прав держави на території України та за її межами – належить до основних завдань ФДМУ, відповідно до Закону «Про Фонд державного майна України», що набув чинності з 06.01.2012). Не містять норм щодо компетенції органів управління щодо охорони та захисту державної власності також закони «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації», якими регулюються основні засади компетенції органів управління об'єктами державної власності.

Практика показує, що факти, які свідчать про необхідність вжиття заходів захисту власності виявляються при здійсненні контролю за наявністю та ефективним використанням майна державної власності, контролю за здійсненням функцій з управління цим майном, обліку державного майна, забезпеченні його утримання, його списання та відчуженні (на підготовчих етапах або під час здійснення відповідних адміністративних процедур). Вбачається, що при виявленні відповідного факту суб'єкт управління державною власністю повинен вжити заходів щодо відновлення порушеного права державної власності, виявлення осіб, винних у порушенні цього права, притягнення їх до відповідальності (зокрема повідомити правоохоронні органи для вжиття відповідних заходів), забезпечити недопущення виявлених порушень у подальшому.

Таким чином, урегульований нормами адміністративного права механізм управління майном державної власності нерозривно пов'язаний із повноваженнями органів управління цим майном щодо вжиття заходів із його охорони та захисту. Конкретні ж способи охорони та захисту державної власності врегульовані матеріальними та процесуальними нормами різних галузей права (не лише адміністративного, але й цивільного, господарського, трудового, кримінального та відповідних галузей процесуального права). В конкретній ситуації орган управління об'єктами державної власності та/або відповідний правозастосовчий орган приймають рішення щодо конкретного способу захисту державної

власності – подання позову (наприклад про витребування майна, визнання права власності, відшкодування збитків), порушення кримінальної справи чи відкриття провадження в справі про адміністративні правопорушення, стягнення в установленому порядку шкоди, завданої про виконанні трудових обов'язків, притягнення до дисциплінарної відповідальності, розгляд на колегіях органів управління матеріалів перевірок тощо. Якщо правова норма містить обов'язок, – зауважує В.В.Лазарев, – утримання від вчинення дій у деяких випадках може розцінюватися як недбалість [1]. Ще в 1989 р. В.К.Мамутовим наголошувалося на необхідності передбачення законом чіткої персональної відповідальності посадових осіб за нераціональне використання об'єктів суспільної власності, за неефективне розпорядження ним [2].

Отже, адміністративно-правова охорона державної власності – сукупність адміністративно-правових засобів, спрямованих на запобігання, протидію та усунення наслідків правопорушень у сфері державної власності. Адміністративно-правова охорона державної власності не входить до управління майном державної власності, однак тісно пов'язана з нею, оскільки факти, які свідчать про необхідність вжиття заходів захисту власності, виявляються перш за все під час здійснення управлінської діяльності.

Аналіз Переліку об'єктів, що підлягають обов'язковій охороні підрозділами Державної служби охорони при МВС за договорами, затвердженого постановою Кабміну від 10.08.1993 р. № 615, свідчить, що в ньому є далеко не всі об'єкти, які об'єктивно підлягають особливій охороні. Наприклад, в умовах дії Закону «Про здійснення державних закупівель» місцеві державні адміністрації та їх структурні підрозділи мусять застосовувати процедури, передбачені цим Законом при закупівлі послуг з охорони, і за ціновим критерієм нерідко укладають договори на охорону з іншими охоронними організаціями (крім ДСО). Оскільки ж відповідно до законодавства недержавні суб'єкти охоронної діяльності не вправі вживати більшість правоохоронних заходів, передбачених Законом «Про міліцію», – призводить до зниження рівня безпеки та охорони об'єктів державної власності. Зазначений Перелік, на нашу думку, доцільно доповнити, включивши до цього переліку місцеві державні адміністрації та їх структурні підрозділи.

Список використаних джерел:

1. Лазарев В.В. Применение советского права. – Казань, 1972. – С. 9.
2. Право собственности в СССР / Проблемы, дискуссии, предложения. / Под ред. Ю.К.Толстого, В.Ф.Яковлева. М.: Юрид.лит., 1989. – С. 280.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА « ПРО ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ»

Ольшанська Христина Володимирівна

студентка 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Голосніченко І. П.,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедру адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Громадянам часто докучають дзвінками з пропозиціями придбати посуд квитки і т.п., але це порушує права громадян у сфері використання персональних даних, які передбачені Законами України «Про захист персональних даних» N 2297-VI від 1.06.2010 та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства про захист персональних даних» N 3454-VI від 2.06.2011.

Прийняття цих законів є ще одним кроком України на шляху до євроінтеграції, але парламентарії не уточнили зміст ключового поняття для обох законів – поняття бази персональних даних. Відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» база персональних даних – іменована сукупність упорядкованих персональних даних в електронній формі та/або у формі картотек персональних даних, а персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Проте дане визначення занадто нечітке, розмите, оскільки виходячи з визначення, то реєстрації як бази даних можуть підлягати і договори організації, і візитки, і телефонна книга в мобільному телефоні. Хоча якщо взяти за основу, що персональними є дані, які чітко ідентифікують особу, то до таких даних можна віднести прізвище, ім'я, по-батькові, дата і місце народження, а також дані про документ, який посвідчує особу. Тож, виходить, що бази телефонних номерів, електронні скриньки та списки гостей/учасників не містять персональних даних, які б ідентифікувала особу, а тому, відповідно, не є базами даних.

Дія Закону не поширюється створення таких баз:

фізичною особою - виключно для непрофесійних особистих чи побутових потреб; журналістом - у зв'язку з виконанням ним службових чи професійних обов'язків; професійним творчим працівником - для здійснення творчої діяльності.

Відносини, врегульовані вищевказаними законодавчими актами, є об'єктами адміністративних правопорушень, відповідальність за які встановлюється Кодексом України про адміністративні правопорушення: неповідомлення або несвоєчасне повідомлення суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його персональних даних до бази персональних даних, мету збору цих даних та осіб, яким ці дані передаються; неповідомлення або несвоєчасне повідомлення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту персональних даних про зміну відомостей, що подаються для державної реєстрації бази персональних даних; ухилення від державної реєстрації бази персональних даних; недодержання встановленого законодавством про захист персональних даних порядку захисту персональних даних у базі персональних даних, що призвело до незаконного доступу до них; невиконання законних вимог посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань захисту персональних даних щодо усунення порушень законодавства про захист персональних даних.

Неточності у Законі можуть вплинути на кваліфікацію цих правопорушень, А враховуючи розмір штрафів, ці неточності потребують негайного усунення.

За порушення недоторканості приватного життя, а саме за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації винна особа притягується до кримінальної відповідальності.

Та і тут є недоліки. За Законом володілець персональних даних повинен повідомляти виключно в письмовій формі суб'єкта персональних даних про його права у зв'язку із включенням його даних в базу персональних даних протягом 10 робочих днів від дати такого розміщення. Але навіщо зайва трата часу та сил, якщо суб'єкт вже до цього дав свою письмову згоду на обробку його даних? І чи є доцільним в такому випадку встановлення адміністративної відповідальності?

Загалом, аналізуючи Закон «Про захист персональних даних» та Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення

законодавства про захист персональних даних», можемо дійти висновку, що вони містять значну кількість прогалин, які значно заважають розумінню, а також практичному застосуванню. На мою думку, є необхідним внесення змін до даних законодавчих актів, таким чином, щоб вони відповідали якості міжнародних актів та актів іноземних країн у даній сфері.

ПЛАТА ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ

Педяк Юлія Володимирівна

студентка 5-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Голосніченко Д.І.

д.ю.н., професор, доцент кафедри адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Відповідно до ст. 2 проекту Адміністративно-процедурного кодексу України адміністративна послуга — це прийняття на підставі закону за зверненням конкретної фізичної або юридичної особи адміністративного акта, спрямованого на реалізацію та захист її прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків (отримання дозволу (ліцензії), сертифіката, посвідчення, інших документів, реєстрації тощо). [1] На сьогодні більшість адміністративних послуг платні, а обґрунтованість високої плати за них сумнівна.

Встановлення чіткого розміру плати за послуги може допомогти в боротьбі з корупцією, оскільки наявність безкоштовних послуг може викликати у громадян сумніви щодо їх якості і споживачі починають шукати способи підстрахуватися, іноді навіть незаконні. Платні послуги – це своєрідна мотивація для службовців надавати послуги якісно і вчасно, адже від цього залежить від наповнення держбюджету.

Чому ж адміністративні послуги повинні бути платними? Це обґрунтовується наступними причинами:

1) плата за адміністративні послуги допомагає боротися з корупцією, тому що безкоштовні послуги можуть насторожувати споживачів і викликати сумніви щодо якості послуг і звідси перша думка – «заплачу, зроблять якісно». Адже багато людей користуються принципом – безкоштовний сир є тільки в мишоловці;

2) це справедливо, адже одні особи звертаються за певними послугами частіше, тоді як інші особи за тією чи іншою послугою раніше ніколи не зверталися;

3) плата за послуги є ефективним інструментом, щоб стимулювати службовців надавати послуги якісно, тим більше, якщо від цих коштів залежить фінансування органу виконавчої влади та особистий дохід службовців [2,с.129].

Формування розміру плати за адміністративні послуги повинно відбуватися наступними шляхами:

- 1) в порядку, встановленому законодавством;
- 2) відповідно до собівартості надання відповідних послуг;
- 3) повинен бути чітко визначений розмір плати за послуги;
- 4) має бути обов'язково врахована думка споживачів послуг. [3]

Ціни і тарифи на надання адміністративних послуг повинні бути встановлені відповідно до Закону України «Про ціни і ціноутворення» і спрямовані на забезпечення згідно ст. 3 цього Закону наступного: «рівних економічних умов і стимулів для розвитку всіх форм власності, економічної самостійності підприємств, організацій і адміністративно-

територіальних регіонів держави; збалансованого ринку засобів виробництва, товарів і послуг ; протидії монопольним тенденціям виготовлювачів продукції, товарів і послуг; об'єктивних співвідношень у цінах на промислову і сільськогосподарську продукцію, що забезпечує еквівалентність обміну; розширення сфери застосування вільних цін; підвищення якості продукції; соціальних гарантій в першу чергу для низькооплачуваних і малозабезпечених громадян, включаючи систему компенсаційних виплат у зв'язку із зростанням цін і тарифів; створення

необхідних економічних гарантій для виробників; орієнтації цін внутрішнього ринку на рівень світового ринку.» [4]

При встановленні плати за адміністративні послуги, занадто висока вартість не повинна обмежувати права і свободи громадян. Щодо варіантів оплати адміністративних послуг, то вона може здійснюватися двома шляхами:

- разом із поданням заяви на отримання адміністративної послуги;
- після надання відповідної послуги.

Перший варіант може мати місце якщо плата є невисокою і шанси прийняття негативного рішення незначні. Ризики винесення негативного рішення зазвичай доволі низькі, тому умова оплати наперед є обґрунтована. Другий варіант доцільний якщо плата за послугу зависока і є великий ризик відмови в її наданні.

Безумовно не всі послуги мають бути платними, враховуючи той факт, що більшість громадян України з низькими статками або, в кращому випадку, середніми. Виходячи з цього повинні бути безоплатними послуги в сферах пенсійного забезпечення і соціальних послуг.

У висновку можна сказати, що питання які адміністративні послуги мають бути платними повністю або частково є досить спірним. Законодавство часто змінюється, бажання посадовців заробити якомога більше невичерпне, а більшість простих споживачів змушені мало не рахувати кожен копійку. Вирішувати цю проблему потрібно з врахуванням економічної ситуації в країні, статків споживачів, а також думки суспільства. Якщо держава буде рахуватися з думками і поглядами пересічних громадян, а не думати лише про своє благополуччя, то адміністративні послуги будуть доступніші і надаватися більш ефективно.

Список використаних джерел

1. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України № 2789 від 18.07.2008 року.
2. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України /Автор-упорядник В.П.Тимошук. - К.:Факт, 2003. - 496 с.
3. Пріоритети. №. 6(12). Вісник Доктрини приватної ініціативи (листопад 2003 року).
4. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.1990 № 507-ХІІ

ЗАТВЕРДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ НОРМ ОРГАНОМ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Подписов Денис Сергійович

Аспірант першого року навчання ФСП НТУУ «КПІ»

Процес формування ринку адміністративних послуг як один напрямів адміністративної реформи, що триває в Україні вже півтора десятиліття, поки що виявляє не надто очевидну тенденцію до зростання, порівняно з іншими складовими даної реформи (такими, як модернізація системи органів виконавчої влади на державному і місцевому рівнях та перебудова їх кадрового апарату). Серед інших причин такого стану речей можна виділити нездатність нашої влади, в особі її органів та посадових осіб, сприйняти нову для них (але

вже давно визнану в розвинених країнах) ідеологію свого функціонування як діяльності щодо дійсного і безпосереднього, а не декларативного і формалізованого забезпечення реалізації прав і свобод громадян. Існування конкурентоспроможного, прозорого й децентралізованого ринку адміністративних послуг — невід’ємний елемент цієї ідеології.

Метою доповіді є теоретико-правовий аналіз відносно нового різновиду адміністративного акту — стандарту адміністративної послуги. Лише в останні 5 років низкою нормативно-правових актів, прийнятих на всіх рівнях державного управління, було затверджено вимоги до змісту таких стандартів, порядку їх прийняття, реєстрації та оприлюднення. Дані положення містять, зокрема, такі нормативно-правові акти:

- Розпорядження Кабінету Міністрів України № 90-р від 15 лютого 2006 р. «Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади»;

- Наказ Міністерства економіки України № 219 від 12 липня 2007 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення стандартів адміністративних послуг»;

- Указ Президента України № 508 від 3 липня 2009 р. «Про заходи із забезпечення додержання прав фізичних та юридичних осіб щодо одержання адміністративних (державних) послуг»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 737 від 17 липня 2009 р. «Про заходи щодо упорядкування адміністративних послуг»;

- Наказ Головного управління державної служби України № 351 від 26 листопада 2009 р. «Про затвердження Порядку формування та ведення Реєстру адміністративних послуг»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 915 від 11 жовтня 2010 р. «Деякі питання надання адміністративних послуг»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 66 від 27 грудня 2010 р. «Про затвердження Методики визначення собівартості платних адміністративних послуг»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 33 від 5 січня 2011 р. «Деякі питання надання платних адміністративних послуг»;

- Постанова Кабінету Міністрів України № 1274 від 5 грудня 2011 р. «Про Реєстр адміністративних послуг».

Видається дивним, що серед цих актів відсутні акти вищої юридичної сили — закони, хоча саме через їх прийняття в першу чергу повинно відбуватися регулювання ринку адміністративних послуг (в силу того, що надання таких послуг органами виконавчої влади є елементом їх діяльності, а остання, як закріплено в Конституції України, визначається виключно законами). Тому ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги» є нагальною необхідністю.

Стандарт адміністративної послуги — це акт, який містить інформацію про адміністративну послугу і процедуру її надання, зокрема умови та відповідальних осіб (але в жодному разі не встановлює права та обов'язки громадян, оскільки останні, власне, і звертаються за наданням такої послуги з метою скористатися її результатами для реалізації своїх прав, свобод та обов'язків). Останнім часом спостерігається тенденція до збільшення частки стандартів адміністративних послуг в загальному обсязі підзаконних нормативно-правових актів, що є закономірним наслідком існування великої кількості публічних послуг (рахунок яких йде на сотні), та суб'єктів, що їх надають. На виконання мети доповіді вимагається вирішити наступні завдання:

- визначити загальні риси адміністративної послуги та відмежувати це поняття від

суміжних категорій;

- узагальнити закордонний досвід регулювання ринку адміністративних послуг та роль актив-стандартів у такому регулюванні;
- проаналізувати суб'єктний склад видання стандартів адміністративних послуг та їх реалізації;
- охарактеризувати вимоги до стандарту адміністративної послуги;
- дати висновок щодо ефективності впровадження в управлінську практику такого акту, як стандарт адміністративної послуги, окреслити його подальші перспективи.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Попова Олена Олександрівна

науковий співробітник ДНДІ МВС України

У зв'язку з тим, що проблематика адміністративних послуг потребує законодавчого врегулювання на єдиних методологічних засадах, нагально необхідним є прийняття Верховною Радою Закону України «Про адміністративні послуги», завданням якого, як зазначається у повідомленні про оприлюднення, є визначення засад діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування в процесі надання адміністративних послуг, а також критеріїв, за якими встановлюється вартість послуг, порядку встановлення плати за їх надання тощо [1].

Ідея створення такого законодавчого акту є не новою. Так, 6 березня 2009 р. у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону України «Про послуги, що надаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та бюджетними установами» № 4176. Наступний, як зазначалося у висновку Міністерства юстиції України, законопроект ідентичний попередньому, який подавався на розгляд парламенту Кабінетом Міністрів України, було зареєстровано 29 січня 2010 р. № 6020. Також розроблялися законопроект «Про адміністративні послуги» В. Коновалюка (зареєстрований у Верховній Раді України 16 березня 2010 р. № 6199 [2]) і розроблений Міністерством юстиції України, ініційований Президентом та прийнятий за основу постановою Верховної Ради України від 9 грудня 2011 р. № 4155-17 [3].

На початку необхідно зазначити, що обидва законопроекти по своїй структурі досить схожі за виключенням трьох принципових статей: «Стаття 9. Стандарт надання адміністративних послуг»; «Стаття 15. Взаємодія адміністративних органів із центрами надання адміністративних послуг»; «Стаття 18. Єдиний державний портал адміністративних послуг». У контексті сучасних потреб і тенденцій розвитку поява зазначених вище статей дійсно є необхідною.

Окрему увагу необхідно приділити статті 9 останнього законопроекту. Зміст цієї статті не охоплює всього спектру проблем, що виникають в контексті стандартизації процесів у системі надання адміністративних послуг тому, що правова регламентація процесів надання адміністративних послуг не обмежується лише стандартизацією процедур обслуговування. Отже, зазначений законопроект має охоплювати і такі важливі напрями як стандартизація адміністративних послуг та регламентація їх надання.

Що стосується спеціальної термінології, то необхідно зазначити, що в обох проектах визначення поняття «адміністративна послуга», є ідентичним, хоча, на наш погляд, не розкриває його повний зміст.

Крім того, визначення поняття «адміністративного акту» теж не є коректним, особливо у контексті ототожнення рішення з видами документів, що оформлюються і видаються у результаті надання адміністративної послуги. На наш погляд, не слід об'єднувати такі важливі, але не однакові за своєю сутністю поняття як «адміністративний акт» і «результат адміністративної послуги». Останнє поняття, на наш погляд, також необхідно долучити до переліку термінів. Отже, перелік термінів необхідно доповнити поняттям «розмір плати за надання адміністративної послуги». Оскільки наявне визначення собівартості не розкриває сутності та складових плати за послугу, яку має сплачувати її одержувач.

Так, у статті 5 законопроекту [3], вважаємо за необхідне надати повну, структуровану за ознаками, класифікацію адміністративних послуг, що викликано самою сутністю даного законодавчого акта, який повинен максимально широко розкривати як зміст поняття «адміністративна послуга», так і надавати вичерпний перелік видів існуючих адміністративних послуг за ознаками. Необхідність поверхневого законодавчого акта, взагалі є досить сумнівною, оскільки питання надання адміністративних послуг за їх видами вже регулюються спеціальними законодавчими актами, тим більше, що паралельно розглядається питання щодо Адміністративно-процедурного кодексу України. Отже, цілком слушним є висновок про те, що зазначений проект Закону України «Про адміністративні послуги» потребує певного доопрацювання.

Список використаних джерел

1. Повідомлення про оприлюднення проектів Закону України «Про адміністративні послуги» та Адміністративно-процедурного кодексу від 15 березня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zagorulya@minjust.gov.ua.

2. Висновок Міністерства юстиції України на проект Закону України «Про адміністративні послуги» від 16.03.2010 реєстр. № 6199 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb>.

3. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про адміністративні послуги» // Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 682-р // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 119.

ПРИНЦИП ОФІЦІЙНОСТІ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Столбовий Юрій Миколайович
ТОВ Біопром Україна, юристконсульт

Сьогодні можна вважати доконаним фактом, що судовий контроль за публічною адміністрацією є невід'ємним атрибутом правової держави Україна [1, 5]. В Україні таку функцію здійснює адміністративне судочинство, завданням якого є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ. Реалізація такого завдання здійснюється не в останню чергу завдяки принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі (принцип офіційності).

Кодексом адміністративного судочинства України встановлено, що суд вживає передбачені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів з власної ініціативи. Суд повинен запропонувати особам, які беруть участь у справі, подати докази або з власної ініціативи витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає (принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі) (ч.4, 5, ст.11).

Зазначений принцип реалізовується також нормами ст. 71 КАС України, відповідно до яких кожна сторона повинна довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, встановлених статтею 72 цього Кодексу. В адміністративних справах про протиправність рішень, дій чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача, якщо він заперечує проти адміністративного позову. Якщо особа, яка бере участь у справі, не може самотійно надати докази, то вона повинна зазначити причини, через які ці докази не можуть бути надані, та повідомити, де вони знаходяться чи можуть знаходитися. Суд сприяє в реалізації цього обов'язку і витребує необхідні докази. Про витребування доказів або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу. Ухвала суду про відмову у витребуванні доказів окремо не оскаржується. Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на рішення суду, прийняте за наслідками розгляду справи. Суб'єкт владних повноважень повинен подати суду всі наявні у нього документи та матеріали, які можуть бути використані як докази у справі. У разі невиконання цього обов'язку суд витребує названі документи та матеріали. Суд може збирати докази з власної ініціативи. Якщо особа, яка бере участь у справі, без поважних причин не надасть докази на пропозицію суду для підтвердження обставин, на які вона посилається, суд вирішує справу на основі наявних доказів.

Головною відмінністю адміністративного процесу від цивільного чи господарського є нібито незначне порушення принципу змагальності сторін. Хоча стаття 11 Кодексу адміністративного судочинства України визначає, що розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюється на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними доказів, стаття 71 визначає, що «... суд може збирати докази з власної ініціативи». Крім того, з проханням забезпечити певні докази може звернутися до суду сторона спору, зокрема позивач, у якого, значно менше можливостей для відстоювання своїх інтересів порівняно з чиновниками. Тому можна передбачити, що збирання доказів судом буде, передусім, задовольняти інтереси позивача. Суд не те що на стороні позивача, конкретної особи – це б порушувало принцип рівності. Але більшість доказів концентрується саме в органах влади. Отже, суд працюватиме насамперед в інтересах позивача. Однак якщо доказ, отриманий за ініціативою суду, буде свідчити не на користь громадянина, то суд усе одно повинен його враховувати [2].

Зазначимо, що суд не зобов'язаний підміняти собою осіб, шукаючи доказів суто за власною ініціативою. Він може надати допомогу щодо збирання доказів, на які посилається сторона, витребувати їх. Якщо суд запропонував стороні надати докази, що обґрунтовують її позицію по справі чи підтверджують обставини, на які посилається сторона, а вона ігнорує таку пропозицію суду, то суд вирішує справу на підставі тих матеріалів, що були надані по справі. Активна роль суду в жодному разі не повинна звужувати змагальність сторін.

Адміністративний суд має активно підтримувати перебіг провадження, досліджувати фактичні обставини справи в найбільш повному обсязі. Для цього суд повинен сприяти активній участі учасників провадження у дослідженні фактичних обставин справи та їх з'ясуванні. «Суд під

час розгляду справи не повинен бути стороннім спостерігачем. Закон зобов'язує суд створювати необхідні умови для всебічного, повного й об'єктивного дослідження справи, а також контролювати дії сторін, активно досліджувати представлені докази і виключати з розгляду ті з них, які є неприпустимими, залучати нові, забезпечувати неухильне додержання учасниками судового процесу всіх правил судочинства, встановлених законом» [3, 4]. Таким чином, адміністративний суд має повністю встановити обставини справи, щоб ухвалити справедливе й об'єктивне рішення [4, 35].

Теорія та практика адміністративного судочинства України знаходить принцип офіційного з'ясування усіх обставин справи у ряді норм Кодексу адміністративного судочинства України, на реалізацію яких суд: 1) визначає обставини, які необхідно встановити для вирішення спору, а також з'ясовує, якими доказами сторони можуть обґрунтувати свої доводи чи заперечення щодо цих обставин (п. п. 3, 4 ч. 4 ст. 111 КАС України); 2) пропонує особам, які беруть участь у конкретній справі, доповнити чи пояснити певні обставини справи, а також надати суду додаткові докази (ч. 5 ст. 11, ч. 1 ст. 114 КАС України); 3) за власною ініціативою повинен виявити і витребувати докази, яких, на думку суду, не вистачає (ч. ч. 4, 5 ст. 11, ч. 4 ст. 65, ч. 5 ст. 71, п. п. 1, ч. 2 ст. 110 КАС України); 4) також може визнати обов'язкову участь у судовому засіданні сторони (чи сторін) або третьої особи, якщо виникне необхідність заслухати її особисто (п. 2 ч. 2 ст. 110, ст. 120 КАС України); 5) може визнати за необхідне дослідити докази щодо обставин, які визнаються сторонами, якщо у нього може виникнути сумнів щодо достовірності цих обставин та добровільності їх визнання (ч. 3 ст. 72 КАС України); 6) під час допиту свідка у суді може задавати йому питання в будь-який час, а не лише після закінчення допиту його особами, які беруть участь у справі, як це здійснюється у цивільному судочинстві (ч. 8 ст. 141 КАС України) [5, 93].

Отже, суть принципу офіційності полягає у тому, що адміністративний суд може за власною ініціативою залучити до провадження, дослідити та встановити правдивість всіх важливих для прийняття ним рішень фактичних обставин справи. Принцип офіційності спрямований на порядок дослідження та оцінки фактичних обставин справи. Адміністративний суд має активно підтримувати перебіг провадження, досліджувати фактичні обставини справи в найбільш повному обсязі.

Список використаних джерел

1. Колпаков В.К. Теорія і практика адміністративного судочинства: Монографія / В.К. Колпаков, В.В. Гордєєв. – Чернівці, «Місто», 2011. – 384 с.
2. Вілен Веремко. Страховище для чиновника [Електронний ресурс] / Вілен Веремко. – Режим доступу : <http://www.kontrakty.com.ua>.
3. Бойко В. Ф. Проблеми правосуддя в Україні і шляхи їх вирішення / В. Ф. Бойко // Право України. – 2002. – № 3. – С. 3–7.
4. Гордєєв В.В. Офіційне з'ясування всіх обставин в адміністративній справі / В.В. Гордєєв // Вісник Вищого адміністративного суду України. – 2010. – № 4. – С. 30 – 36.
5. Настільна книга професійного судді при розгляді адміністративних справ. Науково-практичний посібник для судді / В.К. Колпаков, В.В. Гордєєв – Х. : Харків юридичний, 2011. – 480 с.

ПОДАТКОВА МІЛІЦІЯ ЯК ОРГАН КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ПОДАТКІВ

Сударенко Олена Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент, КНТЕУ

У складі органів державної податкової служби знаходяться відповідні спеціальні підрозділи по боротьбі з податковими правопорушеннями - податкова міліція. Основними завданнями податкової міліції є запобігання злочинам та іншим правопорушенням у сфері оподаткування, їх розкриття, розслідування та провадження у справах про адміністративні правопорушення; розшук платників, які ухиляються від сплати податків, інших платежів; запобігання корупції в органах ДПС та виявлення її фактів; забезпечення безпеки діяльності працівників органів ДПС, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних з виконанням службових обов'язків [1]. Податкова міліція є органом дізнання, а слідчі податкової міліції вважаються органами досудового слідства [2, пп.1-1 ч. 1 ст. 101, ст. 102]. Отже, податкова міліція виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Посадовим особам податкової міліції, згідно зі ст. 22 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» надано право проводити перевірки платників податків [3]. Проте, відповідно до п. 61.3 ст. 61 ПК України податкова міліція не може брати безпосередньої участі у проведенні перевірок, що здійснюються контролюючими органами, та проводити перевірки суб'єктів підприємницької діяльності з питань оподаткування. Працівникам податкової міліції також забороняється брати участь у проведенні планових та позапланових виїзних перевірок платників податків, що проводяться органами державної податкової служби, якщо такі перевірки не пов'язані з проведенням оперативно-розшукових справ або розслідуванням кримінальних справ, порушених стосовно таких платників податків (посадових осіб платників податків), що знаходяться в їх провадженні [4, п. 78.3 ст. 78]. Отже, з аналізу положень зазначених норм можна дійти висновку, що податкова міліція не позбавлена права брати участь у проведенні фактичної перевірки. Зазначений висновок підтверджується нормами п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність».

Виключно органи податкової міліції у межах наданих повноважень мають право, при виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності, пов'язаних з припиненням правопорушень у сфері податків: 1) проводити контрольну та оперативну закупівлю та постачання товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь; 2) порушувати в установленому законом порядку питання про проведення перевірок фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та осіб, які займаються підприємницькою діяльністю або іншими видами господарської діяльності індивідуально, та брати участь в їх проведенні [3, ст. 9; 4, пп. 78.1.11 ст. 78]; 3) ознайомлюватися та вивчати документи та дані, що характеризують діяльність юридичних осіб, за вимогою керівників підприємств, установ та організацій - виключно на території таких юридичних осіб, а з дозволу суду - витребувати документи та дані, що характеризують їх діяльність, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у підготовці або вчиненні злочину, джерело та розміри їх доходів, із залишенням копій таких документів та опису вилучених документів особам, в яких вони витребувані, та забезпеченням їх збереження і повернення у встановленому порядку [3, п.п. 2, 3, 4 ч. 1 та ч. 5 ст. 8]. При цьому виїмка оригіналів первинних фінансово-господарських та/або бухгалтерських документів проводиться виключно за вмотивованою постановою судді, яка виноситься з додержанням встановленого порядку [2, ч. 4 ст. 178, ч. 5 ст. 177].

Згідно з ч. 3 та ч. 4 ст. 97 КПК України, слідчі податкової міліції наділені правом перевіряти заяви і повідомлення про злочини *до порушення кримінальної справи*. Така перевірка заяв і повідомлень здійснюється в строк не більше 10 днів шляхом відібрання пояснень від окремих громадян чи посадових осіб або витребування необхідних документів, а також шляхом проведення оперативно-розшукової діяльності. Водночас, п.п. 1, 2, 4, ст. 9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачено інші строки, які можуть бути подовжені до 12 чи 18 місяців [3, ч. 2, 3 ст. 9-1]. Отже, в даному випадку має місце невідповідність у визначенні строків проведення оперативно-розшукової діяльності до порушення кримінальної справи, що може призвести до порушення прав осіб, щодо яких проводиться оперативно-розшукова діяльність. Принагідно слід зазначити, що керівник підприємства та інша уповноважена особа (бухгалтер), не мають можливості скористатися правами, передбаченими для обвинуваченого та підозрюваного, зокрема, щодо оскарження дій податкової міліції [2, ст. 43, 43-1]. Вважаємо, слід внести відповідні зміни до законодавства, чітко визначивши та погодивши зазначені строки.

У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа, про заведення якої виноситься Постанова, яка затверджується начальником оперативного підрозділу податкової міліції або його заступником. Без заведення такої справи заборонено проведення оперативно-розшукових заходів. На проведення оперативно-розшукових дій керівник відповідного оперативного підрозділу повинен видати Дозвіл [3, ч. 1, 3, 6 ст. 9]. У разі порушення кримінальної справи слідчий податкової міліції зобов'язаний вручити копію відповідної постанови особі, щодо якої порушено справу, та потерпілому негайно.

Враховуючи повноваження податкової міліції, ми приєднуємось до думок вчених щодо доцільності включення податкової міліції до складу органів внутрішніх справ [5, с. 121].

Список використаних джерел

1. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 04.12.1990 р. № 509-ХІІ. - Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. № 1001-05. - Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ // Відом. Верховної Ради України. - 1992. - № 22. - ст. 303.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Голос України. - 2010.- № 229-230.
5. Пришва Н.Ю. Податкове право: навч. посіб. / Н.Ю. Пришва. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 368 с.

ДЕЯКІ ЗМІНИ У ФУНКЦІЯХ БТІ

Удовенко Євгеній Ігорович
ФСП, НТУУ «КПІ»

Згідно постанові Кабінету Міністрів України, з 1 січня 2012 року вступили в силу нові правила реєстрації нерухомості. Замість БТІ реєструвати право власності, видавати довідки і завіряти угоди буде Укрдержреєстр – нова структура при Міністерстві юстиції України. Причому розмовляти з чиновниками прийдеться набагато рідше – наприклад, звірка квартири з її техпаспортом тепер уже не обов'язкова при перепродажі. Експерти говорять, що з однієї сторони, це зможе зменшити корупцію цій сфері і облегшити людям життя, які місяцями шукають дорогу в БТІ. З іншої сторони, ріелтори переживають, що знизиться контроль за угодами, а це в свою чергу означає, що можливі афери.

Я хочу провести порівняння, що ж змінилося після 1 січня 2012 року. Раніше без багаторазового відвідування БТІ не здійснювалася ніяка угода з нерухомістю. Наприклад, якщо людина бажає продати квартиру, вона повинна:

1. Раніше. Звернутися в БТІ, щоб отримати виписку із Реєстру прав власності.

Зараз. Із заявою і правоустановчим документом потрібно з'явитися не в БТІ, а в Укрдержреєстр, якому передаються ці функції.

2. Раніше. Виписку можна отримати тільки після того, як буде проведена інвентаризація. До 1 січня – це обов'язковий пункт. Її також роблять працівники БТІ (перевіряють, чи відповідає стан квартири(чи іншої нерухомості) техпаспорту – тобто, чи було перепланування, чи змінювали систему вентиляції і т.д.).

Зараз. Функції БТІ обмежуються тільки інвентаризацією об'єктів нерухомості, і воно стає необов'язковою при перепродажі чи купівлі на вторинному ринку. Обов'язковою залишається тільки первинна інвентаризація – при введенні нового об'єкта в експлуатацію.

3. Раніше. Із цими документами людина йде до нотаріуса, який оформлює договір.

Зараз. Так само потрібно заключати договір у нотаріуса.

4. Раніше. Після оформлення договору у БТІ реєструється право власності на нерухомість.

Зараз. Реєстрація також проходить в Укрдержреєстрі, який працює по принципу єдиного вікна (один раз заніс всі документи – і через встановлений час забрав).

5. Раніше. Ціна питання. Для квартири – від 235грн (120грн – виклик спеціаліста, 72,25грн – ціна бланку, 43грн – робота спеціалістів БТІ). Для приватного дому з різними будівлями у дворі – від 500-600грн. Термін виконання – до 1 місяця.

Зараз. Для проходження цієї процедури право установчі документи подаються відразу Укрдержреєстр. Державне мито – 119грн. Термін виконання – до 2 тижнів.

Експерти також вважають, що з появою цих змін можливі спроби легалізувати абсолютну недопустиму і небезпечну, або ж аферисти зможуть подати по документам одне, а насправді буде зовсім інше. Так що обов'язково новий документ потрібно буде допрацьовувати.

Але все одно, як висновок, можна зауважити, що після нововведень споживачам стало легше продавати, дарити, робити перепланування нерухомості, оскільки зменшиться хабарництво і строки цієї процедури скоротяться до двох тижнів.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів «Про встановлення порядку держреєстрації прав на нерухомість»

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Чермяніна Анна Андріївна

Студентка 5-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Голосніченко Д.І.,

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ».

Для визначення критеріїв якості адміністративних послуг потрібно спочатку визначити поняття «адміністративні послуги».

Багато науковців та дослідників визначають це поняття по різному. Так, наприклад, Тимошук В.П дає таке визначення – «адміністративні послуги - це публічно-владна діяльність адміністративного органу спрямована на забезпечення умов для реалізації прав фізичної або юридичної особи, яка здійснюється за заявою цієї особи». [1, с. 7]

Адміністративні послуги дуже важливий елемент у відносинах між адміністративними органами і фізичними та юридичними особами. Ми стикаємося з цим явищем майже щодня, тому дуже важливо щоб адміністративні послуги надавалися якісно і своєчасно. Щоб досягти цього відносини адміністративних органів і приватних осіб повинні будуватися на таких принципах: верховенство права; законність; пропорційність; відповідальність; відкритість; процедурна справедливість; підконтрольність.

Наразі адміністративна процедура регулюється лише підзаконними актами і немає спеціального акта, який би регулював виключно це питання. Нажаль, проект Адміністративно-процедурного кодексу України, [2] який мав би урегулювати процедурні відносини між фізичними і юридичними особами та адміністративними органами, так і лишився не прийнятим. Це велике упущення, яке потрібно якнайшвидше виправляти.

Тепер розглянемо власне оцінку якості адміністративних послуг.

Оцінка якості адміністративних послуг необхідна для перевірки діяльності адміністративних органів, наскільки якісно і швидко вони виконують свої обов'язки. Для такої оцінки застосовується ряд критеріїв, таких як: доступність; результативність; зручність; професійність; своєчасність; відкритість; повага до людини. [3, с. 25]

Доступність означає, що кожна особа повинна мати доступ до: інформації про адміністративний орган; територіального розташування органу; бланків і інших формулярів.

Результативність – споживач повинен отримати саме той результат, на який він сподівається або отримати відмову в наданні послуги в обґрунтованій формі.

Зручність – споживач може сам обирати, яким способом йому звертатися за адміністративною послугою. Наприклад: пошта або електронна пошта. Графік прийому адміністративним органом фізичних і юридичних осіб повинен бути якомога зручнішим для відвідувачів.

Професійність передбачає, що в кожному адміністративному органі повинні працювати висококваліфіковані спеціалісти з досвідом роботи і навичками роботи з клієнтами.

Своєчасність – послуги повинні надаватись швидко, вчасно і в чітко визначені часові рамки. Беручи до уваги особливості деяких послуг, вони можуть надаватись також швидше ніж це встановлено нормативними документами.

Відкритість передбачає безперешкодний доступ всіх бажаючих до інформації, розміщеної на веб-сайтах, стендах і в друкованих виданнях.

Повага до особи – кожен хто звертається за тою чи іншою послугою – перш за все особистість. Працівники адміністративного органу повинні з повагою відноситися до отримувачів послуг, надавати консультації, всіляко намагатися допомогти якщо це необхідно.

Вищезгадані критерії відібрані, враховуючи думку фізичних і юридичних осіб щодо роботи адміністративних органів. Звичайно, ще є над чим працювати, робота державних органів з надання адміністративних послуг потребує вдосконалення. Призначення оцінки якості адміністративних послуг – це підвищення якості цих послуг. Реалізація покращення якості послуг має відбуватися у відповідності і за допомогою спеціальних нормативно-

правових актів, зокрема необхідно прийняти Адміністративно-процедурний кодекс України, який має стати головним НПА в цьому питанні.

Крім цього, результативним буде проведення моніторингу або опитування споживачів щодо якості надання адміністративних послуг. За допомогою такого опитування буде визначено недоліки і прогалини в діяльності адміністративних органів та буде чітко видно, що треба вдосконалювати, виправляти, а чого взагалі треба позбутися.

Список використаних джерел

1. Оцінка якості адміністративних послуг//Тимошук В.П., Кірмач А.В. - К.: Факт, 2005. - 88 с.
2. Проект Адміністративно-процедурного кодексу України № 2789 від 18.07.2008
3. Концепція реформування публічної адміністрації в Україні.

СЕКЦІЯ № 4. ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Науковий керівник: Кузнєцова Л. О., к.ю.н., доцент

СТАН ЗАКОНОДАВЧИХ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ ІЗ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

Мирвода Клим Григорович

*Аспірант, викладач кафедри політології, соціології та соціальної роботи
ФСП НТУУ «КПІ»*

Всі особи з розумовою відсталістю є громадянами України, отже мають всю повноту соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами.

В Україні права людей з розумовою відсталістю регулюють:

- Конституція України;
- Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»;
- Закон України «Про психіатричну допомогу»;
- Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»;
- Закон України «Про соціальні послуги».

Частині із загальної кількості осіб із розумовою відсталістю (які мають тяжчі форми цього стану, ніж легка) надається статус інвалідів. Відповідно до законодавчих актів держава взяла на себе конкретні зобов'язання створювати для інвалідів правові, політичні, соціально-побутові і соціально-психологічні умови для задоволення їхніх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посильній трудовій та грошовій діяльності. Однак, згідно із законодавством держава теж зобов'язалася забезпечувати права і свободи тих людей із розумовою відсталістю, які не мають статусу інваліда, адже й вони є громадянами. До речі, як зазначають фахівці всі такі люди потребують соціальної підтримки і допомоги незалежно від рівня вираженості їхнього психічного стану, адже адаптація до життя осіб навіть із найлегшою розумовою відсталістю теж порушена. Звісно, чим тяжчий стан, тим більший обсяг допомоги потребується. Допомоги потребують і сім'ї, які доглядають за такими дітьми чи дорослими людьми. Добре, що в нашій державі існують і діють певні механізми суспільної допомоги таким людям: законодавчі, фінансові (державні пенсії і виплати), інституційні (державні заклади проживання і догляду). Але на даний час вони є досить обмеженими, недосконалими та підтримують деякі небажані тенденції. Перш за все, не всім особам із розумовою відсталістю надається статус інвалідів, отже частині їм відмовлено у суспільній допомозі. Підзаконні нормативно-правові акти часто суперечать законам, які визначають державну допомогу таким людям, або просто не містять механізмів виконання задекларованих державою зобов'язань. Складається враження, що такі законодавчі механізми підтримують небажані моменти: сприяння переведення всіх дітей і дорослих із розумовою відсталістю (незалежно від їх здібностей та поведінки) у великі спеціалізовані закриті інтернатні заклади, відмова у наданні відповідної освіти дітям із тяжкою та глибокою розумовою відсталістю та інші тенденції, які визнані небажаними для осіб із розумовою відсталістю спеціалістами та у міжнародних документах. Державні пенсії і виплати по догляду у сім'ї є меншими, ніж два прожиткові мінімуми, а такі сім'ї є часто неповними (мати і дитина). Державні інтернатні заклади, де можуть проживати такі індивіди, по своєму

устрою сприяють соціальній ізоляції та розвитку синдрому госпіталізму. Також за даними соціологічного дослідження у таких закладах часто порушуються багато прав осіб із розумовою відсталістю та існують неналежні умови для життя (трапляються і досить тяжкі порушення і зловживання). Отже соціальні умови життя осіб із розумовою відсталістю в Україні на даний час є незадовільними і часто тяжкими, особливо якщо такі індивіди проживають не зі своїми батьками, а потрапили в інтернатні заклади. Причинами цього є недоліки законодавства та механізмів реалізації задекларованого захисту прав та забезпечення умов життя людей із розумовою відсталістю. Це свідчить про необхідність постійного моніторингу проблеми та створення адекватних правових механізмів системи соціального захисту цієї категорії населення.

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Венгуренко Олена Валеріївна

Студентка 4-го курсу факультету історії та права КДПУ ім. В.Винниченка

Науковий керівник:

Юрах В.М.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри правознавства факультету історії та права КДПУ ім. В.Винниченка.

В умовах демократизації Української держави реформування трудового законодавства є тією об'єктивною необхідністю, з приводу якої виникає чимало дискусій. Державні діячі та відомі правники вносять свої пропозиції щодо можливих шляхів здійснення реформи у трудовому законодавстві, але все ж ситуація залишається незмінною і відносини праці до цього часу урегульовані Кодексом законів про працю України від 10 грудня 1971 року [1]. Саме тому обрана тема є надзвичайно актуальною сьогодні.

Нині чинне трудове законодавство склалося в період існування жорсткого правового регулювання трудових відносин, коли державна власність була їх економічним базисом. У зв'язку з цим вважаємо, що трудове законодавство є досить застарілим, незбалансованим, таким, що містить прогалини, та не придатним регулювати відносини праці в умовах ринкової економіки. Хотілося б відмітити, що в часи незалежності України трудове законодавство постійно перебувало в процесі оновлення та адаптації до міжнародних стандартів. Це і пряме застосування міжнародних актів після ратифікації, і внесення міжнародних норм до тексту законів, і реалізація положень ратифікованих чи не ратифікованих актів засобами національного законодавства [3, с.648]. Важливим підтвердженням цього є близько 600 поправок за останні 20 років [2, с.3]. Але цього не достатньо. Єдиним та правильним вирішенням наявних проблем є не модифікація норм та принципів радянського трудового законодавства, яка може відбуватись шляхом включення в національне законодавство норм міжнародного права без змін (позитивна рецепція) або ж виключенням норм, що не відповідають міжнародним стандартам (негативна рецепція), а створення нового законодавства, яке б відповідало вимогам сучасності [3, с.646].

Першочерговим кроком в даному випадку є прийняття нового Трудового кодексу України, норми якого б відповідали сучасним ідеологічним, соціальним, економічним, культурним процесам, систематизували норми трудового права України та міжнародного трудового права, врегулювали існуючі прогалини у законодавстві та деталізували повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування [4].

Хотілося б наголосити на тому, що сьогодні Проект такого кодексу уже існує і на даному етапі проходить всі необхідні стадії законотворення. З цього приводу віце-прем'єр-міністр Сергій Тігіпко запевняє, що Трудовий кодекс «буде реально захищати найманих працівників, відповідати інтересам роботодавців та інвесторів», а «реформа трудового законодавства створить у цій сфері прозорі і ліберальні регулятори відносин між інвесторами та найманими працівниками» [2, с.4]. Хоча Трудовий кодекс ще не прийнято, але з приводу його проекту висловлюється думка щодо його недосконалості. Проаналізувавши Проект Трудового кодексу, можна вказати на такі його вади, як збільшення можливостей зловживання правом у зв'язку з розширенням прав роботодавця, відсутність забезпечення реальних гарантій соціального захисту найманих працівників, створення нерівних умов праці для працівників малих та великих підприємств, неможливість здійснення ефективного контролю за дотриманням законодавства у сфері трудових відносин [2, с.10].

Попри недоліки Проект Трудового кодексу все ж містить і прогресивні норми, згідно з якими: 1) працівнику надається можливість оскаржити результати співбесіди в суді, якщо є підстави вважати рішення роботодавця необ'єктивним; 2) збільшено перелік підстав для звільнення або притягнення до відповідальності працівників у разі порушення ними трудових обов'язків; 3) надається можливість для роботодавця, за погодженням з працівником, встановлювати трудовий розпорядок відповідно до особливостей господарської діяльності; 4) значно посилюється відповідальність за порушення трудового законодавства роботодавцем, ухилення від легалізації трудових відносин з працівником; 5) запроваджується механізм визначення мінімального розміру погодинної оплати праці з чітким обліком відпрацьованого та відповідно оплаченого часу; 6) збільшується обсяг повноважень професійних спілок, гарантується їх незалежність від роботодавця тощо [2, с.8].

Отже, можна констатувати, що чинне трудове законодавство має безліч проблем, основною з яких є його застарілість. Лише їх вирішення забезпечить максимальну реалізацію трудового потенціалу країни, стане запорукою створення гідних умов для працівників і роботодавців, малого та середнього бізнесу тощо.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року, зі змінами і доповненнями // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.zakon.rada.gov.ua>>
2. Кіщенко С. Реформа трудового законодавства // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.icps.com.ua>>
3. Мельник К.В. До питання адаптації трудового законодавства до міжнародних норм / К.В. Мельник // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 645-651 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11mkvdmn.pdf>>
4. Пилипенко П. Реформування трудового законодавства України // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.yur-gazeta.com>>

ДО ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Желясков Євгеній

Студент 5-го курсу юридичного факультету НУБіП України

Науковий керівник:

Новак Т.С.,

асистент кафедри аграрного, земельного та екологічного права

ім. академіка В.З. Янчука

Реформування сучасної пенсійної системи було розпочато на початку січня 2004 року.

Пенсійна система України - це сукупність створених правових, економічних та організаційних інститутів і норм, мета якої виражається у забезпеченні громадян України матеріальним забезпеченням після досягнення ними пенсійного віку або в інших випадках передбачених законом.

Після набрання чинності Законів України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV [1] і «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV [2], у 2004 р. було запущено механізм котрий перетворював однорівневу систему(солідарну) у трьохрівневу, яка є сучасною та є відповіддю на демографічну негативну тенденцію, що останнім часом спостерігається в українському суспільстві.

Перший рівень — це солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, в якій діють принципи «взаємодопомоги». Тобто працедавець перераховує частину заробітної плати працівника у фонд. Звідти ці кошти одразу йдуть на пенсії пенсіонерам.[1]

Другий рівень — накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Розраховується, що вона буде запроваджена у 2012 році. Суть її полягає у відрахуванні до семи відсотків заробітної плати працівника у спеціальний фонд. Там методом накопичення(постійних відрахувань із зарплати) та інвестицій (в українські проекти) ці кошти будуть збільшуватися, тим самим збільшувати майбутні пенсії громадян.

Третій рівень — система недержавного пенсійного забезпечення. Суть її керування коштами не державою(як у накопичувальній системі загальнообов'язкового пенсійного страхування, а приватними юридичними фірмами, котрі на свій розсуд будуть здійснювати відповідну діяльність). Цей рівень, на відміну від двох попередніх, є добровільним.

У 2011 році КМУ було видано постанову про підготовку до перепису населення[3], за результатом якого було виявлено, що загальна кількість пенсіонерів, яка підпадає під дію цих актів, становить 13,7 млн осіб.

На жаль, не дивлячись на досить прогресивну модель нової пенсійної реформи, на сьогоднішній день головною проблемою є її реалізація.

Розпочати заплановані зміни у пенсійній системі з дефіциту пенсійного фонду є значно складніше. Це є логічним результатом бездіяльності влади протягом цілих десятиліть. Роками ця система не змінювалася, доповнюючись лише дріб'язковими нормативно-правовими актами, які тільки згладжували кути квадрата, не розуміючи, що нам потрібна піраміда, тобто зовсім інша фігура, інша система. І прикро, що можна було провести зміни значно раніше, безболісно, майже непомітно для суспільства, без потрясінь та стресів. Але невирішені минулі питання лягають на плечі сучасників.

Як вже говорилося вище, запустити багаторівневу систему неможливо через дефіцит пенсійного фонду у розмірі 31 млрд грн.(дані на 2011 рік).

Як один із напрямів подолання такої складної ситуації пропонується компенсацію недостач за рахунок головного бюджету України, проте нам вбачається це відвертим латанням дірок. Значно ефективніше було б, на наш погляд, розпочинати роботу другої гілки вже тепер. Розпочати це безболісно для населення за стандартними схемами (віднімання від вже існуючих заробітних плат 2,3,4,5%..) - неможливо. Відбудеться зменшення розміру заробітної плати, яку працівники будуть отримувати після всіх відрахувань. До того ж ця ідея не знайде значної підтримки серед населення.

Значно ліпшою ідеєю вбачається збільшення працівникам заробітної плати. Це, в свою чергу, призведе до автоматичного збільшення додаткових надходжень до пенсійного фонду в якості відрахувань з більшого розміру заробітної плати. При цьому для працівника відсоток відрахувань залишиться без змін, а система почне роботу.

Пропонується розпочати зміни із держпрацівників. Адже їх фінансовий стан залежить напряду від держави. Пропонується навіть, в якості опрацювання системи, розпочати не з усіх бюджетників одночасно, а із певних професій, наприклад з працівників ЖКГ(їх відносно не так багато як працівників освіти, міліції - проте достатньо для відпрацювання схеми).

Кошти із накопичувального фонду перетворяться у прямі інвестиції у вітчизняну економіку (що, до слова, є хорошим стимулом для розвитку економіки в інших країнах) Звичайно, на швидкий результат розраховувати не варто. Інвестування вже «завтра» дасть свої плоди «післязавтра». На якомусь етапі ці надходження, можливо, допоможуть компенсувати дефіцит шляхом вливання надмірних коштів у пенсійний фонд.

Авжеж збільшення зарплат відбуватиметься по мірі можливості бюджету, що, в свою чергу, залежить від надходжень коштів до нього за рахунок бізнесу та реформ, проте це вже інше питання.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003 - № 49-51 –ст.376
2. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003 - № 47-48 – ст.372
3. Про заходи щодо підготовки і проведення Всеукраїнського перепису населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2011 р. №1205 [Електронний ресурс]: офіційни сайт Кабінету міністрів України / <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/cardnpd>

ПРАКТИКА ВИРІШЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ТРУДОВИХ СПОРІВ В ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВАХ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

Колосов Ілля Вадимович

юрист юридичної компанії «Правовий статус»

Сучасні потреби у захисті прав людини потребують детального вивчення та імплементації процесуального інструментарію у традицію нормо-творчості вітчизняного права, яке у трудових спорах спирається на правову базу цивільного процесу. Тому актуальність розглядуваного питання пов'язана з проблематикою автономізації та диференціації трудових та цивільних процесуальних правовідносин. Одним з основних методів новелізації права є компаративістичний. На даний час на необхідність застосування,

зокрема, європейського досвіду вирішення індивідуальних трудових спорів, вказують такі автори, як М.М. та М. М. Микієвичі, С.В. Шевчук [5; 7; 8] та інші.

За Кисельовим Й.Я. та Мацко А.С. [3], на Заході загальноприйнятим є розподіл трудових спорів за суб'єктивним складом та предметом спору на чотири головних види: колективні та індивідуальні, конфлікти інтересів (економічні) та конфлікти права (юридичні).

Б.С. Беззуб, Л.В. Голяк, О.М. Кісілевич [3] зазначають про те, що способи вирішення трудових конфліктів менш диференційовані, ніж їх види. Таких способів тільки два: розгляд спору у судових і адміністративних органах і третейський розгляд.

Різновидом методів вирішення індивідуальних трудових спорів у зарубіжних країнах є судові та адміністративні процедури. У юридичній літературі він має назву " спеціалізована трудова юстиція ". В усіх країнах Заходу для розгляду і вирішення юридичних (індивідуальних та колективних) трудових спорів використовуються суди, а іноді, як це робиться у США, адміністративні органи.

У європейських країнах такі спори розглядаються або в звичайних цивільних судах (наприклад, в Італії та Нідерландах), або, у більшості країн, - у спеціалізованих судах з трудових спорів (ФРН, Англія, Франція) [3;6]. Ці суди виконують важливі функції у процедурі застосування трудового права, його тлумаченні, задоволенні законних вимог учасників трудових відносин, сприяють їх примиренню на основі компромісів, попередженню трудових конфліктів і виступають у ролі фактора, який підтримує соціальну стабільність.

Доступ до трудових судів в країнах Європи для працівників є ширшим, ніж у звичайних судах: процедура розгляду спорів швидша і дешевша, відсутні деякі формальності, які спостерігаються у цивільному процесі, суди виявляють більшу ініціативу у веденні судового процесу та залученні доказів. Існують відмінності і у покладенні тягаря доведення (який, здебільшого лежить на власникові), а також у способах доказування [3].

На думку А.С. Мацко та Й.Я. Кисельова, створення трудових судів, активний розвиток трудової юстиції – логічне завершення визнання автономії трудового права. Специфічні риси трудового права диктують необхідність формування процесуальних форм і процесуального права загалом [3].

Підводячи підсумок сказаному, можна зазначити, що названі тенденції на сьогоднішній день, на жаль, не мають поширення в Україні, а тому в нашій державі захист трудових прав працівників у індивідуальних трудових спорах характеризується тяганиною розгляду справ та невисоким рівнем (через недостатній досвід та величезну завантаженість) професіоналізму суддів, що призводить до помилок при розгляді даних спорів та зниженням рівня якості судочинства.

Не існує в Україні і спеціальних процесуальних форм розгляду індивідуальних трудових спорів (які, на думку О. Заржицького [4], найбільш відповідають специфіці трудових правовідносин), немає навіть проекту трудового процесуального кодексу. Процес розгляду індивідуальних трудових спорів в Україні є надто затягнутим, формалізованим, обтяженим співіснуванням правових конструкцій існуючого трудового законодавства (глави XV КЗпП України) та ЦПК України [1; 2], що негативно позначається на рівні захисту трудових прав працівників у суді. Тому, на нашу думку, застосування європейського досвіду у побудові системи розгляду індивідуальних трудових спорів є більш доцільним, однак таке застосування має бути поступовим, обережним і супроводжуватися проведенням

великої масово-роз'яснювальної роботи серед трудових колективів, спілок підприємців на державному рівні.

Список використаних джерел

1. Кодекс Законів про працю України від 10.12. 1971 року № 322 – VIII зі змінами та доповненнями. – електронний доступ: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618 – IV зі змінами та доповненнями. - електронний доступ: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Порівняльне трудове право: Навч. посіб. / Б.С. Беззуб, Л.В. Голяк, О.М. Кісілевич та ін. – Київ: МАУП, 2005. – С. 79 – 114.
4. Заржицький О. Про трудові процесуальні правовідносини // Право України. – 2008. - № 3. – С. 65 – 68.
5. Микієвич М.М., Микієвич М.М. Деякі аспекти впровадження європейських стандартів у процесі реформування судової системи України // Вісник Верховного Суду України. – 2008. - № 9 (97). – С. 11 - 16.
6. Порівняльне правознавство: Курс лекцій / Л.В. Голяк, А.С. Мацко, О.В. Тюріна. – Київ: МАУП, 2004. – С. 18 – 64.
7. Шевчук С. Свобода вираження. – Київ: IREX U – Media, 2005.– С. 20-62
8. Шевчук С.В. Нормативність актів судової влади: від право положення до правової позиції // Вісник Верховного Суду України. – 2008. - № 9 (97). – С. 23 – 28.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИСУ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

Кульбака Катерина Миколаївна

*Національний університет ДПС України
факультет податкової міліції, III курс*

Науковий керівник:

Потомська Н. А.,

*к. ю. н., заступник завідувача кафедри
кримінального права, процесу та криміналістики.*

Основні поняття: права людини, трудове право особи, самозахист, форми захисту, правоздатність, юрисдикційна форма захисту, не юрисдикційна форма захисту.

На сьогоднішній день проблема забезпечення прав людини набула глобального значення. В умовах становлення демократичної, соціальної, правової держави, соціально - орієнтованої ринкової економіки проблема забезпечення поваги і додержання прав людини набула глобальних масштабів і на національному рівні, в тому числі в основній сфері життєдіяльності людини, без якої неможливе існування людства – сфері праці [1, 254].

У трудовому праві під захистом прав та законних інтересів працівників розуміють сукупність матеріально-правових заходів, організаційних і процесуальних способів припинення і попередження порушень трудового законодавства, відновлення порушених трудових прав громадян і відшкодування завданої внаслідок цього шкоди. Захист передбачає як діяльність державних і уповноважених державою органів. В свою чергу, захист передбачає також діяльність самих суб'єктів правовідносин по усуненню перешкод, а також відновленню порушених трудових прав працівників.

Правовий захист трудових прав та законних інтересів працівників включає в себе сукупність елементів, які використовуються для забезпечення даних прав. Основними з них є наступні елементи: по-перше, потрібні певні передумови для здійснення правового захисту працівників; по-друге, захист здійснюється в передбаченому законом порядку, тобто в

певній формі, встановленій законодавством країни; по-третє, захист здійснюється за допомогою власних засобів і способів, які передбачені нормами трудового права [2, 189].

Провівши аналіз чинного цивільного і трудового законодавства, вчений Прокопенко В. І. свідчить, що в матеріально-правовому аспекті право на захист включає в себе наступні елементи:

- можливість особи, права якої порушені, звернутися до компетентного органу (державної чи іншої установи) з вимогою про захист свого порушеного трудового права.
- можливість особи, право якої порушене, використати не заборонені законом засоби примусу на порушника, у тому числі і за допомогою самозахисту.

Зробивши висновок цих елементів правового захисту, вказані можливості пов'язані з характером порушеного права [2, с. 98]. Тому в багатьох випадках ці правомочності визначаються законодавством. Так, вирішення колективного трудового спору можливе лише шляхом здійснення примирних процедур між сторонами трудового спору. Однак необхідно додати, що право на захист передбачає наявність у працівника відповідного права, а також наявність факту його порушення.

Право на захист трудових прав у процесуальному аспекті передбачає можливість особи звернутися за захистом порушених прав до уповноваженого органу або можливість самостійно вчиняти дії по захисту порушеного права, тобто самозахист. Це право передбачає обов'язок відповідного органу застосувати передбачені законом способи поновлення порушеного права особи, яка звернулася зі зверненням. Право на звернення до відповідних органів передбачає наявність у працівника процесуальної правосуб'єктності.

Захист трудових прав та законних інтересів здійснюється в передбаченому законом порядку. А це означає, що він здійснюється у певних визначених законом формах [2, 269]. Під *формою захисту* розуміють комплекс внутрішньо узгоджених і врегульованих законом мір та законних меж по захисту трудових прав та законних інтересів. Статистика тенденцій розвитку трудового законодавства свідчить про розширення форм захисту трудових прав та законних інтересів. Розрізняють форми захисту: юрисдикційну та не юрисдикційну.

Під *юрисдикційною формою захисту* розуміють діяльність уповноважених державою органів по захисту порушених або оспорюваних суб'єктивних прав. У межах юрисдикційної форми розрізняють загальний і спеціальний порядок захисту трудових прав та охоронюваних законом інтересів

Під *не юрисдикційною формою захисту* розуміють форму, яка охоплює собою дії працівників по захисту порушених суб'єктивних прав, які здійснюються ними самостійно без звернення до державних або інших компетентних органів. Не юрисдикційні форми захисту трудових прав та законних інтересів працівників передбачені трудовим законодавством, за яким до них належать: а) примирно-третейські процедури, які застосовуються при вирішенні колективних трудових спорів; б) самозахист; в) громадський захист, який здійснюють виборні профспілкові органи. [3, с. 37].

Отже, підвівши підсумки можна сказати, що захист трудових прав людини у сфері праці здійснюється у різноманітних формах, які можна об'єднати у дві групи: юрисдикційну і не юрисдикційну. Основна відмінність між ними полягає саме у засобах захисту. Захист трудових прав працівників у юрисдикційній формі здійснюється засобом офіційного звернення до різних державних органів, із властивим кожному з них певним процесуальним порядком діяльності та у межах їх компетенції щодо правозахисту. У той час, захист цих прав у не юрисдикційній формі протікає в рамках матеріального правовідношення і

здійснюються засобом, який виключає звернення до державних органів, тобто реалізується самим працівником без звернень до компетентних органів.

Список використаних джерел:

1. Карпенко Д.О. Трудове право України: Курс лекцій / Карпенко Д.О. – К.: МАУП, 1999, - 504 с.
2. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник / (у 2-х томах.; Т.1.) / за заг. ред. Я.М.Шевченко. – К., «Ін-Юре», 2003. – 520 с.
3. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник / Прокопенко В.І. – Х.: Фірма «Консум», 1998, - 426 с.
4. Осуществление и защита гражданских прав / Грибанов В.П. – М.: Статут, 2000. 411 с.

НАКОПИЧУВАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ

Лугіна Олена Миколаївна

Студентка 4-ого курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Останнім часом в пенсійних системах розвинених країн виникла стійка тенденція до збільшення та закріплення тісного зв'язку між розмірами пенсій і фактично сплаченими страховими внесками. Такий підхід підсилює не тільки страховий характер пенсійної системи, але й створює механізм, що мотивує застрахованих осіб до участі у фінансуванні системи, а також знижує можливість та мотивацію уникнення сплати страхових внесків. Саме тому одним із найголовніших аспектів пенсійної реформи є забезпечення функціонування другого рівня пенсійної системи – системи загальнообов'язкового накопичувального пенсійного страхування. Цей рівень буде існувати паралельно з солідарною системою. Солідарна та накопичувальна система підвладні впливу ризиків: перша – не стійка до демографічних коливань, а друга - до інфляційних і навпаки. Таке поєднання має забезпечити фінансову стабільність пенсійної системи та закріпити соціальні гарантії. В накопичувальну систему будуть спрямовуватись обов'язкові страхові внески працюючих українців (крім коштів на виплати пенсій – ці відрахування залишаться не змінними) і обліковуватимуться на індивідуальних накопичувальних пенсійних рахунках громадян, яку сплачують такі внески (такі відрахування плануються у розмірі від 2 процентів з поступовим підвищенням до 7 процентів від заробітної плати). Кошти Накопичувального Фонду будуть інвестуватись в економіку країни з метою отримання доходу. Таким чином, держава отримає не тільки більш стабільну пенсійну систему, але й значний грошовий ресурс. Після виходу на пенсію кошти індивідуального рахунку будуть щомісяця сплачуватись пенсіонеру. Тобто громадянин буде отримувати дві пенсії : із солідарної системи та із накопичувальної. Слід зазначити, що ця реформа не торкнеться теперішніх пенсіонерів. Вона буде стосуватись тих працюючих громадян, яким на момент запровадження реформи буде менше 35 років. Реалізація цієї реформи планується після досягнення бездефіцитного бюджету Пенсійного фонду. Зважаючи на дефіцит цього річного бюджету Пенсійного фонду, впровадження Загальнообов'язкової накопичувальної системи відкладено до 2013 року. Невизначеність цієї дати є негативним моментом. Чим раніше запрацює другий рівень пенсійної системи, тим швидше перед молодими громадянами відкриється можливість забезпечити собі гідний рівень пенсій. Зважаючи на міжнародний досвід, проблеми з економікою країни повинні не тільки не заважати впровадженню накопичувальної системи, а й стати поштовхом для найшвидшої її реалізації. Наприклад, в Чилі в 1981 році саме проблеми з економікою стали стимулом запровадження обов'язкової накопичувальної пенсійної системи.

Також метою впровадження Загальнообов'язкової накопичувальної системи є подолання такого негативного явища, як «зарплата в конверті». Майже половина української економіки залишається в податковій тіні. Більшість роботодавців ухиляються від сплати податків і соціальних внесків, а працівники погоджуються отримувати частину зарплати нелегально. Держава повинна зламати хибне уявлення про те, що не має зв'язку між офіційною зарплатою та пенсією. Працююче населення повинно зрозуміти, що нелегальна зарплатня позбавляє їх можливості отримувати гідну пенсію в майбутньому. При запровадженні другого рівня пенсійної системи встановиться чіткий зв'язок між працею та пенсією : хто більше працював, той і отримуватиме більшу пенсію. Це стане додатковим стимулом громадян до праці. Також держава гарантує, що не буде пенсій, нижчих за прожитковий мінімум. Взаємодія першого і другого рівнів пенсійних систем буде такою: солідарна система буде враховувати інтереси малозабезпечених громадян, а накопичувальна – більш заможних.

Звісно, запровадження такої абсолютно нової для нашої держави системи соціального захисту має недоліки, які потрібно допрацювати. Значним мінусом для уряду є те, що він не контролює процес повністю тому, що кінцевий результат є невідомим, доки працівник не вийде на пенсію. Якщо ближче до виходу громадянина на пенсію результат інвестування буде незадовільним та/або постачальники послуг відрахують занадто велику суму на адміністративні витрати, то уряд буде зобов'язаний компенсувати розмір пенсійної виплати доплатою до встановленого на той час розміру мінімальної пенсії, відповідно до діючого законодавства. Безперечним мінусом для громадян, залучених до Накопичувальної пенсійної системи, є те, що вони не матимуть змоги впливати на інвестування активів і, як наслідок, на свій інвестиційний дохід, а також на розмір адміністративних витрат. Також учасники все одно не зможуть повною мірою планувати свою пенсію, оскільки не існує гарантій розміру майбутніх виплат, а те, скільки учасник буде одержувати, залежатиме від суми накопиченої на індивідуальному рахунку, а також від розміру інвестиційного доходу, який можна буде визначити ближче до дати виходу на пенсію.

Ніщо нове не може запрацювати одразу злагоджено і без перебоїв. Якщо уряд врахує досвід зарубіжних країн та прикладе максимум зусиль для «безболісного» впровадження нової пенсійної реформи, то через роки ми отримаємо не тільки більш досконалу та соціально справедливую систему соціального захисту населення, а й здоровішу економіку держави в цілому. Зрозуміло, що пенсійна реформа не зможе розв'язати всі проблеми суспільства. Потрібно збільшити рівень заробітної плати, здійснити заходи по її легалізації, погасити заборгованості з виплат, удосконалити систему зайнятості населення та інші заходи, які будуть сприяти зростанню добробуту населення та економіки країни.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЮРИДИЧНИХ ГАРАНТІЙ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Ніколаєць Юлія Миколаївна

Студентка 4-го курсу Юридичного інституту

Національного авіаційного університету

Науковий керівник:

Філик Н.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри цивільного права і процесу Юридичного інституту НАУ

Право громадянина на соціальний захист є одним із основних соціальних конституційних прав в Україні. Воно повністю відповідає загально визнаній домінівній державотворення в цивілізованому суспільстві. Однак, проголошення прав і свобод людини і громадянина на рівні Конституції не означає автоматичної реалізації цих прав, а створює лише передумови втілення їх у життя [1, с. 111]. Тобто, для реалізації права людини на соціальний захист необхідно створення сучасної системи юридичних гарантій цього права.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що в Україні відсутня єдина система взаємопов'язаних правових та організаційно-правових умов, способів, засобів, які забезпечують здійснення права людини на соціальний захист.

Основою юридичного гарантування права на соціальний захист є нормативно-правові гарантії, відображені в нормативних актах. Слід зазначити, що існує значна кількість нормативно-правових актів у сфері соціального захисту, що не має певної системи. Відсутня також єдність термінів та понять, закріплених у соціально-захисному законодавстві.

Як приклад: ані в законодавстві України, ані в юридичній літературі немає єдиного визначення самого терміну «соціальний захист». В Конституції України право на соціальний захист закріплене як «право на забезпечення громадян у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом» [2, ст. 46]. Тому соціальний захист можна розглядати як «діяльність держави, яка здійснюється у рамках державного управління та спрямована на запобігання ситуаціям соціального ризику в нормальному житті особи» [3, с. 34].

Подолання безсистемності і вдосконалення соціально-захисного законодавства можливо, на нашу думку, лише шляхом проведення його кодифікації та створення Кодексу України про соціальний захист з обов'язковим визначенням основоположних понять у загальній дефінітивній статті. Крім того, при розробці даного нормативного документа необхідно врахувати вимоги міжнародних стандартів у сфері соціального захисту, зокрема Європейської соціальної хартії, яка була ратифікована Україною 14 вересня 2006 року.

Ще одним видом юридичних гарантій права людини на соціальний захист є організаційно-правові гарантії, які являють собою діяльність усіх державних органів, підприємств, установ та організацій щодо здійснення права на соціальний захист. На сьогоднішній день ця діяльність має розрізнений характер з деяким дублюванням повноважень різних за правовим положенням та функціональною спрямованістю органів соціального захисту населення. Для вирішення цієї проблеми, на нашу думку, доцільно було б створити спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади в сфері соціального захисту, на який були б покладені функції координації, нагляду і контролю за організацією соціального захисту в усіх організаційно-правових формах соціального захисту.

Юридичними гарантіями прав людини на соціальний захист є також гарантії стосовно порядку вирішення спорів за участю громадян – суб'єктів права на соціальний захист. При цьому слід виділити адміністративний спосіб відновлення порушеного права на соціальний захист та судовий, включаючи можливість звернення до Європейського суду з прав людини.

Аналіз законодавства свідчить про існування проблеми правового регулювання адміністративного порядку вирішення спорів у сфері соціального захисту. По-перше, адміністративний порядок вирішення спорів у сфері соціального захисту регулюється положеннями різних нормативних актів, оскільки відсутній єдиний кодифікований акт. По-друге, їх зміст має суто матеріальний характер і не визначає конкретної процедури. Судовий порядок, на відміну від адміністративного оскарження, є більш ефективним способом вирішення спору, що виникає між громадянами та посадовими особами органу владних повноважень у сфері соціального захисту. Існує також можливість звернення до Європейського суду з прав людини. Хоча Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, на підставі якої вирішуються справи в Європейському суді, прямо не передбачає захисту соціальних прав людини, однак, такий захист здійснюється через розширене тлумачення змісту поняття «цивільні права та обов'язки» з посиланням про порушення п. 1ст. 6 Конвенції (право на справедливий і публічний розгляд справи); ст. 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту в національному органі); ст. 1 Протоколу № 1(право мирно володіти своїм майном).

Таким чином, з проведеного дослідження видно, що в Україні існують певні юридичні гарантії права людини на соціальний захист. Однак вони не мають системного характеру. Для дієвого забезпечення права на соціальний захист необхідне як вдосконалення соціально-захисного законодавства шляхом його кодифікації, так і певні зміни й реформування органів соціального захисту населення.

Список використаних джерел

1. Заєць А. П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду/ А. П. Заєць. – К.: Парламентське видавництво, 1999. – 274 с.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року: в редакції, чинній на 1 жовтня 2010 року. – Офіційний текст // Офіційний вісник України. – 2010 . – № 72/1. – Бібліотека офіційних видань).
3. Ярошенко І. С. Організаційно-правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні: дис. к. ю. н.: 12.00.07/ І. С. Ярошенко. – К., 2006. – 203 с.

НЕДОЛІКИ ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Саранцева-Серветник Анна Ігорівна

Студентка 6-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Богачев Р. М.

доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук

Після проголошення Незалежності України та становлення на шлях демократизації та соціалізації держави і суспільства виникли потреби у вдосконаленні законодавства. Трудове право не є винятком. Прийнятий у 1971 році Кодекс Законів про працю, який побудований у соціалістичній державі, не дивлячись на суттєві зміни, майже у повному обсязі є дійсний і на сьогодні. Для побудови демократичної держави є важливим аспектом приведення трудового законодавства у відповідність до норм Конституції України та потреб соціального розвитку.

З переходом держави до ринкової економіки виникла проблема у взаємостосунках роботодавця та працівника, також забезпечення належних умов праці.

Широкого обговорення серед суспільства України викликало подання до Верховної Ради України нового Трудового Кодексу, зареєстрованого за № 1108 від 04.12.2007 року.

За цим кодексом, хотілося б зупинитися на деяких, на мій погляд, важливих для суспільства недоліках. Одним з них є необмежений робочий час: у ч. 4 ст. 143 дозволяється максимальну тривалість роботи протягом тижня збільшити до 48 годин (згідно діючого законодавства 40 годин на тиждень, робота понад встановлену тривалість, вважається надурочною, та оплачується у подвійному розмірі). Також, потрібно зауважити, що більша тривалість роботи протягом тижня може встановлюватися колективним договором, за наявності достатніх підстав, понаднормова робота більше не буде вимагати оплати у підвищеному розмірі. У ч. 3 ст. 143 максимальна тривалість щоденної роботи не повинна перевищувати 12 годин [2, с.64].

Дуже цікавою, з точки зору дотримання прав працівника, є ч.1 ст. 28 Проекту: «Роботодавець вправі контролювати виконання працівниками трудових обов'язків, у тому числі з використанням технічних засобів, якщо це зумовлено особливостями виробництва» [2, с.15]. Що таке використання технічних засобів, це – відео-зйомка, Інтернет відвідування, контроль внутрішньо-офісних чатів. Передбачено, що така фіксація без попередження працівника не може відбуватися, оскільки це є приниженням його честі і гідності. У статті вказується, що невиконання роботодавцем цих вимог тягне відповідальність згідно закону, але насправді законотворці посилаються на неузгаальнену статтю цивільного законодавства.

Також дуже цікавим є питання про відпустки. Потрібно зазначити, що правові норми, викладені у Проекті Кодексу, зокрема щодо регулювання відпусток – гірші за існуючі і можна їх зрозуміти як обмеження прав працівників. Згідно зі ст. 169 Проекту Трудового Кодексу щодо надання працівникові відпустки роботодавець зобов'язаний видати наказ або розпорядження, письмова заява працівника є підставою [2, с.74]. У випадку, якщо наказ або розпорядження не виданий, працівник не має права як йому заманеться призначити день початку відпустки, навіть якщо є узгоджений з роботодавцем графік відпусток. Тобто працівник може опинитися в ситуації, коли роботодавець може не видати наказ про відпустку. А це блокує можливість використання працівником передбаченого Конституцією України право на відпочинок. І це не дивлячись на те, що відповідно до ст. 84 Проекту виконання графіку є обов'язковим [2, с.37-38]. А згідно ст. 10 Закону України «Про відпустки» роботодавець зобов'язаний письмово повідомити працівника про дату початку відпустки не пізніше ніж за 2 тижні до встановленої графіком дати початку відпустки [1]. Деякі положення проекту Трудового Кодексу, можна розглядати як зниження гарантій трудових прав працівників. Так роботодавець наділяється правом одночасно надати відпустки всім працівникам підприємства, тобто, працівник може бути позбавлений можливості взяти відпустку за власним розсудом, що суперечить навіть іншим нормам Проекту Трудового Кодексу.

Щодо відпусток без збереження заробітної плати, то їх строк збільшено до 3-х місяців, тоді як згідно Кодексу Законів про Працю вид такої відпустки не може перевищувати 15-ти днів на рік.

Знаючи яким чином роботодавці роблять все на практиці, стає зрозумілим, що ця норма не буде стояти на захисті прав працівників.

Через нестабільну ситуацію в Україні, прийняття Трудового Кодексу відкладається на невизначений термін.

В цій статті описані лише деякі проблеми, з якими працівникам, на жаль, доведеться стикнутися при прийнятті даного Проекту. На мою думку, при написанні Проекту Трудового Закону потрібно приділити багато часу, задіяти юристів, профспілки, все ще раз ретельно зважити, переглянути, вдатися до прикладів демократичних держав, думати не тільки про роботодавців, а й про працівників, які, можна сказати, продають свої сили як фізичні, так і інтелектуальні.

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про відпустки» Розділ II. Щорічні відпустки ст. 10
2. Проект Трудового Кодексу України за № 1108 від 04.12.2007 року ст. с.15, с.64, с.74 с.37-38

СЕКЦІЯ № 5. ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Науковий керівник: Петряєв С. Ю., к.ю.н., доцент

ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Петряєв С.Ю.

*к.ю.н., доцент, завідувач кафедри інформаційного та підприємницького права
ФСП НТУУ «КПІ»*

Судова експертиза зародилася і пройшла тривалий шлях до виокремлення в судову експертологію. Вона має загальне історичне коріння з криміналістикою, що пояснюється низкою причин. По-перше, судова експертологія виокремилася з криміналістики, що свідчить про спільність їх мети – встановлення обставин, що підлягають доказуванню у конкретній справі. По-друге, їх поєднує спільність завдань і методів дослідження. По-третє, їх наукові теорії побудовані на загальних законах і закономірностях матеріального світу.

Разом з тим, не можна заперечувати самостійний розвиток судової експертизи. Характерним для неї є постійний творчий пошук спрямований на вирішення все більш складних судово-експертних завдань, що зумовлюються появою нових та удосконаленням традиційних способів вчинення злочинів.

На базі широкого використання сучасних досягнень природничих і технічних наук активно удосконалюються наявні та розробляються нові технічні засоби, методи і методики дослідження об'єктів судової експертизи, доказові властивості яких раніше були недоступні для правосуддя.

Крім того, стрімко зростають комплексні дослідження об'єктів, що зумовлено необхідністю їх поглибленого та всебічного вивчення. Ця тенденція відображує об'єктивний процес поглибленої диференціації кожного виду судової експертизи й неухильної їх інтеграції.

Це сприяло створенню умов для виникнення такої галузі науки, яка б об'єднала усі галузеві знання (теорії різного роду судових експертиз) в єдину упорядковану синтетичну систему на основі інтегрування наукових засад кожного виду судової експертизи в єдину загальнотеоретичну, методологічну галузь науки – систему знань, що складають сутність судової експертології [1, 12].

Будь-яка наука має свою історію. Це повною мірою стосується судової експертизи. Оскільки вона виділилася з криміналістики, багато з її історичних фактів розкривають зміст історії судової експертизи. Історія використання спеціальних знань в кримінальному судочинстві висвітлюється в роботах Р.С. Белкіна, А.І. Вінберга, А.М. Зініна, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, І.Ф. Крилова, Б.В. Романюка та ін. у вигляді набору історичних фактів, значна увага серед яких приділена завершальному етапу формування експертології в самостійну науку. Автори описують різноманітні історичні події, які пов'язані з залученням осіб, що володіють спеціальними знаннями в галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла для вирішення завдань кримінального судочинства.

У цьому зв'язку є необхідність розглянути історію судової експертизи в її становленні, як сукупність природних і духовних (соціальних) досягнень людини в процесі свого еволюційного розвитку.

Історія формування наукових знань в галузі судової експертизи, як і загальна історія суспільства, підпорядкована законам її розвитку і пройшла тривалий шлях від доісторичного

періоду використання наукових знань про природу і людину, до сучасного – формування судової експертизи в самостійну науку – експертологію.

В еволюції формування і розвитку наукових знань, пов'язаних з сучасною експертологією, можна виділити три основних періоди: а) доісторичний, якому притаманні ненаукові форми пізнання. На ньому відбувається стихійно-емпіричне накопичення знань, а тому його називають ще етапом буденного пізнання. Закони матеріального світу людина сприймає як буденне явище без будь-яких пояснень і використовує в повсякденному житті; б) перехідний, характерними рисами якого є донаукові форми пізнання. Самі по собі знання ще не є наукою. Ці знання необхідно було пояснити, упорядкувати в логічну систему, перевірити практикою, і використовувати як інструмент для вирішення конкретних соціальних задач. Ця проблема була вирішена через філософське, художнє і релігійне пізнання, що відкрило другий період історії наукових знань. Активно розвивається писемність, філософія, природничі науки, медицина, архітектура, мистецтво; в) період формування судової експертизи в межах «криміналістики». Він займає тривалий час в розвитку суспільства і характеризується використанням спеціальних знань для вирішення завдань судочинства. Сьогодні важко визначити, знання яких галузей першими почали використовувати для з'ясування спірних питань – медицини чи документознавства. Ними могли бути знання в галузі мистецтвознавства, психіатрії, трасології. Разом з тим, перші згадки зустрічаємо про використання спеціальних знань в галузі медицини. Так, лікар Антистій досліджував труп римського імператора Юлія Цезаря (44 р. до н. е.) та виявив на тілі 23 рани, лише одну з яких визнав смертельною [2, 10-37]; г) сучасний, пов'язаний з оформленням судової експертизи в самостійну юридичну науку – експертологію. Емпіричний процес накопичення наукової інформації, пов'язаний з визначенням предмета науки, об'єктів і методів дослідження, закономірностей формування наукових знань досяг такого рівня, коли можна було зробити висновок про формування нової галузі наукового знання – судової експертології.

Складовими елементами судової експертології мають слугувати історичні факти практичного втілення наукових знань в життя суспільства. До них відноситься історія законодавчого регулювання, як правовий інструмент, що визначає правила використання спеціальних знань в кримінальному і цивільному процесі, а також історія виникнення і розвитку експертних установ, як інструментальної та інтелектуальної бази даної науки.

Історію законодавчого регулювання використання спеціальних знань в судочинстві можна побудувати у відповідності з загально визнаними історичними епохами розвитку суспільства, а саме: законодавчі акти епохи Давнього і Античного Миру, періоду Середньовіччя, Нової й Новітньої історії і окремо виділити законодавчі акти Сучасної історії.

В історії виникнення і розвитку спеціалізованих судово-експертних установ можна виділити періоди: стихійного залучення осіб, що володіють спеціальними знаннями в науці, техніці, мистецтві або ремеслі для вирішення питань судочинства; поява перших судово-експертних лабораторій; сучасний період, пов'язаний з формуванням системи судово-експертних установ та організацій.

Кожен із зазначених періодів або етапів можна розглядати ще більш детально, як це роблять деякі автори навчальних посібників, але, на наш погляд, запропонована схема достатньою мірою відповідає логіці і сучасному науковому розвитку.

Список використаних джерел

1. Судебная экспертология : Учебное пособие. – Волгоград : ВСШ МВД СССР, 1978.

2. Судова медицина: Підручник для студентів мед. вузів. / Концевич І.О., Михайличенко Б.В. та ін.; за ред. І.О. Концевич, Б.В. Михайличенка. – К. : МП «Леся», 1997. – С.10-37.

ПИТАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ НОРМ СТ.371 З НОРМОЮ Ч.3 СТ.364 КК

Айдинян Анжела Василівна

Студентка 4-го курсу юридичного факультету КНУ ім.Т.Шевченка

Науковий керівник:

Задоя К.П.

*к.ю.н., ас. кафедри кримінального права та кримінології
юридичного факультету КНУ ім. Т.Шевченка*

Актуальність досліджуваної теми обумовлюється тим, що питання конкуренції кримінально-правових норм стосуються практики, а тому у даних питаннях необхідна однозначність, однак питання конкуренції норм ст.371 з нормою ч.3 ст.364 КК України є дискусійним. Так, у ППВСУ від 26.12.2003р. №15 норми ст.371 визнаються спеціальними щодо норм ст.365 КК. Однак, деякі теоретики вважають, що норми ст.371 КК є спеціальними по відношенню до норм ст.364 КК. Зокрема, така позиція відображена у Науково-практичному коментарі за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка [1]. Ця думка обґрунтовується тим, що суб'єктами злочину, передбаченого ст.371 КК, є лише ті службові особи, до компетенції яких належить здійснення повноважень щодо затримання, приводу, арешту та тримання під вартою. Такий підхід нам видається неоднозначним, оскільки суб'єкти даного злочину наділені не «абсолютним» правом здійснювати ці повноваження, а лише можливістю діяти таким чином за певних обставин. Якщо суб'єкт вдається до застосування даних заходів за відсутності цих обставин, наявний прояв перевищення влади або службових повноважень. Разом з цим ми також не підтримуємо підхід, запропонований ППВСУ, тому що вважаємо, що норми ст.371 КК можуть конкурувати як з нормами ст.365, так і ст.364 КК.

Конкуренція кримінально-правових норм між нормами ст.ст.371 і 364 КК матиме місце у випадку, коли формальні підстави для застосування відповідних процесуальних заходів наявні, але при обранні саме такого варіанту (а не іншого) він діє всупереч інтересам служби під впливом мотивів, передбачених у ч.1 ст.364 КК. Спробуємо довести, що суб'єкти злочину, передбаченого ст.371 КК, наділені дискреційними повноваженнями (а не обов'язками) щодо застосовування відповідних заходів. Для цього проаналізуємо норми кримінально-процесуального законодавства.

Оскільки затримання і взяття під варту є запобіжними заходами, звернемось до ч.2 ст.148 КПК, яка передбачає підстави застосування запобіжних заходів, але для їх застосування повинні бути ще і певні обставини, невичерпний перелік яких міститься у ст.150 КПК. Тут вжито поняття «достатні підстави», яке є оціночним і визначається, виходячи із конкретних обставин конкретної справи.

У ст.106 КПК передбачений вичерпний перелік підстав, за яких особа може бути затримана (саме може, а не повинна), але ч.3 цієї ж статті та ст.3 Положення про порядок короткочасного затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину регламентують необхідність зазначення у протоколі затримання не лише підстав, але і мотиву такого затримання. Згідно із НПК до КПК, автором якого є Тертишник В.М., мотивом затримання можуть бути необхідність перешкодити особі ухилитись від розслідування, сховатись від органів розслідування тощо [2]. Крім того, ст.16 вище згаданого Положення передбачає як

одну з підстав звільнення затриманого відсутність необхідності у застосуванні такого запобіжного заходу. Отже, робимо висновок, що затримання як тимчасовий запобіжний захід є дискреційним повноваженням уповноважених органів, що надає їм можливість оцінити ситуацію, наявні факти і застосувати найбільш «адекватний» захід державного примусу.

Щодо арешту, то у ст.155 КПК у фігурує поняття «у виняткових випадках», зміст якого є оціночним. Ст.165-2 КПК наділяє орган дізнання та слідчого правом внести подання за згодою прокурора до суду про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, якщо він вважає, що є підстави для обрання такого заходу. Формулювання «вважає» вже свідчить про певну свободу у виборі варіанту поведінки з боку цього суб'єкта.

Регламентуючи привід, законодавець у ст.ст.70, 135, 288 КПК статтях оперує поняттям «поважні причини», а у ч.3 ст.135 КПК наводиться неповний перелік обставин, які визнаються поважними причинами, існує лише застереження, що вони фактично позбавляють особу можливості своєчасно з'явитись до відповідного органу. Отже, визнання (невизнання) причини неявки особи до відповідного органу поважною здійснюється на розсуд слідчого, прокурора чи суду. До того ж, проявом «дискреції» є те, що до цих осіб може застосовуватись або привід, або штраф.

Щодо тримання під вартою, то під ним розуміється процес виконання судового рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Виходячи з того, що суб'єкт цього злочину (керівник установи, де тримався під вартою потерпілий) лише зобов'язаний після закінчення встановлених законом строків звільнити заарештованого й іншим варіантом поведінки він не наділений, робимо висновок, що даний злочин не може конкурувати із нормами ст.364 КК.

Таким чином, вважаємо, що ми навели достатньо аргументів на користь того, що суб'єкти злочину, відповідальність за який передбачена ст.371 КК, наділені дискреційними повноваженнями при обранні тих чи інших процесуальних заходів. Отже, якщо, маючи формальні підстави для застосування відповідного примусового заходу, особа діє всупереч інтересам служби з огляду на певні мотиви, передбачені в ч.1 ст.364 КК, виникає конкуренція кримінально-правових норм між нормами ст.371 та 364 КК.

Констатуючи можливість конкуренції норм ст.ст.371 і 364 КК, слід зауважити, що така конкуренція має певні «обмеження». Так, серед суб'єктів злочину, передбаченого ст.364 КК, у ч.3 виокремлено працівників правоохоронних органів, тому конкуренція норм ст.371 можлива лише із нормою ч.3 ст.364 КК.

Визначення зловживання владою або службовим становищем, надане у диспозиції ч.1 ст.364 КК, дає можливість зробити висновок, що конкуренція норм ч.1,2 ст.371 КК з нормою ч.3 ст.364 КК буде виникати лише у випадку, якщо таке зловживання було вчинене в інтересах третіх осіб, а якщо воно вчиняється з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах, конкуруватимуть норми ч.3 ст.364 і ч.3 ст.371 КК. Конкуренція між нормами ч.3 ст.364 і ч.3 ст.371 КК також буде виникати у випадку, якщо в результаті вчинення злочину, передбаченого ст.371 КК, були спричинені «тяжкі наслідки».

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. -4-ге вид., переробл. та доповн. / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка.- К.: Юридична думка, 2007. с.719
2. Тертишник В.М.Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України.— К.: А. С. К., 2007. с.452

МІСЦЕ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ У БОРОТБІ ІЗ ШАХРАЙСТВАМИ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Андрущенко Ігор Григорович

доцент кафедри економіко-правових дисциплін

Національної академії внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, доцент

Питання боротьби зі злочинністю у сфері економіки, у тому числі із різного роду шахрайськими діями стають усе більш актуальними. Шахрайство набуває значних масштабів і проявляється у все нових формах. На зорі незалежності нашої держави переважало шахрайство з використанням різних предметів (карт, наперстків, грошових ляльок), так назване “вуличне шахрайство”, дрібне шахрайство, що виражалося в обмані при обіцянці доставити річ, за яку отриманий аванс, зробити роботи тощо, при цьому ставка злочинців робилася на зайву довірливість, азартність громадян, (матеріальний збиток, який наносився даними злочинами був порівняно невеликий), то нині набуло поширення так назване шахрайство “білих комерців”, суб’єктами вчинення даного роду злочинів усе частіше стають керівники та посадові особи банківських і фінансово-кредитних установ (далі – ФУ). Збитки, що заподіюються такими злочинами обчислюються десятками та сотнями тисяч гривень. З огляду на тенденцію росту кількості розкрадань здійснених шляхом шахрайства, можна стверджувати, що боротьба з такими злочинами є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів в Україні.

На сучасному етапі розвитку економіки країни та у зв’язку з помітним погіршенням становища ФУ, а також реальною підірваністю грошового обігу, в якості грошових замінників використовується не лише зростаюча дебіторська заборгованість, але й цілий спектр фінансових інструментів розрахунку (акції, облигації, акредитиви, депозитарні розписки, комерційні договори, що оформляються для розрахунків у якості цінних паперів) тощо. Надзвичайна небезпека цієї ситуації полягає в тому, що застосування сурогатів грошей, а також триваюча доларизація економіки, фактично вже створили паралельну грошову систему тіньової економіки, що:

- не сплачує податки до відповідного бюджету країни;
- не схильна до державного контролю та регулювання;
- є живильним середовищем для антидержавних по своїй суті кримінальних утворень

[1, с.32-37].

Нині вітчизняні ФУ знаходяться в достатньо складних умовах, оскільки на їх діяльності вкрай негативно позначаються кризові явища в економіці. Триває активний пошук можливих шляхів виходу країни з фінансово-економічної кризи. При цьому неймовірні труднощі, що випали на долю банківської та фінансово-кредитної систем, серйозно збільшуються надзвичайно небезпечними загрозами її фінансовим ресурсам з боку організованої злочинності [2].

Як свідчать матеріали практики, кожний третій злочин, здійснений у складі організованої злочинної групи, було вчинено у фінансово-кредитній сфері; кожний четвертий – у сфері виробництва; кожний шостий – у сфері зовнішньоекономічної діяльності; в аграрному секторі та сфері споживчого ринку кожний десятий злочин був здійснений організованою злочинною групою [3].

Злочинність динамічна та досить легко пристосовується до ринкових відносин. За прогнозами провідних експертів даної галузі, очікується значне зростання таких злочинів. Крім цього, також необхідно враховувати, що за приблизними підрахунками експертів

латентність окремих видів злочинів у банківській та фінансово-кредитній сферах складає майже 80 %. Тобто відсоток звернень керівників ФУ у випадках вчинення подібного роду злочинів до правоохоронних органів – складає лише 20 % у порівнянні з тим, що відбувається у дійсності. Від неповернення кредитів та вчинення інших злочинів у даній галузі, незахищені належним способом ФУ втрачають значні суми, внаслідок чого останні отримують реальний шанс стати банкрутами, а працівники поповнити ряди безробітних нашої країни [4].

Насамкінець слід зазначити, що шахрайство є самим поширеним видом злочинів. Так як досить ввійти в довіру до ФУ з метою переконати, що ти серйозний потенціальний клієнт та представляєш інтереси промислових чи фінансових структур та готовий до тривалого співробітництва. Воно (шахрайство) здійснюється під виглядом справжньої кредитної угоди, злочинці збирають інформацію, що дозволяє їм видати себе за досвідчених підприємців, які неодноразово одержували і повертали кредити. У зв'язку з цим злочинці спочатку вивчають кредитну політику ФУ; організаційні та технологічні особливості висновку кредитного договору, а також порядок видачі кредиту; виявляють працівників ФУ, які приймають рішення про видачу кредиту, і намагаються з ними встановити особисті контакти. Варто також пам'ятати і про злочини, що пов'язані із легалізацією прибутків, отриманих злочинним шляхом через ФУ, іншими словами – відмивання “брудних” коштів.

Список використаних джерел

1. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. Уголовная ответственность за преступления в сфере экономики. – М., – Рубикон – 2001. – 272с.
2. Сидоров В.С. Банковская безопасность и преступность // Банковское дело в Москве. – 2002. – № 9 (45). – С. 42-47.
3. Корж В.П. Теоретические основы методики расследования преступлений / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lawbook.by.ru>.
4. Табалдиева Н.С. Банковская безопасность в сфере финансово-кредитных правоотношений. – Коммерсант. – 2002. – № 3. – С. 6-7.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ДІЛЬНИЧНОГО ІНСПЕКТОРА МІЛІЦІЇ

Бойко Іван Володимирович

Старший науковий співробітник

Державного науково-дослідного

інституту МВС України

Нова стратегія розвитку Міністерства внутрішніх справ України сьогодні передбачає переорієнтацію міліції, в тому числі служби дільничних інспекторів міліції, у напрямку пріоритетності людини і громадянина, конституційні права якої мають бути надійно захищені. На сучасному етапі основними завданнями працівників служби дільничних інспекторів міліції є здійснення соціально-правового обслуговування населення, яке передбачає більш широке застосування заходів щодо підтримання громадського порядку, профілактики правопорушень, охорони життя, здоров'я, прав і законних інтересів громадян.

Правовими засадами боротьби зі злочинністю дільничного інспектора міліції нині є Конституція України, яку було прийнято Верховною Радою України 22 червня 1996 року № 254к/96-ВР, закони України, які було прийнято парламентом держави “Про міліцію” від 20 грудня 1990 р. № 565-ХІІ, “Про оперативно-розшукову діяльність” від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ, “Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення

волі” від 1 грудня 1994 р. № 264/94-ВР, “Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживання ними” від 15 лютого 1995 р. № 62/95-ВР, “Про звернення громадян” від 2 жовтня 1996 р. № 394/96-ВР, “Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону” від 22 червня 2000 р. № 1835-ІІІ, “Про попередження насильства в сім’ї” від 15 листопада 2001 р. № 2789-ІІІ, “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” від 2 червня 2005 № 2623-ІV, Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х, Кримінально-процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. № 1001-05, Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2011 року № 2341-ІІІ, Указ Президента України “Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України” від 6 квітня 2011 р. № 383/2011, наказом МВС України “Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України”, від 20 жовтня 2003 р. № 1212, та інші нормативно-правові акти.

На сьогодні **основними завданнями** дільничного інспектора міліції (далі – дільничний) є: 1) проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до скоєння правопорушень; 2) охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки; 2) робота з населенням та громадськими формуваннями на адміністративній дільниці щодо охорони громадського порядку й громадської безпеки; 3) попередження злочинів та адміністративних правопорушень, а також участь у розкритті злочинів, учинених на території адміністративної дільниці.

До основних функціями дільничного відносяться: 1) всебічне, повне й об’єктивне дослідження причин й умов, які сприяють учиненню правопорушень, унесення пропозиції щодо їх усунення, підвищення ефективності організації роботи, забезпечення правопорядку, інформування населення з цих питань у своїх виступах та через засоби масової інформації; 2) розроблення й реалізація заходів щодо зміцнення дисципліни й законності серед позаштатних дільничних інспекторів міліції; 3) вивчення, узагальнення й впровадження позитивного досвіду роботи дільничних інспекторів; 4) відповідно до законодавства України вчасно розглядати заяви, звернення, повідомлення, жалоби громадян, які надходять йому на виконання; 5) участувати у розкритті злочинів, скоєних на адміністративній дільниці; 6) забезпечення добору, й виховання позаштатних дільничних інспекторів міліції, підвищення їхньої кваліфікації та професійної майстерності.

Серед основних напрямів діяльності дільничних щодо забезпечення правопорядку на закріпленій адміністративній дільниці слід виділити такі: 1) адміністративна діяльність; 2) профілактична робота серед осіб, схильних до вчинення злочинів та інших правопорушень; 3) попередженню насильства в сім’ї; 4) участь у розкритті злочинів; 5) зібрання і аналіз інформації щодо попередження вчиненню правопорушень; 6) надання в межах своєї компетенції допомоги фізичним і юридичним особам, об’єднанням громадян, посадовим особам органів виконавчої влади у здійсненні реалізації їх законних прав, інтересів і виконання покладених на них завдань та функцій.

Сьогодні головним напрямом діяльності дільничного інспектора міліції має стати не стільки реагування на правопорушення, скільки надання соціально-правової допомоги населенню. У зв’язку з цим докорінних змін потребують звітні показники ефективності роботи дільничних. Перш за все, це забезпечення контролю за раніше засудженими та кримінально налаштованими особами, участь у розкритті злочинів, попередження правопорушень особливо у громадських місцях, запобігання загально-кримінальним злочинам так і у сфері економіки, боротьба з нелегальною міграцією, реалізація контрольно-

наглядних функцій, попередження насильства в сім'ї, профілактична робота дільничного у справах дітей тощо. За даними МВС України у 2011 році на різних *профілактичних обліках дільничних інспекторів міліції перебувало 694 тис. громадян у тому числі 171,6 тис. осіб звільнених з місць позбавлення волі. Серед них – особливо небезпечні рецидивісти, особи, що перебувають під адміністративним наглядом, раніше засуджені, засуджені умовно, а також неблагополучні сім'ї, батьки, що негативно впливають на виховання дітей, п'яниці, наркомани і деякі категорії психічно хворих осіб. Тобто це люди, від яких можна чекати вчинення правопорушень. Щодо кожної такої особи дільничному необхідно здійснювати комплекс організаційних і профілактичних заходів впливу.*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ ХАБАРНИЦТВУ СУДДІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Дідик Сергій Євгенович

кандидат юридичних наук,

м.н.с. Інституту держави і права

ім. В.М. Корецького НАН України

Протидія хабарництву є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності. Вирішення цієї проблеми є надзвичайно важливою справою, оскільки хабарництво в Україні набуло вкрай небезпечних масштабів і вже стало реальною загрозою національній безпеці держави. Хабарництво проявляється в різних сферах суспільної діяльності, але особливо небезпечним є хабарництво в органах державної влади, зокрема, судових органах, які мали б забезпечити неухильне дотримання Конституції та законів України, захист прав і свобод людини і громадянина.

Останнім часом інформація про хабарництво суддів набуває особливого розголосу та суспільного резонансу, що спричиняє недовіру людей до влади та є вкрай небезпечним в умовах тривалої економічної і соціальної кризи.

Зважаючи на орієнтацією України на європейські шляхи розвитку, приєднанням до низки міжнародно-правових актів важливим для підвищення протидії хабарництву суддів є приклади сучасного зарубіжного кримінального законодавства у цій сфері. Аналіз норм зарубіжного кримінального законодавства дозволить виявити позитивні сторони, що можуть бути враховані у подальшій українській правотворчості в цьому напрямку.

Пропонуємо проаналізувати Кримінальний кодекс Франції (ділі – КК Франції) (офіційна назва держави – Французька Республіка), який набрав чинності 1994 року (до цього моменту з 1810 року діяло кримінальне законодавство Наполеона). Ряд вчених вважає, що новий кодекс ввібрав у себе всі найкращі здобутки науки кримінального права Франції, а також теорії та практики інших країн.

КК Франції розрізняє хабарництво у сфері службової діяльності та хабарництво суддів, передбачаючи відповідальність за його вчинення у різних кримінально-правових нормах. Книга 4 розділу II «Про перешкоджання відправленню правосуддя» у ст. 434-9 регламентує відповідальність за вчинення діяння, що входить в обов'язки, чи утримання від вчинення такого діяння магістром, присяжним чи іншим арбітром у зв'язку з вимаганням чи одержанням хабара. Абзац 3 цієї статті встановлює покарання за те саме діяння, якщо воно було вчинене магістром у кримінальному судочинстві. Санкція цієї статті передбачає ув'язнення до п'ятнадцяти років і штраф у розмірі 1 500 000 франків.

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини (далі – КК ФРН) відповідальність суддів за хабарництво передбачає у розділі 30 «Службові злочини». З

аналізу норм цього розділу видно, що за хабарництво суддів і третейських суддів передбачаються більш суворі покарання, ніж для всіх інших категорій службових осіб. Наприклад, в абзаці 1 § 332 «Одержання хабара» за одержання хабара службовою особою передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років, а в абзаці 2 цього ж параграфу за одержання хабара, що вчиняється суддею, передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від одного до десяти років. Тенденція встановлення більш суворого покарання для суддів порівняно з іншими службовими особами за аналогічні злочини спостерігається і в § 331 «Одержання вигоди». Також у § 333, 334 передбачається більш суворе покарання за дачу хабара судді, третейському судді порівняно з покаранням, що передбачене за дачу хабара іншим службовим особам. Додатково у § 339 «Винесення незаконного вироку чи рішення» КК ФРН передбачена відповідальність судді (суддів), іншої службової особи, чи третейського судді, який при розгляді справи чи винесення рішення у ній обходить закон на користь або шкоду однієї із сторін.

Важливим є зазначення німецьким законодавцем серед суб'єктів цих злочинів не лише суддів (професійних суддів), а й третейських суддів. Третейські судді можуть притягуватися до кримінальної відповідальності за §§ 331–335 КК ФРН тільки у випадках, коли третейський суддя вимагає хабара від однієї сторони таємно від іншої або домовляється про прийняття, чи приймає його. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 року КК України було доповнено, зокрема, ст. 235-5 КК України, яка регламентувала, що третейські судді повинні притягуватися до відповідальності за одержання неправомірної вигоди за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їм повноважень в інтересах особи, яка їх надає чи передає. Однак, на підставі Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 року вказана норма була виключена.

Слід зазначити, що одержання хабара суддею завжди пов'язано з його професійною діяльністю, наприклад, постановлення неправосудного рішення, і такі злочинні діяння у більшості випадків утворюють сукупність злочинів. Більшість із досліджених нами КК зарубіжних країн диференціюють відповідальність суддів за постановлення неправосудного рішення залежно від різних критеріїв, а саме: у КК Норвегії відповідальність посилюється, якщо неправосудним рішенням застосовано позбавлення волі понад 5 років; у КК Франції, КК Китайської Народної Республіки, КК Іспанії відповідальність суддів диференціюється залежно від судового провадження (кримінального, цивільного, адміністративного), у якому було постановлено неправосудне рішення; у КК Нідерландів – якщо неправосудним рішенням засуджується завідомо невинна особа тощо.

Таким чином, враховуючи особливості національного законодавства про кримінальну відповідальність, особливості хабарництва в Україні (хабарництво кризового типу) слід використати зарубіжний досвід для удосконалення кримінально-правових норм у цій сфері.

СЛІДЧИЙ ОГЛЯД В РОЗШУКОВІЙ РОБОТІ СЛІДЧОГО

Ковальова Ольга Вікторівна

*експерт сектору Науково-дослідного експертно-криміналістичного центру при
Головному управлінні МВС України в Донецькій області, здобувач кафедри криміналістики і
судової медицини НАВС*

Науковий керівник:

Лук'янчиков Є.Д

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри інформаційного та
підприємницького права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»*

Розкриття злочинів тісно пов'язане з розшуковою діяльністю і значною мірою залежить від ефективності розшукових дій слідчого і оперативно-розшукових заходів, що здійснюються оперативні підрозділи за його дорученням, а також заходів, що здійснюються цими органами в процесі виконання своїх безпосередніх функціональних обов'язків відповідно до законів України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основ боротьби з організованою злочинністю». Зрозуміло, що розкриття злочинів не може базуватися лише на одній розшуковій роботі, це широкий узгоджений комплекс дій, до яких належать і слідчі дії. Однією з першочергових та невідкладних слідчих дій і є слідчий огляд. Дана слідча дія, проводиться по всіх без винятку подіях, про які стало відомо правоохоронним органам, і які мають ознаки злочину.

Огляд місця події – першочергова слідча дія, яка в переважній більшості виступає передумовою своєчасного та повного розкриття злочину. З аналізу змісту ст. 190-192, 195 КПК України огляд місця події можливо розглядати як невідкладну слідчу дію, яка спрямована на встановлення, фіксацію та дослідження обстановки злочину, слідів злочину та злочинця і інших фактичних даних, які дозволяють у сукупності з іншою інформацією зробити висновок щодо механізму злочину та інших обставин події, що розслідують.

Огляд місця події – слідча дія, яка може бути проведена до порушення кримінальної справи, є важливим засобом збирання інформації стосовно розслідуємої події. Від якості її проведення майже у всіх випадках залежить успіх розслідування кримінальних справ, розшук злочинців і викраденого майна. Отримана в процесі огляду інформація при правильному її процесуальному оформленні складає зміст судових доказів. Слід також взяти до уваги, що фактичні дані, які збирають під час зазначеної слідчої дії в багатьох випадках неможливо отримати в процесі проведення інших слідчих дій. Значна роль в процесі проведення огляду належить саме слідчому.

Слідчий це процесуальна фігура, якій відводиться особливе місце у збиранні первинної інформації під час провадження огляду місця події. Під час проведення огляду слідчий зобов'язаний застосувати свої спеціальні знання, досвід роботи, здібності та сучасні науково-технічні засоби, або залучити відповідного фахівця з метою виявлення слідів злочину, їх фіксації сучасними засобами, попереднього дослідження для вилучення інформації, яка буде оперативно використовуватись для встановлення злочинця. Результативність такої роботи залежить від рівня його професійної підготовки, правильного обрання необхідних засобів і методів дослідження. Зрозуміло, що для того, щоб правильно виявити, зафіксувати і вилучити різноманітні сліди і речові докази, (потожирові відбитки, кров, епідерміс та ін.) мікрочастинки, запахові сліди і т.і. слідчий повинен повною мірою володіти засобами і методами такої роботи, мати необхідні технічні засоби, а також передбачати перспективу можливості дослідження і використання їх в подальшому, та яку криміналістично-значущу інформацію вони можуть надати для повного та швидкого розкриття злочину.

Науково-технічна думка не стоїть на місці, вона постійно вдосконалюється і розвивається, з'являються нові прилади, нові галузі знань, нові види досліджень і те що колись було неможливе з часом стає повсякденною реальністю. Саме тому, слідчий, повинен постійно вдосконалювати свою майстерність, знайомитись з криміналістичними новинками, співпрацювати з фахівцями, глибоко вникати у технічну сторону огляду місця події.

Слідчий здійснює діяльність по розслідуванню злочинів у процесуальній формі, засобами і методами, які регламентовані кримінально-процесуальним законом.

Звісно він може безпосередньо користуватися криміналістичними засобами, які знаходяться в арсеналі експертів-криміналістів, але це не завжди виправдовує себе. Це певною мірою відволікає його від основної діяльності. Кращі результати можливо досягти за умови чіткого розподілу функцій між усіма учасниками слідчої дії. Так, під час огляду місця події слідчий є організатором усієї діяльності з дослідження місця події, а спеціаліст сприяє йому у пошуку слідів і предметів злочину, правильному описанні ознак, які їх індивідуалізують, пояснює механізм їх утворення, що сприяє висуванню версій, забезпечує документування слідчої дії та її наслідків фотографуванням або відеозаписом, допомагає надійно упакувати об'єкти для їх вилучення та направлення для експертного дослідження[2, 192 с.].

Весь комплекс слідів, які вилучені в ході огляду може по різному відображатися в протоколі. І вірно з цього приводу зазначає В.А. Івашков, що спеціаліст відіграє при цьому визначальну роль[1, с. 65]. Так, в протоколі слідчої дії стосовно кожного виявленого та вилученого сліду, або речового об'єкту повинна міститися повна інформація стосовно місця їх виявлення, стану, придатності для ідентифікації і т.п. Спрощення процедури їх описання в протоколі може призвести, як найменше, до ускладнень їх дослідження експертом-криміналістом, у зв'язку з відсутністю необхідної інформації, а у найгіршому випадку до невизнання судом цих об'єктів доказами.

Ретельне описування в протоколі слідчої дії фактів виявлення та вилучення слідів і інших речових доказів сприяє точному відображенню окремих предметів, пошкоджень, слідів та вірної їх оцінки слідчим, який у подальшому буде розслідувати кримінальну справу.

В процесі провадження огляду слідчий навіть може вирішувати деякі діагностичні питання, які сприяють висуванню версій про подію, злочинця і т.і., а також розшуковій роботі оперативного працівника. Так, він в змозі оцінити придатність сліду до ідентифікації і тим самим вирішити питання про необхідність його вилучення, вирішити питання якою рукою, яким пальцем і за яких умов залишено даний слід, кількість злочинців що перебували на місці події, їх стать, вік, професійні навички, кількість знарядь зламу, які використовувались для руйнування перешкоди, визначити механізм слідоутворення, з якої сторони зруйнована перешкода, яка зброя була застосована і багато іншого[3, с. 29]. Немаловажним аспектом є те, що він в змозі прямо на місці події з великого розмаїття слідів виключити сліди, що належать господарям приміщення або особам, що постійно у них перебувають на законних підставах. Таким чином, вирішення саме таких питань належить до компетенції слідчого і сприяє його розшуковій роботі, тобто надає йому цінну орієнтуючу інформацію безпосередньо під час проведення огляду, дозволяє організувати роботу з розкриття злочину за «гарячими слідами».

На основі зазначеного можна дійти висновку, що використання науково-технічних засобів і криміналістичних знань в розшуковій діяльності слідчого сприяє виконанню завдань кримінального судочинства та встановленню істини.

Список використаних джерел

1. Ивашков В.А. Из опыта взаимодействия специалиста со следователем и оперативным работником при осмотре места происшествия // Вопросы уголовного процесса и криминалистики: Сборник научных трудов адъюнктов и соискателей. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1988.
2. Россинская Е.Р. Профессия – эксперт (введение в юридическую специальность). – М.: Юрист, 1999.
3. Тертишник В.М., Слинько С.В. Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений. – Харьков: Ун-т внутр. Дел, 1995.

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ МЕТОДИК РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ

Лук'яничков Б. Є.

кандидат юридичних наук, доцент

Київського національного університету внутрішніх справ

Криміналістична методика тісно пов'язана з криміналістичною технікою та криміналістичною тактикою. Самостійним розділом науки криміналістики вона стала порівняно нещодавно. Історію виникнення та становлення криміналістичної методики ґрунтовно дослідив та виклав в своїх працях відомий криміналіст Р.С. Белкін.

Відомо, що методики розслідування розробляються для окремих видів злочинів, які поєднуються у групи за відповідними ознаками. Значний час виділення груп злочинів відбувалося за кримінально-правовими ознаками, а саме, за об'єктом посягання. Звичайно, що це тягло за собою розробку окремих методик розслідування для груп злочинів підставою об'єднання яких виступали кримінально-правові ознаки, тобто об'єкт злочинного посягання (вбивство, крадіжка і т.п.). Такі методики здобули найменування видових і деякий час задовольняли як науковців, так і практиків.

Однак такий традиційний підхід до побудови методик розслідування з часом перестав задовольняти потреби практики. Адже до однієї групи, за ознаками об'єкту, входять злочини, які відрізняються криміналістичними ознаками та чинниками, які мають істотне значення для організації їх розслідування (особистість злочинця, місце вчинення злочину тощо). Все це не дозволяє в повній мірі враховувати при розслідуванні особливості окремих груп злочинів [1, с.373].

У зв'язку з цим, спочатку в рамках видових методик, почали виділяти та досліджувати особливості розслідування більш вузьких груп злочинів, які визначаються умовами їх вчинення, наприклад, різноманітні види вбивств, розбійних нападів, крадіжок, що характеризуються специфікою місця їх вчинення, умовами, метою і т.п [2; 3; 4; 5]. Потім перейшли до розробки окремих методик розслідування злочинів, для об'єднання яких у групи обрано ознаки не кримінально-правового характеру, а криміналістичного. До числа таких методик, які отримали достатньо широке відображення в криміналістичній літературі, слід віднести методику розслідування злочинів неповнолітніх, методику розслідування злочинів, вчинених іноземцями та проти іноземців, методику розслідування нерозкритих злочинів минулих років [6, с.365-367]. В основу розробки цих методик покладено особливості, які обумовлені специфікою особистих ознак суб'єкта злочину, прояв фактору часу та інших обставин, що відображають своєрідність вчинення та розслідування таких груп злочинів. Такі методики не набули однозначного визначення. В одних випадках їх називають

комплексами окремих методичних рекомендацій [6, с.365], в інших – позавидовими методиками [, с.]. Таким чином, розробка позавидових методик розслідування ґрунтується на аналізі особливостей, які виходять за межі ознак конкретного виду злочинів. Це дозволяє виявляти і використовувати для формування таких методик розслідування додаткові чинники, які визначаються не тільки ознаками об'єкту злочинного посягання, а характерними криміналістичними ознаками для групи злочинів, що розширює можливості використання наявних сил, засобів та методів розслідування, сприяє підвищенню ефективності та оптимізації такої діяльності. Слід підкреслити, що ці особливості визначаються, насамперед, специфікою вчинення злочину та його розслідування. Усе це дає підстави називати позавидовими методиками розслідування такі алгоритми окремих методичних криміналістичних рекомендацій більш широкого ступеня узагальненості, у побудові яких головну роль відіграють криміналістично значущі чинники.

Зрозуміло, що розробка і використання нових нетрадиційних методик неможлива без їх класифікації. Класифікація окремих методик розслідування, взагалі, і позавидових методик зокрема, є однією з складних проблем теорії. Обумовлюється це тим, що вона пов'язана з дослідженням і аналізом як закономірностей злочинної діяльності, так і закономірностей процесу розслідування.

Враховуючи зазначене, вважаємо за можливе запропонувати таку класифікацію: по – перше розподіл всіх криміналістичних методик на видові, та позавидові. Видові, в свою чергу, поділяються відповідно до чинного кримінально-правового законодавства, тобто кількість видових (окремих) методик повинна відповідати кількості та видам злочинів викладених в особливій частині Кримінального кодексу України.

По-друге, на підставі змішаної класифікації де враховуються кримінально-правові та криміналістичні ознаки злочинів можна виділити позавидові методики розслідування злочинів:

1. За характеристикою особи, що вчинила злочин (неповнолітні, особи з дефектами психіки, рецидивісти, жінки, іноземці тощо);
2. За особою потерпілого (іноземні громадяни, особи з дефектами психіки);
3. За місцем вчинення злочину (на транспорті, у великому місті, в сільській місцевості, в місцях громадського відпочинку, в місцях позбавлення свободи і т.п.);
4. За часом вчинення злочину і станом розслідування (нерозкриті злочини минулих років);
5. За формою організації і засобами злочинної діяльності (розслідування злочинів вчинених групою осіб, організованими злочинними угрупованнями);
6. За ознаками умов вчинення злочинів (в умовах стихійного лиха);
7. За використанням специфічних засобів вчинення злочину (комп'ютерні злочини).

Зазначена класифікація криміналістичних методик розслідування, у представленому вигляді, відповідає досягнутому рівню розвитку теорії і потребам практики. Але вона не є, та і не може бути вичерпною. Вона буде розвиватися і удосконалюватися разом із змінами у злочинній діяльності, практиці розкриття злочинів та подальшим накопиченням теоретичних знань.

Список використаних джерел.

1. Матусовський Г.А. Загальні положення методики розслідування злочинів / Г.А. Матусовський // Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. – 3-тє вид. – К. : Концерн Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – С. 366-400.

2. Булулуков О.Ю. Методика розслідування вбивств при відсутності трупа / Булулуков О.Ю. – Харків : НЮА, 1997.
3. Шульга А.О. Основи методики розслідування вбивств на замовлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / А.О. Шульга. – К. : НАВСУ, 2003. – 20 с.
4. Оперук В.І. Методика розслідування розбійних нападів на банківські установи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.І. Оперук. – К. : КНУВС, 2010. – 18 с.
5. Князев В.А. Методика расследования и раскрытия хищений грузов на железнодорожном транспорте / В.А. Князев, П.П. Мозговой. - Горький, 1977.
6. Криміналістика. Академічний курс : підручник / Т.В. Варфоломієва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров [та ін.]. – К. : Хрінком Інтер, 2011. – 504 с.
7. Лук'янчиков Б.Є. Вневидові методики розслідування злочинів як напрямок удосконалення криміналістичної методики установи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Б.Є. Лук'янчиков. – К. : НАВС, 2001. – 18 с.

НЕОБХІДНА ОБОРОНА ЯК ОБСТАВИНА, ЩО ВИКЛЮЧАЄ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Коровінська Ганна Ігорівна

Студентка 1-го курсу економіко-правового факультету ДонНУ

Науковий керівник:

Міхайліна Т. В.

кандидат юридичних наук

Розмежування правомірної і злочинної поведінки не завжди можливо провести чітко, тому досить часто виникають колізії інтересів людини, суспільства і держави. Обумовлюються такі ситуації тим, що громадяни іноді змушені здійснювати діяння, які є правомірним заподіянням шкоди інтересам, які охороняються законом, а такі дії збігаються із зовнішніми ознаками складу злочину. Однак при наявності певних обставин, такі дії не є злочинними. Однією з таких обставин, що виключає злочинність діяння, є необхідна оборона. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена тим, що інститут необхідної оборони має істотні недоліки (як щодо юридичної техніки, так і щодо реалізації даного інституту на практиці), і цей факт значною мірою негативно впливає на боротьбу зі злочинністю в державі. Згідно із ч.1 ст. 36 КК України «необхідною обороною визнаються дії, вчинені з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони».

Для більш глибокого дослідження інституту необхідної оборони доцільним представляється розглянути законодавство зарубіжних країн, що стосується цього питання. Так, згідно зі ст. 29 і ст. 31 КК Латвії, заподіяння шкоди нападнику при необхідній обороні і тому, кого затримують, не є кримінально караним, якщо воно вчинено через необережність. Посягання у ст. 36 КК Молдови, має бути «прямим негайним, матеріальним і реальним». У ст. 12 КК Болгарії зазначено, що незалежно від характеру небезпеки і захисту немає перевищення меж необхідної оборони, якщо напад: а) вчинено шляхом проникнення у житло з використанням насильства чи зламу; б) не може бути відбитий іншим способом. Також

особа не підлягає покаранню, якщо вчинить діяння з перевищенням меж необхідної оборони, перебуваючи у стані переляку чи сильного душевного хвилювання. А у КК Албанії зміст необхідної оборони практично не відрізняється від того, як він визначен у КК України. Відмінністю є тільки те що у КК Албанії немає визначення уявної оборони.

За КК Швейцарії перевищення меж необхідної оборони, за загальним правилом, є караним, однак суддя призначає покарання на свій розсуд, не будучи зв'язаним санкцією, а лише мінімальним розміром даного виду покарання (ст. 66). Перевищення меж необхідної оборони не карається, якщо воно викликано «пробачливим хвилюванням чи збентеженням» [1, с. 286-288].

Отже, в цілому законодавче врегулювання необхідної оборони зарубіжних країн не містить кардинально відрізняючих положень, які були б непритаманні нашому законодавству. Але, враховуючи те, що наша держава стоїть на шляху розвитку, то при розгляді законодавства, що регулює зазначене питання було помічено деякі недоліки, які є досить суттєвими та потребують уваги законодавця, запропоновані шляхи їх вирішення.

Таким чином, потрібно приділити увагу формулюванню тексту ч.5 ст. 36 КК України. «...А також для відвернення протиправного насильного вторгнення у житло або інше приміщення...» – тут пропонується додати: «... а також для відвернення або присікання», тому що слово «відвернення» згідно з тлумачним словником – дії, направлені на послаблення іншої дії, на відведення заздалегідь. А «присікання» означає дії, які направлені на відвернення посягання, яке вже почалось. Внаслідок зазначеного не поставатиме питання щодо можливості та доцільності захисту у такій ситуації. Також до формулювання «протиправного насильницького вторгнення у житло» додати «... або іншого проникнення саме з метою нападу», адже проникнення може бути не лише насильницьким, а, наприклад, таємним.

У питанні, що стосується оборони від дій особи, яка не підлягає кримінальній відповідальності, запропоновано закріпити у кримінальному законодавстві право особи на правомірну оборону від протиправних дій особи, що не є суб'єктом злочину, тому що практика показує, що напади осіб, що не є суб'єктами злочину, тобто малолітніх або недієздатних осіб, відрізняються жорстокістю нападу та тривалістю посягання. Також, що стосується питання про «триваючі посягання», то редакція ст. 36 КК України визнає правомірними лише дії, вчинені за умов «необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання». Таке формулювання не дає можливості захищатися у випадках, коли посягання тривають протягом тривалого проміжку часу, з перервами чи без. Тому запропоновано надати можливість особі, що обороняється, під час тривалого посягання (межі якого потрібно визначити кримінальним законодавством), нанести таку шкоду особі, що нападає, яка буде здатна припинити посягання.

На підставі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що підвищення ефективності правового регулювання відносин, пов'язаних зі здійсненням необхідної оборони, можливо передусім через удосконалення формулювання відповідних правових приписів. Тому внесення запропонованих змін у ст.36 КК України допоможе при кваліфікації певного діяння більш чітко відмежувати правомірне спричинення шкоди (внаслідок наявності необхідної оборони) від злочинної поведінки.

Список використаних джерел:

1. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації / М.І. Хавронюк. – К.: Видавництво «Юрисконсульт», 2006. – 1048 с.

СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕЧНІСТЬ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Кравчук Іван Іванович

Аспірант Національної академії прокуратури України

Охорона праці є однією з актуальних проблем сучасного етапу розвитку всього світового суспільства. Згідно з даними Міжнародної організації праці щорічно в результаті нещасних випадків і захворювань, що пов'язані з трудовою діяльністю в світі гине близько 2,3 млн. людей. Економічний збиток від втрачених робочих днів, витрат на лікування і компенсаційних виплат перевищує 1,25 трлн. доларів США (приблизно 4% світового ВВП). Це пов'язано з тим, що роботодавці не завжди приділяють достатньої уваги фінансуванню безпеки та гігієни праці, а прагнуть збільшити доходи від виробничої діяльності.

Відповідно до ст. 43 Конституції України громадянам гарантується право на належні, безпечні та здорові умови праці. З метою забезпечення виконання цієї норми Основного закону в 2001 році з прийняттям нового Кримінального кодексу України (далі - КК України) було реформовано кримінальне законодавство в частині регламентації відповідальності за порушення вимог законодавства про охорону праці. Вперше на рівні самостійного розділу X Особливої частини КК України сформована нова система норм, що передбачають відповідальність за злочини проти безпеки виробництва. Не в останню чергу через внесення змін до відповідних норм КК України рівень виробничого травматизму в Україні почав падати, про що свідчить аналіз статистичних даних. Зокрема, у 2002 році офіційно зафіксовано 26168 випадків травмування працівників (із них смертельно – 1285), у 2004 році – 22691 (1164), у 2006 році – 18992 (1077), у 2008 році – 16206 (1005), у 2010 році – 11698 (644) випадків відповідно. Однак, травматизм на виробництвах все ще залишається досить високим в порівнянні з розвиненими країнами. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення системи соціальних та правових заходів забезпечення охорони праці в Україні в тому числі і кримінально-правових.

У Кримінальному кодексі України 1960 року злочини проти безпеки виробництва були розміщені в різних главах Особливої частини. Новим у КК України 2001 року стало розміщення ст. 271, яка за своєю суттю є правонаступницею ст.135 КК України 1960 року у розділі X Особливої частини «Злочини проти безпеки виробництва» поряд з нормами, що передбачають відповідальність за порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою (ст. 272), за порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (ст. 273). У КК України 1960 року ст.135 знаходилась в розділі IV «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина». Новизною КК України стало введення відповідальності за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки (ст.274) та відповідальності за порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд (ст.275). Наприклад, в Кримінальному кодексі РФ злочини, передбачені ст.ст.143, 215, 216, 217, які аналогічні ст.271-275 КК України відповідно, не виділені в окремий розділ. Такі зміни в КК України автор вважає прогресивними. Ще в свій час, М.П.Яблоков дійшов висновку, що родовим об'єктом злочинів, пов'язаних з порушенням загальних правил охорони праці та спеціальних правил при проведенні робіт підвищеної небезпеки, є безпека виробничих процесів для працівників та інших громадян, а тому суспільні відносини, на які вказані злочини посягають є однорідними. [1; 41-43]

Проаналізувавши кримінальне законодавство зарубіжних країн вибірково, автор приходять до висновку, що питання відповідальності за злочини проти безпеки виробництва

вирішується по різному. Так, кримінальне законодавство пострадянських країн закріплює вказані види відповідальності в окремих статтях. Кримінальний закон більшості країн Європейської союзу не передбачає кримінальної відповідальності за порушення вимог безпеки праці, а застосовуються норми, що передбачають відповідальність за злочини проти життя та здоров'я людини.

Не всі порушення вимог законодавства про охорону праці на виробництві мають ознаки кримінально-караних діянь. Основою ознакою, що відділяє злочини проти безпеки виробництва від інших порушень вимог законодавства про охорону праці є їх суспільна небезпечність.

Автор вважає за доцільне виключити кримінальну відповідальність за частинами першими ст.ст.271-275 КК України за «заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого», мотивуючи це наступним. Частини перші цих статей охоплюють випадки пов'язані із заподіянням особі в тому числі і легких тілесних ушкоджень, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності. Такі випадки слід віднести до адміністративної відповідальності, доповнивши ст.41 Кодексу України про адміністративні правопорушення частиною третьою в такій редакції: «Порушення вимог законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, що спричинило потерпілому легкі тілесні ушкодження, легкі тілесні ушкодження, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності», і посиливши відповідальність за вказане порушення. При цьому кримінальну відповідальність за аналогією з Кримінальним кодексом РФ залишити лише за заподіяння «шкоди здоров'ю потерпілого» у вигляді середньої тяжкості тілесних ушкоджень.

Список використаних джерел

1. Яблоков Н.П. Общее понятие, система и классификация преступлений, связанных с нарушениями правил охраны труда и техники безопасности // Вестник Московского университета. – 1969. - № 2. – С.41-51

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ТЯЖКИХ НАСЛІДКІВ У СКЛАДАХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ АБО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ

Кузьменко Наталія Олегівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Задоя К.П.

к.ю.н, доцент.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в сучасних умовах зростає кількість злочинів проти правосуддя, які вчиняються службовими особами, котрі в першу чергу покликані дотримуватися і охороняти закони, що призводить до зниження авторитету органів державної влади, викликає недовіру та неповагу до судових та правоохоронних органів, а також органів прокуратури. Оскільки більшість цих складів злочинів містить в якості конститутивної чи кваліфікуючої ознаку «тяжкі наслідки», то з'ясування її змісту має важливе значення для правильної кваліфікації дій суб'єкта.

Варто зазначити, що віднесення тих чи інших наслідків до тяжких вирішується в кожному конкретному випадку окремо залежно від серйозності заподіяної шкоди, проте спробуємо сформулювати найбільш характерні прояви тяжких наслідків із врахуванням особливостей об'єктивної сторони кожного із досліджуваних складів злочинів.

Ч.3 ст.371 КК України містить кваліфікуючу ознаку «тяжкі наслідки» нарівні з іншими кваліфікуючими ознаками, такими як вчинення відповідних дій з корисливих мотивів чи в інших особистих інтересах. Розкриваючи зміст поняття «тяжкі наслідки», більшість науково-практичних коментарів КК України вказують, що такі наслідки можуть полягати у самогубстві підозрюваного чи обвинуваченого, психічному чи іншому важкому розладі здоров'я, спричиненні значної матеріальної шкоди потерпілому тощо. Проте необхідно зазначити, що настання відповідних наслідків повинно бути причиново пов'язано з незаконним затриманням, приводом, арештом чи триманням під вартою. Аналогічно тлумачиться зміст тяжких наслідків, передбачених ч.2 ст.375 КК України.

Ч.2 ст.374 КК України містить такі кваліфікуючі ознаки, як «засудження невинної у вчиненні злочину особи», «вчинення за попередньою змовою групою осіб», «інші тяжкі наслідки». Використовуючи правила формальної логіки при аналізі положень ч.2 ст.374 КК України, можна зробити висновок, що законодавець, послідовно перераховуючи кваліфікуючі ознаки та використовуючи формулювання «дії, що спричинили інші тяжкі наслідки», розглядає «засудження невинної у вчиненні злочину особи» та «вчинення за попередньою змовою групою осіб» як прояви тяжких наслідків, проте такий висновок не узгоджується з буквальною розумінням змісту ознаки «вчинення за попередньою змовою групою осіб», адже групове вчинення злочину ніяк не може вважатися тяжким наслідком, оскільки воно характеризує суспільну небезпеку діяння, а не його наслідки. На нашу думку, зазначена невідповідність зумовлена вадами законодавчої техніки. Проявами ж інших тяжких наслідків можна вважати психічне захворювання потерпілого, його самогубство чи замах на самогубство тощо.

Можна помітити, що всі науково-практичні коментарі КК України при характеристиці змісту тяжких наслідків у вищезазначених статтях вказують на такий їх прояв, як самогубство чи замах на самогубство потерпілого. У зв'язку з цим виникає питання про співвідношення вказаних складів злочинів із доведенням до самогубства (ст.120 КК України). Аналіз об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч.1 ст.120 КК України, дозволяє зробити висновок, що самогубство чи замах на самогубство потерпілого є наслідком однієї дії чи сукупності дій, що полягають у жорстокому поводженні з потерпілим, його шантажі, примусі до протиправних дій або систематичному приниженні його людської гідності. Оскільки такий перелік є вичерпним, необхідно з'ясувати, чи можуть бути їх проявами дії, передбачені ст.371, 374 та 375 КК України. На нашу думку, завідомо незаконне затримання або незаконний привід (ч.1 ст.371 КК України), завідомо незаконні арешт або тримання під вартою (ч.2 ст.371 КК України), недопущення чи ненадання своєчасно захисника, а також інше грубе порушення права підозрюваного, обвинуваченого, підсудного на захист (ч.1 ст.374 КК України) та постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови (ч.1 ст.375 КК України) не підпадають під жодну з дій, які можна розглядати як доведення до самогубства в розумінні ч.1 ст.120 КК України, тому конкуренція ч.1 ст.120 КК України з даними складами злочинів в цьому випадку не виникає.

Формулювання «тяжкі наслідки» міститься також у ст.380 КК України, проте в даному разі зазначені наслідки є конститутивною ознакою складу злочину, оскільки без їх настання виключається можливість кваліфікації діянь суб'єкта за цією статтею. Під настанням тяжких наслідків треба розуміти загибель особи, взятої під захист або особи, якою здійснювалися заходи безпеки, а також спричинення тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень чи великої матеріальної шкоди.

У ч.2 ст.381 КК України, яка передбачає відповідальність за розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, містить формулювання «ті самі дії, якщо вони спричинили смерть особи, взятої під захист, або інші тяжкі наслідки». У зв'язку з цим виникає питання, що саме необхідно розуміти під тяжкими наслідками у даному разі. На основі логічного тлумачення можна зробити висновок, що смерть особи теж є проявом тяжких наслідків, але оскільки законодавець окремо зазначив її на рівні кваліфікованого складу, то у випадку її спричинення в юридичному формулюванні обвинувачення вказується саме на настання цього наслідку. Враховуючи особливості об'єктивної сторони даного складу злочину, зміст тяжких наслідків можна охарактеризувати як заподіяння певної шкоди здоров'ю потерпілого, що сталося в результаті розголошення відомостей про заходи безпеки щодо нього, при чому ставлення суб'єкта даного злочину до зазначеного наслідку може бути лише необережним.

THE LAW-ORGANIZED ASPECTS OF PROVIDING A PUBLIC SAFETY AND LAW ORDER DURING THE MASS CULTURE MEASURE, PARTICULARLY «EURO-2012» IN CONTEXT OF UKRAINIAN EUROPEAN INTEGRATION

Y. Makhinich

Tax militia department, NSTSUU

3rd year cadet

A. Zharov

Professor, Ph.D in educational studies

The process of Ukraine's European integration is very difficult and multi-political. Nevertheless our country could be a worthy member of the European Union. Multiple new opportunities in attainment of economical, scientific, technological and jurisprudential progress will be opened when Ukraine enters the E.

The fact that Ukraine is hosting the great European sport festival «EURO-2012» is considered the most important strategic task of world's intergovernmental relations for realizing future aims. If our goal is to succeed, then we have to provide safety and order for guests during the event [1; p.2].

As for today, there is no official research investigating the legal regulation of the «EURO-2012» organization in Ukrainian law-scientific area. So we assume that investigation of this issue is necessary and will be beneficial.

According to the Ukrainian Law «On the features of ensuring public order and public safety during preparation and conduction of football matches» (st.1), the public security is safety of the core interests of the society concentrated in its virtues from any natural or artificial threats during the football matches preparation and conduction, also elimination any harm that might be done by any of these dangerous sources.

In terms of large-scale event (about 600.000 participants), the risk of dangerous situations may arise in [3]:

1. Terrorists and people connected with armed or racist conflicts entrance into the territory of Ukraine. As the matter of fact, many radical groups carried out dangerous activities during the football matches in Ukraine. If we want to resolve this problem, we should strengthen the checkpoint on the state border.

2. Probability of the intensive traffic across the state border. This problem can be solved by intensification of measures aimed to provide safety during the state border crossing.

3. Increasing usage of public transportation.

4. Appearance of the opportunities of holding mass political and public actions in a crowded location.

State politics should be based on the following principles:

- to create and provide friendly public communication for all viewers from all nations and people using the best European rules of etiquette;
- to carry out prevention of crimes (could be possible to make offenses like robbery, theft, fraud, forgery (certificates, passports, money, tickets), drug trafficking and drug abuse, violent acts of racial, religious or political dangerous actions, kidnapping, terrorism, and others);
- humanization activity of control and law enforcement agencies (including communicational restraint and usage of civil guards or supervisors (stewards) directly on stadiums instead of military forces) [1; p.2-3];
- providing safety for vehicles (including extensive involvement of public authorities on the roads: State Patrol Service, State Public Service, State Vehicle Inspection etc.);
- smooth, high-quality and fast medical help;
- creation of large infrastructure and service centers for visitors at the highest European level.

The effective fulfillment of these tasks includes preparation security and public service during the final part of competition [4]. So for the safety's sake the competence of those who organize and provide safety has to be determined, with application of foreign experience and usage of international cooperation in the preparation and conduction of sport events [1; p.2-3].

The effectiveness of organization of safety and security should be in a comprehensive agreement with law, management and executive realization in order to guarantee the "EURO 2012" success in Ukraine.

References:

1. Концепція забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення у Львові фінальної частини Чемпіонату Європи 2012 року з футболу. Департамент «Євро-2012», Львів: 2010.

2. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» N 3673-VI від 8.07.2011.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» від 17 вересня 2008 р. N 1244-р. Київ.

4. Розпорядження Кабінету Міністрів «Деякі питання забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу» від 11 листопада 2009 р. № 1330-р 2978.

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Микитась Ірина Миколаївна

*аспірантка кафедри конституційного, адміністративного та фінансового
права Відкритого міжнародного Університету розвитку людини «Україна»*

Науковий керівник:

Чомахашвілі Олена Шотаєвна

*к.ю.н., доцент кафедри конституційного та адміністративного права
Київського університету права*

Держава створена для забезпечення балансу інтересів між різними групами усередині суспільства, захисту інтересів всього суспільства в цілому, реалізації і розвитку, властивих даному суспільству цінностей.

Організація взаємодії є надзвичайно актуальною, адже вирішення багатьох завдань пенітенціарної діяльності можливе тільки завдяки спільним зусиллям різних інституцій.

Правовою підставою організації взаємодії органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України (-далі ДКВС України) є принцип, який закріплений у п.7 ст. 2 Закону України „Про Державну кримінально-виконавчу службу України” – „взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об’єднаннями громадян, благодійними і релігійними організаціями” [1].

Відповідно до статті 20 Закону України „Про державну кримінально-виконавчу службу України” об’єднання громадян у межах своїх повноважень сприяють Державній кримінально-виконавчій службі України у виконанні її завдань.

На думку Є.Ю. Бараша, взаємодія – це такий стан взаємозв’язків між суб’єктами спільної діяльності, при якому вони справляють взаємний вплив один на одного та на відповідну сферу правовідносин з метою ефективного виконання як загальних, так і спеціальних завдань щодо забезпечення виконання кримінальних покарань [2, с.132].

Громадський контроль дотримання прав засуджених можуть здійснювати спостережні комісії, які утворюються органами місцевої влади. На даний час діяльність спостережних комісій розповсюджуються на всі без винятку установи кримінально-виконавчої служби.

Серед основних завдань спостережних комісій:

- організація громадського контролю дотримання прав та законних інтересів засуджених;

- сприяння установам виконання покарань у виправленні та ресоціалізації засуджених;

- створенні належних умов для їхнього утримання;

- надання допомоги в соціальній адаптації особам, звільненим від відбування покарання.

Якщо більш детально проаналізувати нормативне регулювання діяльності спостережних комісій, то необхідно зазначити, що до їхнього складу повинні включатися представники громадських організацій, органів влади, підприємств, установ та організацій і громадяни. Взаємодія здійснюється з певною метою, і суб’єкти такої взаємодії інколи можуть визначати її пріоритети.

Щодо діяльності органів та установ ДКВС України, то основними цілями все ж таки виступають ті, які визначені у законі для цієї служби як пріоритетні, тобто покладається здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Проте завдання спільної діяльності ставляться у залежність з двома факторами:

1. Забезпечення ефективного функціонування органів та установ ДКВС України;

2. Забезпечення досягнення цими органами та установами цілей кримінально-виконавчої політики та покарання.

Саме постійність завдань та цілей спільної діяльності суб'єктів взаємодії обумовлює сталість взаємодії.

Спостерігається значна увага до кримінально-виконавчої служби з боку засобів масової інформації, кількість відвідувань установ якими протягом останніх років зросла майже вповнину.

Реальну та конструктивну участь громадськості у діяльності установ виконання покарань пенітенціарна служба розглядає як один з основних чинників формування сучасної пенітенціарної системи, притаманної демократичним державам.

Таким чином, ефективна взаємодія органів та установ ДКВС України з державними інституціями є безумовною вимогою нормального функціонування зазначених установ та органів, а відповідно, є гарантією успішного вирішення завдань, встановлених державною політикою у цій сфері і забезпечує подальші кроки реформування служби.

Список використаних джерел:

1. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV // Відомості Верховної Ради – 2005. – № 30. – Ст. 409.

2. Бараш Є.Ю. Організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Бараш Євген Юхимович – Харків, 2006. – 190 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА, СХИЛЯННЯ ДО НЬОГО ТА СПРИЯННЯ ЙОМУ

Падох Оксана Іванівна

Студентка 3-го курсу юридичного факультету КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник:

Задоя К.П.

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права та кримінології
юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка*

Історично склалося так, що в різні епохи ставлення до самогубства було неоднозначним. Причинами цьому слугували релігійні, моральні та правові устої суспільства. Ознайомившись з досвідом зарубіжних країн, певних суспільств на різних етапах розвитку, ми дійшли висновку, що самогубство саме по собі є хоч і негативним явищем, але відносити його до кримінально-протиправних і кримінально-караних діянь не правильно. Адже, у тому випадку, коли особа-суїцидент вижила, їй навпаки потрібна допомога і підтримка, а не кримінально-правова санкція і суспільний осуд.

Проаналізувавши кримінальне законодавство деяких зарубіжних країн, ми прийшли до висновку, що потрібно удосконалити юридичну конструкцію такого складу злочину, як “доведення до самогубства” в чинному українському законодавстві. Ось положення, в яких заключаються запропоновані нами зміни до ст. 120 КК України:

- по-перше, конструкцію “замах на вчинення самогубства” пропонується замінити на “спроба вчинити самогубство” – на нашу думку, вживання терміну “замах” стосовно поведінки потерпілого видається некоректним, оскільки закон користується даним терміном щодо визначення етапів здійснення злочину. А відповідно до чинного законодавства, самогубство не визнається злочинним діянням. Тому, пропонується ввести уточнення: термін “замах” замінити словом “спроба”;

- по-друге, викласти ч. 1. ст. 120 КК України наступним чином: “Доведення особи до самогубства або до спроби вчинити самогубство шляхом жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, вчинене через необережність, – карається...”, а ч. 2 ст. 120 КК України так: “Те ж саме діяння, вчинене умисно - карається...” – аналіз особливостей структури об’єктивної сторони доведення до самогубства дозволяє віднести даний злочин до злочинів з двома формами вини. Вина повинна бути встановлена окремо до первинного злочину і окремо до тих наслідків, які воно спричинило. Так, первинний злочин може бути тільки умисним у вигляді прямого умислу, коли особа бажає заподіяти моральні та фізичні страждання потерпілому і здійснює всі дії для реалізації свого бажання. При цьому особа не передбачає можливості смерті потерпілого, проте при необхідній передбачливості вона могла і мусила передбачати таку можливість. Таким чином, діяння суб’єкта злочину характеризуються умисною формою вини, тоді як до наслідку у вигляді самогубства потерпілого дана особа може ставитися як з умислом, так і з необережністю, що в свою чергу потребує закріплення на рівні кримінального закону.

- по-третє, чинні ч. 2 та ч. 3 ст. 120 КК України залишити в тій же редакції, але викласти як ч. 3 та ч. 4 даної статті відповідно.

- по-четверте, викласти в чинному КК України ст. 120-1 у наступному вигляді: “Схиляння до вчинення самогубства або до спроби вчинити самогубство шляхом умовлянь, обману чи іншими способами або сприяння йому, – карається...” – багатьма вченими обґрунтовується необхідність встановлення кримінальної відповідальності за схиляння до самогубства та сприяння йому, оскільки особи, які сприяють вчиненню іншими самогубства залишаються безкарними, а отже і продовжують вчиняти відповідні злочинні дії по відношенню до інших осіб. Практика закріплення даних складів злочину простежується у деяких зарубіжних країнах, але у різних формах, зокрема: підбурювання до самогубства (Вірменія [1, ст. 111], Індія [2, ст. 306], Голландія [3, ст. 294]); допомога в самогубстві (Данія [4, ст. 241], США – штат Нью-Йорк [5, розділ 120, 30], Нігерія [6, ст. 326], Голландія [3, ст. 294]); схиляння до самогубства (Вірменія [1, ст. 110]), схвалення самогубства (Австралія [7, ст. 47]).

Проаналізувавши все вищевикладене, можна зробити висновок, що людство зробило вагомий крок вперед відмовившись від кримінальної відповідальності за самогубство у зв'язку з явною неефективністю такого заходу в боротьбі з суїцидами. Більш дієвим способом стало встановлення кримінальної відповідальності за доведення до самогубства, замаху на нього, схиляння до самогубства та сприяння йому, а також допомога в цьому людям, які добровільно вирішили піти з життя.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс Республіки Вірменія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
2. Кримінальний кодекс Індії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
3. А.В. Калинин. Некоторые аспекты уголовно-правовой ответственности за доведение до самоубийства в законодательстве зарубежных стран. – [Электронный ресурс]. – Режим доступу:
4. Кримінальний кодекс Данії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
5. Кримінальний кодекс штату Нью-Йорк (США). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

6. Кримінальний кодекс Нігерії. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
7. Цыркалюк А Ответственность за доведение до самоубийства по зарубежному уголовному законодательству // Международное публичное и частное право : научно-практическое и информационное издание / Издательская группа "Юрист". – Москва, 2011. – № 2 (59).

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Венгуренко Олена Валеріївна

Студентка 4-го курсу факультету історії та права

КДПУ ім. В.Винниченка

Науковий керівник:

Юрах В.М.

*кандидат юридичних наук, завідувач кафедри правознавства
факультету історії та права КДПУ ім. В.Винниченка.*

В умовах демократизації Української держави реформування трудового законодавства є тією об'єктивною необхідністю, з приводу якої виникає чимало дискусій. Державні діячі та відомі правники вносять свої пропозиції щодо можливих шляхів здійснення реформи у трудовому законодавстві, але все ж ситуація залишається незмінною і відносини праці до цих пір урегульовані Кодексом законів про працю від 10 грудня 1971 року [1]. Саме тому обрана тема є надзвичайно актуальною сьогодні.

Нині чинне трудове законодавство склалося в період існування жорсткого правового регулювання трудових відносин, коли державна власність була їх економічним базисом. В зв'язку з цим вважаємо, що трудове законодавство є досить застарілим, незбалансованим, таким, що містить прогалини та не придатним регулювати відносини праці в умовах ринкової економіки. Хотілося б відмітити, що в часи незалежності України трудове законодавство постійно перебувало в процесі оновлення та адаптації до міжнародних стандартів. Це і пряме застосування міжнародних актів після ратифікації, і внесення міжнародних норм до тексту законів, і реалізація положень ратифікованих чи не ратифікованих актів засобами національного законодавства [3, с.648]. Важливим підтвердженням цього є близько 600 поправок за останні 20 років [2, с.3]. Але цього не достатньо. Єдиним та правильним вирішенням наявних проблем є не модифікація норм та принципів радянського трудового законодавства, яка може відбуватись шляхом включення в національне законодавство норм міжнародного права без змін (позитивна рецепція) або ж виключенням норм, що не відповідають міжнародним стандартам (негативна рецепція), а створення нового законодавства, яке б відповідало вимогам сучасності [3, с.646].

Першочерговим кроком в даному випадку є прийняття нового Трудового кодексу України, норми якого б відповідали сучасним ідеологічним, соціальним, економічним, культурним процесам, систематизували норми трудового права України та міжнародного трудового права, врегулювали існуючі прогалини у законодавстві та деталізували повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування [4].

Хотілося б наголосити на тому, що сьогодні Проект такого кодексу уже існує і на даному етапі проходить всі необхідні стадії законотворення. З цього приводу віце-прем'єр-міністр Сергій Тігіпко запевняє, що Трудовий кодекс «буде реально захищати найманих працівників, відповідати інтересам роботодавців та інвесторів», а «реформа трудового законодавства створить у цій сфері прозорі і ліберальні регулятори відносин між інвесторами

та найманими працівниками» [2, с.4]. Хоча Трудовий кодекс ще не прийнято, але з приводу його проекту висловлюється думка щодо його недосконалості. Проаналізувавши Проект Трудового кодексу можна вказати на такі його вади, як збільшення можливостей зловживання правом у зв'язку з розширенням прав роботодавця, відсутність забезпечення реальних гарантій соціального захисту найманих працівників, створення нерівних умов праці для працівників малих та великих підприємств, неможливість здійснення ефективного контролю за дотриманням законодавства у сфері трудових відносин [2, с.10].

Попри недоліки Проект Трудового кодексу все ж містить і прогресивні норми, згідно з якими: 1) працівнику надається можливість оскаржити результати співбесіди в суді, якщо є підстави вважати рішення роботодавця необ'єктивним; 2) збільшено перелік підстав для звільнення або притягнення до відповідальності працівників у разі порушення ними трудових обов'язків; 3) надається можливість для роботодавця, за погодженням з працівником, встановлювати трудовий розпорядок відповідно до особливостей господарської діяльності; 4) значно посилюється відповідальність за порушення трудового законодавства роботодавцем, ухилення від легалізації трудових відносин з працівником; 5) запроваджується механізм визначення мінімального розміру погодинної оплати праці з чітким обліком відпрацьованого та відповідно оплаченого часу; 6) збільшується обсяг повноважень професійний спілок, гарантується їх незалежність від роботодавця тощо [2, с.8].

Отже, можна констатувати, що діюче трудове законодавство має безліч проблем, основною з яких є його застарілість. Лише їх вирішення забезпечить максимальну реалізацію трудового потенціалу країни, стане запорукою створення гідних умов для працівників і роботодавців, малого та середнього бізнесу тощо.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю від 10 грудня 1971 року // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.zakon.rada.gov.ua>>
2. Кіщенко С. Реформа трудового законодавства // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.icps.com.ua>>
3. Мельник К.В. До питання адаптації трудового законодавства до міжнародних норм / К.В. Мельник // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 645-651 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11mkvdmn.pdf>>
4. Пилипенко П. Реформування трудового законодавства України // Електронний ресурс. Режим доступу: <<http://www.yur-gazeta.com>>

МОТИВИ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Тараненко Микола Миколайович

Аспірант кафедри теорії права і держави, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Осадчий В.І.

*доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права і держави
факультету соціології і права НТУУ «КПІ»*

Мотивом масових заворушень є внутрішнє спонукання, потяг особи до дій спрямованих проти громадського порядку та громадської безпеки, тобто таке антисоціальне спонукання, яке спричиняє в особі нестримну рішучість брати участь в масових протиправних ексцесах. Це можуть бути будь-які дії, що обумовлюють прагнення особи до досягнення цієї або іншої мети. У вітчизняному законодавстві відсутні вказівки щодо мотивів і цілей організації масових заворушень або участі в них. Однак аналіз

фактологічного матеріалу і судової практики з цього питання свідчить про те, що головними мотивами спалахів масових заворушень є: корисливі, релігійні, національні, політичні, невдоволення соціально-економічними умовами життя, діяльністю органів влади і управління; національна неприязнь; політичний екстремізм; хуліганські спонукання; почуття помсти, заздрості, злоби, самозбереження тощо. Це також може бути діяльність суспільних і релігійних об'єднань або інших організацій, засобів масової інформації, фізичних осіб щодо планування, організації, підготовки здійснення різних дій, у тому числі й спрямованих на здійснення злочинів проти громадського порядку та громадської безпеки, за мотивами ідеологічної, політичної, расової, національної або релігійної ненависті чи ворожнечі, а також мотиви ненависті або ворожнечі по відношенню до будь-якої соціальної групи.

Під мотивами **ідеологічної чи політичної** ворожнечі або ненависті можна розуміти ті, які пов'язані з відчуженням, підозрілістю, що поступово переростають у стійке непримиренне вороже ставлення до людей, котрі мають інші погляди на розвиток суспільства, на роль і місце в ньому людини.

Як переконливо показав досвід організації і проведення виборчих кампаній, саме в цей період зазначений вище мотив є домінуючим у визначенні причин доволі частих спалахів, чи спроб організації масових заворушень в Україні. Саме політичні мотиви спричинили масові протиправні акції 23 жовтня 2004 року в м. Києві на площі біля приміщення Центральної виборчої комісії (ЦВК) та Київської обласної державної адміністрації. Мета цих злочинних дій: зірвати масовий мітинг на площі біля ЦВК і перешкодити нормальній роботі комісії [8].

Аналогічний мотив мали і події в м. Свалява Закарпатської області, де в ході передвиборчої кампанії також відбулися масові заворушення, пов'язані з різними політичними та ідеологічними поглядами прибічників претендентів на посаду Президента України В.А. Ющенко та В.Ф. Януковича [5].

Політичними мотивами також керувалися радикально налаштовані організатори і активні учасники масових заворушень в Києві під час проведення політичної акції «Україна без Кучми» 9 березня 2001 року [10].

Мотиви **расової, національної або релігійної** ворожнечі, чи ворожнечі, пов'язаної з ідеями й поглядами, що виражають представлення про ущербність, неповноцінність, непривабливість, розумову і культурну обмеженість і відсталість людей відповідної раси, національності, релігійної конфесії, і породжують прояви ворожого ставлення до способу життя, культури, традицій, обрядів громадян певної національності або раси чи релігійного віросповідання тощо.

Зокрема, проблеми національної ворожнечі стали головним мотивом та причиною масових заворушень, що відбулися в 1995 році у східній частині Криму. Вони розпочалися 25 червня цього року в селищі Курортному, де під час сварки з місцевими рекетирами були вбиті два кримських татарина. Ця трагічна подія спричинила масові безпорядки, в ході яких кримські татари спалили будинок директора радгоспу в с. Щебетовка, взяли в заручники начальника міського відділу міліції Феодосії, якого шантажували і залякували спаленням живцем, обливаючи легкозаймистою речовиною. Згодом шаленіючий натовп здійснив погроми ресторанів, барів, магазинів в місті Судаку та Планерському. В ході цих масових заворушень було вбито декілька кримських татар. Ці події довгий час тримали в напрузі населення Автономної республіки Крим [9].

На релігійній основі були спричинені масові безпорядки в Києві в зв'язку з даруванням Російською православною церквою автономії Українській православній церкві (МП). Під час

вручення відповідних документів екзальтований натовп став трошити хрести, рвати хоругви, та завдав значної шкоди церковному майну[11, с.38].

На думку І.М. Копотуна, аналогічний мотив був і в діях групи скінхедів (40-50 осіб), які 13 квітня 2002 року в м. Києві після футбольного матчу кийвського «Динамо» вчинила напад на синагогу, внаслідок чого тяжких травм зазнали равин, його син та охоронець культового приміщення. Окрім цього нападники побили скло в усіх вікнах зазначеної споруди[4, с. 183-184].

В останні роки доволі поширеними мотивами масових заворушень стали **корисливі** спонукання і цілі їх організаторів та виконавців. Зокрема, саме вони знайшли своє конкретне проявлення під час організації масових заворушень в м. Харкові в грудні 2006 року, коли в ході мирного мітингу представників міської громадськості, група молодих людей (300 чоловік) спортивної статури, що приєдналися до мітингуєчих почали штурмувати огорожу та руйнувати майно ТОВ «Тамира» та «Кибела», що входили до торгової групи «Таргет», та наносити тілесні ушкодження різного ступеню тяжкості його працівникам та охоронцям[6].

Аналогічним мотивом керувалася й голова Козинської селищної ради Обухівського району на Київщині, організовуючи разом зі своїми родичами та прибічниками захоплення приміщення селищної ради і жорстоке побиття в ньому членів працюючої там депутатської комісії і працівників правоохоронних органів, які вирішували питання про дострокове усунення голови селищної ради із займаної посади[7].

Нерідко корисливі мотиви проявляються і під час проведення масових політичних протиправних акцій. Зокрема, під час вже згаданих вище масових заворушень в Києві в жовтні 2004 року, кожен учасник групи нападу на приміщення ЦВК повинен був отримати 500 доларів США[8].

До окремої категорії мотивів масових заворушень науковці відносять мотиви **соціальної ненависті** чи ворожнечі. Під ними розуміється негативна емоційна оцінка (відчуження, підозрілість, що переходить у стійку ворожість) до будь-якої соціальної групи за ознакою професійної зайнятості, матеріального становища тощо.

Практика показує, що нерідко мотивами масових заворушень можуть служити **спортивні пристрасті**. Так, призначений пенальті в одному з футбольних матчів у м. Донецьк в липні 1996 року викликав бурю негодування місцевих вболівальників. Біля 5 тисяч чоловік почали закидати пляшками, камінням та іншими предметами працівників міліції, що намагалися припинити ці протиправні дії. Внаслідок цих масових безпорядків багато болільників і працівників міліції були госпіталізовані, отримавши тілесні ушкодження різної тяжкості, а також було завдано значної матеріальної шкоди спортивному комплексу[3, с. 13-14].

Зазначений мотив став причиною масових заворушень, що відбулися 9 червня 2002 року в м. Москва на Манежній площі, після трансляції футбольного матчу чемпіонату світу між Росією та Японією. Розлючений натовп розчарованих принизливою поразкою російської збірної вболівальників влаштував в центрі Москви жорстокі масові безлади, в результаті яких постраждало 74 особи. У безпосередній близькості від місця цієї події згодом було виявлено тіло молодого людини 1985 року народження. Розлючений натовп вболівальників знищив і пошкодив близько 60 машин, побив вікна і вітрини в прилеглих до площі будинках[2, с. 176].

Важливість і необхідність встановлення конкретного мотиву (або мотивів) злочинної поведінки, зумовлена істотними відмінностями мотивації дій різних суб'єктів масових заворушень. Наприклад, основний мотив їх організаторів може носити політичний,

націоналістичний або корисливий характер, а злочинні дії інших учасників масових безчинств можуть мотивуватись жагою помсти, хуліганськими спонуканнями, відчуттям психологічного тиску натовпу, страхом ухилення від його прагнень і дій. Доволі різні, зазвичай, і причини формування натовпу.

Кримінально-правове значення мотиву злочину визначається тим впливом, який він чинить на ступінь суспільної небезпеки даного діяння та особи, яка його здійснила. Встановлення конкретного мотиву, що примусив індивіда брати участь у злочині, не впливає на кваліфікацію злочину, а потрібно лише для призначення справедливої, відповідної ступеню провини міри покарання.

Результати проведених А. Абдульмановим соціологічних досліджень дають змогу з'ясувати мотиви участі громадян у масових заворушеннях. Зокрема, на питання: «Які мотиви спонукали громадян брати участь у масових заворушеннях?» було отримано такі відповіді: невдоволення низьким рівнем життя - 30%; вплив підбурюючих чуток - 22%; невдоволення роботою органів влади та управління - 18% ; націоналістичні прояви - 14%; хуліганські мотиви - 12%; можливість «показати, проявити себе» - 7%; погрози й залякування учасників натовпу - 6%; особиста користь - 5%. (Частина опитаних вказали на два і більше мотиви)[1, с. 43-44].

Список використаних джерел:

1. Абдульманов А. Ответственность за массовые беспорядки // Российская юстиция, - 1996, №1. – с. 43-44.
2. Арипов Э.А. Уголовная ответственность за массовые беспорядки. – М., 2008 - с. 176
3. Газета «Донецкий спорт» № 4, 1996 г. С. 13-14.
4. Копотун І.М. Громадський порядок, як об'єкт кримінально-правової охорони. К., 2008 - с. 183-184
5. Кримінальна справа № 2320604 // Архів Свалявського районного суду Закарпатської області за 2006 рік.
6. Кримінальна справа №4-138/07 // Архів Червонозаводського районного суду м.Харків за 2007 рік
7. Кримінальна справа № 4-518/08 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2008 рік
8. Кримінальна справа № 1-13/09 // Архів Печерського районного суду м. Києва за 2009 рік.
9. Кримінальна справа № 1п-132/11/0121 // Архів Феодосійського міського суду АР Крим за 2010 р.
10. Наталия Лебедь До 10 річчя «України без Кучми»
<http://www.obozrevatel.com/politics/do-10-richchya-ukraini-bez-kuchmi.htm>
11. Фортуна Г.Ф. Уголовно-правовая борьба с массовыми беспорядками // Вестник МГУ – 1992 р. № 2 с. 38.

ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Трофімов Сергій Анатолійович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративно-правових та кримінально-правових дисциплін КЮІ НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»

Із зростанням терористичної активності в Україні протягом 2011 року перед науковцям в різних сферах суспільного життя постало завдання щодо об'єднання зусиль на протидію терористичній діяльності. Будь-який різновид діяльності виникає, розвивається та зникає за певними загальними характеристиками. Такі ознаки характерні й для терористичної діяльності, адже вона виникає, розвивається та зникає за правилами, що є характерними для будь-якого різновиду людської діяльності.

Удосконалення правового регулювання безумовно є базисом становлення ефективної антитерористичної діяльності, однак актуальні та позитивні зміни повинні доповнюватися дієвою системою забезпечення законності антитерористичної діяльності, адже ще стародавні римляни сформулювали основну проблему державного управління – забезпечення законності, оскільки вже тоді почали виявляти чисельні зловживання з боку посадових осіб[1, с.128].

Як свідчить час, ці проблеми у сфері державного управління існують й дотепер. Таке положення речей створює підґрунтя для свавілля й корупції у органах влади, що веде до негативних наслідків для національної безпеки, оскільки за таких явищ й має можливість укріплюватися та поширюватися злочинність. Виходячи з цього, на нашу думку, корупція слугує однією з причин розвитку терористичної діяльності в Україні.

В більшості випадків поширення терористичної діяльності стає можливим через порушення або допомогу співробітників різних державних органів у прикордонній, митній, кримінально-правовій та інших сферах, адже навіть незначне, з точки зору інспектора Державної автомобільної інспекції Міністерства внутрішніх справ України, порушення у вигляді отримання «штрафу на місці» за недотримання правил дорожнього руху, може призвести до трагічних для країни наслідків, оскільки практично у всіх випадках, так чи інакше, окремий проміжок дистанції суб'єкти терористичної діяльності долають за допомогою автомобільного транспорту. Фактично схильність співробітників правоохоронних органів до корупційних відносин дозволяє безпосереднім виконавцям актів тероризму добиратися до місця призначення без суттєвих бар'єрів.

Окрім цього, можливість проявлення фактів корупції під час дії правового режиму району проведення антитерористичної операції створює додаткові негативні фактори неможливості досягнення максимально ефективних результатів проведення такої операції. Необхідно зазначити, що на нашу думку, використання особового складу суб'єктів антитерористичної діяльності, що постійно працюють у звичайних умовах на території де вводиться правовий режим району проведення антитерористичної операції є недоцільним, оскільки представники органів державної влади постійно працюють на підвідомчій території, встановлюють певні зв'язки (родинні, дружні, ділові, тощо) з населенням цієї території. У кризових ситуаціях, однією з яких є прояв терористичної діяльності, законодавством передбачені суттєві обмеження правового статусу осіб, що перебувають на території де вводиться правовий режим району проведення антитерористичної операції. У зв'язку з цим, враховуючи неодмінні контакти населення з особами, що забезпечують режимні заходи, з високим ступенем ймовірності стає можливим індивідуальний підхід до суворого виконання службового обов'язку по забезпеченню режимних обмежень.

Більшість вітчизняних та зарубіжних правознавців активно підтримують позицію щодо безпосередньої залежності між ефективністю заходів з протидії тероризму й розмірів фінансування цієї сфери, але беручи до уваги досвід Російської Федерації, яка щороку витрачає мільярди доларів на фінансування ефективної роботи суб'єктів протидії тероризму й керівників «неблагополучних», в плані розвитку терористичної діяльності, регіонів Російської Федерації можна погодитися з такою позицією лише умовно, адже як свідчить практика, більшість цих коштів за допомогою різноманітних «схем» привласнюються вищевказаними суб'єктами та їх прибічниками. На думку окремих практиків частина із цих коштів витрачається на фінансування діяльності провідників тероризму задля змушення влади через суспільство витратити ще більше, аргументуючи це необхідністю тотальної протидії цьому негативному явищу[2]. Саме цим пояснюється вчинення актів тероризму в таких місцях і таким способом, які можуть викликати найбільш суттєвий суспільний резонанс та їх стабільна кількість. Із врахуванням вищевикладеного можна стверджувати про відсутність прямого зв'язку між ефективністю протидії тероризму та обсягом її фінансування. Безумовно, ефективно протидіяти тероризму неможливо без відповідних ресурсів (людських, технічних, фінансових, тощо), але перш за все необхідно зробити акцент на оптимізації структури органів влади, які задіяні у цій протидії, розробити чіткий механізм контролю за діяльністю та витратами як цих органів, так і безпосередніх керівників, а також членів їх родин та родичів. За відповідні порушення слід розробити жорстку систему покарань з обов'язковою конфіскацією майна.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що настав час для рішучих дій у подоланні корупції. Це стане можливим лише з використанням у повному обсязі комплексу засобів забезпечення законності задля наведення порядку у всіх сферах державного управління, що безумовно позитивно позначиться на зниженні рівня поширеності злочинних дій, зокрема терористичній діяльності.

Список використаних джерел

1. Государственный и общественный контроль в СССР / Под ред. В.И.Туровцева. – М.: Наука, 1970. – 335с.
2. Терроризм: угроза Вашему дому: Агентство политических новостей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apn.ru/opinions/article22734.htm>

КОНФЛІКТНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ПРОГРАМНИХ ДОКУМЕНТАХ КАНДИДАТІВ У ПРЕЗИДЕНТИ УКРАЇНИ 2010р

Усатий Григорій Олександрович
докторант Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
кандидат юридичних наук, с.н.с., доцент

*«Ніколи скільки не брешуть, як під час війни, після полювання і до виборів»
(Отто фон Бісмарк).*

Корупція, особливо в умовах поглиблення соціально-політичної та фінансово-економічної кризи в державі, становить серйозну загрозу національній безпеці України. Вона стала одним із негативних чинників, який суттєво впливає на ефективність діяльності органів державної влади, підриває стабільність і систему правопорядку, захищеність прав, свобод і законних інтересів громадян.

Корупція має здатність легко й швидко пристосовуватися до змін у суспільстві та державі. Щоправда, на думку багатьох експертів, вітчизняна корупція має свої особливості, які відрізняють її від корупції в розвинених країнах світу. Українська модель корупції, насамперед, має загальнонаціональний системний характер і справляє визначальний вплив на національну політику, економіку та інші сфери суспільного життя. Висока вартість життя та низький рівень правової і політичної культури в Україні обумовлюють поширення корупції як соціального явища. Вона є найсуттєвішою причиною падіння рівня суспільної довіри до всіх інституцій державної влади.

До того ж, згідно з результатами дослідження корумпованості країн світу Міжнародної громадської організації з протидії корупції "Transparency International", Україна опустилася з 134 в 2010 р. на 152 місце в 2011 р. (зі 183 країн світу). Наша держава набрала 2,3 бали з 10 можливих, посівши своє місце між Нігерією, Угандою і Центрально-Африканською республікою, Республікою Конго, Кот д'Івуаром, Кенією, Гвінеєю-Бісау. Доречі, 152 місце з Україною поділяє Таджикистан, який також має 2,3 бали.

Парадокс, але доводиться констатувати той факт, що не дивлячись на глобальність цієї проблеми, її загрозливі масштаби та шалену динаміку, до цього часу у жодній країні світу не винайдено єдиного універсального засобу (рецепту) для ефективної протидії цьому соціальному злу. Проте, як видається, українським можновладцям і не обов'язково відшукувати панацею. Адже, загальновідомо, якщо політики не можуть досягти помітних результатів у боротьбі з корупцією, то вони принаймні обіцяють громадянам (потенційним виборцям) здійснити нездійснене. Переконатись у вищезазначеному зовсім нескладно, достатньо переглянути передвиборні програми президентських перегонів 2010 р.

Автор статті щиро сподівається, що запропонований ним експрес-аналіз антикорупційних ініціатив кандидатів у Президенти України (в межах їх передвиборчих програм) дозволить читачеві уникнути типових помилок під час чергових неминучих виборів до вітчизняного парламенту. Водночас пам'ятаючи вислів американського сатирика Віла Роджерса, що «після виборів і після одруження рідко отримуєш те чого бажав».

Кандидати у Президенти України переконані чи принаймні намагаються переконати виборця, що корупцію можна подолати (знищити).

Коментуючи вищевикладене видається доцільним зазначити - тисячолітній досвід існування людства свідчить, що знищити корупцію, як і злочинність, неможливо в принципі, адже ці явища вічні, а тому існували, існують та існуватимуть до тих пір, доки є суспільство. Адже, по-суті саме державна влада спочатку породжує корупцію, а потім бореться з нею (чи імітує таку боротьбу).

Вказані неточності у формулюваннях положень більшості програмних документів кандидатів у Президенти України, на наш погляд, носять концептуальний характер, оскільки неправильна постановка цілі невідворотно призводить в подальшому до неможливості її виконання. Саме тому, видається доречним ставити більш коректні та досяжні завдання, наприклад, мінімізацію впливу корупції на суспільне життя, ефективність (оптимізацію) діяльності органів державної влади.

До речі, подібні помилки концептуального характеру зустрічаються не лише в програмних документах кандидатів у Президенти України, а й у чинному законодавстві, наприклад, у ст. 2 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" передбачається, що «метою боротьби з організованою злочинністю наряду з встановленням контролю над нею, її локалізацією і нейтралізацією є її ліквідація». Дане положення дублюється також у ст. 3 цього Закону, де визначені основні

його завдання. Така постановка питання видається дуже сумнівною і нагадує відлуння комуністичних поглядів соціалістичної держави, яка намагалася оголосити війну злочинності в той час, коли миру з нею ніколи не існувало.

Аналіз передвиборних програм кандидатів у Президенти України дає підстави для висновку про характерний для більшості популістичний радикалізм у підходах до вирішення проблеми корупції. На тлі зростаючого невдоволення Українського народу станом боротьби з корупцією переважна більшість кандидатів у Президенти України рішуче виступає за підсилення відповідальності за корупційні правопорушення. Окремі з них вважають за необхідне запровадити такі види покарання як довічне позбавлення волі, або ж навіть смертну кару.

Пропонуючи посилити кримінальну відповідальність за корупційні діяння шляхом встановлення за них довічного позбавлення волі, кандидати очевидно мали на увазі кримінальне покарання. Натомість, експерти з правових питань неодноразово наголошують на тому, що покарання у виді довічного позбавлення волі може і надалі повинно призначатися лише у виняткових випадках - за злочини, пов'язані з умисним протиправним заподіянням смерті іншій людині за обтяжуючих обставин. Інші ж підходи, без врахування суспільної небезпечності вчиненого, є юридично необґрунтованими і з великою долею вірогідності призведуть до негативних наслідків: нівелювання диференціації кримінальної відповідальності, та безпідставної зрівнялівки суспільно-важливих цінностей, охоронюваних законом про кримінальну відповідальність. Тому, цілком можна погодитись з відомим російським класиком Володимиром Короленко, який влучно зазначив: «Нема нічого помилковішого, ніж думка про те, що стратами можна регулювати ціни або відучити від хабарництва».

Поряд з популістичним радикалізмом у підходах до вирішення проблеми корупції тексти програмних документів свідчать про те, що деякі з кандидатів помилково ототожнюють поняття “кримінальна відповідальність” та “покарання за злочин”. Тому видається доцільним зазначити, що у вузькому, спеціально правовому значенні кримінальна відповідальність тлумачиться як ретроспективна, тобто як відповідна реакція держави на вчинене в минулому правопорушення. З іншого боку кримінальна відповідальність являє собою обов'язок особи, яка порушила кримінально правову заборону і вчинила злочин, зазнати осуду з боку держави і суспільства. Нажаль, доводиться констатувати, що переважна більшість кандидатів розглядають кримінальну відповідальність лише як обов'язок особи понести покарання за вчинене.

Висновки:

1. Нинішня антикорупційна діяльність Української держави не адекватна сучасному стану корупції. Вона зводиться до маніпулювання змінами в законодавстві (що має вигляд його вдосконалення) й хаотичних дій з «вдосконалення» інституцій кримінальної юстиції (правоохоронних органів). Вже досить тривалий досвід такої протидії в Україні свідчить про її малу результативність. Аналіз практики протидії корупції в Україні показує, що вона не заснована на адекватних уявленнях про причини та ключові проблеми поширення корупції

2. Стратегічним напрямом боротьби з корупцією має бути попередження корупційних проявів. Характер профілактичних заходів обумовлюється глибиною з'ясування соціальних передумов корупції, причин та умов корупційних діянь. Одне із основних завдань, які постають у цьому зв'язку, - зробити корупцію справою ризикованою і не вигідною.

3. Ознайомившись з передвиборними програмами кандидатів на найвищий державний пост у 2010 р., зайвий раз переконуєшся, що переважна більшість з них пропонують

правильні (при цьому майже однакові) шляхи подолання складної проблеми корупції. Проте, далеко не кожний з кандидатів має моральне право говорити про це, через власну ганебну дискредитацію у різний час.

КРИМІНОГЕННИЙ ВПЛИВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Малежик Наталія Володимирівна

Студентка IV-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Попов К. Л.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри теорії права та держави
факультету соціології та права НТУУ «КПІ».*

Однією з нагальних проблем сучасності є бурхливий розвиток злочинності, зокрема в Україні.

Причини злочинності серед іншого слід шукати і в морально-психологічному стані суспільства, в наявності чи відсутності тих чи інших моральних цінностей і установок [1, с. 139], які в ХХІ ст. значною мірою формуються засобами масової інформації. Зокрема за результатами деяких соціологічних опитувань близько 37% школярів, посилаючись на життя своїх кумирів, яке вони бачать з телеекранів та Інтернету, готові порушувати закон [2].

Влада ЗМІ над людством набула загрозливих для його існування масштабів, що проявляється у формі агресивної пропаганди війни, насильства, жорстокості, торгівлі людьми, порнографії; неповаги до національних та релігійних святинь; неповаги до батьків. По всій країні йде реклама різноманітних сект, що відомі своїми окультними і сатанинськими практиками, які включають і ритуальне вбивство. Чинне українське законодавство [3;4;5;6;7;8;9;10;11] забороняє поширення інформації такого змісту, проте негідного «контенту» не меншає, а навіть більшає.

Культура суспільства страждає внаслідок такого бурхливого втручання. Наприклад Л. Костенко на запитання про стан сучасної літератури зазначила: “Переважають твори без будь-якого нутра та чуттів, недолугий та крикливий постмодернізм править бал не гірше сатани. Справжнє художнє слово знецінене, його підмінено тріскотнею...». Одвічні християнські цінності «витравлюються» з душ людей шляхом концентрування ЗМІ на культурі особистої користі і вигоди (зокрема в суспільстві набуло поширення розуміння поняття «благополуччя сім’ї» як її багатства, а не мікросоціального клімату; поняття «любові» - як психічного захворювання, що потребує лікування; поняття «дружба» і «взаємодопомога» замінюється поняттям «у кожного свої проблеми»). Таке споживацьке ставлення до людей та речей часто призводить до вчинення злочинів.

Законодавство багатьох демократичних держав , а за ним і українське проголошує свободу поширення будь-якої інформації, незалежно від джерела походження та заборону цензури[3;4;8]. Цим переслідується начебто благородна мета дати можливість людині дізнатися про все і потім вибрати для себе прийнятний варіант поведінки. А от чи залишиться з чого вибирати і чи зробить людина гідний і самостійний вибір, якщо вона збита з пантелику описами різноманітних видів збочень, не маючи при цьому твердої «установки на добро»?

Ще одним із законодавчо закріплених принципів є неупередженість інформації, тобто висловлення журналістами лише оціночних суджень[8] щодо подій. Проте як зазначає О’Хара у своїй праці «Засоби інформації для мільйонів» : «... повідомлення може виглядати об’єктивним в тому значенні, що воно не містить схвалення чи несхвалення, але його

вокальний супровід, інтонація, багатозначні паузи, а також вираз обличчя часто мають той же ефект, що і думка редактора».

Відповідно до положень чинного законодавства[4] під ЗМІ розуміються газети, журнали, теле- і радіопрограми, кінодокументалістика, інші періодичні форми публічного розповсюдження масової інформації. Про Інтернет нічого не сказано, хоча всевітня мережа має ознаки, перелічені в ч. 1 ст. 2 закону СРСР «Про пресу та інші ЗМІ» та ч.2 ст.22 закону України «Про інформацію».

Також проголошується обов'язок редакції використовувати авторські матеріали, твори літератури, науки і мистецтва з дотриманням законодавства з питань інтелектуальної власності [3;4], оскільки не можна коригувати чи видозмінювати авторський твір, виходячи з положення ст. 14 ЗУ «Про авторське право та суміжні права». Часто автори створюючи свої неоднозначні твори переступають межі суспільної моралі: видають книги, випускають фільми з сумнівним морально-психологічним наповненням. Очевидно, що закону «Про захист суспільної моралі» для них не існує, хоча так не повинно бути.

Ще одним суперечливим положенням в законі є заборона порнографії і дозвіл на розповсюдження еротики, хоча ці визначення мають несуттєві відмінності. Наприклад Міжнародна конвенція щодо припинення обігу порнографічних видань і торгівлі ними 1923 р., до якої приєднався СРСР у 1935 р. взагалі не містила поняття еротики. Вочевидь воно з'явилося у зв'язку з демократизацією суспільних відносин.

Насамкінець необхідно зазначити, що правову політику держави, яка допускає розпливчасті формулювання законодавчих положень, внутрішні суперечності у законодавстві, неоднозначність тлумачення закону, не можна визнати ефективною і корисною для суспільства. Україна належить до трійки лідерів з виробництва дитячої порнографії (за цим у світі слідкує біля мільйона педофілів), і якщо так піде і далі, то подібні небезпечні явища будуть визнаватися вже не злочином, а «суспільно необхідним діянням».

Список використаних джерел:

1. Кудрявцев В. Н., Эвминов В. Е. Криминология: Учебник.-М.: Юристь, 2004. – 734 с.
2. «Вплив засобів масової інформації на дітей та підлітків: стан та перспективи»
<http://www.moral.gov.ua/news/425/>
3. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р.//Відомості Верховної Ради України. - 1993 р. - N 1. - ст.1.
4. Про пресу та інші засоби масової інформації: Закон СРСР від 12.06.1990 р.//Відомості Верховної Ради. – 1990 р. – N26.– ст.492.
5. Угода про співробітництво держав-учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності: Міжнародний документ від 19.12.2003 р.// Постанова КМ. – N1654.
6. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1996 р. – N39. – ст.181.
7. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р.//Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – N10. – ст.43.
8. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р.//Відомості Верховної Ради України. – 1992 р. –N48. – ст. 650.
9. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20.11.2003 р.//Відомості Верховної Ради України. – 2004. – N14. – ст. 192.
10. Про ратифікацію Європейської конвенції про транскордонне телебачення: Закон України від 17.12.2008 р.//Відомості Верховної Ради України. – 2009 р. – N15. – ст. 203.

11. Про інформаційні агенства: Закон України від 28.02.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995 р. – N13. – ст. 83.

12. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994 р. – N13. – ст. 64.

ЕКСТРАДИЦІЯ І ЮРИСДИКЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Боровикова Ольга Олександрівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Осадчий В.І.

доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права і держави факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Неодноразово питання екстрадиції гостро поставало серед багатьох країн світу і Україна не є виключенням.

Екстрадиція як юридична процедура, що застосовується в міждержавній практиці, тісно пов'язана з такою фундаментальною правовою категорією, як кримінальна юрисдикція. Подібний взаємозв'язок виникає перш за все з тієї обставини, що без урахування юрисдикційних аспектів взагалі неможливо здійснити видачу.

По-перше, особа, що піддається екстрадиції, є суб'єктом юрисдикції держави, на території якої вона знаходиться і яка приймає рішення, чи слід задовольнити запит іноземної держави або відмовити у видачі.

По-друге, сама держава перебування індивіда може здійснити кримінальну юрисдикцію над запитуваною особою, якщо злочин зачіпає її власні інтереси або зазіхає на інтереси її громадян.

З іншого боку, навіть у випадку, коли інтереси безпосередньо самої запитуваної держави не порушені і вона не видає обвинуваченого, він може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на інтереси міжнародного співтовариства в цілому, і зокрема такі, як злочини проти людяності, геноцид, воєнні злочини.

По-третє, застосування запитуваною державою своєї кримінальної юрисдикції за злочин, що є підставою для видачі та вчинене на її території, дозволяє відхилити екстрадицію.

По-четверте, зіткнення юрисдикцій різних держав, коли на екстрадицію претендують декілька країн, передбачає вирішення питання про те, чия кримінальна юрисдикція буде користуватися перевагою і кому, таким чином, слід видати особу. У зв'язку з цим, значна увага, яка надається в екстрадиційному праві та практиці проблеми юрисдикції, покликана служити врегулюванню найскладніших питань екстрадиційного процесу.

У правовій доктрині виділяють п'ять видів кримінальної юрисдикції, які знайшли своє застосування в міжнародному кримінальному праві та в національному законодавстві щодо питання екстрадиції:

1. активна персональність або громадянство, які базуються на принципі громадянства обвинуваченого;
2. пасивна персональність, для якої вирішальне значення має громадянство потерпілого;
3. територіальна юрисдикція, в основі якої лежить критерій місця вчинення злочину;

4.охорона, яка застосовується у випадках, коли злочин порушує інтереси держави, яка домагається права на юрисдикцію;

5. універсальна юрисдикція, яка головним чином бере до уваги характер вчиненого діяння.

Говорячи про взаємозв'язок юрисдикції і екстрадиції, необхідно підкреслити основне значення принципу, згідно з яким державі належить право здійснювати свою юрисдикцію на власній території. При цьому юрисдикції як найважливішої правової категорії притаманні певні властивості, наявність яких зазначається правовою доктриною, так само як і судовою практикою.

Абсолютна та виняткова юрисдикція держави над усіма особами і предметами на своїй території відома як принцип територіальності. Цей принцип означає, що держава здійснює первинну юрисдикцію по відношенню до всіх подій, що відбуваються на її території, і над вчиненими тут злочинами незалежно від громадянства особи, яка несе за них відповідальність.

Національне кримінальне законодавство в питаннях кримінальної відповідальності і покарання, як правило, виходить насамперед з територіального принципу, згідно з яким відповідальність настає за законами місця скоєння злочину. Цей принцип є визначальним для правових систем різних країн, і зокрема Російської Федерації, Франції, Туреччини і т.д.

Умови для здійснення видачі, в т.ч. підстави для відмови у видачі, які передбачені міжнародними договорами:

- видача здійснюється тільки щодо тих злочинів, за які передбачене покарання у виді позбавлення волі на максимальний термін не менше одного року або більш тяжке покарання; для видачі з метою виконання вироку - якщо особу засуджено до позбавлення волі на строк не менше шести місяців або більш тяжкого покарання;

- діяння, за яке вимагається видача, має бути кримінально караним як за законодавством країни, що вимагає видачу, так і за законодавством країни, до якої звернено вимогу;

- особа за станом здоров'я не може бути видана без шкоди її здоров'ю.

- не спливли строки давності притягнення до кримінальної відповідності або виконання обвинувального вироку;

Стаття 25 Конституції України та стаття 10 Кримінального Кодексу України забороняє видачу громадян України іноземній державі.

Невидача громадян своєї держави не означає, що вони залишаться безкарними. Кожна держава на запит іншої держави зобов'язана порушити відповідно до свого законодавства кримінальне переслідування щодо свого громадянина, підозрюваного у скоєнні злочину на території іншої держави.

**ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННИМ
ВТРУЧАННЯМ В РОБОТУ ЕЛЕКТРОННО ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ МАШИН
,СИСТЕМ ТА КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ
ДОСВІД**

Співак Вероніка Вікторівна

Студентка 4-го курсу юридичного факультету КДАВТ

Науковий керівник:

Михайлов О.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

завідуючий кафедри кримінального права КДАВТ

1. У нормативно – правових актах прийнятих на міждержавному рівні, встановлено ,що кіберзлочинність становить нині більшу загрозу для міжнародного порядку чим раніше. На даний час прибутки комп'ютерних злочинців у світі посідають третє місце, після доходів наркоділків та нелегальних постачальників зброї, це за оцінками Інтерполу. Про це було оголошено на шостому засіданні Робочої групи по співробітництву правоохоронних органів країн Центральної та Східної Європи з питань боротьби з комп'ютерною злочинністю, що відбулося 28-30 серпня 2000р. у м. Мюнстері. [13,с.34];[14,с.68]

2. На державному рівні Радою національної безпеки та оборони України підіймались питання незаконного втручання в роботу електронно – обчислювальних машин і систем та комп'ютерних мереж. [13,с.26].

3. До цього часу в міжнародному співробітництві у сфері боротьби з комп'ютерним злочинами відсутній консенсус з питання про те, які діяння слід вважати такими злочинами, і яким повинно бути юридичне визначення кожного з них.[5,с.440].

4. Перші спеціальні закони, які регламентували відповідальність за комп'ютерні злочини, були прийняті в 1973 р. у Швеції і в 1976 р. у США на федеральному рівні . До таких, які діють до сьогодні належать Федеральний Закон США “Про підробку засобів доступу, комп'ютерне шахрайство та зловживання” 1984 р. (Counterfeit Access Device and Computer Fraud and Abuse Act of 1984), Закон США “Про таємність електронного зв'язку” 1986 р. (Electronic Communications Privacy Act of 1986). [11,с.26].

5. До транскордонної організованої кіберзлочинності належать такі злочини як шахрайства з використання комп'ютерних технологій, крадіжки інформації з баз даних та порушення інтелектуальної власності , комп'ютерні диверсії , комп'ютерний тероризм. Дані злочини є одними із найнебезпечніших. [9,с.28]

6. У XVI розділі кримінального кодексу України визначені злочини у сфері використання електронно – обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку. Це являється одним із перших кроків ,щодо протидії комп'ютерній злочинності. Але в даному розділі всього шість статей, тому цей розділ потребує удосконалення шляхом внесення змін до ККУ і додання нових статей ,які б містили нові склади і види комп'ютерних злочинів. [12,с.843]

7. За даними Державної судової адміністрації України на розгляді місцевих та апеляційних судах у 2010р. перебувало 156 кримінальних справ про злочини , відповідальність за які передбачена ст. 361 - 363-1 ККУ, це на 13 % більше ніж у 2009р. Усього за 2010р. було розглянуто 112 справ , що 1,8% менше ніж у 2009 р. , із них із постановленням вироку - 60 справ, що складає 53,6% від кількості розглянутих. [15,с.1]

8. Широке впровадження комп'ютерних технологій вимагає також певні зміни у кримінально-процесуальних нормах, що регламентують процедури в частині використання

нових джерел доказів. Організація успішної боротьби з комп'ютерною злочинністю, вимагає перш за все, розбудови відповідної законодавчої бази, постійного аналізу криміногенної ситуації, кримінологічного дослідження проблеми, відповідної підготовки спеціальних правоохоронних підрозділів.[12,с.848]

9. Оскільки прийнято рішення, щодо гармонізації законодавства України із законодавством Європейського Союзу, необхідно до статей Кримінального Кодексу України додати й інші статті котрі б розширили дію кримінальної відповідальності за протиправне використання можливостей Інтернет (розповсюдження нелегального матеріалу, несанкціоноване перехоплення інформації, комп'ютерний саботаж). Крім того потрібно внести статті стосовно регулювання сучасних інформаційних відносин до КпАПУ та Цивільного кодексу[13,с.72]

10. Ще одним кроком до боротьби з кіберзлочинністю в Україні є формування спеціальних підрозділів електронної розвідки та протидії комп'ютерним злочинам як у МВС, так і у СБУ. [13,с.68]

Список використаної літератури

1. Андреев Б.В., Пак П.Н., Харст В.П. «Расследование преступлений в сфере компьютерной информации» - М. Изд. «Юрлитинформ» 2001г
2. Баранов О. «Цифрове законодавство»// Дзеркало тижня - №20 -1-7червня 2002р.
3. Вертузаєв М.С., Котляревський О.І. «Безпека комп'ютерних систем Злочинність у сфері комп'ютерної інформації та її попередження.» під ред.О.П.Сегір'ова-Запорізький юридичний інститут МВС України 1998р.
4. Голуб'єв В.О. «Інформаційна безпека : проблеми боротьби із злочинністю у сфері використання комп'ютерних технологій» за ред.професора Калюжного Р.А. Запоріжжя «Просвіта» 2001р.
5. Дайз Патрік, Пелле Аллен « Міжнародне публічне право» : в 2томах, пер. з фр. / К. : Сфера, 2000р. – Т1.
6. Кононихин В.Н. «Сети ЭВМ : учебное пособие по курсу «системы и сети телеобработки данных»//под ред. В.Н. Четверинкова . – М.: «МВТУ»1989г
7. Копейчикова В.В. ТДП К. «Юрінформ»1995р.
8. Лісовий В. « Комп'ютерні злочини питання кваліфікації»// Право України – 2002р- №2
9. Морозов Е. «Доверяет ли сети русский пользователь » // Планета Інтернет - № 54 , 2004р.
10. Навроцький В.О.Теоретичні проблеми кримінально – правової кваліфікації – К. «Атіка»
11. Орехов А.А., Кальченко О.Н. Е- майбутнє і інформаційне право.-К, вид. «Інтеграл» ,2002р.
12. Стрельцов «Науково- практичний коментар до кримінального кодексу України» Харків вид « Одісей» 2009р.
13. Ткачов Л.П. Дисертаційна робота « Проблеми і перспективи боротьби з незаконним втручанням в ЕОМ, АС і МЕ» 2010р.
14. Шматко О.Курсова робота «Проблеми кримінально-правової боротьби з незаконним втручанням в роботу електронно обчислювальних машин ,систем та комп'ютерних мереж»КДАВТ ім.Петра Конашевича – Сагайдачного 2008р.
15. ВСУ . Узагальнення Судова практика розгляду справ про злочини у сфері використання ЕОМ(комп'ютерів) ,АС та КМ та МЕ»

КРИМІНАЛЬНО – ПРАВОВА ОХОРОНА ДЕРЖАВНИХ СИМВОЛІВ УКРАЇНИ

Корнєва П. М.

студентка 4 курсу НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»

Науковий керівник:

Зайцев О. В., кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права №1 НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»

Державні символи - це встановлені Конституцією або спеціальними законами особливі, офіційно визначені, знаки конкретної держави, які уособлюють її національний суверенітет, самобутність та іноді несуть певний ідеологічний зміст. Статус державних символів України визначається Конституцією, у ст. 20 якої, зокрема, зазначається: «Державними символами України є Державний прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України». Водночас, ст. 338 КК передбачає кримінальну відповідальність за наругу над Державними символами, а також публічна наруга над офіційно встановленим або піднятим прапором чи гербом іноземної держави .

Родовим об'єктом цього злочину є авторитет української держави, який підривається посяганням на державні символи як України (ч. 1 ст 338 КК), так й іноземної держави (ч. 2 ст. 338 КК). В останньому випадку заподіюється шкода авторитету Української держави у міжнаціональному масштабі, підкреслюючи неспроможність української влади попередити демонстрацію неповаги до державних символів певної іноземної держави, а тим самим - і до неї самої.

Безпосереднім об'єктом злочину є встановлений чинними правовими нормами порядок використання державних символів України. Але чітко визначити факт наруги не дозволяє відсутність єдиного законодавчого акта, який би регулював правила поведінки з державними символами України.

Об'єктивна сторона злочину виражається лише у публічній нарузі над зазначеними символами. Способами наруги можуть бути знищення чи пошкодження прапора (герба) через його спалення, ламання, зле шаржування герба чи гімну. Обов'язковою ознакою наруги над державними символами, що тягне кримінальну відповідальність за ст. 338 КК, є публічний характер активних дій (спрямовані на публіку).

Публічність як обов'язковий елемент об'єктивної сторони складу може виражатись у діях, що спрямовані на наругу і здійснюються:

- у присутності інших людей, які не є співучасниками злочину (наприклад, під час мітингів, демонстрацій тощо);
- за відсутності інших людей, але у спосіб, який передбачає, що це стане відомо невизначеній кількості людей.

Суб'єктивна сторона цього злочину характеризується виною у формі прямого умислу.

Суб'єкт – загальний. Фізична осудна особа якій виповнилося 16 років.

Найбільший прояв неповаги здебільшого спрямований на Державний Прапор. Про надання Державному Прапору особливого значення свідчить наявність поруч зі ст. 338 КК, яка передбачає кримінальну відповідальність за наругу над усіма Державними символами ст. 339 КК, яка передбачає кримінальну відповідальність за підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор.

Саме державний прапор стає головним об'єктом вираження неповаги до держави під час проведення різних масових заходів. Також відомі випадки, коли народні депутати Верховної Ради накривали державним прапором свої робочі місця.

Залишається неврегульованою процедура використання державного прапора як полотна, яке покриває труну під час похоронів військовослужбовців. Дана процедура не передбачена Українським церемоніалом взагалі. Жодний законодавчий та підзаконний акт України не передбачає ймовірність розташування державного прапора у горизонтальному положенні, а тим більше для застелення будь-яких поверхонь.

Відповідно до ч. 5 ст. 20 Конституції України Державний Гімн - національний гімн на музику М. Вербицького. Згідно з ч. 2 ст. 3 законопроекту «Про Державний Гімн України» виконання Гімну має відповідати тексту та еталонній редакції, затвердженим цим Законом. У проекті також зазначається відповідальність та розкривається зміст наруги - спотворення та перекручування слів, підміна слів Гімну, з метою прояву неповаги та принизливого ставлення до Гімну (ч. 1 ст. 9 проекту).

У свою чергу, проект Закону «Про Державний Прапор України» №4002 від 04. 07. 2007 також розкриває зміст поняття «наруга» як знищення чи пошкодження Державного Прапора, зривання, карбування на ньому непристойних написів, зображень, що паплюжать Державний Прапор (ч. 1 ст. 19 проекту).

Правовий статус Державного Герба регулюється постановою Верховної Ради України «Про Державний Герб» № 2137-ХІІ від 19. 02. 1992. Ця постанова містить в собі 2 пункти. Перший включає в себе опис Державного Герба, а другий вказує на те, де і як він використовується, але в цій постанові жодного слова про наругу над ним. Існує лише проект Закону «Про великий Державний Герб України» від 10.09.2009, ст. 8 якого зазначає, що глум над великим Державним Гербом України тягне за собою відповідальність, передбачену законодавством. Але і ця стаття є не зовсім чіткою.

Отже, для ефективного застосування ст. 338 КК необхідно прийняти відповідні закони «Про Державний Прапор України», «Про Державний Гімн України» і «Про Державний герб України» та відіслати до них в цій статті, для спрощення її використання. А також вважаємо за доцільне визначити в диспозиції зазначеної статті, що наругою над державними символами є їх знищення чи пошкодження, глум над ними та використання їх всупереч законодавству.

КОМП'ЮТЕРНА ЗЛОЧИННІСТЬ: РИЗИКИ СЬОГОДЕННЯ

Юдкова Ксенія Володимирівна

студентка 5-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О.

Зав. кафедри теорії права і держави НТУУ «КПІ»

к. ю. н., доцент

Кінець ХХ – початок ХХІ століття став відправним моментом в розвитку інформаційних технологій. Встановити зв'язок за лічені секунди з будь-якою точкою планети видається можливим для кожного користувача Всесвітньої мережі. Уявити життя без Інтернету, без комп'ютерів сучасній людині майже неможливо. Новітні технології впроваджені в більшості галузей суспільного життя.

Але такий технічний прогрес не виключає людського фактору. На жаль, злочинність існує на будь-якому рівні, в будь-якій суспільній системі.

Насамперед слід дати визначення поняттю комп'ютерної злочинності або кіберзлочинності. Якщо звернутися до історії, то вперше поняття «комп'ютерного» злочину було сформульовано у 1979 році на Конференції асоціації адвокатів у м. Далласі (США), де

були запропоновані кілька формулювань, які розглядали комп'ютерну злочинність в трьох розрізах. По-перше, використання комп'ютерів з корисливих мотивів з метою отримання матеріальних благ. По-друге, пошкодження систем математичного забезпечення та програм і інформації, що вони обробляють. По-третє, порушення зв'язку в комп'ютерних мережах та мережах локального користування.

Якщо ж дати сукупне визначення кіберзлочинності з огляду на національне законодавство України, то під комп'ютерною злочинністю ми маємо розуміти сукупність злочинів, які вчиняються суб'єктами злочину з використанням комп'ютерів, комп'ютерних технологій і систем, предметом посягання яких виступає інформація, бази даних, системні відомості та комп'ютерні програми всіх типів, при чому комп'ютер виступає засобом або знаряддям вчинення злочину.

Кримінальне кодекс України містить цілий розділ, присвячений злочинам, що вчиняються в кіберпросторі. При цьому, реально діючого механізму виявлення та доказування злочинів, що передбачають диспозиції вказаних статей в Україні на разі не існує.

Не дивлячись на достатню наукову розробленість та велику кількість інформації про такі злочини, далеко не всі взагалі знають про таке явище.

Відповідно до даних, які надає Олександр Соніс у своїй науковій статті, станом на 2004р. 55% опитаних респондентів не мають про ці категорії ані найменшого поняття, а 39% - лише частково знайомі з криміналістичним аспектом комп'ютерної діяльності з ненаукових джерел [1].

Наприклад, у США, за даними Інтерполу, за 2009р. 98,7% опитаних американців добре розуміли небезпечність існування кіберзлочинності [2].

Кіберзлочинність сьогодні набуває багатоманітності форм і виражень: хакінг і кракінг (написання шкідливих програм і злом систем захисту програмного забезпечення); порушення авторських прав; крадіжка чужих персональних даних; крадіжка номерів кредитних карт і банківських рахунків; відмивання отриманих злочинним шляхом коштів через Інтернет; кібершахрайство, у тому числі шахрайство на інтернет-аукціонах; спам.

На симпозіумі ООН по проблемах злочинів, пов'язаних з комп'ютерами і комп'ютерними мережами, кіберзлочини розглядалися у вузькому (на регіональному рівні) та широкому (на міжнародному рівні) сенсі [3]. Таке розподілення пов'язане з високим ризиком настання негативних наслідків загальнонаціонального та міжнародного масштабу, спричинених протиправними діями суб'єктів злочину у сфері «віртуальної дійсності».

На сьогодні комп'ютерна злочинність набула високої розповсюдженості.

В Україні, приріст кіберзлочинів становить 13—15 % щорічно [4]. При цьому вони зростають не тільки кількісно — зростає їхня складність, збільшується рівень антисоціальної спрямованості.

Основним фактором, який впливає на кількість скоєних злочинів у конкретно взятій країні, а також у світі в цілому є, згідно з думкою багатьох фахівців, ступінь проникнення комп'ютерних технологій в усі сфери суспільного життя.

Окрім негативних чинників історичного розвитку суспільства в період науково-технічної революції, існує і ряд інших, не менш важливих, таких, що також роблять істотний вплив на розвиток нових форм злочинності. До них, зокрема можна віднести:

- 1) часткову втрату державним апаратом функцій повного управління суспільством і державою;
- 2) суперечність і недосконалість законодавчої бази;

3) відсутність або недостатнє правове регулювання громадських стосунків, що формуються у сфері інформаційних технологій;

4) недостатня правова врегульованість інших громадських відносин, що є одним з основних чинників існування соціально-економічних причин злочинності у сфері комп'ютерно-інформаційних технологій.

Кіберзлочинність – явище глобальне, міжнаціональне і прогресуюче. І його попередження вимагає від держави дуже швидкої реакції, на що певні країни (на жаль, Україна в тому числі) просто не здатні.

Спроможність держави здійснювати ефективну профілактику комп'ютерної злочинності залежить від багатьох умов: це і соціально-економічний розвиток, науково-технічний прогрес, впровадження новітніх технологій, нормальна діяльність правоохоронних органів, освітянська діяльність держави, а також суб'єктивні особливості окремих осіб.

Комп'ютерна злочинність вимагає міжнародної реакції. І, притримуючись всесвітніх програм, спираючись на досвід інших країн, розвиваючи науку і поліпшуючи економіку, Україна має всі шанси ефективно боротися з цим негативним явищем.

Список використаних джерел

1. Криминалистическая характеристика компьютерных преступлений [Електронний ресурс]. Режим доступу: 01.04.2004 <http://www.crime-research.ru/articles/Sonis0503/>

2. Офіційний сайт Інтернаціональної поліції [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.interpol.int/>

3. Матеріали офіційного сайту ООН [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>

4. Матеріали Прес-центру СБУ [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=90507&cat_id=39005

СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ТРАНСПОРТНІ ЗЛОЧИНИ В УКРАЇНІ

Ментов Микола Ігорович

Аспірант 2-го року навчання факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Осадчий В.І.

*д.ю.н., професор кафедри теорії права та держави
факультету соціології та права НТУУ «КПІ»*

Транспорт є однією з найважливіших складових частин інфраструктури економіки нашої країни, а подальше вдосконалення нормативного-правового регулювання та забезпечення правової охорони його функціонування, багато в чому визначають успішну діяльність держави в цій сфері.

Безпека функціонування транспорту є частиною національної безпеки країни, стан його розвитку відображає рівень цивілізації суспільства, а, отже, актуалізує формування державної політики з убезпечення дорожнього руху, охорони життя та здоров'я його учасників, власності, довкілля та інших суспільних відносин в Україні. У зв'язку з цим особливої уваги заслуговує стан захищеності та кримінально-правової охорони експлуатації залізничного, повітряного, автомобільного, міського електричного, водного транспорту та магістрального трубопровідного, так як ці види транспорту, складаючи основу транспортної системи, охоплюють всі сфери економіки.

Дослідження витоків кримінально-правового регулювання транспортної галузі показує, що за виключенням гужового транспорту, таке регулювання з'явилося відносно недавно. Одна із перших згадок про кримінальну відповідальність за порушення порядку пересування транспорту зустрічається в законодавстві XVII в. На той час, після підписання Переяславського акту 1654 р. в Україні поступово стало поширюватись російське законодавство, зокрема одним з найвідоміших законодавчих актів Російської імперії, який також мав силу і для українського населення, стало Соборне Уложення 1649 року. Так, згідно зі ст.17 гл. 22 Соборного уложення 1649 р., кримінальної відповідальності підлягала особа, яка “с похвалы или с пьянства, или умыслом наскочет на лошади на чью жену, и лошадей ея стопчет и повалит, и тем ее обесчестит, или ея изувечит”.

В той же час вводилося поняття для кримінальної кваліфікації злочинів у разі невинного заподіяння шкоди (казусу). Наприклад, дії наїзника, який “без хитрости” (за випадковим збігом обставин) не зміг втримати коней, заподіявши смерть потерпілому. Слід зазначити, що в Соборному уложенні 1649 р. встановлювалася як кримінальна, так і цивільно-правова відповідальність за окремі порушення порядку пересування гужового і водного транспорту.

У зв'язку з появою нових видів транспортних засобів, насамперед залізничного транспорту, і розвитком транспортної інфраструктури в Російській імперії був розроблений проект Уложення про покарання кримінальні та виправні, затверджений в 1845 р. і в якому була значно розширена група норм, що передбачали відповідальність за вчинення злочинів проти безпеки руху транспорту.

Постановою ЦВК і РНК СРСР від 23 січня 1931 року вводиться відповідальність за злочини, що дезорганізують роботу транспорту. Зокрема, ч.1 ст.56 передбачала покарання “за порушення працівниками транспорту трудової дисципліни (порушення правил руху, недоброякісний ремонт рухомого складу та колії тощо), коли це порушення спричинило або могло спричинити пошкодження або знищення рухомого складу, колії та шляхових споруд, простій вагонів та суден, та за інші дії, що спричиняють зрив (невиконання) накреслених урядом планів перевезень або загрозу правильності та безпеці руху”.

Таким чином, зважаючи на особливу роль транспорту у розвитку народного господарства СРСР і зміцненні обороноздатності, відбувалося безперервне вдосконалення кримінального законодавства в сфері боротьби з посяганнями на безпечну роботу транспорту. В результаті в кримінальному законодавстві країни склалася певна система норм про транспортні злочини. При цьому слід відзначити відсутність системи транспортних злочинів, недосконалість конструкцій окремих норм та наявність прогалин у кримінальному законодавстві.

В Україні з 1 квітня 1961 року був введений в дію Кримінальний Кодекс УРСР, де передбачалися серйозні зміни щодо системи кримінально-правових норм в сфері транспортних злочинів. Зокрема, він містив норми, що тією чи іншою мірою мали відношення до охорони діяльності транспорту: диверсія (ст.60), шкідництво (ст.61), порушення правил міжнародних польотів (ст.76), порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту (ст.77), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст.78), порушення правил руху автотранспорту, особою, яка не є працівником транспорту (ст.216), порушення діючих на транспорті правил (ст.217 КК).

В цілому Кодекс більш чітко регулював охорону функціонування транспорту. Питання кваліфікації злочинів вирішувались з часом в результаті появи в кодексі нових складів злочинів: керування транспортними засобами в стані сп'яніння (215-1); випуск в

експлуатацію технічно несправних транспортних засобів (ст.215-2), угон автотранспортних засобів (ст.215-3), допуск до керування транспортними засобами водіїв, які перебувають у стані сп'яніння (ст.215-4), примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків (ст.217-4).

5 квітня 2001 року був прийнятий чинний КК. Серед багатьох новел кодексу виокремлено захист безпечного функціонування транспорту. Крім того, важливим було узгодження норм Кримінального кодексу України 2001 року із Законом України "Про транспорт", кодексами окремих видів транспорту та іншими законодавчими і нормативними актами.

Слід зазначити, що саме генезис кримінальної відповідальності за примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків в законодавстві України пов'язується із нормами міжнародного кримінального права, які спрямовані на боротьбу з тероризмом. Ці норми значною мірою були імплементовані в КК України.

ВІКТИМНІСТЬ В МЕХАНІЗМІ ШАХРАЙСТВА

Попов К.Л.

доцент каф. теорії права і держави НТУУ «КПІ»

На відміну від значної кількості інших злочинів, шахрайство є не просто діянням злочинця, а взаємодією, учасниками якої є щонайменше дві особи (шахрай і жертва), чії власні особливості детермінують цю взаємодію двома зустрічними лініями мотивації [1, с. 98-99]. Тому роль віктимності в механізмі шахрайства проявляється лише в динаміці цього злочину, яка розвивається, минаючи наступні етапи: 1) підготовчі дії та вибір майбутньої жертви; 2) встановлення контакту з нею; 3) здійснення обманних дій і заволодіння майном жертви; 4) зникнення шахрая чи продовження «постзлочинних» взаємодій з жертвою.

Вибір шахраєм своєї майбутньої жертви може бути: індивідуально визначеним (орієнтованим на конкретну людину), груповим (зорієнтованим за певними видовими ознаками), а також випадковим (або невизначеним). В залежності від такого вибору вибудовується і схема майбутнього злочину, здійснюються відповідні підготовчі дії. Визначальним при цьому стає обсяг інформації про потенційну жертву, яким володіє злочинець. Найменшою інформативністю про жертву характеризується невизначений вибір, при якому шахрай концентрується на так званих «універсальних мішенях» (властивостях, притаманних більшості людей). При цьому можливі ситуації, коли, спочатку концентруючись на чисельних групах осіб, в подальшому шахрай проводить більш детальний відбір потенційних жертв.

На вибір жертви впливають численні фактори, серед яких: спосіб (характер) шахрайства; властивості самого злочинця (стать, вік, кваліфікація, «схильності» тощо); наявність або відсутність певних стосунків з потенційною жертвою; особливості соціальної ситуації і, нарешті, просто випадок.

Разом з тим існують універсальні схеми, розраховані на широке коло потенційних жертв. Стереотипно використовуючи певні риси найвіктимніших з них, шахрай досягає своєї мети, проте для більшості інших об'єктів впливу шахрайські маніпуляції минають без наслідків.

Діапазон взаємодій при шахрайстві є дуже різноманітним, починаючи від хвилинних контактів без встановлення будь-яких стосунків до багаторічних тісних взаємовідносин між майбутніми шахраєм та жертвою. За результатами наших досліджень, у 73% випадків будь-яких стосунків між жертвою і суб'єктом злочину не було, 14% характеризувались добрими

стосунками, 13% - нейтральними. Варто зауважити, що у злочинах зі збитками на суму до 500 грн. категорії стосунків розташовуються, відповідно, як: 85%, 4%, 11%. Якщо ж шкода була більшою, співвідношення значно змінюється: 53%, 30%, 17%. Тобто, для отримання більшого зиску шахраю необхідно налагодити тісніші зв'язки з майбутньою жертвою. Якщо ж шахрай взаємодіє з незнайомою жертвою, йому доводиться не тільки використовувати універсальні «мішені» жертви, але й сподіватися лише на найтипівішу її реакцію на його дії, «звужуючи» ситуацію взаємодії.

При вчиненні шахрайства важливим є те, на якому рівні встановлений контакт між шахраєм і жертвою. Деякі дослідники подібні контакти класифікують на тілесний (зоровий, слуховий тощо); емоційний (співпереживання); знаковий (жести, міміка тощо); операціональний (розуміння дій іншого та сигналізування про це); предметний (вірне тлумачення взаємних повідомлень); особистісний (розуміння індивідуальних смислів іншої людини); духовний (об'єднання на основі високих смислів та цінностей) [2, с. 66, 110-111]. Важливу роль при здійсненні шахрайства відіграє те, до яких психічних структур жертви проникають «контактні канали», наскільки вони охоплюють контактне поле «шахрай – жертва», а також, наскільки захисні механізми жертви заважають некритичному сприйняттю нею інформації.

Найпоширенішими основними мішенями для шахрая, з огляду на результати нашого дослідження, є: матеріальна зацікавленість жертви (а не корисливість, як часто вважають), споживацькі інтереси (65%); так звані «благородні спонукання» (співчуття, бажання допомогти, жалість, милосердя тощо) (6,5%); особисті почуття (прихильність, симпатія, інтимні почуття тощо) (до 1%); особистісні властивості (корисливість, жадібність, навіюваність, довірливість, самовпевненість, цікавість, честолюбство тощо).

Таким чином, використовуючи з одного боку активізовані «мішені» жертви, а з іншого – її омани, шахрай маніпулятивно встановлює своєрідний контроль над її поведінкою, спонукаючи жертву до прийняття вигідного йому рішення.

Сучасні шахраї можуть і не використовувати прямий активний обман, віддаючи перевагу більш завуальованим маніпуляціям, коли, використовуючи напівнатяки, двозначність та певний «настрій», жертву вводять в оману без допомоги прямого обману. Важливо звернути увагу на віктимологічну небезпечність такого прийому, особливо з огляду на те, що за існуючими даними 7-15% населення є легко навіюваними [3, с. 390].

Але випадки, коли особа стає повністю «підконтрольною» шахраю трапляються досить рідко. Значно частіше жертва в процесі шахрайства приймає важливі рішення в умовах певних побоювань і пересторог, спричинених активізацією контролюючих функцій її свідомості. Тобто, самоконтроль має важливе антивіктимогенне значення. Розширення кола джерел та обсягу інформації, що використовуватиметься при прийнятті важливих рішень, співставлення даних, отриманих з різних джерел, дозволить особі уникнути заподіяння шкоди. Ефективний контроль зменшить ймовірність проявів віктимонебезпечної поведінки.

Натомість практика свідчить, що часто повідомлена шахраєм інформація або зовсім не перевірялася жертвою, або проходила лише поверхова перевірка. Тобто, значний захисний потенціал контролю і самоконтролю, на жаль, не використовується жертвами сучасного шахрайства.

Список використаних джерел

1. Рыбальская В.Я. Проблемы борьбы с преступностью несовершеннолетних: Учеб. пособие. – Иркутск: Изд-во Иркутского ун-та, 1994. – 196 с.

2. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита. – СПб.: Речь, 2003. – 292 с.
3. Гарифуллин Р.Р. Иллюзионизм личности как новая философско-психологическая концепция; Психология обмана, манипуляций, кодирования. – Казань, 1997. – 404 с.

ПРОБЛЕМИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Самкова Анастасія Володимирівна

Студентка 4-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Осадчий В.І.

*доктор юридичних наук, професор кафедри теорії права і держави
факультету соціології і права НТУУ «КПІ»*

На сьогоднішній день однією із актуальних невирішених проблем залишається проблема неповнолітньої злочинності. Поглиблення кризи та соціальної напруженості відіграло значну роль на зростанні злочинності серед підлітків. За статистичними даними злочинність неповнолітніми має таку структуру : крадіжки-70,5%; хуліганство-6,2%; злочини пов'язані з наркотиками-2,8%; злочини проти життя та здоров'я – 2,1 %; інше – 9,4 %. Щодня підлітки в Україні вчиняють понад 100 злочинів, у тому числі одне вбивство або злочин із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, одне згвалтування, чотири розбійні напади, шість пограбувань, сімдесят крадіжок приватного та державного майна.

При вивченні характеру злочинності неповнолітніх висувається проблема особистості злочинця, де однією із головних ознак є вік. З цим пов'язані психічні та біологічні зміни в особистості та структурі підлітка, з віком обумовлений певний розвиток сил, інтелекту і особа вже «фізично» є можливим до вчинення певних злочинів. Визначаючи вікові особливості злочинця неповнолітніх поділяють на такі групи: 14-15 підлітково-малолітня, 16-17 неповнолітні.

Умови та причини злочинності неповнолітніх, як і злочинності в цілому, носять соціально обумовлений характер. Однією причиною щодо скоєння злочинів підлітками є те що вони законним шляхом не можуть задовольняти свої потреби і неповнолітні починають добувати необхідні речі, і інші матеріальні цінності йдучи на злочин. Також однією із причин є проблема із організацією дозвілля дітей за їхнім місцем проживання. Нажаль на даний час багато дитячих організацій, установ припинили свою роботу, а відповідні установи передаються в оренду комерційним структурам. Вагому увагу слід приділяти проблемам сімейного неблагополуччя, моралі та соціальної деградації, коли в сім'ях процвітає наркоманія, пияцтво, проституція, насильство один до одного. В даний час спостерігається бездіяльність структур, яка відповідно до своїх вповноважень повинна здійснювати виховну та профілактичну роботу з підлітками. Відбулося припинення роботи багатьох молодіжних організацій, майже повсюдно відсутні комісії з профілактики правопорушення неповнолітніх, які повинні проводити профілактичну роботу з підлітками. Істотні недоліки також помітно і в роботі правоохоронних органів та в діяльності органів внутрішніх справ. Злочинність неповнолітніх має високу латентність, ще до першого засудження підлітка, вже є скоєння ним кількох злочинів. Що створює атмосферу безвідповідальності.

Отже, щодо попередження злочинності неповнолітніх потрібно забезпечувати всебічний профілактичний вплив на неповнолітніх злочинців, на мікросередовище і соціальних умов, в яких вони знаходяться. Органи внутрішніх справ повинні направляти свої

зусилля на виявлення умов, причин що сприяють злочинам, а також на їх усунення і нейтралізацію. Також у процесі попередження злочинів неповнолітніх необхідно впливати на їх сім'ї, адже однією із причин антигромадської поведінки підлітка є причина неблагополуччя сім'ї.

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ВИКОРИСТАННЯМ ПЛАСТИКОВИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Кашнур Віталіна Михайлівна

Студентка 5-го курсу

Факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник

Осадчий Володимир Іванович

Доктор юридичних наук, професор.

В наш час електронні гроші швидко набувають обертів, з кожним днем витісняючи звичайні гаманці людей і замінюючи їх на пластикові картки.

Безперечно, так звані цифрові гроші є дуже зручними при оплаті товарів і послуг і великий відсоток населення віддає їм перевагу. Але разом з розвитком системи електронних платежів Україна зіткнулася із зростанням злочинності, пов'язаної з використанням комп'ютерної техніки та інформаційно-телекомунікаційних систем. Такі злочини характеризуються високим рівнем технічного забезпечення, латентністю, міжрегіональними та міжнародними зв'язками. Наразі це питання постало доволі серйозно і потребує більш детального вивчення та подальшого вирішення проблеми.

Технічний прогрес відкрив нові двері для злочинців даної сфери: підробка електронних платіжних карток, викрадення інформації про справжні картки, продаж даної інформації, незаконне втручання в роботу комп'ютерних та телекомунікаційних мереж, - далеко не повний список таких злочинів.

При підготовці і вчиненні злочинів з використанням пластикових платіжних карток злочинець має володіти певними вміннями і навиками. Найчастіше це виражається у вмінні шахрая триматися впевнено з метою уникнення підозр у обслуговуючого персоналу; наявності справжньої пластикової картки, бланків рахунків, імен держателів і номерів банківських рахунків, наявності матеріалу для виготовлення повністю або частково підроблених пластикових карток; обладнанні для виготовлення таких карток, для нанесення і знищення первинної інформації на магнітній стрічці з метою зміни номера картки і терміну її дії. Часто трапляється, що шахраї даної сфери мають спільників у сервісних точках обслуговування, у банках-емітентах пластикових карток або серед розробників систем захисту, спільників на пошті для викрадення карток, які пересилаються або одержання від них інформації з метою забезпечення шахрайських дій.

Відповідальність за незаконне використання пластикових платіжних карток у різних країнах регулюється законодавством неоднаково. Наприклад, у Великобританії, Канаді, США законодавство з цього приводу достатньо розвинене, в той час як Іспанія взагалі не має в своєму кримінальному законодавстві терміна «кредитна карта». В Україні кримінальна відповідальність за такі злочини передбачена статтями 190 і 200 КК України.

Підроблені – це пластикові картки, які виготовлені виробниками, що не мають на це спеціального дозволу. Існує безліч способів підробки платіжних карток: розгладжування пластмаси, наклеювання на картку плівки з уже нанесеними реквізитами, а потім вдавнення опуклих знаків, реконструювання, виготовлення картки методом трафаретного друку,

руйнація електронного замка-мікрочіпу та інше. Одній особі досить складно вирішити весь комплекс проблем, які виникають. Тому нерідко на етапі підготовки до вчинення злочину і на етапі його реалізації діють різні особи. Так, крадіжки пластикових платіжних засобів вчиняють повії, злодії-карманники, квартирні злодії, обслуговуючий персонал готелів. Ці особи частіше за всіх інших збувають викрадені картки, не ризикуючи здійснювати безпосереднє заволодіння матеріальними цінностями або просто не володіючи достатніми знаннями для закінчення шахрайських операцій. На наступному етапі частіше всього діють робітники сервісних підприємств, до яких пластикові картки чи сліпи поступають прямо від осіб, що їх викрали, або через посередників.

Таким чином слід зазначити, що працівники органів внутрішніх справ повинні глибше володіти знаннями щодо способів вчинення злочинів з використанням пластикових платіжних карток. Розслідування високотехнологічних злочинів та їх документування безперечно потребують спеціальних навиків та знань. Значну роль слід приділяти заходам профілактики та попередження таких злочинів. Вважаю за необхідне створити та вдосконалити необхідну для протидії зі злочинами у сфері використання пластикових платіжних карток нормативно-правову базу. Крім цього, доцільно провести навчання з підвищення кваліфікації працівників органів внутрішніх справ з питань інформатизації комп'ютерних систем та платіжних пластикових карток. Слід також враховувати та вивчати досвід інших країн стосовно даної проблеми. Саме тоді ситуація зі злочинами пов'язаним з використанням електронних платіжних засобів буде знаходитись на особливому контролі.

СЕКЦІЯ № 6. РОЗВИТОК ЦИВІЛІСТИКИ В УКРАЇНІ

ПІДСЕКЦІЯ №1. ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Науковий керівник: Борець Л. В., к.ю.н., доцент

ГОЛОВНІ ПЕРЕВАГИ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Борець Л.В.

*доцент кафедри інформаційного та підприємницького права
НТУУ «КПІ», к.ю.н., доцент*

Реалізація проголошеного Конституцією України курсу на становлення України як правової держави залежить від низки факторів, одним з яких є розвиток недержавної форми судочинства як невід'ємної складової забезпечення демократичних засад суспільного життя та ефективного функціонування соціально орієнтованої економіки. Можливості інтеграції України до міжнародних та європейських інституцій, в т.ч. Світової організації торгівлі, також залежать від того, наскільки правові та інституційні засади організації економічної діяльності в Україні будуть відповідати загальноновизнаним принципам демократичності, сформульованим Організацією Об'єднаних Націй та її спеціалізованими організаціями.

Практика функціонування недержавної форми судочинства щодо розгляду спорів показує її достатньо прогресивний характер. Порівняно з державними судами загальної юрисдикції вона має низку переваг:

- оперативність вирішення спорів,
- розширення можливостей реалізації права на судовий захист, а отже і розширення доступу людини до системи правосуддя,
- обмеження монополізму державних судів, а отже і зменшення корупційного тиску на суб'єктів господарювання,
- демократичність процесу розгляду спорів - обрання суду та суддів за згодою сторін, вплив останніх на формування правил розгляду спорів тощо,
- закритість розгляду справи – розгляд спору у третейському суді закритий, що є додатковою гарантією збереження конфіденційності і комерційної таємниці,
- рішення третейського суду є остаточним – рішення третейського суду практично неможливо оскаржити (оскарження може відбутися тільки у разі грубого порушення судової процедури),
- негайне набрання чинності рішенням третейського суду,
- можливість примусового виконання рішення суду.

Не можуть передаватися на розгляд Третейському суду:

- справи у спорах про визнання недійсними нормативно-правових актів;
- справи у спорах, що виникають при укладенні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб;
- справи, пов'язані з державною таємницею;
- справи у спорах, що виникають із сімейних правовідносин, крім справ у спорах, що виникають із шлюбних контрактів (договорів);
- справи про відновлення платоспроможності боржника чи визнання його банкрутом;
- справи, однією із сторін яких є орган державної влади, орган місцевого самоврядування, державна установа чи організація, казенне підприємство;

▪ інші справи, які відповідно до закону підлягають вирішенню виключно судами загальної юрисдикції або Конституційним Судом України; справи, коли хоча б одна із сторін спору є нерезидентом України.

Третейський суд приймає до розгляду спори, що відносяться до його компетенції, за наявності письмової третейської угоди, укладеної між сторонами, про передачу третейському суду всіх або окремих спорів, що виникають або можуть виникнути між сторонами з конкретних правовідносин, незалежно від того, носять вони договірний характер чи ні.

Третейська угода може бути укладена у вигляді третейського застереження в договорі, контракті або у вигляді окремої письмової угоди.

Рішення Третейського суду є остаточним і оскарженню не підлягає, крім випадків, передбачених ст.51 Закону України «Про третейські суди». Рішення виконується зобов'язаною стороною добровільно у строки, вказані в рішенні. Якщо строк не встановлено, то рішення підлягає негайному виконанню. Невиконане добровільно рішення третейського суду підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

ОСОБЕННОСТИ ВЛИЯНИЯ ЗАКОНА УКРАИНЫ «О ЗАЩИТЕ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ НА КОЛЛЕКТОРСКУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ»

Кондратюк Яна Павловна

Студентка 4-го курса факультета социологии и права НТУУ «КПИ»

Научный руководитель:

Борец Л.В.

кандидат юридических наук, доцент

На современном этапе украинские законодатели активно стараются реформировать законодательную систему и адаптировать ее по типу европейской. Но не всегда адаптация приводит к гармонизации законодательства. В отдельных случаях явен дисбаланс.

Вопрос урегулирования коллекторской деятельности на законодательном уровне возник достаточно давно – рынок коллекторских услуг с каждым годом все больше расширяется – банковские учреждения все чаще уступают право требования коллекторским компаниям, стремясь к оптимизации затрат. Проще продать кредитный долг, чем разбираться с ним самостоятельно. Но на данный момент коллекторская деятельность довольно скупо урегулирована на законодательном уровне.

Со вступлением в силу Закона Украины «О защите персональных данных» 1 января 2011 года, данный вопрос стал особо остро. Задача указанного закона состоит в защите от неправомерного использования персональных данных физического лица. Ассоциация коллекторов Украины просит точных юридических разъяснений. С его принятием вся коллекторская деятельность стала под вопросом. Ведь банки являются владельцами баз персональных данных и согласно Закону они не имеют права без письменного соглашения своего клиента передать его персональные данные. Все организации и предприятия обязаны регистрировать базы персональных данных в установленном Законом порядке и в соответствии с Положением о Государственном реестре баз персональных данных и порядке его ведения. Проблема заключается в том, что в Законе четко не прописано, что именно являются собой «базы данных» и конкретно сами «персональные данные». Ведь определение «персональных данных» можно трактовать совершенно по-разному: такими данными являются сведения или совокупность сведений о физическом лице, которое

ідентифіковано або може бути конкретно ідентифіковано. Изучая опыт зарубіжних стран, можна відзначити, що ні в одній країні, де діють аналогічні законодавчі акти, не існує чіткого визначення персональних даних, які підлягають захисту. Не існує судової практики рішення різних спорів, пов'язаних з практичним застосуванням Закону.

Перше всеукраїнське бюро кредитних історій відзначає, що Закон, на жаль, не встановлює баланс між правами суб'єкта персональних даних і другою стороною – власником баз даних.

Необхідно також пам'ятати про вступлення в силу з 1 січня 2012 року Закону «Про внесенні змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення законодавства о захисті персональних даних», правда на даному етапі Парламент відкладе початок застосування відповідальності за порушення законодавства о захисті персональних даних до 01.07.2012. Згаданий Закон передбачає не тільки адміністративну, а й кримінальну відповідальність за порушення Закону «Про захист персональних даних». Введено кримінальну відповідальність за порушення в області захисту персональної інформації, якщо порушення причинили фізичній особі шкоду. А також — за умислене надання несанкціонованого доступу до персональної інформації та передачу її третім особам. За такі порушення можна отримати строк до п'яти років.

Багато банків знайшли вихід із ситуації - вони записали в угодах з клієнтами, (в основному кредитних) можливість передачі персональних даних третім особам, представляючим інтереси банку, в разі необхідності в законному порядку. Але тут виникає питання – який законний порядок діяльності колекторів?

Також банки знаходять вихід із ситуації в звільненні від Закону норми, передбаченої письмовою угодою суб'єкта персональних даних.

Але банки не хочуть публічно обговорювати передачу проблемної заборгованості, так як факт її наявності може поставити під сумнів репутацію банку.

Проаналізувавши ситуацію, можна зробити висновок, що даний Закон та колекторська діяльність в цілому, потребують суттєвого реформування. Бо виник явний правовий конфлікт. Його не можна буде уникнути, не вносячи змін. Необхідно розробляти законодавство, яке б регулювало діяльність колекторського ринку послуг, або ж вносити суттєві зміни до Закону України «Про захист персональних даних».

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ШЛЯХОМ ПРОНИКНЕННЯ ДО ЖИТЛА БОРЖНИКА

Кушкевич Марина Валеріївна

Студентка 4-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент

Інститут забезпечення позову є дуже важливою правовою категорією у судовому процесі, адже він гарантує забезпечення прав та інтересів позивача.

З самого початку його зародження він був задуманий як законний засіб, за допомогою якого особа, яка, посилаючись на об'єктивні причини, вважає, що її права порушено і яка

подала позов до суду, мала гарантовану законом можливість захистити свої порушені права та забезпечити виконання рішення на свою користь.

За своєю правовою суттю забезпечення позову полягає у вжитті заходів щодо охорони прав та інтересів позивача судом, який взяв до свого провадження дану справу. Вжиті заходи повинні гарантувати присудження реального виконання прийнятого рішення.

Позивач має право вимагати від суду забезпечення позову, включивши свою вимогу до змісту позовної заяви. Також він може подати про це окрему самостійну заяву.

Право звернутися до суду з заявою про забезпечення позову мають прокурор, органи державного управління, профспілки, підприємства, установи, організації, які пред'явили позов в інтересах інших осіб, а також усі інші особи, які беруть участь у справі.

Інститут забезпечення позову спрямований на захист від протиправних дій відповідача, який може завдати шкоди майну позивача (знищити, пошкодити) або, наприклад, сховати чи передати іншій особі. За допомогою даного інституту значно зменшуються труднощі, які виникають у процесі виконання рішення.

У більшості випадків використання інституту забезпечення позову дає позитивні результати. Але є певний відсоток справ, коли даний інститут порушує права осіб.

Досить спірним є питання про рішення Конституційного Суду України від 2 червня 2011 року, яке дозволило судовим виконавцям подавати позов до суду для проникнення до житла боржника у межах реалізації виконання позову про стягнення майна боржника.

З огляду на прийняте Конституційним Судом України рішення, статті Цивільного процесуального Кодексу, що стосуються негайного виконання рішень (ч.1, ст.376) та які регулюють прийняття судом рішення для забезпечення позову (ст.151-153), необхідно трактувати так: для того, щоб рішення суду стосовно забезпечення позову було виконано, питання примусового проникнення в житло або інше приміщення, володіння боржника-фізичної особи або особи, у якої знаходиться власність боржника або майно і кошти, що належать боржнику від третіх осіб, вирішується судом за місцезнаходженням житла або іншої власності особи після внесення подання державним виконавцем.

Одночасно з цим, вирішуючи питання щодо відповідності Основному Закону України, Конституційний Суд України дав висновок, що примусове проникнення в житло за ухвалою суду не суперечить КУ, а саме положенням ч.1 ст.30, оскільки норми даної статті дозволяють проникати в житло за мотивованим рішенням.

Але, на жаль, на практиці застосування статей з приводу забезпечення виконання позову відбувається судами по-різному: відомі випадки, коли вимоги працівників Державної виконавчої служби з приводу проникнення до житла особи були виконані судом шляхом винесення постанови про забезпечення позову, але також є випадки, коли суди загальної юрисдикції не задовольняють подання, посилаючись на те, що завершальним етапом розгляду справи є виконання рішення суду, а, отже, звернення до виконання судової постанови з приводу забезпечення позову не може бути підставою для того, щоб вимога була виконана.

Внаслідок неоднакового розуміння нормативно-правових актів суди по-різному застосовують їх на практиці, через це порушуються права осіб на недоторканність житла, передбачене ч.1 ст.30 Конституції України.

ПРОЦЕССУАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СУДЕБНОГО РАЗБИРАТЕЛЬСТВА ДЕЛ ЗА ИСКАМИ О ЗАЩИТЕ НЕОПРЕДЕЛЕННОГО КРУГА ЛИЦ

Жила Анатолий Анатольевич

Студент 4-го курсу ФСП НТУУ «КПИ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент

1. Исследование особенностей рассмотрения разных категорий гражданских дел с развитием национального законодательства становится все более актуальным и заслуживает особого внимания процессуальной науки. Это обуславливается, прежде всего, нуждами судебной практики, поскольку на сегодняшний день имеет место, постоянно возрастающее разнообразие дел, которые рассматриваются в порядке гражданского судопроизводства. Однако далеко не все особенности процессуального рассмотрения тех или других категорий гражданских дел находят свое отображение в законодательстве, которое создает определенные осложнения при их рассмотрении и порождает судебные ошибки.

Предлагаю обратить внимание на некоторые особенности судебных процедур на этапе судебного разбирательства в довольно новой для судебной практики категории гражданских дел – дел за исками о защите прав и интересов неопределенного круга лиц. Как традиционно отмечается в юридической литературе, процессуальные особенности рассмотрения той или другой категории гражданских дел зависят, прежде всего, от специфики спорных материально-правовых отношений, что является предметом судебного разбирательства, а также других факторов (социальных, политических, экономических и др.). В исследуемой категории дел, по нашему мнению, такими определяющими факторами есть, прежде всего, объект судебной защиты – не персонифицированный общественный интерес, и особый субъектный состав на стороне истца – неопределенный круг лиц, права или интересы которых защищаются таким иском одновременно.

2. Определенными особенностями характеризуется процессуальный механизм информирования участников процесса о его ходе и результатах. Согласно ч. 1 ст. 26 ГПК, рассмотрение судом гражданского дела происходит в судебном заседании с обязательным сообщением лиц, которые принимают участие в деле. Особый субъектный состав на боку истца, – неопределенный круг лиц, выделяется такими специфическими чертами как количественная и персональная неопределенность, непостоянство, многочисленность, невозможность персонификации и привлечение к участию в деле каждого лица из неопределенной группы. В литературе предлагается два основных варианта решения данного вопроса. За первым вариантом, выполнение обязанности суда известить лица, в интересах которых начато дело, об открытии проведения дела и дату судебного заседания, а также о результатах судебного разбирательства может осуществляться путем публикации объявления в официальном печатном издании, средствах массовой информации, сообщению по телевидению и т.п. (Н.К. Мясникова, Н.Ю. Сакара). За вторым вариантом решения данного вопроса, лица, в интересах которых предъявлен иск, должны извещаться о процессе за данным иском лишь один раз за все время проведения по делу, а именно о его результаты после обретения решением законной силы (Н.С. Батаева). При этом такая публикация должна иметь место лишь в случае удовлетворения иска о защите прав или интересов неопределенного круга лиц.

Более целесообразной нам представляет первая из вышеупомянутых точек зрения относительно необходимости извещения неопределенного круга лиц как об открытии

проведення в дела, время и место судебного разбирательства, так и о принятом решении по делу. Это будет содействовать реализации закрепленных ч. 2, 9 ст. 6 ГПК требований относительно гласности и открытости судебного разбирательства, в частности права на информацию о времени и месте рассмотрения своего дела, а также о результатах рассмотрения дела.

Также, процессуальной особенностью данной категории дел, что связанная с предыдущей и вытекает из нее, есть отсутствие необходимости проверять явку всех участников процесса из числа неопределенного круга лиц. Причины их неявки, не обязательно заносить в ведомости о явке участников этой группы к журналу судебного заседания.

3. Согласно ч. 1 ст. 173 ГПК в начале рассмотрения дела, по сути, судом обязательно должно быть выяснены такие вопросы, поддерживает ли истец свои требования, признает ли ответчик требования истца, или не желают ли стороны заключить мировое соглашение или обратиться для решения спора к третейскому суду. Специфика объекту судебной защиты по данной категории дел обуславливает невозможность за волеизъявлением лица, которое предъявило иск, против защиты неопределенного круга лиц, отказаться в судебном заседании от иска (вместе с тем, лицо, которое предъявило такой иск, не лишено права представить заявление об оставлении иска без рассмотрения). Суд обязан проверить все заявленные требования, доказательства, которыми обосновываются требования и возражения сторон, и решить вопрос, по сути. Кроме этого, характер спорного правового конфликта определяет и другую процессуальную особенность – по данной категории дел есть не возможным заключение мирового соглашения или передача спора на рассмотрение третейского суда.

Следует заметить, что вышеизложенными особенностями не ограничивается специфика судебных процедур в исследуемой категории дел, их круг может быть расширен и быть объектом дальнейших теоретических исследований.

СПЕЦИФІКА РЕГУЛЮВАННЯ НЕПОІМЕНОВАНИХ ДОГОВОРІВ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Попович Ксенія

Студентка 4 курсу 13 групи юридичного факультету КНУ ім.. Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Носік Ю.В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права

юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

В теорії цивільного права під поняттям непоіменованих договорів розуміють певні різновиди договорів, форма яких не визначена в Цивільному Кодексі, зміст яких визначається сторонами, що не повинен суперечити Конституції України, принципам та нормам цивільного права. Можливість існування непоіменованих договорів зумовлена невичерпністю переліку договірних забов'язань передбачених в ЦК .

Позитивний бік існування непоіменованих договорів полягає в розширенні кола суспільних відносин (питань), які можуть регулюватися умовами договору, за відсутності подібних форм договорів, зміст яких передбачений ЦК.

Хоча, з іншого боку, як зазначає М.І .Брагінський, це можна розглядати і в негативному аспекті, адже сторони повинні витратити значну кількість часу для погодження складу і

змісту окремих договірних умов , а також обтяжує захист інтересів сторін у зв'язку з нетиповістю укладеного договору.

Як зазначає О.В. Дзера в своїй книзі «Договірне право України» «учасники обороту отримали можливість усувати негативні наслідки відставання закону від життя шляхом створення невідомих формалізованому праву договорів», адже прийняття законодавчих актів у сфері цивільних правовідносин все ж відповідає реаліям, що склалися в суспільстві на момент прийняття. Тому, на мою думку , керуючись вищезазначеним можна говорити про те, що існування можливості укладання непоіменованих договорів, дозволяє укладати нові види договорів в межах закону , що матимуть прогресивне значення, і в майбутньому будуть законодавчо закріплені та включені до переліку поіменованих договорів, на підставі частоті тенденції укладання та поширеності серед суб'єктів цивільних правовідносин.

На законодавчому рівні право на укладання договорів що не передбачені актами цивільного законодавства передбачена ст. 6 та 627 ЦК. Але виходячи з підходу Брагінського, право на свободу укладання договорів має три виключення:

1)ЦК чи інший нормативний акт інколи дозволяють застосувати до окремих відносин лише конкретно передбачені моделі .Наприклад,ст..908 ЦК «Договір перевезення»

2) При укладанні договору відбувається законодавча вказівка на договірну модель, що може бути використана. Наприклад, «Договір поставки» ст..712 ЦК

3)Деякі договірні моделі можуть використовуватись обмеженим колом суб'єктів:ст..1066 договір банківського рахунку передбачає що прийняття і зарахування на рахунок коштів клієнта проводиться тільки банком

В зв'язку з доведенистю необхідності та доцільності існування не поіменованих договорів, потрібно проаналізувати підходи, щодо визначення норм, які можуть застосовуватися для регулювання не поіменованих договорів.

О.С. Іоффе виходив з того, що у випадку «входження» певного не поіменованого договору у певний договірний тип передбачений законом, доцільно використовувати положення закону, які застосовуються для регулювання цього типу .У випадку зовсім нового типу договору, укладеного в межах закону, автор пропонує виходити з застосування аналогії закону .Як цілком обгрунтовано звертає увагу Дзера О.В. даний підхід оминає увагу ролі загальних положень договірного права в регулюванні непоіменованих договорів .Але проаналізувавши підхід М. І. Брагінського, зрозуміємо, що автор вирішує проблему використання «Загальної частини обов'язально права» пропонуючи застосовувати норми даного розділу у випадку не типовості не поіменованого договору

Взагалі дослідивши концепцію викладену М.І .Брагінським, на мою думку, можна розділити види застосовуваних норм в залежності від наближеності до типів договорів закріплених в ЦК, а саме:

1) У випадку певної подібності з поіменованим догормом ,застосовуєм норми схожого типу договорів

2) Повна інноваційність договору передбачає застосування ,як вже було вказано, загальної частини договірного права.

На мою думку, хоча суб'єктам цивільних правовідносин надається право на укладання непоіменованих договорів. що має прогресивний характер, але все ж таки це не позбавляє сторін проблеми визначення нормативних актів, норми яких мають пріоритет у першочерговості застосування.

М.І.Брагінський визначає можливі варіанти застосування норм ЦК:

1) Застосування положень, ЦК у випадку відсутності регулювання спеціальним нормативним актом

2) Вказівка застосування норм спеціального закону у випадку відсутності положень, що регулюють дане питання в ЦК.

3) Одночасне застосування норм ЦК і спеціального закону, якщо не має вказівки на пріоритетність. Наприклад, ч.2 ст.908 ЦК передбачає, що «Загальні умови перевезення вантажу визначаються цим кодексом (ЦК), іншими законами, транспортними кодексами, іншими нормативно правовими актами і т.д.».

На мою думку, якщо не поіменований договір вважають, як такий регулювання якого здійснюється за типовістю, варто виходити з норм ЦК, які передбачені для даного типу договору. У випадку повної новизни, без проведення аналогії з законодавчо визначеними договорами, цю проблему варто вирішувати на етапі визначення змісту договору, шляхом закріплення відповідних умов, що містять вказівку про застосування спеціальних нормативних актів, без порушення «Загальної частини забор'язального права» ЦК.

УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ЗАОЧНОГО РОЗГЛЯДУ СПАРВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Людоровський Леонід Миколайович
Студент 4–го курсу, ФСП, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент

Заочне провадження у цивільних справах широко застосовується у різних правових системах світу та забезпечує ефективність та своєчасність цивільного судочинства. Нажаль, на даний час багато відповідачів, мається на увазі, належним чином повідомлених, проявляють байдужість, неповагу до інших сторін, зокрема до суду, не являються у судові засідання та не повідомляють про причини своєї неявки. Про це свідчать статистичні дані Державної судової адміністрації України, згідно з якими, у 2011 році місцеві суди ухвалили 133,1 тис. заочних рішень, що становить 16,3 % від загальної кількості справ позовного провадження, розглянутих з ухваленням рішення.

Інститут заочного провадження відповідає положенням та спрямований на реалізацію Рекомендації № R (84) 5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно принципів цивільного судочинства. Інститут заочного провадження забезпечує реалізацію частини 3 статті 27 Цивільного кодексу України (ЦПК) про те, що особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки. Заочне провадження є додатковою гарантією позивачеві від зловживання відповідачем процесуальними правами, усунення причин затягування процесу, дотримання судами строків розгляду справи.

Відповідно до статті 224 ЦПК, у разі неявки в судові засідання відповідача, який належним чином повідомлений і від якого не надійшло заяви про розгляд справи за його відсутності або якщо повідомлені ним причини неявки визнані неповажними, суд може ухвалити заочне рішення на підставі наявних у справі доказів, якщо позивач не заперечує проти такого вирішення справи. У разі участі у справі кількох відповідачів заочний розгляд справи можливий у випадку неявки в судові засідання всіх відповідачів. У разі зміни

позивачем предмета або підстави позову, зміни розміру позовних вимог суд відкладає судовий розгляд для повідомлення про це відповідача

При заочному розгляді справи, яке може ухвалюватися виключно у справах позовного провадження, суди повинні дотримуватись сукупності таких умов:

- *неявка відповідача в судове засідання* (фактична відсутність у залі судового засідання при розгляді справи по суті відповідача чи його представника);

- *належне повідомлення відповідача про час і місце судового засідання* (докази належного повідомлення мають обов'язково бути у матеріалах справи. Якщо позивачеві невідоме місцезнаходження, місце проживання, перебування, роботи відповідача, навіть після його звернення до адресного бюро та органів внутрішніх справ, відповідач має викликатись в суд через оголошення у пресі у визначеному Кабінетом Міністрів України (КМУ) друкованому органі. Постановою КМУ від 25.01.2006 № 52 затверджено Порядок визначення друкованого засобу масової інформації (ЗМІ), який регулює питання виклику відповідача через ЗМІ, місце фактичного проживання (перебування) якого невідоме. Відповідно до зазначеного Порядку, оголошення про виклик до суду публікується в установлені законодавством строки у друкованому ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження, яким являється газета «Урядовий кур'єр» та в друкованому ЗМІ місцевої сфери розповсюдження за останнім відомим місцем проживання (перебування) на території України відповідача);

- *відсутність поважних причин неявки відповідача* (суд має перевірити не лише факт належного повідомлення відповідача про час і місце судового засідання, але й поважність причин неявки відповідача в судове засідання, якщо вони відповідачем були повідомлені. За відсутності відповідача з причин, які судом визнано поважними, заочний порядок розгляду справи виключається);

- *відсутність клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності* (навіть коли в суд надійшло повідомлення про розгляд справи у відсутності відповідача, суд не вправі ухвалювати заочне рішення. Неявка відповідача в судове засідання, якщо від нього надійшло клопотання про розгляд справи у його відсутності, не є перешкодою для розгляду справи в загальному порядку. Тому підстав для заочного розгляду справи немає. Причини неявки відповідача в цьому випадку судом не з'ясовуються. Суд за таких обставин розглядає справу у загальному порядку або відкладає розгляд справи);

- *відсутність заперечень позивача проти заочного розгляду справи* (ЦПК не встановлює способів висловлення такої згоди позивача, тому вона може бути й усною, проте обов'язково повинна фіксуватися у протоколі судового засідання. Якщо позивач не погоджується на розгляд справи в порядку заочного провадження, то суд відкладає розгляд справи та направляє відповідачу, який не з'явився, повідомлення про час і місце нового судового розгляду. Якщо ж позивач сам не явився у судове засідання, то суд також не може оголосити про заочний розгляд справи).

Література:

1) Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492);

2) Постановою КМУ від 25 січня 2006 р. № 52 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/52-2006-%D0%BF>;

3) Узагальнення підготовлене суддею Верховного Суду України Л.М. Лихутою та начальником управління вивчення та узагальнення судової практики, к.ю.н. І.В. Бейцун. <http://www.scourt.gov.ua>

ПОРУШЕННЯ ОСНОВНИХ СТРОКІВ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ТА ВИДАЧА СУДОВИХ РІШЕНЬ

Кузнєцова Олена Марківна

студентка 4-го курсу

ФСП НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент

В сучасному законодавстві є безліч прогалин, які суттєво впливають на якість процесу здійснення правосуддя в цілому. Серед таких недоліків є відсутність відповідальності суддів за порушення цивільно-процесуальних строків.

Цивільним процесуальним кодексом України передбачені такі строки:

- згідно ст. 129 ЦПК, попереднє судове засідання повинно бути призначено и проведено протягом 10 днів з дня відкриття провадження у справі;

- згідно ст. 157 ЦПК, суд розглядає справи протягом розумного строку, але не більше 2 місяців з дня відкриття провадження у справі, а справи про поновлення на роботі та про стягнення аліментів – 1 місяця;

- згідно ст. 222 ЦПК, сторонам процесу, що були присутні на засіданні, видаються копії повного рішення суду негайно після його проголошення, а особам, що брали участь у справі, але не були присутні на засіданні, копію рішення надсилають рекомендованим листом протягом 2 днів з дня його складання.

Вище зазначене цілком розумне та реальне до виконання. Проте не всі ці строки дотримуються і аргументують свої «промахи» безглуздими виправданнями.

В чому полягає проблема відразу видати стороні копію рішення по закінченню засідання? Так ні, треба чекати приблизно п'ять днів, щоб його змогли надрукувати! Чи це не є яскравим прикладом знехтування процесуальними строками?!

Всі ми люди і всі розуміємо, що не один десяток справ одночасно може бути у провадженні одного судді і дати раду кожній в належний строк буває майже неможливо. Але це слід якось врегулювати законодавчо, якщо такий факт має місце в практиці застосування процесуальних строків. Навіщо в законодавстві України норми, які взагалі не виконуються?

Але прикрість навіть не в тому, що судді допускають такі вчинки в своїй професійній діяльності, що свідчить про їх зневагу та невідповідність займаній посаді, а в тому, що служителі Феміди не несуть жодної відповідальності за це. Суддя на сьогодні, відповідно до ст. 83 закону України «Про судоустрій та статус суддів» від 7 липня 2010 року, несе дисциплінарну відповідальність за визначене коло порушень, серед яких порушення строків не зазначене. Сумно, проте факт, наше законодавство, як і власне людина, не досконале і не ідеальне. Проте не все втрачено. Україна молода та перспективна країна, де ще не пізно щось змінити на краще.

На мою думку, варто відкоригувати норми про процесуальні строки, наблизивши їх до максимально реальних для їхнього дотримання, а також ввести відповідальність для суддів за порушення цивільно-процесуальних строків у формі догани, а за повторне порушення – звільнення, бо суддя має бути відповідальним, послідовним і повинен поважати позивача, відповідача, інших учасників процесу та цінувати як свій, так і їхній час.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України.
2. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 7 липня 2010 р.

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ»

Качура Олександр Анатолійович

Студент 4-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент

Як відомо, 9 листопада 1995 року Україна приєдналась до Ради Європи. При вступі Україна зобов'язалась дотримуватись обов'язків, що випливають із Статуту Ради Європи, а саме принципів плюралістичної демократії, верховенства права та захисту прав людини і основних свобод усіх осіб, що перебувають під її юрисдикцією. Зокрема, Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи від 5 жовтня 2005 року № 1466 "Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною" були підбиті підсумки реалізації ключових реформ, яких Україна потребувала і зобов'язалась реалізувати. Парламентська Асамблея зробила висновок, що хоча Україна і досягла значного прогресу в законодавчій сфері, вона все ще не виконала всіх обов'язків та зобов'язань, які взяла на себе при вступі в Раду Європи, і що верховенство права в багатьох сферах ще не повністю досягнуте і, зокрема, зобов'язала органи державної влади України покращити правове регулювання доступу до інформації, а також суворо дотримуватись статті 34 Конституції України стосовно свободи інформації під час засекречування документів та розсекретити всі офіційні документи, які були закриті для загального доступу з порушенням законодавства. На виконання зазначеної Резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи та з метою забезпечення реалізації положень статті 34 Конституції України стосовно свободи інформації, статті 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, статті 19 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, а також для забезпечення ефективної реалізації права кожного на свободу вираження поглядів та доступ до інформації, права на вільне збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб, Верховною Радою України 13 січня 2011 року були прийняті Закони України "Про доступ до публічної інформації" та "Про внесення змін до Закону України "Про інформацію", які набрали чинності 10 травня 2011 року. Слід зазначити, що ці два закони тісно пов'язані між собою. Зупинимо свою увагу на найбільш актуальних для громадян питаннях - Закону України «Про доступ до публічної інформації»:

Особа має право запросити в органу влади будь-яку інформацію, якою він володіє. Таємної та закритої інформації стало набагато менше. Відкрита уся інформація про бюджетні видатки(вийнятки стосуються лише витрат, пов'язаних з армією, а також з оперативною роботою СБУ, міліції та прокуратури), володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб. Це означає, що відтепер кожен має право знати подробиці тендерів на будівництво доріг або умови, на яких "Київенерго" гріє киянам воду і продає електроенергію. У чиновника є лише 3 вийнятки, які дозволяють не дати інформацію: таємниця (наприклад, державна або банківська), конфіденційна інформація (наприклад персональні дані, якими володіє податкова) або службова інформація (внутрішнє листування або чорновики рішень). На практиці це означає, що ми вправі вимагати чіткого посилання на закон, якщо якусь інформацію від нас закриватимуть. Писати про особисте життя зірок шоу-бізнесу і можновладців стало важче. Кожна особа має право бути проінформована у період збирання

інформації, до початку її використання, а також які відомості про неї та з якою метою вони використовуються, передаються чи поширюються. У новому законі прописано право на конфіденційну інформацію. Наприклад, особа є онкохворою – вона має право зберігати вищезгадану інформацію в таємниці. Також приватною справою являються релігійні переконання та сімейне життя. Вищезгадане можна розголошувати тільки з особистої згоди людини. Наприклад, якщо представник ЗМІ дізнався, що депутат б'є свою дружину, - то він може написати про це лише, якщо заявила сама дружина. Навіть якщо в документі, яким ми цікавимося є засекречена інформація, нам зобов'язані його надати, заретушувавши секретні дані. Ці стандарти ми запозичили з Рекомендацій Ради Європи про доступ до офіційних документів. Така позиція особливо важлива при спілкуванні з військовими або правоохоронцями: вони не зобов'язані розкривати, скільки у них в частині винищувачів або як звати оперативника, інтегрованого в наркомережу. Але ці вийнятки не можна використати, щоб закрити іншу – несекретну – інформацію. Громадянину повинні дати інформацію, яка запитується, за 5 робочих днів (раніше було 30). Якщо ж ця інформація стосується життя або здоров'я, її мають надати за 48 годин. Відповідь можуть затримати до 20 робочих днів, якщо потрібно зібрати великий обсяг інформації. Але про це вони мають повідомити впродовж перших 5 днів і аргументувати причину затримки. Тепер ми можемо ознайомитися з декларацією доходів будь-кого, хто займає виборну посаду або працює на високій посаді у держслужбі (1-2 ранг). По суті це означає, що кожен може отримати в Центрвиборчкомі декларацію президента. Всі органи влади зобов'язані оприлюднювати свої рішення впродовж 5 днів. Причому якщо в органі влади є веб-сайт, це рішення обов'язково має там з'явитися. Наприклад міська рада впродовж 5 днів після сесії, на якій продали землю чи будинок, повинна повідомити про це своїм виборцям. Закон дозволяє особі прийти в офіційне приміщення зі своїм фотоапаратом, сканером чи блокнотом, щоб скопіювати документ. 10 сторінок документів мають скопіювати безкоштовно. Якщо ж обсяг більший, розцінки за копіювання мають бути зафіксовані офіційним документом і не повинні бути вищими за граничну суму встановлену КМУ. Яку поки що останній не затвердив. Якщо посадовець не дав інформацію, яка була запитувана, є два шляхи добитися справедливості – поскаржитися керівникові органу влади або звернутися до суду - хоча практика показує, те що виграти суд у високопосадовця особливо на перефії майже не можливо. Згідно зі змінами до Кодексу про адмінпорушення, чиновник, який запізнився з відповіддю або полінувався відповісти якісно, може бути оштрафований на 425-850 гривень.

Прийняття нового закону є тільки першим кроком, слід ще людям навчитись його застосовувати. Нове законодавство є певною проблемою. Крім того, є й деяка роздвоєність у правовому регулюванні Законами “Про доступ до публічної інформації” та “Про інформацію”. Та й сам закон про доступ потребує доопрацювання. Дуже важливим стандартом, з точки зору доступу до інформації, є відкриті засідання органів влади. Тоді як в законі так прописано, що на рівні інших законодавчих актів можна його обмежувати. Також не запроваджений ще інститут інформаційного уповноваженого. В будь-якому випадку, перший крок вже зроблено, і тепер все залежить від нас.

Список використаних джерел

1. Конституції України від 28.06.1996 - zakon.rada.gov.ua (офіційний веб - ресурс Верховної ради України)
2. Закон України “Про доступ до публічної інформації” від 13.01.2011- zakon.rada.gov.ua (офіційний веб - ресурс Верховної ради України)
3. Закон України “Про інформацію” від 13.01.2011- zakon.rada.gov.ua (офіційний веб -

ресурс Верховної ради України)

4. Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи від 5 жовтня 2005 року № 1466 "Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною".- zakon.rada.gov.ua (офіційний веб - ресурс Верховної ради України)

5. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод www.minjust.gov.ua (офіційний веб - ресурс Міністерства Юстиції України)

6. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права - www.igfm.org.ua (офіційний веб - ресурс Міжнародного товариства прав людини)

НОВІ СТАВКИ СУДОВОГО ЗБОРУ: ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

Бичко Єлизавета Олександрівна

Студентка 4- го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

Науковий керівник :

Борець Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент

Прийняття Закону України «про судовий збір» є дуже важливим та актуальним. З часу проголошення незалежності України питанню фінансування діяльності судів приділялася дуже мало уваги. Фінансування судової влади здійснювалося за залишковим принципом. Це в свою чергу , не сприяло незалежності судової гілки влади. Саме з метою забезпечення достатнього фінансування судової влади і був прийнятий даний закон.

Проблема прийняття такого закону пов'язана, в першу чергу з законодавчим врегулюванням питання судового збору. Вперше цей термін був використаний в Цивільному процесуальному кодексі України 18 березня 2004 року. Також сплата судового збору передбачена Господарським процесуальним кодексом України і Кодексом адміністративного судочинства України.

За даними міжнародних досліджень, проведених в Європі, рівень судового збору в європейських країнах, наприклад в цивільних справах за майновими спорами забезпечують 80 – 100% вартості судового провадження. Тоді як в Україні, залежно від категорії справи від 2 до 65 %.

Стаття 4 Закону України «про судовий збір» передбачає розмір судового збору, який справлятиметься у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, встановленої законом на 1 січня календарного року. Що означає, що судовий збір збільшиться і буде збільшуватися з кожним роком. Нагадаємо, що раніше розмір судового збору встановлювався виходячи із неоподаткованого мінімуму доходів громадян (17 грн.).

Також, ще однією новацією даного закону стало те, що судовий збір тепер буде зараховуватися до спеціального фонду Державного Бюджету України. Це означає, що судова влада тепер буде фінансуватися окремо, не залежно від інших факторів, що дозволить, на нашу думку, збільшити розмір видатків на забезпечення діяльності судової гілки влади і сприятиме утвердженню незалежності судової влади в Україні.

На нашу думку, збільшення судового збору буде сприяти зацікавленості сторін у врегулюванні спору поза судовим засіданням. Це зменшить кількість позовів від осіб, які так би мовити отримують задоволення від постійного судового спору з родичами, «чи» сусідами з приводу питань, які можна вирішити в позасудовому порядку. Підвищення судового збору слугуватиме для них стримуючим фактором. Це зменшить навантаження на суди загальної юрисдикції та дасть змогу більш кваліфіковано підходити до розгляду справ.

Збільшення ставок судового збору дозволить зменшити кількість безпідставно оспорюваних рішень в суди апеляційної та касаційної інстанцій, що також сприятиме розвантаженню судів в Україні.

Більшість людей стурбовані підняттям ставок судового збору, адже для деяких категорій громадян сплата таких ставок є неможливою. Проте, даний закон передбачає пільги щодо сплати судового збору, що надасть можливість звертатись до суду за захистом своїх прав та інтересів особам всіх соціальних категорій.

Ст. 5 зазначеного закону передбачає 20 категорій осіб, які звільняються від сплати судового збору. Крім державних органів, за цим законом від сплати судового збору звільняються інваліди 1 та 2 групи, громадяни віднесені до 1 та 2 категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та інші.

Що свідчить про те, що прийняття даного закону спрямоване не лише на збільшення фінансування судової влади. А також про те, що зазначений закон спрямований на захист прав і законних інтересів всіх громадян нашої держави.

Отже, аналізуючи дані зміни законодавства, ще рано робити висновки про результати його дії. Проте, варто сподіватися на те, що даний закон зможе підвищити рівень діяльності судової влади в нашій державі, підвищити рівень авторитету судової гілки влади.

Прийняття закону України «Про судовий збір» без сумніву стало важливим кроком у розвитку законодавства нашої країни. А що покаже практика його реалізації побачимо пізніше.

ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ ЗА ЗАХИСТОМ

Маковська А.Ю.

студентка 3-го курсу

Факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

к.ю.н., доцент

Право на звернення до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів закріплено безпосередньо у Конституції України (ст. 55), Цивільному кодексі України (ст. 16), Законі України «Про судоустрій і статус суддів» (ст. 7). Конституційне право громадян на судовий захист закріплюється насамперед у ст. 3 ЦПК.

Постановою пленуму Верховного суду України від 3 грудня 1997 року №13 «Про практику розгляду судами справ за скаргами на рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних, посадових і службових осіб у сфері управлінської діяльності, які порушують права та свободи громадян» звертається увага судів на те, що предметом судового оскарження можуть бути як колегіальні, так і одноособові рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів оскарження, акти як нормативного, так і індивідуального характеру, у зв'язку з якими громадянин вважає, що:

1. Порушено або порушуються його права;
2. Створено або створюються перепони для реалізації ним своїх конституційних прав чи свобод (або вжиті заходи щодо їх реалізації є недостатніми);
3. На нього покладені обов'язки, непередбачені законодавством, або передбачені, але без врахування конкретних обставин, за яких ці обов'язки повинні покладатися, або вони покладені не уповноваженими на це особами чи органом;

4. Його притягнуто до відповідальності, яка не передбачена законом, або до нього застосовано стягнення за відсутності передбачених законом підстав чи не правочинною службовою особою (органом).

Можливість особистого звернення в суд залежить від цивільної процесуальної правоздатності і дієздатності особи. Юридичною заінтересованістю володіють тільки ті особи, що звертаються до суду, які є учасниками спірних матеріальних правовідносин, або кому законом надане право порушення справи в інтересах інших осіб (ст. 3 ЦПК). Як видається, твердження, що останні з перелічених не є заінтересованими, а лише наділені цим правом для захисту інтересів інших осіб, є спірним. ЦПК відносить цих учасників процесу до осіб, що беруть участь у справі, тобто наділяє їх юридичною заінтересованістю, проявом якої і є їх право порушити цивільну справу.

Так, об'єктом захисту позовного провадження є порушене, невизнане або оспорюване право, об'єктом захисту в окремому провадженні – охоронюваний законом інтерес, а предметом судової діяльності при захисті охоронюваного законом інтересу є встановлення визначених юридичних фактів та стану з метою подальшого здійснення заінтересованими особами своїх суб'єктивних прав. Захист порушених прав чи свобод осіб здійснюється, наприклад, в порядку, передбаченому розділом VII ЦПК.

Таким чином, право на звернення з позовом до суду є одним із найважливіших елементів процесуальної правоздатності громадянина, а не його дієздатності, як вважають деякі юристи. Процесуальний закон вважає, що не мають правових наслідків угоди чи умови договорів про відмову від можливості звернутися до суду із заявою про захист своїх прав. Він допускає відмову від судового захисту або в ході розгляду справи, або в тих випадках, якщо заінтересовані вирішили звернутися чи зверталися за захистом права до інших юридичних органів, наприклад, третейського суду (ст. ст. 130, 174, 175 ЦПК).

Список використаних джерел

1. Конституція України 28.06.1996р.
2. Цивільний процесуальний кодекс. 18.03.2004р.
3. Науково-практичний коментар цивільного процесуального кодексу.
4. Постанова пленуму Верховного суду України від 3 грудня 1997 року №13 «Про практику розгляду судами справ за скаргами на рішення, дії або бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних, посадових і службових осіб у сфері управлінської діяльності, які порушують права та свободи громадян».
5. Закон України «Про судоустрій і статус суддів».

СТРОКИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ. ЗМІНИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

Троцько Христина Ігорівна

Студентка 4-го курсу ФСП НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент

Тема, що стосується зміни строків у цивільному процесі, на мою думку, нині є досить актуальною, адже здебільшого вона має важливе значення саме для фізичних осіб.

До Цивільного процесуального кодексу були внесені численні зміни внаслідок набрання чинності Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 року. В більшості вони стосуються положень про строки позовного провадження. При цьому, зупинюсь тільки на основних, на мій погляд, новелах, зокрема строках передання

zareєстрованої позовної заяви визначеному судді (ст. 118 ЦПК), усунення недоліків позовної заяви (ст. 121 ЦПК), пред'явлення зустрічного позову (ст. 123 ЦПК), проведення попереднього судового засідання (ст. 129 ЦПК), а також подання до суду заяви про скасування заходів забезпечення позову (ст. 154 ЦПК).

Що стосується **строку передання зареєстрованої позовної заяви визначеному судді**, то до прийняття змін позовна заява, що подавалась до суду першої інстанції, в порядку черговості реєструвалась, оформлювалась і передавалась судді. Нововведення ж передбачають обов'язкову реєстрацію позовних заяв, скарг та інших передбачених законом процесуальних документів в день надходження документів в автоматизованій системі документообігу. З її допомогою визначається суддя або колегія суддів для розгляду конкретної справи. Документ передається судді не пізніше наступного дня після його реєстрації.

В наступну чергу розглянемо питання щодо **строку усунення недоліків позовної заяви** (ч.1 ст. 121 ЦПК). На сьогоднішній день чинна норма містить визначений строковий ліміт, адже стара редакція, на жаль, не обмежувала суд в питанні визначення строків усунення недоліків.

За наявності у позовній заяві недоліків, що є визначені процесуальними нормами, суд постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і дає йому строк на їх усунення, який не може перевищувати 5 днів з дня отримання позивачем ухвали.

Ці нововведення мають неоднозначні відклики на практиці. Так як вони обмежують можливість суду самостійно визначати строк усунення недоліків позовної заяви, виходячи за межі максимального, навіть якщо зважати на наявність поважних на те обставини. У разі, якщо позивач не усунув недоліки в позовній заяві, зазначені судом, то вона вважається неподаною і повертається позивачеві.

Суттєві зміни внесені до ч. 1 ст. 123 ЦПК, в якій йдеться про **пред'явлення зустрічного позову**. Було збільшено строк, протягом якого особа – відповідач може скористатися правом пред'явити зустрічний позов. Якщо раніше можливість реалізації цього права могла бути використана лише до або під час попереднього судового засідання, то тепер це можливо аж до початку розгляду справи по суті.

Нововведення торкнулись питання що стосується **строку проведення попереднього судового засідання**. Вони містяться у ч.1 ст.129 ЦПК, в старій редакції якої було зазначено, що судові засідання повинне було починатись і проводитись протягом одного місяця з дня відкриття провадження у справі. На сьогоднішній день цей строк було зменшено до 10 днів.

Внесеними змінами до ч. 4 ст. 154 був скорочений **строк подання до суду заяви про скасування заходів забезпечення позову особою, щодо якої вжито такі заходи без її повідомлення**. Якщо раніше він становив 10 днів, то за нововведеннями лише 5 днів. Таким чином це, на думку фахівців, звужує гарантії особи, що передбачені ст. 22 Конституції України, щодо якої було вжито заходи забезпечення позову без її повідомлення, на судовий захист.

Отже, враховуючи дані нововведення, які є лише невеликою частиною роботи, що була пророблена чиновниками, можна зробити висновок:

дані зміни реалізовувались декількома способами:

1. безпосереднього скорочення самих строків;
2. встановлення строків та порядку розгляду апеляційних та касаційних скарг;
3. мінімізація можливості умисного «затягування» розгляду справи зацікавленою стороною.

ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРАВОВУ ДОПОМОГУ

Драницька Катерина Борисівна

Студентка 4-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент, НТУУ «КПІ»

Відповідно до нового Цивільного процесуального кодексу України, який набрав чинності 1 січня 2005 року значно актуалізувалися питання застосування інституту надання правової допомоги в межах цивільного процесу. Важливу роль відіграє питання обґрунтування розміру та підстав відшкодування витрат на правову допомогу, яких зазнала сторона у процесі розгляду її справи. Зміст зазначених витрат цивільно-процесуальний кодекс не конкретизує. Але відповідно до ч.2 ст.84 ЦПК граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу встановлюється законом. 1 січня 2012 набрав чинності Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах». Відповідно до статті 1 вказаного закону розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, іншою стороною – не може перевищувати 40 відсотків встановленої законом мінімальної заробітної плати у місячному розмірі за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.[2,стаття 1]

Ухвалений закон встановлює граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу громадянина в суді, тобто можливість додатково стягнути з опонента гроші сплачені адвокатами за ведення справи в строго встановленому розмірі. Потрібно відмітити,що цей розмір є дуже малим в порівнянні з реальною вартістю відповідних послуг адвоката. Закон не враховує ні кваліфікацію адвоката,ні важкість справи, ні суму позовних вимог. Тобто право на однакову компенсацію будуть мати громадяни,які звернулися до суду з вимогами про стягнення 1000 грн. за розпискою і за вимогами декількох мільйонів за договором страхування.

Також закон зазначає,що компенсація витрат на правову допомогу виплачується за рахунок державного бюджету в межах видатків, передбачених Державній судовій адміністрації України на здійснення правосуддя місцевими загальними судами.

Відповідно до статті 33 Правил адвокатської етики, схвалених Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України 01.10.99 р., єдиною допустимою формою отримання адвокатом винагороди за надання правової допомоги клієнту є гонорар. Гонорар, який адвокат може отримати за надання правової допомоги, повинен бути законним за формою і порядком внесення.

Відповідно до вище зазначених Правила адвокатської етики та практики Верховного суду України, чинники, які повинні братися до уваги при визначенні обґрунтованого розміру гонорару, мають включати в себе:1) обсяг часу і роботи, що вимагаються для належного виконання доручення; ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення; необхідність досвіду для його успішного завершення;2) вірогідність того, що прийняття доручення перешкоджатиме прийняттю адвокатом інших доручень або суттєво ускладнить їх виконання в звичайному часовому режимі;3) важливість доручення для клієнта;4) необхідність виїзду у відрядження;5) роль адвоката в досягненні гіпотетичного результату, якого бажає клієнт;6) досягнення за результатами виконання доручення

позитивного результату, якого бажає клієнт;7) особливі або додаткові вимоги клієнта стосовно строків виконання доручення;8) характер і тривалість професійних відносин даного адвоката з клієнтом;9) професійний досвід, науково-теоретична підготовка, репутація, значні професійні здібності адвоката. За домовленістю між адвокатом і клієнтом можуть бути визначені засади обчислення гонорару, які також можуть бути закріплені в угоді.[1, стаття 84] Необхідно зауважити, що при вирішенні питання про відшкодування витрат на правову допомогу Європейський суд з прав людини у своїй практиці дотримується подібних принципів.

Що стосується міжнародного досвіду, законодавство більшості країн, при вирішенні питання відшкодування витрат на правову допомогу, яка надавалася стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, виходять з того, що компенсації підлягають фактично понесені витрати на правову допомогу (наприклад, Словаччина), в деяких країнах окрім цього існує і обмеження у вигляді певного відсотку від ціни позову або не більше встановленої таксою суми (наприклад, Естонія, Литва). В Росії таке відшкодування провадиться у розумних межах, що визначається судом. У Республіці Білорусь, механізм компенсації полягає в тому, що стороні, на користь якої ухвалено судове рішення, суд присуджує понесені нею витрати з оплати допомоги представника за рахунок іншої сторони, виходячи із складності справи і часу, затраченого на її розгляд.

На даний момент це питання є дуже актуальним в нашій державі і потребує постійного регулювання.

Список використаної літератури

1. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України, Тертишніков, Харків -2007, стаття 84.
2. Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах».

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Береговенко Юлія Василівна

Студентка 4-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Борець Л.В.

кандидат юридичних наук, доцент, НТУУ «КПІ»

Практичний досвід показує, що зловживання процесуальними правами є актуальною проблемою цивільного судочинства. Прагнучи досягти бажаного результату чи затягти розгляд справи, окремі учасники судового процесу використовують свої права всупереч їх призначенню, що не тільки зачіпає інтереси опонентів, а й посягає на інтереси суспільства в цілому, оскільки це робиться «на зло» державі в особі суду, змушеного таким чином непродуктивно витратити часові, інтелектуальні, матеріальні ресурси задля подолання спротиву здійсненню правосуддя.

Під зловживанням процесуальними правами слід розуміти особливу форму цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу (а в окремих випадках і суду), що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснювані лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з обманом відносно відомих обставин справи, в цілях обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, що беруть участь в справі, а також в цілях того,

що перешкодило діяльності суду по правильному і своєчасному розгляду і вирішенню цивільної справи, що валять застосування засобів цивільного процесуального примушення.[1, с.57]

Вважається доцільним не тільки чітко окреслити проблему зловживань процесуальними правами, але й на законодавчому рівні закріпити їх максимально прийнятне визначення та запровадити відповідні санкції за недобросовісну поведінку.[2, с.48-50]

Найбільш поширеною санкцією за зловживання процесуальними правами є грошове стягнення з особи, що допустила зловживання. При цьому набувають актуальності застосування інших видів процесуальних покарань за недобросовісне користування процесуальними правами, оскільки все більшу поширеність та визнання отримують стандарти процесуальної моралі, добросовісності, коректності поведінки тощо. Зокрема, вважається за доцільне запровадити заборону зловживати процесуальними правами для адвокатів та представників сторін у процесі, порушення якої матиме наслідком дисциплінарну відповідальність адвокатів та втрату статусу представника для представника–неадвоката.

В юридичній літературі зустрічається поділ зловживань процесуальними правами на кілька великих груп: зловживання процедурою вирішення спору як такою та зловживання окремими процесуальними правами. Зловживання процедурою вирішення спору можна визначити як зловживання правом на отримання законного судового захисту, яке може виходити як від позивачів, так і від відповідачів.Сучасні дослідження дають змогу класифікувати зловживання процесуальними правами також за стадіями цивільного процесу, за сферою дії зловживання, за об'єктом зловживання, за наслідками зловживання.[3, с.28-29]

З проблемою зловживань процесуальними правами безпосередньо пов'язано питання про поняття і ознаки цивільних процесуальних правопорушень і цивільної процесуальної відповідальності.

Зловживання процесуальними правами різко дисонує з проголошеними законодавцем цілями і завданнями цивільного судочинства. Правильний і своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ в умовах процесуальної недобросовісної стає скрутним, оскільки дії суб'єкта правопорушника перешкоджають вирішенню цих завдань. Не дивлячись на те, що завдання правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи ставиться не перед сторонами процесу, а перед органом судової влади, вказана обставина жодною мірою не виправдовує поведінку осіб, що беруть участь в справі, направлене на те, що умисне перешкодило досягненню органом судової влади вказаних завдань. Особи, що беруть участь в справі, не мають прямого юридичного обов'язку сприяти суду в правильному і своєчасному розгляді і вирішенні цивільної справи, проте за ними повинен бути визнаний обов'язок утримуватися від дій, здатних перешкоджати досягненню названих завдань.

Соціальна небезпека зловживання процесуальними правами полягає в тому, що зовні дії особи протікають в межах правового поля, а насправді ними заподіюється шкода інтересам правосуддя і інтересам інших учасників цивільного процесу. Такі дії (бездіяльність) важко доказувати, і особа, що зловжила правом, може для прикриття своїх протиправних дій використовувати арсенал заходів захисту, що надаються особі, що сумлінно здійснює свої суб'єктивні права. При цьому особливо пригнічує безпорадність суду, який не вміє протистояти подібним проявам, а часом і не має правової можливості для протистояння.

У науці цивільного процесуального права до цього часу не створено стрункої концепції протидії зловживанням процесуальними правами, що базується на встановленні

ознак даної поведінки в діях учасників процесу. Відсутність такої концепції негативно позначається на ефективності цивільного судочинства, вабить різні негативні явища у вигляді невиправданого збільшення строків судового розгляду, ухвалення помилкових судових актів, порушення матеріальних і процесуальних прав учасників процесу і ін.

Список використаної літератури

1. Юдин А.В. Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве. с.57
2. Шебанова Н.А. Злоупотребление процессуальными правами – Арбитражная практика. М.: 2002, №5(14) с.48-50
3. Юдин А.В. Классификация злоупотреблений процессуальными правами в гражданском судопроизводстве. – Арбитражный и гражданский процесс. М.: Юрист, 2006, №2 с.28-29

ПІДСЕКЦІЯ № 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

Науковий керівник: Бежсевич А. М., старший викладач

ОСОБИСТЕ НЕМАЙНОВЕ ПРАВО ДІТЕЙ НА МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ

Бакал Ярослав Сергійович

Студент 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежсевич А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Правове регулювання особистих немайнових прав батьків і дітей має давню історію, витoki якого були сформовані ще в Стародавньому Римі під час формування інституту батьківської влади.

Після набрання Сімейним Кодексом України чинності з 01.01.2004 року посилились дискусії стосовно правової природи відносин, які регулюються сімейним законодавством, тобто можливості застосування норм ЦК України для врегулювання цих відносин. Ця дискусія стосується, зокрема, врегулювання сімейним правом як особистих немайнових прав взагалі, так і особистих немайнових прав батьків і дітей.

В сучасній літературі активно відстоюється позиція щодо розмежування особистих немайнових прав батьків і дітей, оскільки вони не завжди співпадають. Вважається, що поняття прав дітей ширше за обсягом, ніж поняття батьківських прав.

Незважаючи на те, що кожна особа має право на вільний вибір свого місця проживання, дитина не може проживати самостійно, оскільки батьки повинні брати участь у її вихованні та утриманні. Звичайно, природною потребою та природним правом кожної дитини є проживання разом із батьками. Як правило, якщо батьки проживають разом, то і дитина проживає однією сім'єю разом з ними, а якщо окремо – то у більшості випадків дитина проживає за місцем проживання матері, рідше батька.

Відповідно, до ст. 29 ЦК місцем проживання дітей віком до 14 років визначається місце проживання їхніх законних представників (батьків, усиновлювачів, опікунів).

З досягненням 10 років місце проживання дитини визначається за спільною заявою батьків та самої дитини, але, згідно вимог ч. 3 ст. 29 ЦКУ, місцем проживання фізичної особи у віці від 10 до 14 років є місце проживання її батьків, усиновлювачів або одного із них. По досягненні 14 років фізична особа набуває права вільно обирати собі місце проживання.

На неузгодженість ч. 2 ст. 29 ЦК України та ч. 3 ст. 160 СК України звертає увагу Н. В. Волкова. Дослідниця зазначає, що ст. 160 СК України звужує права дитини, яка досягла 14 років, визначати місце свого проживання тим, що це право дитині надається лише у разі окремого проживання її батьків. При цьому, дитина, що досягла 14 років, може обирати своє місце проживання не довільно, тобто де вона захоче, там і буде проживати, а лише з батьками (конкретно з ким саме, з матір'ю чи з батьком). Саме це вона вирішує самостійно, якщо не встановлено інше [1; с. 98-99].

Тому виникає питання, норму ЦК України чи норму СК України потрібно застосовувати при визнанні чи невизнанні права дитини у віці від чотирнадцяти років самостійно визначати місце свого проживання при спільному проживанні її батьків. Тобто, чи може дитина, батьки якої проживають разом, самостійно визначити місце свого

проживання та проживати окремо. Вважаємо, що відповідь має бути позитивною. Зокрема необхідність в окремому проживанні може бути викликана, наприклад, вступом дитини до навчального закладу, який знаходиться в іншому місті.

Хоча в науковій юридичній літературі зустрічається і негативна реакція на це питання. Саме положенням СК України надається перевага, оскільки, по-перше вони є спеціальними відносно ЦК України; по-друге, обов'язок батьків стосовно утримання дітей співпадає з нормою, яка вказує на спільне проживання дитини разом з батьками або одним з них.

Також Н. В. Волкова вказує на статтю 7 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», яка закріплює, що діти від 15 до 18 років подають заяву про зняття з реєстрації особисто. У зв'язку з цим вона робить висновок, що означене положення законодавства не відповідає нормам ЦКУ та СКУ, згідно яких фізична особа має право вільно обирати місце свого проживання, починаючи з 14-річного віку. Тому, відповідно, пропонує внести зміни до статті 7 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», позначивши, що діти віком від 14 до 18 років самостійно подають заяву про зняття з реєстрації [1; с. 94-97].

Ситуацію, яка склалась, можна пояснити тим, що Закон було прийнято за чинності ЦК України 1963 року, де неповною дієздатністю володіли особи від 15 до 18 років, а зараз такий обсяг дієздатності мають особи з 14 років. А тому, вважаємо, що відповідні зміни слід внести саме до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» і надати право самостійно подавати заяву особам з 14 років, що відповідатиме праву особи обирати місце проживання також з 14 років.

Таким чином, проживання дітей разом із батьками є їхньою природною потребою та природним правом. Чинне законодавство України закріплює і право батьків, і право дітей на місце проживання. При цьому, під правом дитини на місце проживання слід розуміти юридичну можливість дитини у віці до 14 років через законних представників, а у віці від 14 до 18 років – особисто (але за їхньою згодою) визначати місце свого проживання в межах України, тобто можливість обирати місце проживання, облаштуватися за місцем проживання, стати на облік осіб, які потребують покращення житлових умов (якщо є підстави), змінити місце проживання, вимагати від інших осіб не порушувати право на місце проживання, звернутися за захистом до відповідного органу держави у разі порушення цього права тощо. Якщо ж дитина не досягла десяти років, то вона не визнається самостійним та рівноправним учасником переговорного процесу, хоча її думка має бути врахована.

Список використаних джерел

1. Волкова Н.В. Цивільно-правові засоби індивідуалізації фізичних осіб. : дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Волкова Наталія Василівна. - Одеська національна юридична академія. – О., 2008. – 198 с.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Бежевець Алла Михайлівна

Старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Споконвіку людство прагне змінити все навколо себе, крокуючи вперед, нестримно розвиваючись, пристосовуючи під себе оточуюче середовище, залишаючи позаду застаріле та непотрібне. Історія називає такий рух прогресом.

Прогрес передбачає розвиток науки і технологій. Метою розвитку будь-якого суспільства є виробництво і розподіл матеріальних благ, підвищення матеріального

благополуччя та накопичення багатств. Результатом прогресу є і сучасна цивілізація. Проте, які її «плоди» ми отримаємо та залишимо своїм нащадкам?

Основними фундаментальними ідеями існування сучасного світу є сталий розвиток та гендерна політика. Ці дві проблеми нерозривно пов'язані одна з одною. Більш того, наукові дослідження свідчать про те, що гендерні питання не можуть стосуватися лише жінок, – гендерна проблема – це проблема розвитку.

Одним з перших документів, присвячених ідеям гендерної рівності, була програма ООН під назвою «Розвиток жінок». Сучасна гендерна політика спрямована на емансипацію всього суспільства, звільнення культури від сексистської ідеології та впровадження гендера в усі сфери громадського життя.

Сучасна Європа максимально наблизилася до остаточного вирішення гендерного питання. Наприклад, у Швеції найвищий рівень жіночої зайнятості – 79%, причому чоловіки та жінки рівномірно реалізують себе в усіх галузях: науці, мистецтві, промисловості, політиці. Європейці все більше прагнуть до вилучення «сексистської мови», закликаючи користуватися словами, нейтральними в гендерному відношенні.

Проте, деякі явища, що відбуваються у сучасному світі, не завжди можна назвати прогресивними, хоча вони іноді докорінно відрізняються від тих, що існували раніше. Ідея зникнення поділу громадян за ознакою статі набуває лякаючого вигляду, а її реалізація може призвести до руйнування моральних устоїв суспільства, що формувалися століттями.

Для яскравої ілюстрації «плодів» сучасної цивілізації достатньо навести наступні приклади. Так, британські профспілки виступили з пропозицією на законодавчому рівні обмежити висоту підборів, які жінки можуть носити на роботі, до 4 сантиметрів, а якщо робота пов'язана з постійним перебуванням на ногах – до 2 сантиметрів. Заявники обґрунтовують це піклуванням про здоров'я жінок, оскільки повсякденне використання взуття на високих підборах призводить до травм та захворювань опорно-рухального апарату. Однак з такою точкою зору не згодна Надін Доррис, член британського парламенту, вважаючи, що при низькому зрості жінки саме високі підбори допомагають їй зрівнятися з чоловіками. А, відповідно, вибір носити чи не носити підбори має належати жінці.

В Шотландії церква відмовилася вважати бога чоловіком. Замість фрази: «в ім'я батька, сина та святого Духа» пропонується казати: «в ім'я творця, спасителя та святителя». Таке нововведення обґрунтовується тим, що Бог вище людської статі, Бог одночасно є і чоловіком, і жінкою. Проте більшість вірян заявляє про невідповідність цих реформ Біблії, а лише спробою дотриматися політкоректності.

Найбільш безглуздими, на нашу думку, є спроби швейцарських політичних діячів вилучити із словообігу слова «мати» та «батько», а замість них вживати єдиний термін «батьки» («один з батьків»). Зазначені зміни запропонувала депутатка Дорис Штамп для того, щоб жінок перестали вважати «пасивними та другорядними істотами, матерями або сексуальними об'єктами». На нашу думку, зазначене взагалі не піддається жодній критиці, оскільки критикувати можна лише те, що має в собі сенс.

Завдяки зазначеним прикладам можна зробити висновок про те, що головна мета гендерної політики – формування суспільства, в якому чоловіки та жінки матимуть рівні (однакові) права, можливості та обов'язки, – згодом втрачає свій первісний зміст та перетворюється в надійну зброю для інтелектуальних збоченців. А який наступний крок – одностатеві шлюби? А потім – може зоофілія?!

Прогресуючи, людство не повинно забувати про основоположні начала, коріння, завдяки яким сучасна цивілізація досягла такого розвитку. Бог створив людину – чоловіка та

жінку. І вони відрізняються одне від одного як біологічно, так і поведінкою, емоційними характеристиками. Щоправда, вчені прогнозують, що найближчим тисячоліттям гендерні відмінності між ними на біологічному рівні максимально зрівняються, однак, на нашу думку, завдання людства сьогодні – не допустити цього. Жоден прогрес не вартий того, щоб в один момент зруйнувати всі традиції, звичаї, культуру, моральні засади суспільства, що передавалися з покоління в покоління віками.

Втішає те, що в Україні такий рух поки не набрав обертів. І хоча іноді й лунають заклики проти сексизма, проте такі поняття, як шлюб, сім'я, родина, материнство та батьківство, ще не втратили свого пріоритетного значення, шануються в українському суспільстві та захищаються державою.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Ганіч Дар'я Олександрівна

Студентка 4 курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежсевич А.М.

*старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права
факультету соціології і права НТУУ «КПІ»*

За даними Української асоціації репродуктологів, у 2008 р. в Україні було зареєстровано понад 1,9 млн безплідних жінок [4]. На думку фахівців, поширеність безплідності в Україні загрожує нації прямими репродуктивними втратами. З приводу застосування допоміжних репродуктивних технологій дискутують вчені-юристи (щодо юридичної природи та правових наслідків).

А засоби масової інформації, в свою чергу, звертають увагу на морально-етичні та фінансові аспекти питання. Митрополит Смоленський і Калінінградський Кирило сказав: «... Метод IVF не може бути схвалений церквою тому, що відбувається заготовлення багатьох ембріонів, низький рівень приживлення в матці, загибель «надлишку» ембріонів рівносильна смерті людини, з моменту зачаття ембріон є носієм людської гідності у всій повноті, метод IVF дає життя одній людині за рахунок життя кількох братів і сестер»[5].

Цивільний кодекс України встановлює, що повнолітні жінка або чоловік мають право за медичними показаннями на проведення щодо них лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій згідно з порядком та умовами, встановленими законодавством [2, ст. 281]. Допоміжні репродуктивні технології - це методики лікування безпліддя, за яких маніпуляції з репродуктивними клітинами, окремі або всі етапи підготовки репродуктивних клітин, процеси запліднення і розвитку ембріонів до переносу їх у матку реципієнтки здійснюються в умовах *in vitro* (запліднення у пробірці) [3]. Треба зауважити, що допоміжні репродуктивні технології здійснюються виключно в акредитованих закладах охорони здоров'я. Причому процедури здійснюються спеціалістами, які володіють необхідними професійними навичками. В свою чергу, пацієнти можуть вільно вибирати заклад охорони здоров'я для застосування допоміжних репродуктивних технологій. Як правило, вони можуть звертатися для проведення лікування безпосередньо, без направлення.

Проблематику питань застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні відносять до сімейного законодавства. Значення репродуктивної медицини полягає в тому, що народжена дитина походить від своїх генетичних батьків, їй видається свідоцтво про народження, в якому зазначені імена цих батьків. Застосування допоміжних репродуктивних

технологій стало досить поширеним явищем, у зв'язку з чим до Сімейного кодексу України були внесені зміни законом України № 524-V «Про внесення змін до Сімейного та Цивільного кодексів України». Стаття 123 Кодексу визначає, що у разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. Також подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [1].

Іноді в практиці застосування допоміжних репродуктивних технологій використовується процедура перенесення в організм дружини ембріона людини, зачатого дружиною та іншим чоловіком (донором сперми). Тому питання визначення батьківства у випадку штучного запліднення із залученням донорської сперми потребує законодавчого врегулювання.

Характерна особливість застосування допоміжних репродуктивних технологій полягає в тому, що не просто застосувати таку процедуру лише за своїм бажанням. Згідно статті 48 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» встановлюються певні умови проведення такої процедури. Необхідні медичні показання, наявність письмової згоди подружжя, забезпечення анонімності донора, збереження лікарської таємниці.

Для реєстрації народження дитини до органів РАЦСу пред'являються певні документи. У разі народження дитини жінкою, якій в організм було перенесено ембріон людини, зачатий подружжям в результаті застосування допоміжних технологій, реєстрація народження проводиться за більш складною процедурою. Потребується заява подружжя, яке дало згоду на таке перенесення. У такому випадку одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому в графі «Для відміток» робиться відповідний запис: матір'ю дитини згідно з медичним свідоцтвом про народження форми № 103/о є громадянка (прізвище, власне ім'я, по батькові).

В Україні існує Асоціація репродуктивної медицини, яка опікується проблемами законодавчого врегулювання питання сурогатного материнства, захистом прав дітей, безплідних жінок, які через негативне ставлення до цього питання в суспільстві не можуть активно, на широкий загальний відстоювати свої позиції щодо свого природного права бути матір'ю. На розгляд Верховної Ради України неодноразово надходили законопроекти з приводу застосування допоміжних репродуктивних технологій. Українська асоціація бере активну участь у розробці цих законопроектів шляхом внесення своїх пропозицій. А прогалин з приводу врегулювання допоміжних репродуктивних технологій існує безліч. І велика частина викликає неоднозначну реакцію з боку всього суспільства. Шляхом внесення доповнень у Цивільний та Сімейний кодекс України або прийняттям окремого закону, в якому б усі питання вирішувалися у відповідності з існуючими міжнародними стандартами, можна уникнути більшості однотипних питань і суперечностей. Не дивлячись на значні медичні досягнення в галузі допоміжних репродуктивних технологій, існує перелік юридичних та правових проблем, які потребують законодавчого врегулювання.

Зокрема:

1. Необхідно встановити мінімальний та максимальний вік, яким обмежується можливість застосування допоміжних репродуктивних технологій (в Україні є практика

виношування дитини 66-річною жінкою).

2. Здійснити законодавче врегулювання материнства та батьківства гомосексуальних пар, материнство матері-одиначки, репродукцію після смерті.

3. Забезпечити реальну доступність методик допоміжних репродуктивних технологій, гарантій захисту репродуктивних прав громадян.

4. Розкрити та деталізувати на законодавчому рівні проблеми правового статусу донорів в репродукції.

Можна допустити, що допоміжні репродуктивні технології в Україні будуть розвиватися незалежно від думок церкви або суспільства. Якщо саме ці технології зможуть зробити «чудо» для головної одиниці суспільства – сім'ї, то, на нашу думку, вони мають право на існування.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 21-22, ст.135

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356

3. Міністерство охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції про порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій» від 23.12.2008 N 771.

4. Юзько О. М. Сучасний стан репродуктивної медицини в Україні та роль Української асоціації репродуктивної медицини в її розвитку / О. М. Юзько // Матеріали науч.-практ. конф., Донецьк, 2–5 лютого 2009. — Донецьк, 2009. — С. 9-10.

5. «Комсомольська правда в Україні», 2.06.2002 року.

ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Городько Євген Ігорович

Студент 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежвець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На сьогоднішній день питання про авторське право та його захист, зокрема у мережі Інтернет, як невід'ємної частини прав власності громадян у сучасному законодавстві незалежної України, загострилося із внесенням законопроектів «Stop Online Piracy Act» (SOPA) та «Protect Intellectual Property Act» (PIPA) до Конгресу США. Основна мета цих законопроектів, прийнятих до розгляду у 2011 році, - розширення можливостей американських правоохоронних органів та правовласників у боротьбі з нелегальним контентом у мережі Інтернет, торгівлею інтелектуальною власністю, що захищена авторським правом, та контрафактом, попередження реальних загроз економічному, творчому потенціалу у мережі та крадіжок інтелектуальної власності.

З приходом компактних цифрових технологій до ринку споживачів, Україна зіткнулася із проблемою захисту авторського права у мережі Інтернет та поза його межами на цифрових носіях. На даний момент Інтернет є загальнодоступною всесвітньою системою взаємосполучених комп'ютерних мереж, інформація у якій може майже безперешкодно, і головне - з неймовірною швидкістю долати будь-які відстані на земній кулі, що зумовлено інтенсивним розвитком сучасних технологій та певним чином значно ускладнює здійснення контрольних функцій за об'ємами та самим змістом розповсюджуваної інформації, тим

самим ускладнює встановлення суб'єкта злочинної діяльності у рамках порушення авторських прав.

Згідно із новим законопроектом, будь який учасник діяльності у мережі Інтернет – починаючи від провайдерів, пошукових систем та навіть рекламодавців – змушений фактично за будь-яким зверненням правовласника припинити надавання послуг ресурсу, що звинувачуваний у піратстві, та припинити з ним будь-яку взаємодію (наприклад, закрити канал оплати контенту, призупинити рекламний контракт, обмежити діяльність платіжної системи, виключити сайт із пошукової системи і так далі); у негативному випадку будь-який із прямих чи непрямих контрагентів звинувачуваного сайту буде розцінюватись як його співучасник.

Незважаючи на соціальну обґрунтованість даних законопроектів як на внутрішньодержавному, так і на міжнародному рівні, їх розгляд Конгресом спричинив чималий опір з боку більшої частини усієї кількості користувачів Інтернет, що вилилося у хвилю протестів, що мали місце з 18 січня 2012 року. Основною причиною цих протестів стало саме формулювання запропонованих законів, що посилюють міру покарання за порушення авторського права за межами США. На думку протестуючих, деякі положення цих законів є надто жорсткими або невизначеними, та їх застосування на практиці може нанести вагомому шкоду свободі слова у Інтернеті, інтернет-спільноті та веб-сайтам, матеріали яких створюються самими користувачами.

Згідно із Законом України “Про авторське право і суміжні права”, авторське право поширюється на будь-які результати творчої діяльності, включаючи комп'ютерні програми, бази даних, фільми, фотографії і скульптури, архітектурні проекти, рекламні проспекти, карти і технічні креслення тощо.

Закон України «Про авторське право і суміжні права», разом з іншими спеціальними законами і кодексами, передбачає настання цивільно-правової, адміністративної та кримінальної відповідальності, залежно від ступеня і характеру порушення авторських та суміжних прав. Загальні методи захисту, які можуть бути застосовані для захисту суб'єктивного цивільного права, встановлені у статті 16 Цивільного кодексу України. Спеціальні методи захисту, які використовуються для захисту прав та інтересів авторського права і суміжних прав, закріплені у ст. 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» та ст. 432 Цивільного кодексу України.

Звернувши увагу на те, що останні зміни до Закону України “Про авторське право і суміжні права” були внесені у 2001 році, можна зрозуміти, що цифровий світ, який постійно знаходиться у інтенсивному розвитку, потребує більш нової нормативної бази для чіткого врегулювання суспільних відносин у рамках захисту авторського права у мережі Інтернет. Сучасні авторські відносини у Інтернеті уже отримали вагоме підтвердження на існування з боку розгляду законопроектів на міжнародному рівні іншими країнами, і для того, щоб уникнути можливих розбіжностей, як це сталося нещодавно із загальновідомим файлообмінником EX.UA, який став об'єктом суперечок у галузі авторського права з боку іноземних держав, необхідно оновити нормативну базу та забезпечити її гарантоване виконання доцільними санкціями у сфері цифрового простору, беручи до уваги уже сформовані законопроекти SOPA та PIPA.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ

Гоцалюк Михайло Олександрович

студент 3-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежсевич А.М.

*старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права
факультету соціології і права НТУУ «КПІ»*

Питання, що стосуються власності громадян на житло, утримання та догляду за ним, забезпечення жильців комунальними послугами та оплати цих послуг є одними з найактуальніших проблем в житті сучасного українського громадянина та суспільства. Зазвичай саме вирішення та усунення цих проблем істотно впливає на розвиток економічних взаємин населення і держави в умовах дотримання закону в сфері житлових відносин. І, напевно, одним із найоптимальніших варіантів втілити в життя спроби реформувати відносини у житловій сфері - є створення об'єднань співвласників будинків та квартир у багатоквартирних будинках як неприбуткових юридичних організацій для вдалого та ефективного утримання, управління, експлуатації та ремонту житлового комплексу.

Це можна здійснити шляхом розмежування форм власності житлового фонду та його приватизації та встановлення делегованого контролю за діяльністю житлово-експлуатаційних організацій, в процесі їх реорганізації та перетворення на надійних партнерів на ринку послуг. Співвласники багатоквартирних будинків об'єднуються в подібні юридичні організації для ефективного захисту своїх прав як власників житла та організації безпосереднього управління багатоквартирними житловими будинками у межах єдиного комплексу нерухомого майна, земельних ділянок та розташованих на них житлових будинків і прибудинкових територій.

На початку 90-х років, завдяки вдалим реформам ринкових відносин у житловій сфері для мешканців багатоквартирних будинків на підставі Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду" та Закону України "Про власність" (який на даний момент втратив чинність) випала можливість приватизувати квартири державного житлового фонду та отримати їх у власність. Відповідно до п.3 статті 10 Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду" власники квартир багатоквартирних будинків, житлових приміщень у гуртожитках можуть створювати об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (надалі ОСББ) відповідно до закону [1]. З метою правового забезпечення нової форми управління та господарювання в житловій сфері 29.11.2001 року Верховною Радою був прийнятий Закон України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку". Преамбула цього Закону визначає правові та організаційні засади створення, функціонування, реорганізації та ліквідації об'єднань власників жилих та нежилих приміщень багатоквартирного будинку, захисту їхніх прав та виконання обов'язків щодо спільного утримання багатоквартирного будинку [2].

Як для будь-якої прибуткової чи неприбуткової організації необхідна правова процедура державної реєстрації, так і для об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, як неприбуткової юридичної особи, відповідно до п.3 постанови Кабінету Міністрів України від 11.10.02 р. № 1521 "Про реалізацію Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" затверджено порядок державної реєстрації та визначено ряд необхідних дій уповноважених осіб для створення ОСББ [3].

Структура ОСББ складається із вищого керівного органу – загальних зборів, правління об'єднання та ревізійної комісії. Відповідно до ст.10 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" до компетенції загальних зборів належить, зокрема, затвердження статуту об'єднання, внесення змін до нього, обрання членів правління об'єднання, питання про використання об'єктів, що перебувають у спільній власності членів об'єднання, визначення розмірів внесків та платежів членами об'єднання та ін. [2]. Згідно ст.10 цього ж Закону до компетенції правління об'єднання належить здійснення контролю за своєчасною сплатою членами об'єднання внесків і платежів та вжиття заходів щодо стягнення заборгованості згідно з законодавством, скликання та організація проведення загальних зборів членів об'єднання або зборів представників, розпорядження коштами об'єднання відповідно до затвердженого загальними зборами об'єднання кошторису. Ревізійна комісія за ст.10 цього Закону здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю правління об'єднання на загальних зборах.

Для законного підтвердження та створення правової бази побудови взаємовідносин між власниками житлових і нежитлових приміщень будинків, ОСББ затверджує статут, який регулює усі питання діяльності, структуру та функціонування об'єднання. Слід зазначити, що метою об'єднання є залучення громадян до участі у повному самообслуговуванні будинків та прибудинкових територій, їх впорядкування, а також особисте фінансування членами об'єднання усіх необхідних витрат по догляду за житловим комплексом. Важливим фактором уникнення конфліктів є також налагодження добросусідських стосунків між учасниками організації, які спільно діють у власних інтересах. Для надходження додаткових коштів на утримання будинків та прибудинкових територій ОСББ має право здавати в оренду об'єкти, які не використовуються в повному обсязі за призначенням. Такий прибуток спрямовується на поліпшення умов проживання та впорядкування житла власників.

На думку автора, серед переваг створення ОСББ варто виділити такі:

- особистий нагляд та контроль власників за діяльністю житлово-експлуатаційних організацій та якістю надання житлово-комунальних послуг;
- повноцінне користування площами нежитлових приміщень за призначенням відповідно до законодавства та їх раціональне використання;
- самостійне здійснення розрахунків обсягу житлово-експлуатаційних внесків на утримання та експлуатацію житлових будинків;
- можливість самостійно обирати оптимальний та вигідний варіант сервісного обслуговування;
- перевага у створенні управлінської системи, яка б вирішувала та контролювала проблеми утримання, експлуатації будинків та умов проживання в них.

Основним недоліком в процесі утворення ОСББ є те, що громадяни позбавлені необхідної та переконливої інформації щодо переваг та позитивних сторін ОСББ в сучасних умовах житлового господарства. Зрештою, власники просто не знайомі із позитивними прикладами діяльності успішних об'єднань, що, в свою чергу, стає перешкодою для переходу від застарілої форми управлінської системи до більш ефективної нової.

Отже, на нашу думку, єдиним вдалим способом для спільного здійснення управління власниками житловими та нежитловими приміщеннями у багатоквартирному будинку в галузі житлово-комунального господарства є створення ОСББ, що дозволить утримувати свою власність у належному та комфортному для проживання стані.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" від 29.11.2001 року. № 2866-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 10, ст.78
2. Закон України "Про приватизацію державного житлового фонду" від 19.06.1992 року. № 2482-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 36, ст.524
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.02 р. № 1521 "Про реалізацію Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" № 1521// Офіційний вісник України від 01.11.2002, № 42, стор. 124, стаття 1938, код акту 23433/2002

ТЕНДЕРНІ БИТВИ ЗА ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ РИНОК

Дубняк Марія Вікторівна

Студентка 4-го курсу, факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Ст. 49 Конституції України гарантує право осіб на безоплатну медичну допомогу: держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування [1]. Проте, постає питання, чи забезпечені ці умови, якщо протягом 6 місяців 2011 року було провалено близько 240 тендерів на закупівлю ліків? [2]. А як же бути із тими препаратами, які необхідні для профілактики та лікування тяжкохворих осіб? Існують категорії ліків, які за своїми фармацевтичними властивостями, настільки складні, що їх рецептурний продаж небезпечний навіть у приватному секторі. Тому забезпечення лікування такими препаратами взяла на себе держава, у відповідних медичних установах під постійним наглядом лікарів. Є препарати, курс лікування якими коштує тисячі доларів. Є препарати, які неможливо купити в аптеці, які дістають на «чорному ринку» або у вузькому колі знайомих лікарів. Поки ведеться бюрократична тяганина у чиновницьких кабінетах та лобіюються інтереси конкретних фармацевтичних компаній, люди помирають, так і не дочекавшись можливості реалізувати своє конституційне право на безкоштовну державну медичну допомогу.

Для держав, де регламентовані та підтримуються високі соціальні стандарти, фінансування служб соціальної підтримки та соціальних фондів, які виплачують пенсії, є набагато дорожчим, ніж курс на постійний розвиток ефективної системи охорони здоров'я. Але шлях самостійного становлення наша держава розпочала не так давно. І передбачити нормативно ідеал суспільства, до якого ми прагнемо, легше, ніж економічно забезпечити його потреби. Звідси маємо і злиденні пенсії, низькі соціальні стандарти, величезну кількість інвалідів, яким ніде і нічим лікуватися. За даними Юрія Малишева, Президента Національного Фонду Гемофілії, профілактика одного хворого коштує державі від 12 тисяч доларів на рік, в той час як пенсія по інвалідності не перевищує 1000 гривень.

Однією із причин такої бездіяльності, на нашу думку, можна назвати зміну влади. Раніше діючі тендерні механізми були дієвими та працювали без суттєвих ускладнень. Закупки здійснювались вчасно. Але сформована процедура державних закупівель не витримала тиску нової влади, яка, забезпечуючи свої інтереси, прагнула сформувати свої методи реалізації цієї процедури. Але чиновники не врахували складності ринку, починаючи від логістики поставок завершуючи новим тендерним законодавством. Тендер - англomовний

замінник поняття «конкурс». А чи можливий конкурс із одним учасником? Зацікавлені владні кола очікували змін до ст. 39 ЗУ «Про здійснення державних закупівель», які прийняли 8 липня 2011 року, і регламентують закупівлі у одного учасника після проведення переговорів та передбачають укладення договору з переможцем [3], яким дуже легко стати не маючи конкурентів. До того ж підстави, з яких ця процедура може бути застосована, встановлені нормою вищевказаного закону: нагальна потреба у здійсненні закупівлі у зв'язку з виникненням особливих економічних чи соціальних обставин, які унеможливають дотримання замовниками (тобто державою) строків для проведення процедур конкурсних торгів [3]. Скорочена процедура закупівлі в одного учасника триває 5 днів, а відкриті конкурсні торги — понад 2 місяці. Створивши критичну ситуацію за півроку, ця стаття дозволяє легально і швидко купити запропоновані препарати у потрібних компаній. Тобто, інтерпретація цієї норми надзвичайно широка, що на нашу думку, є недопустимим у законодавстві, яке регламентує процедурний порядок.

При державних закупівлях чиновник визначає суму, необхідну та достатню лише для участі постачальника у тендері, мова іде про допуск необхідної документації, щоб компанія мала можливість представити свою пропозицію. Але така схема нерентабельна для бізнесу. Хто погодиться сплатити гроші для примарливої можливості перемоги в тендері? Простіше піти на приватний ринок і там самому диктувати умови. Для великих транснаціональних компаній сума участі у тендері як і «відсоток» за підпис чиновника — невеликі гроші у порівнянні з можливістю виходу на український ринок. Проте і таким компаніям влада демонструє червоне світло, пояснюючи тим, що нібито ціни на препарати надто завищені. Відповідно до ст. 3 ЗУ «Про Антимонопольний комітет України», цей орган покликаний контролювати та регулювати ціни на товари, вироблені суб'єктами господарювання, та забезпечувати захист конкуренції у сфері державних закупівель [4]. Але на практиці АМКУ не використовує в повному обсязі свої повноваження, хоча має всі необхідні підстави та важелі впливу.

Відповідно до ст. 17 ЗУ «Про лікарські засоби» у країну можуть ввозитись лікарські засоби, зареєстровані в Україні, за наявності сертифіката якості, що видається виробником [5]. Процес реєстрації ліків, відповідно до вимог ст. 9 вказаного закону, відбувається у «паперовому режимі» шляхом подання заяви та додатків про доклінічні та клінічні дослідження, способи перевірки якості та умови виробництва продукції [5]. Таким чином для виходу на український ринок необхідно правильно оформити всі додатки, адже у законі немає жодної обмовки на те, що препарат перевіряється в лабораторіях. Але лікарський засіб не лакмусовий папірець, і його якість не можна перевірити простим занурюванням у потрібний розчин. Для цього необхідні лабораторії із високотехнологічним обладнанням та реактивами і висококваліфіковані фахівці, а всі ці складові елементи має не кожна лабораторія. Для прикладу згадаємо ситуацію із перевищенням епідеміологічного порогу вірусу А Н5N1(пташиний грип) у 2010 році, для точної ідентифікації аналізу осіб відправлялися на дослідження у Лондон через брак необхідних реактивів і досвіду виявлення подібних інфекцій у вітчизняних лабораторіях. От і маємо ринок споживачів із більш як 40-мільйонним населенням, куди можна постачати будь-що під виглядом пігулки із правильно оформленим сертифікатом якості.

Не можна залишити без уваги і якість ліків, яким все ж таки вдається потрапити до українського споживача. На світовому фармринку існує 2 поняття і стандарту ліків. Оригінальний препарат — це вперше синтезований препарат, новостворений хімічний склад молекул. Генерик — копія оригінального препарату, яку можна відтворювати після

закінчення строку дії патенту новоствореного препарату. Генерик за своєю суттю не є підробкою, оскільки він точно відтворює хімічний склад молекул і фармацевтичний ефект, який повинен містити препарат. Фальсифіковані ліки можуть бути повністю підроблені, або частково. Повна підробка — коли копіюють упаковку та форму таблетки, не закладаючи необхідної діючої речовини. Часткова підробка — це відтворення зовнішнього вигляду та часткового складу діючої речовини.

Отже, процедура закупівлі лікарських препаратів за державні кошти залишається актуальною і сьогодні. Держава робить поступові і, здається, надто повільні кроки для подолання цієї проблеми. Лише у 2011 році було внесено ряд коректив у нормативно-правові акти, які регулюють порядок поставки та якість ліків. У листопаді Україна долучилась до Конвенції Медікрім (щодо фальсифікації лікарських засобів), проте цей документ не ратифікували, і він і досі залишається письмовими мріями про ефективну реформу цього ринку.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141
2. Газета «Сьогодні» № 1776, 16 липня. 2011 року [] Режим доступу до журн. : <http://www.segodnya.ua/news/14268464.html>
3. Закон України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 № 2289-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 33, ст.471
4. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від від 26.11.1993 № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 50, ст.472
5. Закон України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 № 123/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 22, ст. 86

НІКЧЕМНИЙ ТА ОСПОРЮВАНИЙ ПРАВОЧИН ЯК ВИДИ НЕДІЙСНОГО ПРАВОЧИНУ

Жорнік Марія Олегівна

здобувач кафедри правосуддя юридичного факультету КНУ ім. Т.Шевченка

Науковий керівник:

Захарова О.С.

*доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри правосуддя
юридичного факультету КНУ ім. Т.Шевченка*

В останнє десятиріччя увага науковців більше була спрямована на матеріальний аспект недійсності правочинів. Разом із тим наукові розробки щодо процесуального аспекту визнання правочинів недійсними за українським законодавством фактично відсутні. Таким чином, вивчення проблеми застосування поняття «недійсності» правочину в цивільному судочинстві є актуальним та потребує наукового дослідження не в меншому ступені, ніж в системі матеріально права.

Варто зазначити, що тільки із появою нового ЦК визнання правочину недійсним як способу захисту цивільних прав, набуло свого законодавчого регулювання (п.2, ч.2 ст.16), що в свою чергу зумовило надходження до судів на розгляд значної кількості справ про визнання правочинів недійсними. Як зазначено в Узагальненні Верховного Суду України від 24.11.2008 р., «Про практику розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними», за статистичними даними, наданими апеляційними судами, в 2007 р. у провадженні судів перебувало 19,7 тис. справ цієї категорії, або 1,5% від загальної кількості

цивільних справ позовного провадження. Закономірним є той факт, що надходження до судових інстанцій позовів такого характеру неминуче росте, оскільки за даними Єдиного державного реєстру судових рішень за 2011 р. було ухвалено 29536 рішень щодо справ про визнання правочинів (в т.ч. договорів) недійсними.

Основним завданням визнання правочину недійсним є анулювання майнових наслідків його вчинення та встановлення наслідків, передбачених законом. Проте, окрім зазначеного, визнання правочину недійсним має наступні правові значення: стимулює осіб дотримуватись положень, вже закріплених законодавством; упереджує зловживання своїми правами; є орієнтиром для вчинення правочинів згідно вимог права та чинного законодавства; охороняє права та законні інтереси учасників цивільного обороту тощо.

Недійсним правочинам присвячений §2 глави 16 розділу IV (ст.ст.215-236) ЦК. Недійсним є правочин, який хоч і спрямований на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, але не створює цих наслідків в зв'язку із невідповідністю цих дій вимогам актів цивільного законодавства. Недійсність правочину зумовлюється наявністю дефектів його елементів.

Постановою Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» встановлено, що судам, відповідно до статті 215 ЦК необхідно розмежовувати види недійсності правочинів: нікчемні правочини – якщо їх недійсність встановлена законом та оспорювані – якщо їх недійсність прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує їх дійсність на підставах, встановлених законом. Нікчемний правочин є недійсним через невідповідність його вимогам закону та не потребує визнання його таким судом.

Деякі цивілісти вважали, що для визнання нікчемної угоди недійсною немає необхідності в рішенні суду, крім того існує значна кількість судових рішень про залишення позовних заяв без руху на тій підставі, що нікчемний правочин є недійсним через невідповідність його вимогам закону та не потребує визнання його таким судом. Проте, аналіз окремих статей ЦК, Постанови Пленуму Верховного Суду України №9 від 06.11.2009 р., Узагальнень Верховного Суду України від 24.11.2008 р., Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними, визначає протилежне: вимога про встановлення нікчемності правочину підлягає розгляду в разі наявності відповідного спору.

У відповідності до норм ст. 215 ЦК, іншим видом недійсності правочинів є оспорюваний правочин. На відміну від нікчемного, оспорюваний правочин на момент вчинення породжує для його сторін цивільні права та обов'язки, а тому припускається дійсним, хоча за своєю суттю він також є протизаконним.

Процес оспорювання зазначених правочинів передбачає доказування певного факту, що має значення для дійсності правочину.

Обов'язковому доказуванню підлягають питання, пов'язані з наявністю чи відсутністю волі та правильним її відображенням у волевиявленні.

Необхідно звернути увагу на те, що недійсний правочин - це акт, який все ж таки звершився, але в силу визначених у ньому законодавством недоліків та/чи рішення суду, він не має правової сили. Тож, при розгляді спорів про недійсність судами правочинів, необхідно розмежовувати недійсні правочини та неукладені, оскільки неукладені правочини по своїй суті існувати не можуть, а тому правової сили не мають.

Проаналізувавши норми Цивільного кодексу України, Постанову Пленуму Верховного Суду України №9 від 06.11.2009 р. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними, Узагальнення Верховного Суду України від 24.11.2008 р.,

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними, вважаємо, що на даний час поняття «недійсності» правочинів є детально визначеним, в т.ч. шляхом їх розмежування на нікчемні та оспорювані, визначення в них спільного та відмінностей. Проте, порядок застосування зазначеного поняття в цивільному судочинстві є і досі дещо громіздким, що зумовлює неправильне застосування судами різних інстанцій поняття «недійсності» правочинів при винесенні рішень. Крім того, варто звернути увагу, що законодавцем періодично вносяться зміни до ЦК, зокрема і до норм, які встановлюють недійсність правочинів, відповідно, і Постанови Пленуму Верховного Суду України і Узагальнення Верховного Суду України потребують постійного оновлення.

ПОХОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ НЕУСТОЙКИ

Кедик Тетяна Володимирівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежвець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Інститут неустойки виник в римському праві. Цей період розвитку відзначився формалізацією даного інституту. В римському праві неустойкою вважалася угода, яка передбачає обов'язок особи, яка порушила зобов'язання, сплатити штраф на користь іншої сторони [1, с.194]. Така угода ставила на меті здійснення тиску на боржника та забезпечення виконання основного зобов'язання.

Виходячи з історичного розвитку інституту неустойки та його особливостей, виділяють дві його моделі: римську та прусько-французьку. Спільним для двох моделей є те, що неустойка визнається додатковим способом забезпечення зобов'язання і полягає у обов'язку особи сплатити певну суму або передати майно у разі невиконання чи неналежного виконання угоди. Відмінністю є те, що при римській моделі особа має можливість стягнути і неустойку, і реальну суму збитків, що перевищують розмір неустойки; для прусько-французької моделі (вона формувалася в період прийняття в континентальній Європі перших цивільних кодексів) характерним є те, що можуть бути стягнені або збитки, або неустойка.

В українському цивільному законодавстві застосовується римський підхід до співвідношення неустойки та збитків, спричинених невиконанням чи неналежним виконанням договору. Відповідно до ч.2 ст. 552 Цивільного кодексу України, сплата неустойки не позбавляє кредитора права на відшкодування збитків, завданих невиконанням чи неналежним виконанням зобов'язання [2].

Розвиток інституту неустойки на території України починається у давньоруський період. Вважається, що термін «неустойка» походить від слів «стоять» і «устоять». Вислів «устоять на словесі» означає виконати обіцянку; звідси походить іменник «устойка», тобто виконання обіцянки. Термін «неустойка» в давньоруському праві застосовувався у значенні невиконання обіцянки, в тому числі і в правовому значенні, про що свідчать юридичні документи того часу (зокрема, грамоти, договори). В Руській правді передбачалась відповідальність боржника за несвоєчасне повернення грошей. Якщо боржник вчасно не повертає гроші, то «хай дають проценти з розрахунку на два третіх» [3, с.211].

В значенні правових наслідків невиконання зобов'язання термін «неустойка» вживається починаючи з XVIII століття. На цьому етапі (до 1917р.) відсутнє нормативне визначення неустойки при широкому її застосуванні на практиці.

У радянський період інститут неустойки пройшов певні етапи свого розвитку. Так, за часів «воєнного комунізму» інститут неустойки був практично відсутній і застосовувався у виключних випадках, оскільки в цей період цивільно-правові договори відійшли на другий план і поступилися місцем адміністративно-правовим договорам.

Неустойка була відновлена за часів НЕПу, і була закріплена на законодавчому рівні в Цивільному кодексі УРСР 1922р. Тут вона визнавалась одним із способів забезпечення зобов'язань поряд із завдатком, заставою і порукою. Неустойка застосовувалась у відносинах між громадянами і мала стати основним способом забезпечення зобов'язань у відносинах, де однією із сторін є соціалістичні підприємства. У відносинах з соціалістичними підприємствами умова неустойки на випадок невиконання договору була обов'язковою. Договори, які не містили такої умови, визнавалися недійсними.

Після згортання нової політики неустойка продовжує застосовуватися у відносинах громадян та відносинах за участю соціалістичних підприємств. В цей час неустойка виконує штрафну та компенсаційну функції, тобто сплата боргу не позбавляє обов'язку виконати зобов'язання в натурі. Передбачався більший розмір стягнення у разі систематичного порушення строків поставок продукції. У післявоєнний період штраф стягується не на користь споживача, а розглядається як обов'язок перед державою.

З одержанням Україною незалежності було відмінено дію актів цивільного законодавства, якими регламентувалися відносини в сфері планової економіки. Тривалий час втручання держави в сферу економіки залишалось мінімальним. Лише наприкінці 90-х років було введено законну неустойку. На відміну від ст.141 ЦК УРСР 1922р., де зазначено, що неустойка може бути стягнена у грошовій формі [4, с.131], ст. 549 ЦК України 2003р. визначила, що неустойкою може бути як грошова сума, так і інше майно, яке передається кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання.

Головною метою всіх засобів забезпечення зобов'язання є створення умов, за яких би боржник належним чином виконав зобов'язання в натурі. В умовах ринкової економіки неустойка виступає найпоширенішим видом забезпечення зобов'язань як за участю юридичних, так і фізичних осіб.

Сьогодні неустойка широко застосовується у господарських правовідносинах. На даному етапі розвитку інституту неустойки існує колізія між нормами цивільного та господарського кодексів. У ст. 230 ГК неустойка визначається як штрафна санкція поряд зі штрафом та пенею [5]; відповідно до ЦК неустойка є способом забезпечення зобов'язань, а штраф та пеня виступають як її види. З вищезазначеного можна зробити висновок, що інститут неустойки не є досконалим і на сучасному етапі розвитку законодавства потребує подальшого реформування.

Список використаних джерел

1. Підпригора О.А. Основи римського приватного права : підручник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі., 1997. – 336с.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003// Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 – 2003., № 40, стаття 356
3. Яковлев В.Ф. Принуждение в гражданском праве / Проблемы современного гражданского права – М.: Гродец, 2000.
4. Хрестоматия по истории отечественного государства и права. 1917 – 1991 гг. / Под ред. О. И. Чистякова. — М.: Зерцало, 1997.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради – 2003., №18, №1920, № 21-22, № 436-IV, стаття 144

СТРАХУВАННЯ ЧАСТИН ТІЛА. ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Ковтун Євгеній Ігорович

Студент 3-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Україна потребує реформування в усіх сферах суспільних відносин. Це ж стосується і фінансової галузі, куди можна віднести страхування, яке з кожним роком набуває все більшого значення в нашому суспільстві. Законодавство в області страхування не в змозі чітко регламентувати фактичні взаємовідносини, які продовжують бурхливо розвиватись на українському ринку. В даній роботі ставимо за мету дослідити питання страхування певних частин тіла, котре можна назвати досить нестандартним та дискусійним.

Звернувшись до історії, можна виявити, що перший випадок такого страхування відбувся майже сто років тому. Так, в 20-х рр. минулого століття американський комік німого кіно Бен Терпін, маючи косоокість, застрахував свої очі на 20 тис. доларів на випадок, якщо вони знову повернуться в нормальний стан. Адаже завдяки цьому фізичному недоліку він і здобув нечувану популярність в кіно. Як показує світовий досвід, протягом цього часу чисельність охочих застрахувати свої частини тіла невпинно зростає. Звісно серед клієнтів загалом спостерігаються відомі люди, життя яких пов'язане з публікою: представники шоу-бізнесу, актори, музиканти, танцюристи, спортсмени. Кожен з них страхує ту частину тіла, яка, на його думку, сприяє успіху у сфері діяльності, де він працює.

Звичайно, страхування частин тіла відомих персон розцінюється, скоріш за все, як PR, ніж дійсна необхідність. Проте в даному випадку і страховик, і клієнт перебувають у взаємовигідному становищі. Адаже для клієнта-знаменитості - це можливість вкотре засвітитись перед публікою своєю «екзотичною витівкою», а для страховика – найкраща реклама. Більше того, це являється елементом маркетингової політики, що приносить значний прибуток страховій компанії.

В серйозності цього виду страхування можна переконатись, спостерігаючи за діяльністю страхових агентств в США та країнах Європи, де є навіть страхові агенти, які займаються виключно страхуванням частин тіла знаменитих клієнтів, що готові віддавати за це шалені суми.

На Заході цією модною тенденцією сьогодні вже нікого не здивуєш. Що ж стосується вітчизняного простору, то тут «зірки» шоу-бізнесу не поспішають укласти договори страхування такого виду. Хоча і можна спостерігати поодинокі випадки. Причиною цього є і скептичне ставлення наших знаменитостей до цього виду страхування, і не досить високий фінансовий статус, порівняно із західними колегами.

Але, на думку автора, основним бар'єром, котрий заважає розвиватись відносинам страхування в Україні саме в цьому руслі, є недосконалість національного законодавства. Адаже те, що виходить за межі стандартних потреб клієнтів, задовольняється страховиками на основі класичних видів страхування.

Отож, щоб урізноманітнити український ринок страхування, необхідно особливу увагу приділити врегулюванню цього виду відносин на рівні законодавства. Адаже широкий спектр надання страховими компаніями своїх послуг – неодмінна запорука розвитку нашої держави до європейського рівня.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ГАРАНТІЯ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН

Ковтун Яна Володимирівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежвець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

В законодавстві України передбачений інститут допомоги здійснення суб'єктами права своїх законних прав та обов'язків, який виражається у формі представництва.

Актуальність теми зумовлена тим, що саме завдяки інституту представництва велика кількість соціально обмежених громадян має можливість здійснювати та захищати свої права та обов'язки. Зокрема, за даними статистичних досліджень 2010р. в Україні нараховується близько 48 тисяч недієздатних осіб [1], а також малолітніх, група яких складає 14,2% від загальної кількості населення України [2].

Цивільно-процесуальне представництво – це процесуальна діяльність особи, спрямована на захист суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів іншої особи, державних і громадських інтересів, а також сприяння судові в з'ясуванні об'єктивної істини в справі [3].

Із наданого визначення можна зробити висновок, що цивільно-процесуальне представництво покликане для виконання заходів від посягань на цивільні права громадян, а також сприяє винесенню справедливого рішення суду щодо конкретної справи.

Особа, яка може здійснювати такі заходи, називається процесуальний представник, тобто – це особа, яка діє від імені іншої особи в межах наданих їй повноважень для вирішення цивільної справи на користь довірителя.

Представник вчиняє юридичні дії від імені того, кого він представляє. Тобто він повідомляє про свій намір створити права і обов'язки не для себе, а для іншої особи.

Законодавець надав вичерпний перелік представників для максимального регламентування інституту цивільно-процесуального представництва. Отже, відповідно до ст.ст.39, 40 Цивільно-процесуального Кодексу України представниками у суді можуть бути: батьки, усиновлювачі, піклувальники своїх неповнолітніх дітей, адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді [4].

Одним із актуальних питань, які ми намагаємось розкрити в даній роботі, є питання представництва в суді по справам надання неповнолітнім права на шлюб, оскільки в законодавстві воно не має чіткого регулювання. Відповідно до ч.2 ст.23 Сімейного Кодексу України передбачено право на шлюб неповнолітньої особи, яка досягла чотирнадцяти років. Таке право надається за рішенням суду, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам [5]. Постає питання - чи здатна неповнолітня особа самостійно відстояти свої інтереси. Адже, законне представництво існує саме тому, що неповнолітня особа має неповну дієздатність і не може в повному обсязі здійснювати свої права та обов'язки. З іншої сторони, реєстрація шлюбу є важливим рішенням, яке носить виключно особистий характер. Відповідно до ч. 2 ст.238 Цивільного Кодексу України представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє [6].

На нашу думку, якщо особа самостійно не може довести в суді потребу надання їй права на шлюб, то виникає сумнів щодо необхідності надання такого права. Тому в справі

про реєстрацію шлюбу неповнолітніми, особи, які бажають зареєструвати шлюб, повинні самостійно представляти себе у суді.

Для вирішення даної проблеми необхідно деталізувати повноваження представників, а також створити норму в сімейному законодавстві, яка б регламентувала права та обов'язки неповнолітніх при поданні до суду заяви про надання права на укладення шлюбу.

Список використаних джерел

1. Відкритий лист Президенту України від громадських організацій інвалідів внаслідок розумової відсталості та психічних розладів щодо питань опіки над повнолітніми недієздатними і обмежено дієздатними особами [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://plp.in.ua/blog/67.html> ;

2. Державна служба статистики України. // Держстат України, 2009- 2012

3. Штефан М. Й., видання 2-ге, перероб. та доп., 2001 ISBN 966-7752-57-7 // Видавничий Дім «Ін Юре», 2001

4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 40-41, 42, ст. 39,40

5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України , 2002, N 21-22, ст.23

6. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України , 2003, NN 40-44, ст.238

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК НЕТРАДИЦІЙНОГО ОБ'ЄКТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЦИВІЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Косенкова Анастасія Геннадіївна

Студентка 2-го курсу юридичного факультету

КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Цюра Вадим Васильович

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

Актуальність дослідження зумовлена тим, що на даному етапі державного розвитку України існують певні перешкоди на шляху до повноцінного розуміння, використання та функціонування такої юридичної категорії як «комерційна таємниця». Це зумовлено, зокрема, неповнотою положень окремих нормативно-правових актів, присвячених нормативному регулюванню відносин щодо комерційної таємниці, а закріплене у ЦК України визначення цієї категорії говорить про її подальший розвиток у якості об'єкта цивільно-правового інституту інтелектуальної власності, однак це поняття, нажаль, залишається майже не досліджуваним вітчизняною цивілістикою.

Нормативною базою даного дослідження стали: Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України, Кримінальний Кодекс України, Закон України «Про інформацію» та ін.

Ці нормативно-правові акти містять різні визначення комерційної таємниці та всіх інших понять, які так чи інакше з нею пов'язані. Але все ж таки, розглядаючи це питання з точки зору цивільного права, основним джерелом даного дослідження є Цивільний Кодекс України (далі-ЦК). У ст. 420 ЦК наводиться перелік об'єктів права інтелектуальної власності, серед яких є комерційна таємниця. У свою чергу ст.505 ЦК визначає комерційну таємницю

як інформацію, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом певних заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Виходячи з визначення цієї юридичної категорії, можна виділити певні ознаки, що їй притаманні, а саме: технічний, організаційний, комерційний характер відомостей; невідомість та недоступність для осіб, які зазвичай мають справу з таким видом інформації; комерційна цінність; не потребує будь-якої державної реєстрації; набуває правової охорони з моменту її виникнення; одержання, використання, зберігання і поширення відбувається шляхом фіксації на папері чи іншому носіїві; не є державною таємницею; кожний суб'єкт самостійно визначає зміст відомостей, які належать до комерційної таємниці та інше.

Суб'єктами права комерційної таємниці можуть бути як фізичні (за винятком тих, які не є суб'єктами господарювання), так і юридичні особи (також в особі державних органів). Власникам же комерційної таємниці надається певний обсяг прав і обов'язків щодо її використання.

Виходячи з того, що суб'єкт має право відносити інформацію до комерційної таємниці або до конфіденційної інформації, можна зробити висновок, що ці поняття або тотожні або абсолютно різні. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р. виділяє за режимом доступу відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Однак ст. 30 цього Закону не дає чіткого визначення, до якої категорії інформації з обмеженим доступом належить комерційна таємниця. Таким чином, не зрозуміло, яка саме інформація комерційного характеру може бути віднесена до категорії конфіденційної, а яка – ні.

Об'єктами права комерційної таємниці є відомості, що були отримані в результаті інтелектуальної діяльності і знаходяться у юридичній або фізичній особі, яка володіє, користується та розпоряджається ними за своїм бажанням, вживаючи необхідних заходів для її захисту.

Переходячи до розгляду питання про склад і обсяг відомостей, які становлять комерційну таємницю, необхідно керуватися положеннями Постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці». Отже, не можуть бути комерційною таємницею: державна таємниця; відомості, що використовуються при здійсненні перевірок контролюючими органами та аудиторами; установчі документи; інформація по всіх встановлених формах державної звітності; відомості, необхідні для нарахування та виплати обов'язкових платежів; документи про їх виплату та платоспроможності підприємства, установи, організації; відомості про чисельність і склад працюючих, їхню заробітну плату, інші відомості, що відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню.

Будь-яке явище, та об'єкт цього дослідження не є виключенням, не може з'явитися нізвідки й зникнути в нікуди. Отже, підставами виникнення права на комерційну таємницю є: створення невідомої інформації своїми силами і за свій рахунок; наявність договору на створення інформації, яка є об'єктом інтелектуальної власності; наявність договору, що містить умови переходу права власності на інформацію до інших осіб або особи.

У свою чергу, підставами припинення права на комерційну таємницю є: посягання чи невизнання положень (умов) договору; визнання інформації такою, яка не є комерційною таємницею; умисне розголошення інформації третьою особою без відома її власника.

Отже, з усього вищезазначеного можна зробити висновок, що комерційна таємниця - це інформація, яка не є легкодоступною для всіх суб'єктів правовідносин у певній сфері діяльності, яка створюється і регламентується відповідно до потреб та інтересів її власника та захищається ним від посягань з боку третіх осіб. На сьогоднішній день це поняття не знайшло свого чіткого відображення у чинному законодавстві України, тому першим кроком по вдосконаленню регулювання відносин у цій сфері могло бути прийняття Законів «Про комерційну таємницю в Україні» та «Про право на комерційну таємницю», що містили би у собі ряд положень, які дали б повну оцінку даному поняттю та вирішили ряд складних та суперечливих питань з цього приводу.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ

Куракіна Олена Сергіївна

Студентка 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На жаль, багато українців досі не розуміють, що таке шлюбний договір. І часто у людей виникає думка, що його укладення є виявом недовіри подружжя одне одному. Та варто розуміти, що найсуттєвішою його перевагою є те, що за ним майнові права та обов'язки подружжя можуть визначатись по-іншому, ніж це пропонують загальні правила сімейного законодавства. Шлюбний договір є саме тим документом, який виступає як серйозна гарантія, що особи вбережуть себе від тривалих судових процесів та сварок у сім'ї з приводу майнових питань. За перше півріччя 2011 року в державі було укладено 83199 шлюбів та відбулося 25 868 розлучень [1]. І лише мізерний відсоток цих пар наперед потурбувались про розподіл свого майна і уклали шлюбні договори, адже на початку стосунків ніхто і думати про розлучення не хоче, сподіваючись на кохання до віку.

Щодо історії виникнення шлюбного договору, то існує цікавий факт, що в Давньому Римі та Греції чоловік і жінка, вступаючи у шлюб, оформляли угоду, в якій докладно описували свої майнові відносини. Та з приходом християнства і появою церковного «священного союзу», що регулювався лише церквою, інститут шлюбного договору зник. В Україні інститут шлюбного договору з'явився у 1992 році з унесенням доповнень до Кодексу про шлюб та сім'ю. Зараз основні відомості про нього визначені главою 10 Сімейного кодексу, який набув чинності 1 січня 2004 року. Потрібно розуміти, що шлюбний договір – це, перш за все, угода, що регулює майнові відносини між подружжям. За ті 20 років, що шлюбний договір існує в законодавстві нашої держави, він досі не набув значного поширення. Наприклад, у 2010 році нотаріуси засвідчили близького 1 тис. шлюбних договорів [2]. До речі, половина з них укладена в Києві. У деяких регіонах кількість таких договорів рахувалася одиницями. Так, у Кіровоградській області укладено тільки 2 шлюбні договори, у Миколаївській області – лише 6, у Чернігівській та Івано-Франківській областях – по 8 договорів, у Рівненській та Черкаській областях – по 13 договорів.

Варто зазначити, що шлюбний договір має багато переваг. До них, в першу чергу, відноситься те, що він може встановити, який саме вид власності використовуватимуть у шлюбі щодо всього майна або його частини. Сторони домовляються про порядок поділу майна, і, як позує практика, найчастіше це стосується саме поділу майна після розлучення. Тому, ще одна з його переваг - те, що, не зважаючи як змінились відносини осіб після

розлучення, – їхня домовленість чітко зафіксована в документах, тому їм гарантовано право розділити своє майно саме так, як вони це зазначили при укладенні шлюбного договору. Також можуть регулюватися права на проживання у квартирі чи будинку у разі розірвання шлюбу. Ще однією з переваг є його обов'язкова умова, що положення у договорі не повинні ставити одного з подружжя у дуже не вигідне матеріальне становище чи зменшувати обсягу прав дитини. До того ж шлюбний договір може визначити право на утримання, тобто сторони мають можливість домовитись про надання утримання одному з подружжя на умовах, що будуть визначені таким договором. Також однією з переваг є те, що сторони можуть домовитись про порядок користування житлом. Особливо це стосується тих випадків, коли один з подружжя вселяється в житлове приміщення іншого. В такій ситуації вони можуть домовитись про звільнення, у разі розлучення, житлового приміщення тим, хто вселився в нього. Можна зазначити у договорі, яким чином це буде відбуватись, тобто з виплатою грошової компенсації чи без неї.

Для осіб, які вже уклали шлюбний договір, існує важлива норма, яка полягає у тому, що у випадку, коли один з подружжя багатиме змінити певні положення у договорі, він не матиме такої можливості, адже законодавство не допускає односторонню зміну умов. Така зміна можлива лише за рішенням суду і при обов'язковій вимозі, що цього вимагатимуть інтереси цієї особи, інтереси дітей, що мають істотне значення. У інших випадках зміна може відбуватись лише при волевиявленні обох осіб. Схожа ситуація і з відмовою від договору - односторонньо вона не може бути здійснена, а лише коли цього бажають обидва з подружжя. Також шлюбний договір може бути розірваний, але лише за рішенням суду і з підстав, що мають істотне значення.

Варто відмітити, що договір вступає в дію з моменту укладання шлюбу, та його дозволяється укласти вже і у подружньому житті. В цьому випадку він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення. Також дозволяється внесення змін, для цього необхідно укласти відповідний договір, що буде підлягати нотаріальному посвідченню. У статті 94 Сімейного кодексу України чітко сформульована вимога, що шлюбний договір має укладатись у письмовій формі і бути нотаріально засвідченим. Також передбачений випадок, коли шлюбний договір хоче укласти неповнолітня особа. Визначено, що їй потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, і ця згода обов'язково має бути засвідчена нотаріусом.

Ідеальних сімей не існує, та от пережити всі труднощі разом, намагаючись створити міцний та цілісний союз, чи все ж відмовитись від цього і відійти в сторону - вирішувати кожному особисто. Щодня мільйони людей шукають вирішення свої певних проблем, та не створювати ці проблеми – цілковита майстерність. Тому все ж нам варто знати, що існує закон, який створений для захисту кожного члена сім'ї, адже коли від безмежного кохання залишиш лише спогади, і подружжя доходить до тієї межі, коли жити як повноцінна сім'я вони вже не можуть і не хочуть, то в такий момент шлюбний договір виступає якраз головним регулятором їхніх майнових відносин.

Список використаних джерел

1. Газета центральних органів виконавчої влади України «Урядовий кур'єр» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/chi-poshirenij-v-ukrayini-shlyubnij-dogovir/p/>
2. Відомості.ua [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://vidomosti-ua.com/newspaper/22607>

ПРОБЛЕМАТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ

Куриленко Микола Вікторович

Студент 4-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежвець А. М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На даному етапі розвитку української держави набуло поширення таке явище як соціальна реклама. Соціальна реклама є одним із інструментів впливу на громадськість, тому це питання є одним з важливих питань життя нашого суспільства.

Англійський термін «public advertising» перекладається як «соціальна реклама», але в США та країнах Західної Європи йому відповідають поняття некомерційної та суспільної реклами, реклами громадських цінностей, рекламних оголошень приватних осіб. Некомерційна реклама оплачується громадськими некомерційними інститутами і розрахована на заходи стимулювання пожертвувань; закликає голосувати за когось або надавати йому громадську підтримку; привертає увагу до суспільних проблем тощо. Суспільна реклама, у свою чергу, пропагує позитивні для суспільства явища та безоплатно розміщується у ЗМІ.

Відповідно до закону України «Про рекламу» соціальною рекламою є інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку [1]. Отже, відповідно до національного законодавства, соціальна реклама визнається видом неприбуткової реклами, яка спрямовується на зміну суспільної поведінки у бік суспільно корисних цілей. Вона не повинна сприяти комерційному прибутку або політичній кон'юктурі. Законом не встановлено обмежень щодо того, хто може бути рекламодавцем, а також встановлюються преференції для розвитку соціальної реклами. Однак єдиним обмеженням змісту соціальної реклами донедавна була заборона містити посилення на конкретний товар та/або його виробника, на рекламодавця, на об'єкти права інтелектуальної власності, що належать виробнику товару або рекламодавцю соціальної реклами [1]. Але законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реклами» від 18.03.2008 р. було зроблено виключення для громадських організацій.

Для України, як і для інших країн пострадянського простору, дуже гостро постає проблема розмежування соціальної реклами від політичної та комерційної. Адже українській соціальній рекламі притаманна тенденція «перетікання» в політичну. А наявність передбачених законом пільг надає можливість використати соціальну рекламу як приховану агітацію та піар або як приховану комерційну рекламу.

Використовувати соціальну рекламу для політичної агітації почали ще в 90-х роках. Під виглядом соціальної реклами розміщувалися привітання зі святами від посадовців різних рівнів, що триває й до сьогодні. Однак згадування прізвищ та посад жодним чином не сприяє головній меті соціальної реклами, а саме досягненню суспільно корисних цілей та популяризації загальнолюдських цінностей. Тому такій рекламі краще підійде таке поняття як прихована політична, а ніж соціальна. Але контролюючі органи цього не бачать і не хочуть бачити, бо, як правило, рекламодавцями у цих випадках є не політичні особи, а державні органи та інститути. Неоднозначним залишається визначення реклами Державної податкової адміністрації України про необхідність своєчасного подання декларації про сплату податків, яка подається як соціальна.

Дозвіл розмішувати в соціальній рекламі посилання на рекламодавця, яким є громадська організація, надає громадським організаціям можливість популяризації своєї діяльності. Але, як свідчить практика, такий «добрий намір» став хибним шляхом, адже залишається невизначеним питання статусу, форм діяльності, назв відповідних громадських організацій тощо. Тому не дивно, що потім з'являється соціальна реклама з підписами, зокрема, фондів, очільниками яких часто виявляються відомі політики.

Зважаючи на вищесказане, можна дійти висновку, що соціальна реклама в Україні не виконує функції, покладені на неї чинним законодавством, а стала засобом боротьби за електорат. На нашу думку, для зміни такої ситуації в першу чергу необхідно відновити попередню редакцію закону щодо заборони посилання на рекламодавця. Наступним кроком повинна стати розробка законодавства, за допомогою якого відбувався б контроль за порядком створення, розміщення, наповнення змісту соціальної реклами, що унеможливило б її використання політиками та бізнесменами та передбачало б відповідальність за недобросовісне використання соціальної реклами.

Список використаних джерел

Закон України «Про рекламу» зі змінами та доповненнями в редакції від 12. 08. 2011.

ПРОБЛЕМИ ЛІЦЕНЗУВАННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ

Лобенко Катерина

Студентка 2 курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ» СП-03,

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

У наш час користування комунікаційними послугами є необхідним для задоволення потреб та інтересів кожної людини. Тому сфера телекомунікації потребує особливого правового регулювання з боку держави, яке здійснюється за допомогою контролю, нагляду та ліцензування.

Питання телекомунікації регулюються Законом України «Про телекомунікації» від 18 листопада 2003 року (надалі – Закон).

Відповідно до ст. 1 Закону, ліцензія – це документ, що засвідчує право суб'єкта господарювання на здійснення зазначеного в ньому виду діяльності у сфері телекомунікацій протягом визначеного строку на конкретних територіях з виконанням ліцензійних умов [1].

У частинах 2 та 3 ст. 42 Закону закріплені види діяльності у сфері телекомунікації, що підлягають ліцензуванню: надання послуг фіксованого телефонного зв'язку, рухомого (мобільного) телефонного зв'язку з використанням безпроводового доступу до телекомунікаційної мережі з правом технічного обслуговування і надання в користування каналів електрозв'язку: місцевого, міжміського, міжнародного [1].

До проблем у сфері телекомунікації також відносять високий рівень монополізму та питання державного інвестування даної сфери.

Досліджуючи питання правового регулювання у телекомунікаційній сфері можна дійти висновку, що основою всіх проблем, перш за все, є недостатній рівень розвитку телекомунікації в Україні у порівнянні з іншими країнами світу.

Принципи ліцензування послуг зв'язку в країнах Європи встановлює Директива Європейського Парламенту і Ради «Про спільну базу для загальних дозволів та індивідуальних ліцензій в сфері телекомунікаційних послуг».

Директива встановлює можливість діяльності операторів у загальних рамках дозволів та/або індивідуальних ліцензій та передбачає закритий перелік випадків, за яких можуть видаватися індивідуальні ліцензії, з метою накладення на суб'єкта господарської діяльності, що оформлює ліцензію певних зобов'язань, зокрема вимоги надання загальнодоступних послуг та накладення особливих зобов'язань відповідно до правил Європейського Союзу, що стосуються конкуренції [2].

Отже, вирішення питання щодо проблем ліцензування можливе, якщо ліцензійна система в Україні співіснуватиме з дозвільною системою у сфері господарської діяльності як це відбувається в країнах Європейського Союзу. Національне законодавство під дозвільною системою у сфері господарської діяльності розуміє сукупність урегульованих законодавством відносин, які виникають між дозвільними органами, державними адміністраторами та суб'єктами господарювання у зв'язку з видачею документів дозвільного характеру [3]. Це стане запорукою поліпшення сфери телекомунікації, вирішить проблеми правового регулювання в цій сфері, що, як наслідок, наблизить Україну до світового рівня.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про телекомунікації» від 18.11.2003: ст.1; ч.2-3 ст.42
2. Директива 97/13/ЄС Європейського Парламенту і Ради "Про спільну базу для загальних дозволів та індивідуальних ліцензій в сфері телекомунікаційних послуг від 10.04.1997: ст.8-10
3. Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 :ст.1

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Морєва Катерина Ігорівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Інститут спадкового права має велике значення в системі цивільного права будь-якої правової системи, у тому числі і України. Це пояснюється тим, що об'єктом спадкування є, насамперед, майно (речі, матеріальні цінності). Що залишиться після того, як власник помре, до кого все майно має перейти, яким чином ця процедура проходить – все це є актуальними питаннями спадкового права, які до сьогодні залишаються в центрі уваги суспільства, держави та закону.

Спадщина, з юридичної точки зору, є отриманням майнової вигоди і доходу. Тому процедура спадкування в Україні несе з собою необхідність правильного юридичного оформлення, адже податки, які стягує держава зі спадкоємців, можуть бути досить істотні.

У спадкоємця є два шляхи для реалізації свого права. Перший шлях – отримання спадщини за законом, застосовується, як правило, за відсутності заповіту або документа, що регулює майнові побажання особи, що залишає спадок. Другий – отримання спадщини за заповітом, який розглянемо детальніше.

Заповіт - це вольове розпорядження фізичної особи з повною цивільною дієздатністю на випадок смерті, яке здійснюється тільки особисто. Спадкоємця можна призначити незалежно від наявності між особами сімейних чи родинних відносин. Також вільно можна позбавити права на спадкування особу з числа спадкоємців за законом, за винятком осіб, які

мають право на обов'язкову частку в спадщині. Статтею 1241 ЦК України передбачено коло осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, зокрема це: малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна вдова (вдівець) та непрацездатні батьки [2].

Заповіт складається як до всієї спадщини, так і щодо окремої її частини. Те, що не охоплюється заповітом, спадкується за законом на загальних підставах.

Також заповіт обов'язково має бути складений у письмовій формі, з зазначенням місця та часу його складання, особисто підписаний заповідачем та завірений нотаріусом (або іншою особою у передбаченому законом порядку). Його може бути скасовано заповідачем у будь-який час, складено новий або внесено зміни до існуючого.

Треба зазначити, що заповіт, укладений особою, яка не має на це право, або з порушенням вимог щодо його форми та посвідчення, визнається нікчемним (недійсним). Особа має право оскаржити в судовому порядку і визнати заповіт недійсним у випадку, якщо волевиявлення заповідача не було вільним.

Чинним законодавством передбачено декілька видів заповітів. Зокрема-секретний заповіт, за яким заповідач, складаючи його, залишає зміст у секреті, і навіть нотаріус не має право ознайомлення з написаним, тобто волю особи можна дізнатись тільки після її смерті. А також заповіт з умовою, згідно з яким спадкоємець отримає майно, тільки виконавши вказані в документі вимоги заповідача. Головне, що всі ці умови повинні існувати на момент смерті спадкодавця, та не повинні суперечити закону або моральним засадам суспільства.

Мало хто знає, що крім спадкування за заповітом або за законом, в законодавстві України ще прописано перехід майна від власника після його смерті по спадковому договору.

У статті 1302 Цивільного Кодексу визначається спадковий договір як договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача), і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [2].

За спадковим договором право власності на майно переходить після смерті відчужувача. При цьому, від набувача не вимагається жодних дій, пов'язаних з прийняттям спадщини.

Сьогодні, дивлячись на соціально-економічну ситуацію, в якій перебуває Україна, є досить доречним змінити деякі положення спадкового права, зокрема ті, що стосуються спадкування за заповітом. Наприклад, вирішити проблему легалізації несповідчених заповітів, акцентувати увагу на проблемах, які створюються недодержанням форми заповіту, переглянути спадкування по заповіту з умовою та інше.

Отже, ми можемо дійти висновку, що Цивільний Кодекс України потребує доопрацювання, зокрема щодо регулювання інституту спадкування. Було б доречним наблизити його до сучасних європейських стандартів, це допоможить нашій державі вийти на нову сходинку розвитку законодавства та суспільства в цілому.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356
3. Цивільне право України: В 2-х томах. Т. 2. Підручник / За ред. д-ра юрид. наук, проф. Є.О. Харитонова; канд. юрид. наук Н.Ю. Голубевої. - Х.: ТОВ "Одіссей", 08 р. - 872 с.

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИМИ РЕСУРСАМИ ЧЕРЕЗ ПРИЄДНАНУ МЕРЕЖУ В УКРАЇНІ

Накоренок Володимир Петрович

*Здобувач відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького права Інституту
держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*

Науковий керівник:

Шевченко Я.М.

*доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук
України, завідувач відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького права
Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України*

Договір є одним з головних регуляторів взаємовідносин суб'єктів господарювання. Важливим етапом виникнення договірних правовідносин є укладення договору. Чинним законодавством встановлюється припис, згідно із яким відпуск енергії без оформлення договору енергопостачання не допускається. Зокрема, п.2 ст. 275 Господарського кодексу України (далі – ГК) передбачає, що відпуск енергії без оформлення договору енергопостачання не допускається.

За загальним правилом, відповідно до ст. 638 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та в належній формі досягнуто згоди з усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом або необхідні для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди.

Проте, аналіз чинного законодавства та практики його застосування свідчить про наявність проблем, які пов'язані з укладенням договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу в Україні. Зокрема, це пов'язано із тим, що договір постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу одночасно є публічним договором (ст. 633 ЦК) та договором приєднання (ст.634 ЦК). Крім того, специфіка енергопостачальних правовідносин відображається в спеціальних вимогах до обладнання споживачів спеціальними приладами, що зумовлено специфічними рисами цих правовідносин. Характерним для таких правовідносин є особливий порядок обмеження або припинення подачі електричної енергії для деяких споживачів.

В свою чергу, за загальним правилом, господарський договір, що укладається між суб'єктами господарювання для регулювання господарських відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання, регулюється нормами ЦК та ГК. Порядок оформлення цього документу детально визначений у ст.181 ГК. Згідно з ч. 1 ст. 180 ГК зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства.

Дійсно, для укладення договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу особа (потенційний абонент) має дотримуватись встановлених вимог до приладів та обладнання, які використовуються для споживання та обліку енергії, а також правил приєднання до мережі. Тобто мають бути створені всі необхідні технічні передумови для укладення цього договору. Відсутність у абонента справної енергоустановки та іншого необхідного обладнання позбавляє його можливості реалізувати своє право на укладення

цього договору з енергопостачальною організацією. Таке обмеження об'єктивно обумовлено способом енергопостачання через приєднану мережу.

Відповідно до ст. 714 ЦК до договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, положення про договір поставки, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин сторін. Законом можуть бути передбачені особливості укладення та виконання договору постачання енергетичними та іншими ресурсами.

З визначення поняття договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу випливає, що організація передає (подає) споживачеві енергію, а споживач приймає й оплачує її, тобто відбувається оплатна передача енергії від продавця до покупця за умови наявності технологічного пристрою (приладу), приєданого до мереж енергопостачальної організації, що є однією з відмінних ознак цього договору. Як видно, необхідною умовою цього договору є наявність технічних передумов, тобто наявність у покупця енергетичних мереж та приладів, які можуть бути підключені до мереж енергопостачальної організації, а також приладів обліку й іншого обладнання, що використовується у процесі споживання (прийому) енергії.

Для договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу характерні невластиві для договору купівлі-продажу обов'язки енергопостачальної організації зі здійснення низки додаткових дій, спрямованих на забезпечення належного енергопостачання, а також право здійснювати контроль за технічним станом обладнання споживача.

Договір постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу визначає обов'язки споживача, чого немає у договорі купівлі-продажу: тримати в належному стані все необхідне обладнання, прилади обліку, технічні пристрої.

Таким чином, договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу властиві риси, які не є характерними для договору купівлі-продажу або поставки, а в окремих випадках і зовсім відсутні у них.

На підставі вищевикладеного зазначимо, що порядок укладення, зміни та розірвання договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу значно відрізняється від порядку укладення, зміни та розірвання інших видів договорів, в т.ч. договорів купівлі – продажу та поставки. Особливості цього порядку полягають, по-перше, в необхідності додержання споживачем технічних передумов укладення договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу, по-друге, в тому, що договір постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу одночасно є публічним і договором приєднання, по-третє, в наявності спеціальних підстав для односторонньої зміни та розірвання договору постачання енергетичними ресурсами через приєднану мережу, по-четверте, в особливому порядку обмеження або припинення подачі електричної енергії для деяких організацій - споживачів.

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ ЯК ПРЕДМЕТ НОВОВВЕДЕНЬ

Осовітня Лілія В'ячеславівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології і права НГУУ«КПП»

Науковий керівник:

Бежвець А. М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права факультету соціології і права НГУУ«КПП»

Все, що не робиться — все на краще. Так, але чи можна сказати це про зміни в нашому законодавстві? Чи завжди все те, що пропонують суб'єкти законодавчої ініціативи, є дійсно кращою альтернативою? Щоб з'ясувати дане питання, варто розглянути як приклад один із законопроектів, над яким на даний час працює Верховна Рада України. Це проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо реєстрації місця проживання та місця перебування фізичних осіб в Україні».

Запропоновані зміни стосуються визначення терміна «реєстрація». У новій редакції цього закону враховано можливість реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб за адресою відповідного спеціального закладу чи установи. Проте водночас така дефініція виглядає занадто громіздкою, що ускладнює розуміння її змісту. Наголошується на тому, що реєстрація здійснюється з метою забезпечення правового зв'язку між особою та державою. З метою захисту прав дітей пропонується внести положення про обов'язковість реєстрації місця проживання дітей після державної реєстрації їх народження.

Щодо змін у положеннях статті 6, то у законопроекті пропонується виключити із чинної норми слова «з поважних причин», що на думку Головного науково-експертного управління, не узгоджується з природою адміністративної правосуб'єктності особи, за змістом якої особа, як правило, особисто реалізує свої права і обов'язки у зазначеній сфері. У той же час, не заперечуючи можливості зняття з реєстрації через поважні причини за дорученням, вважаємо, що такі випадки мають бути визначені безпосередньо в законі. Також зменшено вік подачі заяви для реєстрації з 15 до 14 років.

Задля захисту житлових прав фізичних осіб перелік документів, що подаються для реєстрації, доповнено документами, які підтверджують право на проживання в житлі або в спеціалізованому закладі. Але, з іншої сторони, у законопроекті не дотримано вимог законодавчої техніки щодо чіткості положень закону, дотримання яких є однією з основних передумов ефективного застосування закону. Так, відповідно до ст. 6 внесеного законопроекту для реєстрації місця проживання подаються документи, що підтверджують право на проживання в житлі, взяття на облік у відповідному закладі або інші документи, що підтверджують зв'язок особи із закладом, установою, військовою частиною, адреса яких зазначається під час реєстрації [1]. Наведене положення сформульоване невдало, внаслідок чого виглядає недостатньо зрозумілим (наприклад, постає запитання, які документи і за якими ознаками слід кваліфікувати як такі, що «підтверджують зв'язок особи із закладом, установою, військовою частиною»). Визначено коло осіб, місце перебування яких має бути обов'язково зареєстровано.

Слід також висловити думку щодо запропонованої нової редакції статті 11, положеннями якої визначаються повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері місця проживання та місця перебування. Оцінюючи її зміст, Головне управління вважає за необхідне зазначити, що чинна редакція статті 11 виглядає більш вдалою. Зокрема, пропонується у законопроекті норма не узгоджується із Законом України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Відповідно до частини п'ятої статті 3 вказаного

Закону іноземці та особи без громадянства, які тимчасово перебувають в Україні і змінюють місце проживання, зобов'язані повідомити про це органи внутрішніх справ, у яких зареєстровано їх паспортні документи, тоді як за змістом законопроекту реєстрація місця проживання та місця перебування, ведення відповідних реєстраційних обліків здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері реєстрації фізичних осіб [1].

Не достатньо чіткою виглядає редакція статті 11-1, яка присвячена питанням, пов'язаним із веденням реєстраційного обліку місця проживання та місця перебування фізичних осіб. Зі змісту частини першої цієї статті складно дійти висновку про що у ній йдеться (реєстраційний облік місця проживання та перебування фізичних осіб в Україні забезпечується його володільцем - центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері реєстрації фізичних осіб, із застосуванням засобів державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб). При цьому незрозумілим є значення терміну «засоби державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб», що вживається у цій статті.

Потребують докладного аргументування зміни до статті 12 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», за якими із цієї статті виключаються положення, що допускають встановлення обмежень на пересування осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця або притулку.

Таким чином, можна зробити висновок, що завжди існують і переваги, і недоліки запропонованих нововведень. Проте спільними зусиллями шляхом рекомендацій або навіть критики досягти бажаного результату все ж таки можливо. Отже, прийняття Закону з урахуванням зауважень, даних Головним науково-експертним управлінням, дозволить урегулювати питання реєстрації осіб окремих категорій та вдосконалити процедуру реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб в Україні.

Список використаних джерел

1. Матеріали офіційного веб-сайту ВР України // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Пацюк Катерина Іванівна

студентка 4-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На сучасному етапі розвитку Україна проходить складний процес адаптації земельного законодавства до нових соціальних, політичних та економічних умов. Ефективний розвиток земельних відносин потребує прийняття цілої низки важливих документів, які б визначили конкретні заходи з реалізації стратегічних цілей земельної реформи.

Одним із головних завдань аграрної політики нашої держави є формування ринку земель сільськогосподарського призначення.

Хоча більша частина земель сільськогосподарського призначення передана у приватну власність, вони все ще не стали об'єктом купівлі-продажу, оскільки в черговий раз було продовжено дію мораторію на їх відчуження. Так, згідно п.15 Перехідних положень

Земельного кодексу України до 1 січня 2013 року не допускається відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, крім передачі їх у спадщину, обміну та вилучення (викупу) для суспільних потреб.

Таким чином, конституційне право власника на розпорядження належною йому земельною ділянкою повноцінно не реалізовується. Він не може ні продати, ні отримати кредит шляхом внесення земельної ділянки під заставу, ні вкласти ділянку під депозит і отримувати з цього гроші.

Проте, як свідчить практика, можна скільки завгодно продовжувати дію мораторію, а землю в тіньовий спосіб як скуповували, так і будуть скуповувати. Виникає потреба у прийнятті закону, який захистить інтереси простого аграрія, а не спекулянта; закону, в якому позитив у регулюванні цієї сфери буде явним, а ризики мінімальними.

Сьогодні розгорнуто широку дискусію навколо законопроекту «Про ринок земель», розробником якого є Кабінет Міністрів України. Наразі законопроект повернутий Верховною Радою України на повторне перше читання. Якщо аналізувати допущені у цьому акті похибки, слід звернути увагу на те, що він визначає переважне право держави та органів місцевого самоврядування на придбання земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Переважне право купівлі є однією з форм обмеження на розпорядження земельною ділянкою, і це не вбачається справедливим. Адже згідно Конституції та Цивільного кодексу усі суб'єкти права є рівними перед законом, а правовідносини між ними повинні бути засновані на юридичній рівності та вільному волевиявленні. Право власності є непорушним. Власник має право володіти, користуватися та розпоряджатися належним йому майном на власний розсуд. До того ж, переважне право купівлі є обов'язковим елементом права розпорядження об'єктом права спільної часткової власності і, на нашу думку, не може бути застосоване до індивідуального права власності.

Серед позитивних моментів законопроекту можна виділити спробу обмежити перепродаж сільськогосподарських земель. На продаж земельної ділянки пропонується ввести держмито у розмірі 100 % від її нормативної оцінки, якщо людина захоче перепродати землю у перший же рік. На другий рік це мито становитиме 90%, на третій — 80% і так далі — до 10% на дев'ятий рік. Тобто реформа проводиться для тих, хто прагне працювати на землі, а не для тих, хто хоче збагатитися за рахунок її перепродажу.

Окрім того, пропонується обмежити земельні площі, які можуть бути зосереджені в руках одного власника — не більше 2100 га. Мається на меті запобігти спекуляціям із землею шляхом її скуповування на підставних осіб.

Також законопроект визначає, що іноземні особи не можуть набувати у власність землі сільськогосподарського призначення за цивільно-правовими договорами. Це розвінчує міфи про те, що одразу після зняття мораторію землю скуплять іноземці.

Необхідним інструментом управління землями сільськогосподарського призначення є повнофункціональний земельний кадастр.

З 1 січня 2013 року набере чинності Закон України «Про Державний земельний кадастр», що вперше на законодавчому рівні визначив основні аспекти функціонування єдиної системи кадастрової інформації про землі України. Як і будь-який нормативно-правовий акт, він має свої недоліки, проте в цілому здатний заповнити інформаційний вакуум щодо земельних ділянок і може закласти фундамент для формування прозорих земельних відносин. Суттєві проблеми можуть виникнути під час створення картографічної бази державного земельного кадастру через відсутність законодавства у сфері

адміністративно-територіального устрою та невизначеність точних меж багатьох населених пунктів, координати яких не прив'язані до Державної геодезичної мережі.

Варто також приділити увагу ще одному напрямку земельної реформи – забезпеченню раціонального використання земель. Тривале зволікання з реалізацією найважливіших землевпорядних заходів призвело до погіршення родючості ґрунтів, деградації інфраструктури сільських територій.

До Земельного кодексу України вже внесено зміни, якими законодавчо зобов'язано землевласника або землекористувача розробити проект землеустрою, що забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь. Такі проекти мають передбачати дотримання сівозмін, проведення робіт із захисту землі від ерозії, деградації, а також з відтворення родючості ґрунтів.

Це, звичайно, позитивний крок у напрямку охорони земель. Однак, знову ж таки, є ряд питань щодо практичної реалізації норм. Зокрема, «Порядком розроблення проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь» не визначено однозначних критеріїв дослідження проектів сівозмін під час державної експертизи, не встановлено розцінок на виготовлення таких проектів, не виписані підстави для відмови в їх погодженні. Тому законодавство у цій сфері також потребує серйозного доопрацювання.

Підсумовуючи, слід зазначити, що альтернативи земельній реформі немає. Зволікати вже нікуди, адже у нинішніх умовах стояти на місці – значить відставати. Однак не слід забувати, що реформування земельного законодавства потребує відповідального, комплексного підходу з урахуванням думки як науковців, так і аграріїв. І якщо ми вже беремося щось робити – це слід робити якісно.

ІНТЕРНЕТ КОМЕРЦІЯ

Поліщук Олена Олександрівна

Студентка 3-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На сьогоднішній день важко собі уявити життя без інтернет-технологій. Так звана «всесвітня павутина» з кожним роком все більше покриває простори земної кулі. Це одне з тих глобальних явищ, яке стрімко розвивається та удосконалюється і з кожним роком стає невід'ємною часткою бізнесу та прогресу. Україна не є винятком. На даний момент підприємства, установи, організації повсякденно використовують у своїй діяльності інтернет-ресурси. В свою чергу поява нових можливостей ведення бізнесу викликає появу нових проблем та питань щодо реалізації цих можливостей. Технології розвиваються швидше ніж сучасне законодавство адаптується до них.

Розвиток електронної комерції має свої форми діяльності, які кожне підприємство обирає самостійно.

Найпоширенішою формою торгівлі в інтернет-мережі є інтернет-магазин. На даний момент, опираючись на існуючі норми законів, можемо простежити низку етапів та умов до відкриття інтернет-магазину. Для початку потрібно зареєструватися як фізична особа-підприємець чи як юридична особа.

Потрібно розробити свій веб-сайт, на якому буде розміщуватися магазин. Цьому етапу слід приділити особливу увагу, оскільки сайт виступатиме своєрідною рекламою вашої фірми. Не бажано копіювати інформацію з інших інтернет-ресурсів, сайт має, перш за все, бути оригінальним, оскільки можуть виникнути проблеми щодо порушення законодавства про авторські права. Наступним кроком є реєстрація доменного імені, потрібно визначитися із назвою сайту, адже вона має бути простою для запам'ятовування і вдало рекламувати вашу фірму. Реєстрація регіональних доменів у зоні ua, наприклад kiev.ua, має відбуватися відповідно до правил домену ua, які розроблені Інтернет корпорацією з присвоєння імен та номерів (ICANN), Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків від 14 квітня 1891 року (дата набуття чинності в Україні 5.12.91 р.). Для реєстрації такого доменного імені особі необхідно підтвердження того, що вона є власником торгової марки, для якої реєструє домен. Підтвердженням цього є свідоцтво на зареєстровану торгову марку в Патентному відомстві України, або міжнародний сертифікат, який видається згідно з Мадридською системою в Женеві, у якому вказана Україна.

Крім того, Податковий кодекс встановлює вимоги для створення інтернет-магазинів, а саме: власник інтернет-магазину обов'язково повинен мати свій офіс і юридичну адресу, крім того спрощена система оподаткування не поширюється на суб'єктів господарювання (юридичних та фізичних осіб-підприємців), що здійснюють продаж товарів (послуг) через інтернет, тобто він має бути на загальній системі оподаткування та бути платником податку на додану вартість, незалежно від суми доходу за рік.

На думку автора, такі зміни у законодавстві не надто сприяють розвитку цієї галузі торгівлі, оскільки вони ускладнюють процедуру створення інтернет-магазинів, що, в свою чергу, зменшує кількість бажаючих займатись такою діяльністю, як наслідок зменшення доходів в бюджет.

Крім інтернет-магазинів існують так звані інтернет-вітрини. На жаль, на законодавчому рівні немає чіткого розмежування між цими двома поняттями, тому в даній роботі автор ставить за мету розібратися в цих категоріях.

Інтернет-магазин – це електронний торговий майданчик, призначений для прямого продажу товарів споживачеві (фізичній чи юридичній особі), враховуючи доставку. Причому на сайті споживач має можливість ознайомитися з асортиментом товару, з цінами, замовити цей товар і провести розрахунок за допомогою декількох засобів, а саме:

- використовуючи систему оплати через інтернет (електронні гроші);
- через банк на рахунок, роздрукований з сайту;
- шляхом оплати товару кур'єру;
- через поштове відділення.

Інтернет-вітрина – це веб-сайт, головною метою якого є інтернет реклама. Причому, окрім загальної інформації про підприємство, особа може візуально ознайомитися з асортиментом товарів чи послуг, які надає це підприємство, дізнатися про ціни, акції, графік роботи, місце розташування магазину. Головною відмінністю від інтернет-магазину є те, що торгівля товарами он-лайн не здійснюється. Інтернет-вітрини набули не аби якої популярності в сфері електронної комерції завдяки своїй простоті і зручності в оформленні. Слід наголосити, що підприємець може самостійно обрати систему оподаткування і не бути платником податку на додану вартість.

Таким чином, розглянувши деякі особливості інтернет-магазину і інтернет-вітрини, можна відзначити, що вони мають свої позитивні і негативні моменти. Адже обтяження в

діяльності інтернет-магазинів спрямовані лише на захист прав та інтересів споживачів, на якісну, добросовісну торгівлю. Інтернет-вітрина, хоч і не призначена для інтернет-торгівлі, проте створює комфортні умови для самореклами та налагодження контактів із споживачами. Отже, остаточний вибір діяльності залишається за самими підприємцями, адже підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність, здійснювана суб'єктом господарювання з метою досягнення соціального результату та прибутків.

ПЛАГІАТ ЯК ПРОЯВ ПРИВЛАСНЕННЯ ПЛОДІВ ЧУЖОЇ ТВОРЧОСТІ

Пуґа Яна Григорівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Беґе́вець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Кожен із нас є унікальною і неповторною особистістю, якій притаманна творчість у літературній, науковій, технічній, художній, виробничій та іншій сфері діяльності, що сприяє підвищенню рівня розвитку цивілізації. Проте поруч із результатами інтелектуальної діяльності людини існує і плагіат [лат. *plagiatus* - викрадений], що виражається у формі оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1].

Ч.1 ст.41 Конституції України визначає, що кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами інтелектуальної, творчої діяльності. Але слід зазначити, що на сьогоднішній день ми все частіше зустрічаємося з випадками привласнення стороннього твору, які жваво обговорюються в ЗМІ. Однак внаслідок наявних недоліків у законодавчій базі України, громадянам все ще складно захистити свої порушені права та інтереси в судовому порядку.

Задля якісного підвищення рівня законодавства у сфері авторських та суміжних прав людини і громадянина, необхідно враховувати досвід іноземних держав, які неодноразово вирішували цю проблему на практиці. На відміну від Росії, де плагіат підпадає під дію Кримінального кодексу, Україна визначає караним лише умисне порушення авторського права і суміжних прав, якщо це завдало матеріальної шкоди у значному розмірі [2].

Різні країни світу по-своєму розробляють методи боротьби із плагіатом. Так, у 2004 р. інформаційне агентство УНІАН започаткувало премію "Золотий пілосос", яку вручають видавцям, що допускають несанкціоноване використання інформації інших ЗМІ без жодних посилань та укладання відповідних угод про передплату. У сусідній Росії також існує аналогічна номінація, яка має назву "Золотая калоша" [3; с.59].

Українські політики все частіше використовують у своїх промовах, привітаннях, виступах запозичені думки інших ораторів. Прискіпливі журналісти ЗМІ виявили, що виступ 28 червня 2011 року секретаря Ради національної безпеки та оборони Раїси Богатирьової на врученні дипломів студентам Києво-Могилянської академії був надто схожий на промову глави корпорації Apple Стіва Джобса перед випускниками Стенфордського університету у 2005 році. Цей випадок обговорювався досить великою кількістю іноземних видань та негативно вплинув на імідж України.

Іншим яскравим прикладом є російсько-український скандал, який нещодавно розгорнувся. Так представники російської компанії Fancy Toys подали до суду на виробників

іграшок з Євпаторії за створення звіряток, схожих на Чебурашку, авторські права на якого придбані Fancy Toys у фільмофонду кіностудії "Союзмультфільм". Однак українські виробники заперечують, зазначаючи, що їх м'яка іграшка нагадує лемура і аж ніяк не славнозвісного героя мультфільму. Досі невідомо, хто ж насправді є творцем Чебурашки. Одні підтримують дитячого письменника Е. Успенського, який у своїй книзі "Крокодил Гена та друзі" вперше описав дивовижну тваринку. Інші – художника Алфеевського, який у 1965 році проілюстрував книгу. Треті – художника – аніматора Л. Шварцмана, який створив всіх героїв мультиків за участю Чебурашки. Проте Басманний районний суд Москви у квітні 2011 року ухвалив рішення, згідно з яким виключні права на звірятка належать лише ДП «Фільмофонд кіностудії "Союзмультфільм"».

Досить поширене явище запозичення ідей можна спостерігати у fashion індустрії. Дизайнери копіюють моделі одягу, що були представлені на показах їх колег, та які користуються попитом у споживачів. Після кожного Тижня моди у колекціях вітчизняних кутюр'є кореспонденти популярних видань демонструють схожість мотивів з широковідомими брендами, такими як Dior, Calvin Klein, Roberto Cavalli, Armani, Alexander McQueen, Prada. Проте слід навести приклад, коли українська культура надихає іноземних дизайнерів на створення модельного ряду. Так, коломийський писанкар Олег Кірашук на модних сукнях з колекції Guccі упізнав візерунки кількох своїх писанок, які продає через Інтернет – аукціони та посередників за кордон, і припускає, що саме там унікальні візерунки помітив знаний Дім моди. До Guccі в Олега претензій немає, він лише дякує за такий піар.

Закон України "Про авторське право і суміжні права" від 11.07.2001 року, передбачає вільне, без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), та безоплатне використання твору будь-якою особою, але за умови обов'язкового зазначення імені автора та джерела запозичення. Комерційне ж використання твору, його частини, ідеї можливе лише за виплати автору відповідної винагороди.

Отже, необхідно оволодіти нормами посилення на першоджерела, щоб запобігти звинуваченням щодо привласнення результатів чужої творчості. Бо саме таким чином ми виявляємо повагу до тих, хто раніше досліджував певну тематику, а також уникаємо запозичення виняткових міркувань автора та перекручення оригінального тексту.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про авторське право і суміжні права" // ВВР, 1994, N 13, ст.64;
2. Кримінальний кодекс України // ВВР, 2001, N 25-26, ст. 131;
3. Германова О. "Фабрика" плагіату в інформаційному просторі // Вісник податкової служби України. – 2007. - № 40. – с. 56 – 59.

ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК ДЛЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТОВАРУ

Сіліна Марина Дмитрівна

Студентка 2-го курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник :

Бежсевич А.М., старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

На сьогоднішній день торговельна марка є необхідним елементом ринкових відносин у світі, визначальним фактором підвищення конкурентоспроможності і засобом захисту від недоброякісної продукції. В зв'язку з цим, вирішення правових проблем у сфері

торговельних марок, як засобів індивідуалізації продукції, є дуже актуальним питанням, зокрема в період утвердження в українській економіці ринкових засад.

Українське законодавство про торгівельні марки перебуває у процесі розробки. Необхідність удосконалення законодавства щодо визначення норм, пов'язаних зі змістом майнових прав інтелектуальної власності на торговельну марку, визначає актуальність даної проблеми.

В статті 492 Цивільного кодексу України закріплено термін «торговельна марка» [2], а в Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» – термін «знак для товарів і послуг» [3]. В побуті, а також у засобах масової інформації паралельно з даним визначенням часто використовують інші терміни. Найчастіше замість терміна «торговельна марка» вживають терміни «товарний знак» та «торгова марка», а також в якості рівноцінних синонімів терміна «торговельна марка» іноді застосовують і такі терміни, як «знак для товарів та послуг», «фірмова марка», «торговий знак», «фабрична марка», «фабричний знак». Безумовно, така ситуація є проблемною. Довільне застосування термінології, що може призвести до підміни одних термінів і понять іншими, ускладнює сприйняття і адекватне трактування спеціальної та ділової інформації й літератури.

В оригінальному тексті Паризької конвенції йдеться про фабричну чи торговельну марку (*une marque de fabrique ou de commerce*) [1]. Власне термін «торговельна марка» має англійське походження («trade» – торговельна і «mark» – марка, знак, позначка) і в словосполученні може перекладатись як «торговельна марка», а також «торгова марка» [4, с. 425-426]. Тобто, поняття «торговельна марка» в українському законодавстві є синонімом поняття «знак для товарів і послуг», водночас як світова спільнота стосовно знаків, якими позначають товари, традиційно використовує термін «товарний знак». Поняття «торговельна марка» в контексті Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» – це «позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб» [3]. Визначення торговельної марки як позначення, що слугує для індивідуалізації товарів (послуг), є загальноприйнятим світовим загальом, оскільки, відповідно до Паризької конвенції про охорону промислової власності, «товарний знак» визначається як «знак, що слугує для того, щоб відрізнити продукцію одного підприємства від продукції інших». Тобто, торговельна марка не існує відокремлено; її позначення повинне застосовуватися невід'ємно відносно товарів (предметів) або послуг (процесів).

Поняття «товар» можна визначити відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» як будь-який предмет господарського обороту, в тому числі продукція, роботи, послуги [5]. Таким чином, торговельна марка складається із сукупності позначення та предметів господарського обігу, щодо яких її використовують. Слід також зазначити, що в українському законодавстві існують поняття «знак» і «зареєстрований знак», якими визначені їх юридичне і функціональне розуміння. І якщо торговельна марка (знак для товарів і послуг) у функціональному розумінні – це позначення, за яким відрізняють товари й послуги одних осіб від однорідних товарів і послуг інших осіб, то в юридичному сенсі торговельна марка – це знак, зареєстрований у встановленому законом порядку.

Враховуючи спрямованість Української держави до гармонізації національного законодавства в сфері охорони права інтелектуальної власності із законодавством країн Європейського Союзу і Світової організації торгівлі, необхідно розробити нові теоретичні і практичні підходи до проблеми охорони права на торговельну марку в рамках жорстких стандартів і норм щодо охорони та забезпечення належного захисту прав на марки, визначених, зокрема, в Директивах Ради ЄС. Тобто, у національному законодавстві

необхідно узгодити вживання різних термінів на позначення одного поняття, інакше це спричинятиме термінологічні помилки або юридико - технічну недосконалість законодавства. Для узгодження вживання різних термінів у законодавстві України на позначення одного і того ж поняття пропонується врахувати те, що в українській мові поняття «знак» є родовим до поняття «марка» і, відповідно, - видовим до поняття «знак» стосовно товарів і послуг, тому у законодавстві логічно застосувати поняття знак для товарів і послуг, а не торговельна марка.

Таким чином, торговельна марка являється визначальним різновидом товарних позначень, що слугує для ідентифікації товару в залежності від його походження або ж із позиції певного стандарту якості. Дане комерційне позначення характеризується новизною і розпізнавальною здатністю; воно не може бути помилковим та суперечити принципам моралі та гуманності, інтересам держави та суспільства, міжнародним угодам.

Список використаних джерел

1. Паризька конвенція з охорони промислової власності від 20 березня 1883 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України 1990 р., № 1, стор. 320
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40-44, ст.356
3. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» від 15.12.1993 № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
4. Новий англо-український, українсько-англійський словник: 50 тисяч слів та словосполучень / уклад.: Н.М. Биховець [та ін.]; за ред. Ю.О. Жлуктечка, Н.М. Биховець. – К.: А.С.К., 2002. – 465 с.
5. Закон України «Про захист економічної конкуренції» N 2210-III, 11.01.2001 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 12, ст.64

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Солоній Микола Ігорович

Студент 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежєвець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

В процесі життєдіяльності ми постійно вчиняємо певні дії, вчинки, що в подальшому тягнуть за собою відповідні наслідки. Цивільне право, як галузь права, має на меті вивчення і, в подальшому, нормативне регулювання дій особи, як актів поведінки. Взаємодія суб'єктів, що призводить до суспільних відносин, викликає або може викликати юридичний інтерес, при чому такий інтерес можуть викликати не лише правомірні, а й протиправні дії.

Згідно з цивільним законодавством, під юридично-значущими діями розуміють ті виявлення волі однієї особи відносно інших, які призводять до безпосереднього або опосередкованого виникнення юридичних фактів (угоди, делікти тощо).

Опосередковано юридичні факти виникають тоді, коли особа хоча і не вступає в безпосереднє спілкування з зацікавленими особами, але наслідки своїх дій пов'язує з їх інтересами (складання заповіту, видача довіреності тощо).

У зв'язку з інтеграцією України в міжнародне співтовариство і розвитком ринкової економіки відповідно збільшується кількість укладених договорів між підприємствами та

організаціями різних форм власності. Зрештою, практично кожна фізична особа, здійснюючи щоденну діяльність, змушена укладати ті чи інші угоди. До найпоширеніших юридичних фактів належать договори, які згідно з новим ЦК України відносяться до правочинів, тобто дій осіб, спрямованих на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Вони є основною підставою виникнення зобов'язально-правових відносин (зобов'язань), а також встановлюють певні суб'єктивні права і обов'язки для сторін, що їх уклали. Але при цьому виникає питання, чи всі вони відповідають чинному законодавству і не суперечать йому, а також, чи не порушують вони чийось прав та законних інтересів, і що робити, якщо після укладання договору особа виявить, що її права та інтереси порушуються? Цивільним кодексом мають бути врегульовані ці проблематичні моменти, і тому метою даної роботи є дослідження нормативної бази цивільного законодавства, якою регулюється інститут недійсності правочинів.

Згідно зі ст. 215 ЦК, підставою недійсності правочину є недодержання в момент вчинення правочину стороною (сторонами) вимог, встановлених ч.1-3, ч.5,6 ст.203 цього кодексу. Недійсним є правочин, якщо його недійсність встановлена законом (нікчемний правочин). У цьому разі визнання такого правочину недійсним не вимагається. Виходячи з визначення, даного ЦК, під недійсним правочином можна розуміти дії фізичних і юридичних осіб, які хоч і спрямовані на встановлення, зміну чи припинення цивільних прав та обов'язків, але не створюють цих наслідків через невідповідність вчинених дій вимогам цивільного законодавства. Варто підкреслити, що недійсним може вважатися лише вчинений правочин, оскільки, згідно із тлумаченням моменту недійсності правочину, за загальним правилом, недійсним він визнається з моменту його вчинення. В цьому випадку слід відрізнити визнання цивільно-правового договору недійсним від визнання його неукладеним.

Одним із різновидів правочину, що може бути визнаний недійсним, є заперечний (оспорюваний) правочин, тобто правочин, недійсність якого прямо не випливає з закону, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом. Зазначений правочин, на відміну від нікчемного, породжує права та обов'язки сторін, що його уклали, але водночас, зберігається можливість у будь-який момент заперечити його дійсність у судовому порядку. На даний момент судова практика свідчить про те, що переважна більшість договорів, які визнаються недійсними, є оспорюваними. Часто сторони пред'являють вимоги щодо визнання договору недійсним у зв'язку з тим, що його умови суперечать їх волі та інтересам, що існували на момент укладання договору, обмежують їх права, чи ставлять у вкрай не вигідні умови або ж роблять посилання на те, що договір укладався під впливом тяжкої обставини. На сьогодні чітко простежується тенденція до розширення обов'язкових умов договору, щодо яких сторони мають досягти згоди в установленому порядку, що тягне за собою розширення його змісту. Це, насамперед, робиться з метою забезпечити себе від порушень і зловживань з боку іншої сторони, а також спрощення процедури розірвання договору та визначення наслідків, що тягне за собою розірвання чи порушення договору.

У процесі розгляду даної теми автор прийшов до висновку, що чинним законодавством досить детально врегульовано умови і підстави для визнання правочинів недійсними, проте досить нечітко розмежовуються деякі терміни і поняття, що стосуються даного інституту, не деталізовано порядок визнання та правові наслідки визнання правочину недійсним, порядок звернення до суду осіб за захистом порушених прав, що в подальшому створює перешкоди для вирішення справ і прийняття законного і обґрунтованого рішення, найбільш повного і всебічного захисту прав та законних інтересів осіб, які звертаються до суду.

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ: ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Суvalo Анна Богданівна

Студентка 4 курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежевець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

За ст. 744 Цивільного Кодексу України, договір довічного утримання - це договір, за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Договір довічного утримання надає можливість власникам цінного майна (зазвичай квартири чи будинку) забезпечити собі безбідну старість. Здебільшого такий договір укладається між самотніми людьми похилого віку та громадянами, які не перебувають з ними у кровноспоріднених стосунках.

Метою цієї роботи є розкриття деяких особливостей укладення договору довічного утримання.

По-перше, договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується, а коли цей договір стосується нерухомого майна – то додатково підлягає державній реєстрації.

За ст. 748 ЦКУ, набуття права власності у набувача на майно відбувається в момент нотаріального посвідчення договору, а коли предметом договору являється нерухоме майно, то з моменту державної реєстрації такого договору.

На це слід звернути увагу, оскільки багато відчужувачів не розуміють, що, коли договір укладений та оформлений належним чином, майно вже більше їм не належить. Тобто просто скасувати договір без поважних на те підстав неможливо. У статті 755 ЦКУ зазначається випадок, коли відчужувач має право розірвати договір – у разі невиконання або неналежного виконання набувачем своїх обов'язків.

Але і набувачам не потрібно вважати, що з майном, отриманим у зв'язку з таким договором, можна робити все, що забажаєш. В у статті 754 ЦКУ визначається, яким чином забезпечується виконання договору догляду:

1. Набувач не має права до смерті відчужувача продавати, дарувати, міняти майно, передане за договором довічного утримання (догляду), укладати щодо нього договір застави, передавати його у власність іншій особі на підставі іншого правочину.

2. На майно, передане набувачу за договором довічного утримання (догляду), не може бути звернене стягнення протягом життя відчужувача.

3. Втрата (знищення), пошкодження майна, яке було передане набувачеві, не є підставою для припинення чи зменшення обсягу його обов'язків перед відчужувачем.

При укладенні договору догляду дуже важливо чітко визначити права і обов'язки сторін, оскільки можливе зловживання з обох сторін. Набувач зобов'язаний забезпечити відчужувача до кінця життя усім необхідним – грошима, доглядом (обсяг необхідного визначається в договорі, а якщо ні - то в межах розумного) і також поховати відчужувача, навіть якщо такий обов'язок договором не передбачений (ст.749 ЦКУ).

Коли необхідно, то набувач може надавати житло відчужувачеві. Всі аспекти надання житла (в якій частині майна відчужувач буде проживати, чи в іншій квартирі, яка не має бути з гіршими умовами) зазначається в договорі довічного утримання заздалегідь.

Набувач може припинити договір тільки тоді, коли через незалежні від нього обставини його майнове становище змінилося настільки, що він не може надавати набувачеві належне матеріальне забезпечення, яке зазначене в договорі.

Багато науковців визначають близьку схожість договору довічного утримання, спадкового договору і договору дарування, характерною ознакою яких є те, що всі вони тягнуть за собою перехід права власності. Проте їх відрізняє момент, коли набувач за договором стає повноцінним власником відповідного нерухомого майна. У національному законодавстві існує багато видів договорів, у разі укладення яких здійснюється відчуження нерухомого майна. Тому особи самі мають вирішувати, який договір вони укладатимуть у тому чи іншому разі.

Договір довічного утримання вигідний для обох сторін. Відчужувач забезпечує собі або своїм близьким належне піклування, а набувач стає власником майна. У зв'язку з наслідками економічної кризи в країні, багато договорів довічного утримання почали оспорюватися в суді. Для того, щоб уникати непорозумінь, потрібно детально розглядати правові аспекти даного договору при його укладенні.

ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ткаченко Юрій Михайлович

Студент 2-го курсу факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Бежвець А.М.

старший викладач кафедри адміністративного, фінансового і господарського права факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

З проголошенням незалежності в Україні відбулася велика кількість соціальних, політичних і економічних змін, які призвели до необхідності впровадження надійної страхової системи. Страхування відіграє значну роль для фізичних і юридичних осіб, оскільки дає можливість захиститися від фінансових або матеріальних втрат, спричинених нещасним випадком, стихійним лихом або іншими обставинами.

Періодом виникнення страхування в Україні можна вважати початок 90-х років. На зміну “держстраху” прийшли нові приватні страхові компанії, такі як "Ризик", "Омета-Інстер", "Скайд" та інші. І вже в травні 1993 р. Кабінет Міністрів України видав Декрет "Про страхування", чим було започатковано на законодавчому рівні систему страхування в державі. Згідно з ним страхова діяльність почала ліцензуватися, було вироблено методи державного регулювання страхового ринку, систему звітності страховиків, а також створено Державний комітет у справах нагляду за страховою діяльністю, якому було надано відповідні функції і повноваження.

На сьогодні в Україні існує понад 200 компаній, що займаються страховим бізнесом. Страховий ринок набув якісніших ознак, зросла фінансова надійність страховиків, збільшилися також обсяги наданих страхових послуг.

Проте невтішним є те, що на сьогодні роль страхової діяльності в Україні залишається дуже незначною та не відповідає тим завданням, які стоять перед Україною зараз. Перед страховими компаніями виникає цілий ряд питань, які потребують якнайшвидшого вирішення. Однією з найважливіших проблем є недосконала законодавча база. До цих пір не прийнято нову редакцію закону про страхування, дуже повільно проходить реформування цієї галузі, не врегульовано проблему ефективної страхової підтримки

сільськогосподарських виробників. В результаті цього ринок перебуває в старому правовому полі, недосконалість якого гальмує його подальший розвиток.

Іншою серйозною проблемою є недоліки законодавства в сфері перестраховування (за допомогою передачі частини ризику страховиком іншим компаніям в обмін на частину премії, з метою розподілу великих ризиків). Проблемним є те, що українські страхові компанії здійснюють перестраховування ризиків за кордоном з метою зменшення власних втрат, що дозволяє їм зберігати 1-2 відсотки від загального ризику. Також існує проблема низької частки виплат, що зумовлюються шахрайством, ретельною селекцією ризиків страховиком та ін. Це, в свою чергу, спричиняє недовіру українців до страхових компаній. Протягом 90-х років так званими «пірамідами», шахрайськими трастовими фондами і страховими фірмами була ошукана велика частина населення, і тому, до сьогодні громадяни відмовляються довіряти навіть короткострокові заощадження будь-яким страховим компаніям. Тому наглядові органи повинні ретельніше контролювати страховика, виявляти шахрайство, вживати відповідних заходів з метою уникнення протизаконних дій.

Крім того, необхідно удосконалити українську термінологію, яка використовується у сфері страхування. Пересічному громадянину можуть стати незрозумілими багато термінів іншомовного походження, зокрема, «адендум», «франшиза», «аннуїтет».

Найпершим кроком до вирішення цих проблем має стати лібералізація галузі страхування. Мається на увазі покладання на ринкові механізми функціонування галузі, зменшення втручання держави. Також внутрішній ринок має бути відкритим для іноземних компаній, бо вони в свою чергу приносять на український ринок не лише культуру страхування, а й знання та досвід в цій сфері. Має бути впорядковане страхове законодавство, яке відповідало б світовим стандартам в цій галузі, створено об'єднання страховиків з метою зміцнення їх фінансового становища.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про страхування» N 86/96-ВР від 07.03.96 // ВВР, 1996, N 18, ст. 79
2. В.Д.Базилевич. Страховий ринок України. – Київ: 1998р.
3. О.Д.Заруба. Страхова справа. – Київ: 1998р.

СЕКЦІЯ № 7. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Науковий керівник: Цирфа Г. О., к.і.н., доцент

ОРГАНІЗОВАНА ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Богуцький Дмитро Олександрович

курсант взводу ПМП-37

факультету податкової міліції, НУДПСУ

Науковий керівник:

Завидняк В.І.

кандидат юридичних наук, ст.викладач кафедри

фінансових розслідувань факультету податкової міліції

Сфера господарської діяльності завжди посідає головне місце у житті будь-якого суспільства. Для нашої країни, що знаходиться на стадії глобальних соціальних перетворень ця діяльність має вирішальне значення для досягнення цілей демократизації суспільства, забезпечення прав і свобод громадян, побудови правової держави. Однак складнощі переходу від адміністративно-командної до ринкової системи господарювання породили в країні дестабілізацію соціально-політичної й економічної ситуації, яку не забарилися використати у своїх корисливих цілях організовані злочинні угруповання. Економіка, що реформується, зразу ж стала сферою пріоритетних інтересів організованої злочинності. Тому протидія цій злочинності має бути належно організованою на всіх рівнях з урахуванням факторів, які сприяють її розвитку для подальшого викорінення цієї проблеми як такої[2, ст.86].

Проблемам організованої злочинності в сфері господарської діяльності приділялась певна увага у роботах зарубіжних і вітчизняних вчених: Д. Албаніза, В.І. Борисова, Р. Андерсона, Ф. Вільямса, О.І. Гурова, О.Г. Кальмана, М.І. Мельника, В.С. Овчинського, В.О. Мандибури, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, Л. Філліпса, В.І. Шакуна, А.М. Яковлева та інших учених.

Організована злочинність — це групова діяльність трьох або більше осіб, яка характеризується ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які дають змогу їх ватажкам витягати прибуток або контролювати території і ринки, внутрішні та зовнішні, за допомогою насильства, залякування або корупції як для продовження злочинної діяльності, так і для проникнення у легальну економіку[1].

Перехід України до ринкових економічних відносин супроводжується посиленням позицій організованої злочинності, з причин відсутності надійних механізмів захисту нових економічних структур від її посягань.

Удосконалення економічних, політичних, соціальних, ідеологічних, духовних та інших відносин є тими чинниками, які підривають корені організованої злочинності. У боротьбі з цим явищем першочергового значення набувають загально-соціальні заходи удосконалення правоохоронної діяльності, для чого потрібно:

1) Завершити реформу економічної, соціальної, політичної та інших сфер суспільства на засадах чесної конкуренції та демократії.

2) Подолати глибоку кризу, в якій опинилась Україна при переході від адміністративно-командної системи господарювання до ринкової економіки.

3) Удосконалити управління економічними процесами, зміцнити контроль за мірою праці та споживання, виключити відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом.

3) Створити ефективну податкову систему, яка забезпечила б стабільне і повне надходження фінансових ресурсів до казни держави

5) Створити сприятливі умови для розвитку малого і середнього бізнесу, щоб громадяни мали реальну можливість працювати в межах закону.

6) Запровадити попереднє вивчення банками фінансового стану фізичних та юридичних осіб, які звертаються з проханням про надання кредитів, а також мети, з якою ці кредити отримуються, та можливостей їх повернення.

7) Оскільки організована злочинність тісно пов'язана з корупцією запровадити обов'язкове декларування доходів усіма державними службовцями.

Велику увагу потрібно приділити спеціальним заходам протидії організованій злочинності. Так, суттєвого удосконалення вимагає чинне законодавство, що значною мірою заганяє економіку в "тінь". Крім того, оскільки організована злочинність впливає з недосконалих економічних відносин, варто ввести нову наукову та навчальну дисципліну — економічну кримінологію, а також розробити загальнодержавну Програму боротьби з організованою злочинністю[4].

Вимагають перебудови організаційна структура та діяльність спеціальних підрозділів правоохоронних органів з боротьби з організованою злочинністю, професійна підготовка співробітників, їх правовий і соціальний захист, поліпшення матеріально-технічного забезпечення цих підрозділів. Належить удосконалити стратегію і тактику оперативно-розшукової та розвідувально-аналітичної роботи, всебічно вивчати криміногенні ситуації, пов'язані з функціонуванням кредитно-банківської системи.

Питання боротьби з організованою злочинністю мають широко висвітлюватись у засобах масової інформації. Активна протидія їй на загально-соціальному і спеціально-кримінологічному рівнях профілактики за чіткої взаємодії усіх її суб'єктів, тісному міжнародному співробітництві у цій сфері дасть змогу значно скоротити всілякі прояви організованої злочинності та мінімізувати її небезпеку для суспільства[3].

Отже, на сучасному етапі вирішення проблем боротьби з організованою злочинністю у сфері господарської діяльності може бути здійснено лише при вирішенні таких завдань, як: а) нормалізація умов господарської й комерційної діяльності; б) зменшення податкового тиску на виробників; в) посилення кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні злочини у сфері господарювання; г) надійне правове забезпечення оперативно-розшукової діяльності; д) налагодження ефективної системи статистичного обліку й інформування відповідних контролюючих органів про такі злочини. Виконання даних заходів і завдань буде першим кроком до розбудови соціальної, правової держави, яка буде стояти на захисті законних прав та інтересів людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності 21.07.1997. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_786.

2. Збірник наукових праць Харківського Центру вивчення організованої злочинності. Випуск перший. - Харків, 2000, 178с.

3. Кальман О. Взаємозв'язок організованої злочинності та корупції у сфері економіки - Вісник Академії правових наук. - Х., 1997. - №4. - 410с.

4. Литвак О. М. Злочинність в Україні: стан, тенденції, заходи протидії (1992-1995 рр). - Автореф. дис. к.ю.н. - Харків, 1997.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Орлова Оксана Степанівна

*викладач кафедри господарського права
Ужгородського національного університету
здобувач кафедри господарського права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

Національна система бухгалтерського обліку, що може бути визначена як система правового, методологічного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку, яка створюється органами державної влади, складається з двох структурних складових: безпосередньо системи обліку та системи його регулювання. У зв'язку з цим, бухгалтерський облік є, з одного боку, інструментом державного регулювання, а, з іншого, - його об'єктом. Суттєвим недоліком чинного законодавства є те, що ЗУ від 16.07.1999 р. „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” не дає відповіді на питання, в чому зміст державного регулювання бухгалтерського обліку, хто є його суб'єктом, а що – об'єктом, які складові входять в національну систему обліку, який взаємозв'язок між ними є і яка їх підпорядкованість. Наслідком такої ситуації є неврегульованість на практиці питань відповідальності за розробку та впровадження методологічного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку, відсутність єдиних підходів до реформування бухгалтерського обліку в різних галузях національної економіки [2]. Як стверджує, наприклад, Т. В. Гаджа, існуюча система державного регулювання безнадійно застаріла й у цьому вигляді нездатна продукувати кінцевий результат – своєчасну, якісну та достовірну інформацію для прийняття рішень як на рівні окремих суб'єктів господарювання, так і на рівні регіонів, галузей і держави [1]. В той же час, предметом правового регулювання системи бухгалтерського обліку в ринкових умовах повинна стати не лише методологія бухгалтерського обліку, що було виправдано в умовах планової економіки [4], а комплексне застосування системи його регулювання, що надасть змогу використати сучасні тенденції щодо конвергенції й гармонізації обліку, виконати заходи з реформування вітчизняної системи обліку, з трансформації фінансової звітності вітчизняних суб'єктів господарювання відповідно орієнтування на МСФЗ тощо. В умовах ринкової системи господарювання роль держави суттєво змінилась, але система державного регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в нашій країні залишилась на колишньому рівні. На даний час державне регулювання питань методології бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності здійснює МФУ, яке відповідно до чинного законодавства не несе відповідальності за якість та інформативність фінансової звітності, не контролює виконання нормативно-правових актів у сфері обліку, не здійснює регулювання методології бухгалтерського обліку в банківській системі (на відміну від державного сектору, де мають місце істотні зміни щодо розподілу повноважень між МФУ та ДКС). На жаль, в ЗУ від 16.07.1999 р. „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [3] не визначено хто має розробляти П(С)БО. У статті 6 записано, що МФУ затверджує П(С)БО, а відповідно до ст. 7 – Методологічна рада організовує їх розробку та розгляд. Така ситуація створює певний правовий вакуум щодо відповідальності за створення концептуальних основ реформування бухгалтерського обліку в Україні, його методологічне забезпечення і відсутність координації діяльності органів державної влади в цьому процесі. На сучасному етапі розвитку України визначальну роль відіграє державне регулювання системи бухгалтерського обліку, але для подальшого її розвитку доцільно застосовувати найбільш успішно

функціонуючу в розвинених країнах дворівневу систему регулювання, в умовах якої використовуються як економіко-правові форми, засоби та механізми державного регулювання, так і методи діяльності саморегулювальних бухгалтерських організацій. Отже, назріла, вважаємо, необхідність викладення Розділу II «Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності» (ст. ст. 6, 7) ЗУ від 16.07.1999 р. „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” в наступній редакції:

«Стаття 6. Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні»

1. Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою: створення національної системи бухгалтерського обліку та визначення національної облікової політики; створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх суб'єктів господарювання та гарантують і захищають інтереси користувачів; удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

2. Регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється Міністерством фінансів України, яке забезпечує проведення державної політики у сфері бухгалтерського обліку, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності на єдиних методологічних засадах для всіх суб'єктів господарювання, для чого: розробляє та затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, в тому числі й у державному секторі, обов'язкові та рекомендовані форми первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, а також визначає порядок документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку, розробляє концепцію побудови плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, затверджує нормативно-правові акти з питань регулювання облікової політики суб'єктів державного сектору економіки, координує діяльність центральних органів виконавчої влади у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а також регулювання облікової політики суб'єктів державного сектору та погоджує їх нормативно-правові акти з цих питань.

3. Порядок ведення бухгалтерського обліку фінансово-господарської діяльності інвестора, пов'язаної з виконанням робіт (послуг), передбачених угодою про розподіл продукції, визначається такою угодою відповідно до вимог законодавства України.

4. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, у межах своєї компетенції, відповідно до галузевих особливостей розробляють на базі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку методичні рекомендації щодо їх застосування та можуть встановлювати за погодженням з Міністерством фінансів України рекомендовані форми первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку.

Стаття 7. Методологічна рада з бухгалтерського обліку

1. Методологічна рада з бухгалтерського обліку діє як дорадчий орган при Міністерстві фінансів України з метою: подання рекомендацій Міністерству фінансів України щодо проектів національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, інших нормативно-правових актів щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності; удосконалення організаційних форм і методів бухгалтерського обліку в Україні; методологічного забезпечення впровадження сучасних технологій збору та обробки обліково-економічної інформації; сприяння розвитку професійної освіти у сфері бухгалтерського обліку, розробки рекомендацій щодо вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів; визначення та затвердження тематики наукових досліджень, спрямованих на розвиток національної системи бухгалтерського обліку, для наукових та вищих навчальних закладів, підпорядкованих Міністерству фінансів України.

2. Методологічна рада з бухгалтерського обліку утворюється з висококваліфікованих науковців, спеціалістів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, представників саморегулюваних (громадських) організацій бухгалтерів та аудиторів України.

3. Методологічна рада з бухгалтерського обліку діє на підставі Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку. Положення про Методологічну раду з бухгалтерського обліку та її персональний склад затверджуються Міністром фінансів України.».

Список використаних джерел:

1. Гаджа Т. В. Деякі проблемні питання регулювання бухгалтерського обліку в Україні / Т. В. Гаджа [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/7_79835.doc.htm.

2. Ловінська Л. Г. Державне регулювання бухгалтерського обліку в Україні / Л. Г. Ловінська // Доповідь Начальника Управління методології бухгалтерського обліку Міністерства фінансів України [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=70591&cat_id=70590.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року / Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 40. – Ст. 365.

4. Стрельников О. І. Механізми державного регулювання національної системи бухгалтерського обліку в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / О. І. Стрельников. – Донецьк, 2009. – 20 с.

РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ПОСЛУГ У СФЕРІ ОСВІТИ ГОСПОДАРЬКО-ПРАВОВИМ ІНСТРУМЕНТАРИЄМ

Дерев'яно Богдан Володимирович

завідувач кафедри господарського та екологічного права

Донецького юридичного інституту МВС України, к.ю.н., доцент

Діяльність із надання послуг у сфері освіти необхідно розглядати комплексно – з позицій цивільного, господарського та адміністративного законодавства. І реформувати цей вид діяльності також необхідно комплексно. А реформувати необхідно, оскільки навчальні заклади (далі – НЗ) різних рівнів мають господарські, організаційні, фінансові та інші проблеми. Так само, змін потребує і сама система МОНмолодьспорт України.

На сьогодні в Україні наявний перехил у бік підготовки фахівців гуманітарної спрямованості за рахунок підготовки недостатньої кількості фахівців з технічних спеціальностей та перехил у бік підготовки фахівців у ВНЗ III та IV рівнів акредитації при недостатній кількості випускників технічних та робітничих спеціальностей. Так, у 2008 році у Великій Британії існувало близько 100 університетів, у Франції – близько 80, в Італії – близько 60, у Польщі – 11, а в Україні – 904, із них 288 готували юристів [1, 11-12].

У науковій літературі слушно піднімаються питання з приводу зайвих витрат державних коштів на безкоштовну підготовку бухгалтерів, менеджерів, юристів, які не знайдуть собі місця роботи за фахом [2, 68].

У зв'язку із зазначеним, а також переходом вітчизняної економіки до жорсткої монетарної політики необхідно якнайшвидше переходити до максимально можливої самоокупності НЗ. Державні і комунальні НЗ повинні максимально використовувати можливості, надані їм постановою КМУ «Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності» від 27 серпня 2010 року № 796.

Приватні НЗ хоча згідно із законодавством у більшості є неприбутковими організаціями, – можуть надавати весь спектр основних та додаткових освітніх послуг, а також інших послуг, що не суперечать законодавству, ліцензійним умовам та статутним документам НЗ. На нашу думку, питання щодо правового статусу НЗ як некомерційної організації потребує окремих досліджень та коригувань. Ще у XIX столітті у Російській імперії існувало дві групи недержавних ВНЗ – неурядові (або суспільні) та приватні. Перші створювалися на «ідейній основі», переслідували виключно просвітницькі цілі і мали статус непідприємницьких установ. Недержавні ВНЗ другої групи – приватні – створювалися як комерційні організації, оскільки повинні були не тільки фінансово забезпечувати свою діяльність, але й давати прибуток власнику у вигляді відсотка на витрачений капітал. Саме у цей час створення суб'єктів господарювання, які не мали на меті брати участь у комерційній діяльності, викликало у цивілістів певні сумніви у «повноцінності» такої конструкції [3, 118]. А на сьогоднішній день така конструкція час від часу викликає запитання у вчених різних правових шкіл. Головне, що усі НЗ можуть надавати оплатні послуги незалежно від того, як будуть зватися отримані грошові кошти.

Під час вирішення питання щодо нової редакції більшості законів про освіту можна пропонувати запровадження обмеження державного замовлення і, як наслідок, фінансування надання освітніх послуг. Держава повинна вкладати в освітню сферу стільки коштів, скільки необхідно для підготовки потрібної, заздалегідь визначеної кількості фахівців із певної спеціальності та освітньо-кваліфікаційного рівня.

Іншими словами, усі НЗ повинні працювати на основі госпрозрахунку. А держава за посередництва передбачених пунктом 2 статті 12 ГК України та іншого господарсько-правового інструментарію повинна ефективніше коригувати кількість та якість послуг, що надаються усіма НЗ. Це тісно пов'язано з програмуванням економіки та соціальної сфери. Тоді на рівні усієї країни буде визначатися кількість фахівців у певній сфері знань. За посередництва державного замовлення НЗ (причому різних форм власності) будуть за державні кошти готувати фахівців певної сфери. Ці випускники будуть працевлаштовані. Інші особи повинні отримувати послуги у сфері освіти за власні кошти або кошти суб'єктів господарювання, громадських організацій, фондів, грантів тощо.

Норми законодавства про освіту, що визначають названі вище положення, мають будуватися на основі застосування державного замовлення. Крім цього, застосовуючи ліцензування, МОНмолодьспорт України слід видавати ліцензії лише найкращим НЗ, а також спільно з іншими державними і регіональними органами проводити політику на користь підвищення рівня технічної освіти (причому не лише вищої). Можливе проведення соціальної реклами типу «гарний токарь або слюсар без вищої освіти заробляє набагато більше, ніж посередній юрист чи економіст із освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр». А це є сьогоднішньою дійсністю. Дотації і субсидії повинні видаватися лише НЗ, які мають результати або перспективи виконання важливих державних програм у сфері освіти. Крім отримання коштів від надання основних освітніх послуг, НЗ повинні на платній основі ефективніше надавати додаткові освітні послуги – послуги бібліотек, спортивних залів, басейнів та майданчиків, комп'ютерних класів тощо; а також інші послуги, які можуть надаватися суб'єктами господарювання у сфері освіти – послуги зі здачі в оренду приміщень та кабінетів, копіювання, харчування, побутового обслуговування, перевезення, медичні послуги та ін. у випадку дотримання умов спеціального законодавства. А поодиноких вдалих прикладів в Україні уже є чимало.

Список використаних джерел:

1. Комаров В. Сучасні аспекти модернізації вищої юридичної освіти / За підсумками круглого столу «Проблеми вищої юридичної освіти в Україні: нові виклики сучасних реалій» (17.11.2008 р., м. Харків) / В. Комаров // Право України. — 2009. — № 1. — С. 9—15.
2. Огаренко Є.А. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання сфери вищої освіти в Україні / Є.А. Огаренко // Наше право. — 2009. — № 3. — С. 65—71.
3. Мейер Д.И. Русское гражданское право : в 2 ч. / Д.И. Мейер. — По исп. и доп. 8—му изд. 1902 г. — М. : Статут, 1997. — Ч. 2. — 455 с.

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ»

Сошников Антон Александрович
член Координаційної ради молодих юристів України при Міністерстві юстиції України, аспірант ІЕПД НАН України

У травні 2011 року в Україні відбулась не пересічна подія, набув чинності Закон України «Про доступ до публічної інформації» [1].

Відповідно до частини 1 статті Закон України «Про доступ до публічної інформації» метою цього закону є забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Більшість вітчизняних та закордонних представників експертного середовища дуже схвально оцінили прийняття зазначеного законодавчого акту.

Даний закон повинен посилити, а у деяких аспектах відновити можливість громадян отримати інформацію, в тому числі про використання бюджетних (публічних) коштів. В цьому контексті необхідно звернути увагу на використання громадянами додаткового способу контролю за державними закупівлями.

Хоча стаття 9 Закону України «Про здійснення державних закупівель» передбачає громадський контроль у сфері державних закупівель, який забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо державних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього закону. Замовники і учасники процедур закупівель та Уповноважений орган повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері закупівель відповідно до Законів України «Про об'єднання громадян», «Про звернення громадян» і «Про інформацію». Громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у діяльність Уповноваженого органу та процедуру визначення замовником переможця торгів[2]. Але все ж таки можна стверджувати, що законодавець не забезпечив всебічного громадського контролю. На різних етапах розвитку державних закупівель громадський контроль набував тих чи інших форм, як наприклад, діяльність Тендерної палати України, яка з юридичною сторони була, саме громадським утворенням; але фактично впроваджувала політику окремих осіб, чим себе і дискредитувала.

На практиці вільний доступ до всієї інформації щодо державних закупівель, яка підлягає оприлюдненню носить обмежений характер: по-перше, необхідно брати до уваги, що більшість населення не мають постійного вільного доступу до мережі Інтернет; по-друге, складність в користуванні веб-порталом з питань державних закупівель (tender.me.gov.ua), недосвідчені користувачі обмежені у повноцінному доступі щодо пошуку відповідної інформації; по-третє, обмеженість оприлюдненої інформації на веб-порталі з питань державних закупівель; по-четверте, не можливо проаналізувати конкретну закупівлю в

динаміці, від прийняття рішення про необхідність проведення процедури закупівлі до повного/часткового виконання договірних зобов'язань учасником. Подолання зазначених несприятливих факторів буде досить тривале у часі, а також призведе до збільшення видатків, у зв'язку з технологічною зміною змістовності веб-порталу з питань державних закупівель.

На сьогодні, питання вільного доступу громадян та громадського контролю за процедурами державних закупівель можна розглядати паралельно в межах чинного правового поля щодо доступу до публічної інформації. Відповідно до частини 1 статті 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» публічна інформація - це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим законом.

У зв'язку з цим, громадяни, засоби масової інформації, інституції громадянського суспільства можуть аналізувати та контролювати проведення конкретної державної закупівлі, шляхом направлення відповідних запитів до замовників процедур закупівель. Але необхідно звернути увагу, що на жаль, у більшості замовники відмовляють в отриманні запитуваної інформації посилаючись: на не публічний характер інформації (замовники не відносять державні закупівлі до публічної інформації) та комерційну таємницю (у більшості стосується договорів про закупівлю); на відсутність такої форми громадського контролю у сфері державних закупівель. Державні закупівлі необхідно розглядати як публічний інститут, який повинен бути загальнодоступним та мати відкритий доступ. Думка замовників щодо неможливості надання копій конкретних договорів про закупівлю, у зв'язку з конфіденційністю (комерційною таємницею) є помилковою. У договорі закладені істотні умови, які вже були оприлюднені (у відповідній документації конкурсних торгів – умови поставки, умови розрахунків, обсяг закупівлі тощо чи знаходяться у відкритому доступі на веб-порталі з питань державних закупівель (назва учасника-переможця, ціна договору тощо). Таким чином позиції замовників при відмові у задоволенні доступу до публічної інформації щодо державних закупівель є необґрунтованою та не ґрунтується на чинному законодавстві. Хоча форми громадського контролю за державними закупівлями передбачені Законом України «Про здійснення державних закупівель» їх не можна вважати вичерпними, а можуть бути посилені через положення інших законодавчих актів.

Необхідно звернути увагу, що громадський контроль у сфері державних закупівель підсилює довіру громадян до зазначених процедур, а також сприяє усвідомленню громадянами можливості впливу на реалізацію державної політики.

З метою удосконалення чинного законодавства щодо посилення громадського контролю за процедурами державних закупівель, пропонується внести зміни до Закону України «Про здійснення державних закупівель»:

- в частині 2 статті 9 - доповнити перелік законодавчих актів Законом України «Про доступ до публічної інформації»;

- доповнити статтю 9 наступним положенням: «Громадяни і громадські організації та їх спілки, засоби масової інформації мають право запитувати у замовників публічну інформацію щодо державних закупівель. Замовникам забороняється відмовляти в отриманні публічної інформації чи обмежувати запитувача в такому праві, крім випадків передбачених законом. Відмова Замовників в отриманні публічної інформації повинна бути вмотивована.»

Подальші дослідження планується спрямувати на вивчення принципу публічності, як елементу посилення громадського контролю за державними закупівлями, а також його впливу на посилення конкурентного середовища.

Список використаних джерел:

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. №32. – Ст.314.

2. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01 червня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2010. №33. – Ст.1140.

ПОНЯТТЯ ГІРНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Кірін Роман

кандидат юридичних наук, доцент,

докторант кафедри цивільного та господарського права,

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»

Гірничий закон України (далі – ГЗУ) [1] в ст. 1 визначає гірниче підприємство як цілісний технічно та організаційно відокремлений майновий комплекс засобів і ресурсів для видобутку корисних копалин, будівництва та експлуатації об'єктів із застосуванням гірничих технологій (шахти, рудники, копальні, кар'єри, розрізи, збагачувальні фабрики тощо). Виходячи з наведеного поняття можна стверджувати, що чинне законодавство пов'язує гірниче підприємство, головним чином, із гірничою діяльністю, або, за термінологією ГЗУ – гірничою справою, тобто діяльністю, пов'язаною з видобуванням з надр корисних копалин на основі новітніх досягнень науки і техніки.

В той же час, власне видобування корисних копалин із родовищ, що мають загальнодержавне значення та включені до Державного фонду родовищ корисних копалин розглядається законодавством і як господарська діяльність, яка донедавна, згідно Закону України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" [2], підлягла ліцензуванню. Це цілком кореспондує із визначенням самого поняття "господарська діяльність", яке наведено у згаданому законі, а саме - будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб - підприємців, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт.

Ще одним підтвердженням того, що гірничі справи і гірничі роботи розглядаються вітчизняним законодавством як один з видів господарської діяльності є визначення у Законі України "Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності" [3] поняття "об'єкти паливно-енергетичного комплексу" - цілісні майнові комплекси або системи цілісних майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів (філій, цехів, дільниць), які забезпечують (призначені) та достатні для провадження господарської діяльності у сфері видобування кам'яного вугілля та лігніту (бурого вугілля), його переробки.

Логічним підсумком є розуміння законодавством зареєстрованої в установленому законодавством порядку юридичної особи незалежно від її організаційно-правової форми та форми власності, яка провадить господарську діяльність в якості суб'єкта господарювання.

Однак певну неоднозначність додає ГЗУ (ст. 2), поширюючи свою дію на правовідносини у сфері діяльності гірничих підприємств, установ, організацій, гірничих об'єктів, що займаються розвідкою, розробкою, видобутком та переробкою корисних копалин і веденням гірничих робіт, будівництвом, ліквідацією або консервацією гірничих

підприємств, науково-дослідною роботою, ліквідацією аварій у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, незалежно від їх форми власності та підпорядкування, а також підприємства, установи, організації, громадян України, іноземних юридичних та фізичних осіб, осіб без громадянства.

По-перше, ГЗУ ототожнює гірничі підприємства, установи, організації та гірничі об'єкти в загальне поняття "гірничі підприємства", в той час, як той таки ГЗУ під категорією "гірничий об'єкт" розуміє окрему гірничу виробку (систему гірничих виробок) або виробку, що входить до складу гірничого чи іншого підприємства та використовується для видобутку корисних копалин та інших цілей, а також будівлі (споруди), які технологічно пов'язані з ними.

По-друге, гірниче та господарське законодавство по різному визначають суб'єктів гірничо-господарських та суб'єктів господарських відносин. Так, ГЗУ у ст. 5, закріплює, що суб'єктами гірничих відносин є юридичні та фізичні особи України, іноземні юридичні та фізичні особи, особи без громадянства, які здійснюють геологічне вивчення родовищ корисних копалин, проектування, будівництво (реконструкцію), експлуатацію, ліквідацію аварій та ліквідацію або консервацію підприємств з видобутку та переробки корисних копалин, а також проводять гірничі роботи, в той час як Господарський кодекс України [4] суб'єктами господарювання визнає учасників господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством. Хоча при цьому суб'єктом господарської діяльності визнається підприємство, установа, організація (їх філія, представництво, відділення) незалежно від форми власності, іноземна юридична особа (її філія, представництво, відділення), фізична особа - суб'єкт підприємницької діяльності, що здійснює господарську діяльність на території України.

По-третє, при визначенні гірничого підприємства (організаційної форми господарювання) як суб'єкта господарської діяльності слід виходити з дефініції Господарського кодексу України, за якою підприємство це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності в порядку, передбаченому законом.

Список використаних джерел:

1. Гірничий закон України / Офіційний вісник України, 1999, № 43 (12.11.99), ст. 2125.
2. Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" / Офіційний вісник України, 2000, № 27 (21.07.2000), ст. 1109.
3. Закон України "Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності" / Офіційний вісник України, 2011, № 60 (15.08.2011), ст. 2409.
4. Господарський кодекс України / Офіційний вісник України, 2003, № 11 (28.03.2003), ст. 462.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ НЕДОСТАТКОВ В СФЕРЕ ПАТЕНТОВАНИЯ ИЗОБРЕТЕНИЙ В УКРАИНЕ

Киселева Екатерина Владимировна

*студентка 4 курса 423 группы учебно-научного
института права ЛГУВД им. Э.А. Дидоренко*

Научный руководитель:

Бондарчук А.В.

*кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры
экономико-правовых дисциплин ЛГУВД им. Э.А. Дидоренко*

Применения инновационных технологий в предпринимательской деятельности позволяют сделать производимые товары более конкурентоспособными. Патентование технологии, которая может улучшить качество продукции либо уменьшить затраты на ее производство – это подтверждение исключительных прав автора изобретения на длительный срок. Важнейшая задача для инновационного бизнеса – защита этой инновации, как минимум в своей стране. Но если есть перспектива развития данной деятельности за рубежом, то в Украине получения патента недостаточно для реализации права автора изобретения на территориях иностранных государств. В связи с этим, выбранная мною тематика является актуальной в нашей стране.

Некоторые аспекты данной темы изучали многие научные деятели, среди которых Р. Попов, Р. Блажко, С.В. Слобожанин и другие.

В Украине существуют две процедуры патентования изобретений на территории иностранных государств:

- первая процедура предусматривает обращения заявителя с заявлением к патентным ведомствам каждого государства, у которых заявитель хочет получить правовую охрану изобретения [2; с.12]. Однако в Украине это сопряжено с рядом недостатков: необходимо оплатить услуги иностранного патентного поверенного лица, знающего специфику патентования в данном государстве; перевести текст заявки на язык государства, в котором предполагается получение патента; оплатить патентные пошлины; все указанные расходы придется произвести еще до принятия Укрпатентом решения о выдаче патента на изобретение.

Ч.1 ст.37 ЗУ «Об охране прав на изобретения и полезные модели» не предусматривает санкции за неподачу национальной заявки на патентирование изобретений. В связи с этим, если хозяйственные интересы заявителя не предусматривают правовой охраны изобретения в Украине, он может безнаказанно осуществить патентирование таких объектов права интеллектуальной собственности в иностранных государствах без предварительной подачи заявления в Украине [3; с.10-11]. Таким образом, возможен иной путь, предусматривающий патентирование изобретения в иностранных государствах без предварительной подачи национальной заявки, то есть без разрешения вопроса об отнесении изобретения к государственной тайне.

- вторая процедура осуществляется на основании Договора о патентной кооперации, которая вступила в действие в Украине 25 декабря 1991 году. В этом случае подается международная заявка в Укрпатент, где указываются страны-участницы данного договора, в которых заявитель хочет получить правовую охрану объекта права интеллектуальной собственности[1]. Однако такое патентирование является трудоемким и дорогостоящим, так как за указание каждой страны, где заявитель хочет получить патент, оплачивается установленная пошлина.

Исходя из вышеизложенного материала, считаем необходимым:

1) дополнить ст.37 ЗУ «Об охране прав на изобретения и полезные модели» частью 3, в которой будет закреплено следующее положение: «В случае нарушения требований ч.1 и ч.2 ст.37 этого закона заявителем и признания патента недействительным, - влечет наложение на виновное лицо штрафа в размере 100 необлагаемых минимумов доходов граждан».

2) действующее законодательство Украины является устаревшим и нуждается в модернизации, а решить эту проблему возможно с помощью приведения норм законодательства в соответствие с положениями международных патентных систем (европейской и евразийской).

Считаю, что предложенные мной предложения станут предметом дальнейшего изучения с целью разработки новых законодательных норм, что позволит избежать коллизий в действующем законодательстве Украины.

Список использованной литературы:

1. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.93р. №3687-ХІІ. //«Инфодиск: Законодательство Украины». – 2010. – 26 с.

2. Р. Блажко Патентування винаходів та корисних моделей в Україні: проблеми і виклики / Блажко Р. // Юридична газета. – 2007. - №14. – С.12.

3. Р. Попов Препимущества патентования по международным системам / Попов Р. // Хозяйство и право. – 2010. - №10. – С.19-23.

4. С.В. Слобожанин Новеллы европейского патентного законодательства / Слобожанин С.В.// Часопис Київського університету права. – 2009. - №2. – С.177-181.

ДО ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Крамар Марія Петрівна

студентка 4-го курсу

навчально-наукового інституту права

ЛДУВС імені Е.О. Дідоренка

Науковий керівник:

Бондарчук А.В.

кандидат економічних наук, доцент

На сьогодні, Інтернет – невід’ємна складова повсякденного життя сучасної людини. За декілька років його доступність і популярність неймовірно зросла. За допомогою мережі кожний бажаючий може знайти необхідну інформацію і використати її в подальшому для навчання, роботи, розваг і т. д.

Природно, як і будь-яке досягнення людського розуму, Інтернет приніс з собою не лише позитивні, але і негативні моменти. Так, широкі можливості мережі дозволяють недобросовісним користувачам використати його у своїх корисливих цілях, порушуючи тим самим права і законні інтереси людини і громадянина, у тому числі права інтелектуальної власності.

Метою моєї статті є обґрунтування проблеми порушення інтелектуальних прав в мережі Інтернет і пропозиція ефективних шляхів її вирішення.

Існує ряд наукових розробок по цій проблематиці.

Россолов І.М. у своїй роботі визнає наявність проблеми правопорушень в області авторських прав. Він пропонує прийняти новий стандарт, що передбачає вимоги саме до

«мережових публікацій» з урахуванням їх специфіки; використати дані, отримані від провайдерів в якості доказової інформації[3, с.45-47].

Прийняття стандарту є засобом попередження порушення прав інтелектуальної власності. Що ж до використання відомостей отриманих від провайдерів в якості доказів, на нашу думку, це доцільно, але важливо визначити в яких випадках провайдер сам несе відповідальність за правопорушення, а в яких випадках його дії не призводять до винності.

Корнєва Л.О. вказує на необхідність застосування в цій сфері саме кримінально-правових заходів захисту[2, с.59].

І з нею не можна не погодитися. Захист прав інтелектуальної власності є одним з найважливіших чинників розвитку сучасного суспільства. Вже на стадії виникнення ідеї твору, розробки, постають певні питання і проблеми. Ці проблеми пов'язані з розвитком, публікацією і захистом ідеї, захистом відомостей, секретів виробництва (ноу-хау), прав на засоби індивідуалізації. І ці питання можна вирішувати тільки за допомогою комплексного підходу до захисту інтелектуальної власності на основі норм права. Частиною цього механізму повинна стати кримінально-правова відповідальність.

Калаченкова Є. обґрунтовує важливість законодавчого закріплення відповідальності інформаційних провайдерів, зокрема, пропонує на законодавчому рівні встановити: відповідальність інформаційного провайдера за неповне або недостовірне ознайомлення користувачів мережі з умовами використання і істотними особливостями функціонування його інформаційних ресурсів; і звільнити його від відповідальності за незаконні дії осіб, що використовують його послуги, у разі відсутності інформації про вказані дії або відсутності можливості своєчасно і достовірно виявити та/або кваліфікувати, вказані дії[1, с.74].

В даному випадку окрім змісту цікавий сам підхід закріплення відповідальності, шляхом визначення випадків наявності і відсутності відповідальності провайдерів.

Ми вважаємо, що саме цього потребує сьогоденний захист інтелектуальних прав. Оскільки власне провайдери надають хостинг для фізичного розміщення інформації на сервері, що постійно знаходиться в мережі, покладення на них відповідальності за зміст інформації, яка передається їх мережами, стане ефективним засобом протидії правопорушенням. Але такий підхід вимагає конкретизації.

Актуальність захисту інтелектуальних прав в Інтернеті підтверджується і діяльністю міжнародного співтовариства. Так, в Європі була прийнята Директива про електронну комерцію[5], а в Англії діє закон[4], що регулює відповідальність провайдерів.

Керуючись вище викладеним вважаємо за потрібне здійснити законодавче закріплення відповідальності інформаційних провайдерів. Зокрема, ми пропонуємо наступне:

1) інформаційний провайдер зобов'язаний перевіряти правомірність і достовірність інформації, що розміщується на хостингах, які він надає;

2) інформаційний провайдер несе відповідальність за розміщення інформації, що порушує права інтелектуальної власності громадян і за її достовірність;

3) інформаційний провайдер не несе відповідальності за розміщення інформації, що порушує права інтелектуальної власності громадян і за її достовірність, якщо при наданні послуг хостингу він не був і не міг бути обізнаний про протизаконність дій користувачів і після отримання такої інформації припинив розміщення або доступ до інформації користувачів.

Список використаних джерел:

1) Калаченкова Е. К вопросу об ответственности провайдеров // Підприємство, господарство і права. - 2010. - №1. - С. 72-74.

2) Корнева Л.А. К О необходимости защиты авторских и смежных прав в интернете // Международное публичное и частное право. - 2007. - №5. - С. 58-59.

3) Рассолов И.М. К Защита авторских прав в бреде интернет // Закон и право. - 2007. - №5. - С. 45-47.

4) British Defamation Act Офіц. текст по сотоянню на 16 мая 2011 г [Електронний ресурс] / Режим доступа к закону - <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31/contents>

5) Directive on electronic commerce Офіц. текст по сотоянню на 16 мая 2011 г [Електронний ресурс] / Режим доступа к директиве - http://ec.europa.eu/internal_market/e-commerce/directive_en.htm

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕЛЕКТРОННОГО ЦИФРОВОГО ПІДПISУ ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОГО РЕКВІЗИТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА

Александров Владислав Миколайович

Студент 1-го курсу економіко-правового факультету ДонНУ

Науковий керівник:

Міхайліна Т. В.

кандидат юридичних наук

Протягом останнього часу, у зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерної техніки та глобальних мереж виникає можливість здійснення господарської діяльності за допомогою електронних засобів. Внаслідок цього виникають нові види відносин, які потребують правового врегулювання. В Україні протягом десятиріччя було прийнято два основних закони, норми яких спрямовані на закріплення та розвиток так званого «комп'ютерного права». Це, зокрема, Закони України «Про електронний цифровий підпис» і «Про електронні документи та електронний документообіг» [1; 2]. Аналізуючи положення цих нормативно-правових актів, можна побачити, що вони мають цілу низку прогалин, які потребують негайного заповнення. Крім того, на даному етапі розвитку відсутні комплексні роботи, що б у повній мірі висвітлювали зазначене питання. Таким чином, окреслений комплекс проблем зумовлює актуальність обраної теми дослідження, а також доцільність її розробки як на теоретичному, так і на практичному рівні.

Згідно зі статтею 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», електронний підпис є обов'язковим елементом електронного документа, його невід'ємною частиною. По суті – це дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних. Але якщо взяти за основу визначення, яке надано в Законі України, то електронний підпис призначений лише для ідентифікації підписувача, при цьому така базова функція електронного підпису, як контроль цілісності підписаних даних, випадає із поняття. При такому визначенні електронний підпис не є електронним підписом взагалі. Тому, виходячи з цього, доцільним було б представити нову редакцію ст. 1 Закону України «Про електронний цифровий підпис» згідно із Директивою ЄС «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» в такому вигляді: «Електронний підпис – це дані, подані в електронній формі, які додаються чи логічно поєднуються з іншими електронними даними та які служать в якості методу засвідчення достовірності» [3]. Можна з впевненістю сказати, що така редакція надасть можливість сприймати електронний підпис як посвідчення достовірності даних (автентифікація), що включає і ідентифікацію автора.

Ще одним істотним недоліком у сучасному вітчизняному законодавстві є відсутність легального визначення деяких термінів, що зустрічаються в нормативно-правових актах. Так, наприклад, у ст. 2 Закону України «Про Електронний цифровий підпис» згадується «користувач» як один із суб'єктів правових відносин у сфері послуг електронного цифрового підпису, а визначення цього терміну в законі не наведено. Аналізуючи ж міжнародне право, можна запозичити поняття користувача як особи, що перевіряє електронний цифровий підпис, що накладений підписувачем на електронний документ, та яка під час перевірки покладається на належність і чинність сертифіката підписувача та дійсність інформації, зазначеної у цьому сертифікаті.

Ще одне поняття, яке б необхідно було запозичити з норм міжнародного права, є поняття удосконаленого електронного підпису, який може вважатися еквівалентом власноручного підпису. Згідно все ж з тією Директивою ЄС «Про систему електронних підписів, що застосовуються в межах Співтовариства» термін «удосконалений електронний підпис» означає підпис, що відповідає наступним вимогам:

- пов'язаний винятково з особою, що підписалась;
- дає можливість ідентифікувати особу, що підписалась;
- створюється за допомогою засобів, які особа, що підписалась, може тримати під своїм контролем;
- пов'язаний з даними, до яких відноситься у такий спосіб, що будь-яку подальшу зміну даних можна виявити.

Ще один момент, на який варто звернути увагу. Як вже було наведено вище, згідно із законом «Про електронний цифровий підпис», електронний підпис є обов'язковим реквізитом електронного документа. При цьому цим законом регулюються лише відносини, пов'язані з використанням електронного підпису, а «...використання інших видів електронних підписів ... здійснюється на договірних засадах». Проте така сфера економіки як електронна комерція не передбачає будь-яких договірних основ між продавцем і покупцем. Виходить, що у сфері електронної комерції цей закон не діє, або ж електронна комерція в Україні повинна обмежуватися виключно електронним цифровим підписом.

Отже, можна зробити висновок, що запровадження такого виду підпису, як електронний, створить більш безпечні умови використання електронного документа, а це стане стимулюючим фактором для підвищення довіри до таких форм угод, які здійснюються з використанням електронних засобів. Але застосування дослідженого підпису вважатиметься ефективним лише в тому випадку, коли регламентація даних відносин на законодавчому рівні буде чіткою та однозначною, з врахуванням відповідного досвіду зарубіжних країн та норм міжнародного права. Тому, як витікає із попередніх тверджень, пропонується імплементувати у національне законодавство низку положень міжнародних угод, які сприятимуть підвищенню рівня юридичної техніки НПА, що регулюють відносини, опосередковані електронними документами.

Список використаних джерел

1. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 3 січня 2004 р., № 879-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36. – Ст.276.
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р., №851 – IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №36. – Ст.275.
3. Про систему електронних підписів, що застосовується в межах Співтовариства: Директива Європейського парламенту та Ради від 13 грудня 1999 р., № 1999/93/ЄС // http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_240/print13212.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРАВІ УКРАЇНИ

Кравченко Яна

студентка 3-го курсу юридичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Вінник О.М.

*доктор юридичних наук професор кафедри господарського права КНУ імені Тараса
Шевченка*

Сьогодні інститут довірчої власності застосовується в найрізноманітніших сферах правового життя: для управління цінними паперами та захисту інтересів їх володільців; для здійснення банками, фінансовими компаніями трастових операцій тощо. Традиційно прийнято вважати, що даний інститут виник в Англії в XII – XIII столітті. І хоча інститут довірчої власності виникає в англосаксонській правовій системі, відповідність інституту довірчої власності потребам сучасного торгового обігу, розвиненим фінансовим стосункам зумовили її поширення у країнах з континентальною системою права. В Україні довірча власність є новим інститутом (який був введений у 2003 році), українське законодавство не знало його до цього і тому законодавче регулювання інституту на даному етапі викликає багато дискусій. Хоча ще в 1993 р. був виданий Декрет КМУ «Про довірчі товариства», в якому були використані елементи довірчої власності. Декрет визначає довірчим товариством - товариство з додатковою відповідальністю, яке здійснює представницьку діяльність відповідно до договору, укладеного з довірцями майна щодо реалізації їх прав власників. Варто згадати і про негативні наслідки, що мали місце через запровадження такого спотвореного трасту – «факти зловживань та шахрайства з фінансовими ресурсами, що спричинило значні матеріальні і моральні збитки громадянам, завдало шкоди майновим інтересам держави», як зазначено в Постанові КМУ від 1.11.95 №873 «Про результати комплексних перевірок діяльності довірчих товариств». Окрім ЦКУ та зазначеного Декрету норми про довірчу власність ми знаходимо в ЗУ «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», а також в ЗУ «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю». Варто зазначити, що є як прихильники введення в Україні права довірчої власності, так і критики таких поспішних дій українського законодавця. Так само немає одностайності щодо питання: довірча власність – це особливий вид права власності, речового права чи все-таки це зобов'язальні відносини, що виникають на основі договору?

Прихильником введення в Україні права довірчої власності є Р. Майданик, який визначає, що довірча власність є різновидом «цільового» речового права і правова форма здійснення економічного відношення «управління власністю» у визначеному інтересі (переважно або виключно в чужому). При цьому вказується, що довірче управління є лише способом здійснення власником належних йому правомочностей. Р. Майданик договір управління майном визначає формою реалізації довірчої власності. Проте критики такого підходу зазначають, що довірча власність як інститут, що виник в рамках англосаксонської системи права є чужим для країн континентальної системи права, в тому числі і України. Тим не менше, ч. 2 ст.316 ЦКУ визначає довірчу власність як особливий вид права власності, який виникає на підставі закону або договору. Очевидно, що кодекс проголошує довірчу власність самостійним видом права власності. Проте вже відкривши ч.5 ст. 1033 ЦКУ ми знаходимо норму, відповідно до якої договір про управління майном не тягне за собою переходу права власності до управителя на майно, передане в управління, хоча тут же

вказується, що управитель, якщо це визначено договором про управління майном, є довірчим власником цього майна. Тобто ми бачимо, що статті ЦКУ протирічать самі собі. При оцінці юридичної конструкції права довірчої власності з властивих континентальному правопорядку підходів неминуче стикаємося з парадоксальною ситуацією, оскільки жоден з учасників цих правовідносин володіє не всією сукупністю правомочностей власника, а лише певною їх частиною. Виходить, що єдине право власності ніби «розщеплюється» між кількома суб'єктами і тому неможливо сказати, хто ж усе таки з них є власником переданого у довірчу власність майна. В континентальній системі права теорія речових прав не допускає одночасного права власності на один об'єкт. Цікаво, що в Російській Федерації в 1993 році теж було введено інститут довірчої власності, проте він там так і не прижився. Російські вчені, зокрема Є. А. Суханов зазначали, що траст не можна відносити ані до речових, ані до зобов'язальних прав, оскільки такий поділ майнових прав невідомий правопорядку, що його породив». На нашу думку, введення в українське законодавство поняття довірчої власності не було узгоджено з вже існуючими правовими інститутами, які регулюють подібні відносини. Вважаємо, що довірча власність не є речове право як таке, адже виникаючи на підставі договору управління майном, довірча власність має наперед встановлений час свого існування – строк дії договору, крім того такий договір може бути в будь-який момент розірваний установником управління за умови виплати управителю плати, передбаченої договором. Крім того, всі правомочності управителя щодо майна є більше обов'язками управителя на користь вигодонабувача, ніж його правами щодо даного майна. Хоча управитель і виступає у правовідносинах, об'єктом яких є ввірене йому майно, від власного імені, проте він зобов'язаний повідомляти свого контрагента, що він є лише управителем, а не власником, інакше управитель зобов'язується перед третіми особами особисто. Все це доводить, що дані відносини є зобов'язальними фідучіарними відносинами, за якими управитель майна зобов'язаний здійснювати управління майном установника на користь вигодо набувача і має право вимагати оплати його дій, а установник в свою чергу зобов'язаний оплатити послуги управителя і має право вимагати належного здійснення ним своїх обов'язків. Тому, на нашу думку, сьогодні перед українським законодавцем стоїть проблема узгодження понять «довірча власність» і «довірче управління», адже фактично вони збігаються.

ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Фурда Альона Ігорівна

Студентка 3-го курсу юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка

Науковий керівник:

Вінник О. М.

доктор юридичних наук, професор кафедри господарського права

КНУ ім. Шевченка

Правові ідеї, що закладені у статтях 13 та 14 Конституції України щодо об'єктів права власності українського народу є новими для сучасної теорії права, а також ключовими для законотворення і правозастосування у практиці реалізації права власності народу. У юридичній науці питання і проблеми, пов'язані з реалізацією норм Конституції залишаються недослідженими на концептуальному рівні.

Тривають дискусії щодо можливості існування такого правового явища, як право власності українського народу, а також вказується на існуючу суперечність між статтями 13

та 14 Конституції України (далі КУ), що негативно впливає на формування узгодженої з Конституцією України системи господарського, земельного та інших галузей законодавства.

Цікавою є думка П. Ф. Кулинич, який вважає, що ст. 13 КУ відображає режим виключної власності держави (чи народу, що, на його думку, є одне й те саме); згідно зі статтею 13 земля та її надра перебувають у виключній власності Українського народу, і тому ні громадяни, ні юридичні особи не можуть бути власниками цих об'єктів, вони лише можуть володіти, наприклад, землею на праві користування, як це було з 1917 по 1992 роки; виключна власність народу – це те саме, що виключна власність держави.

Але в такому разі виходить, що абзац 2 статті 14 і стаття 142 Конституції України закріплюють плуралізм форм власності на визначені об'єкти, а саме – держави, територіальних громад, юридичних осіб та громадян.

Від імені Українського народу права власника здійснюють виключно органи державної влади та місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених Конституцією України. Але цікавий той факт, що у Земельному кодексі України безпосередньо не закріплюються обов'язки держави щодо здійснення права власності на землю перед Українським народом.

Це позиція продубльована і міститься в ч. 2 ст. 324 ЦК, яка встановлює, що від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, встановлених Конституцією.

Поєднання належності права власності українського народу і водночас його здійснення від імені власника дає підстави для висновку про те, що власність українського народу є водночас державною власністю.

На наш погляд, визнання народу України суб'єктом права виключної власності на певні природні ресурси не породжує самостійної форми власності на ці об'єкти. За своєю економічною природою власність на ці об'єкти фактично є державною. Народ і держава як суб'єкт права власності не можуть протиставлятися. Будь-яка держава фактично виступає організаційно-правовою формою здійснення прав кожного суверенного народу.

Таким чином можна зробити висновок, що в поняття державної власності ми включаємо об'єкти права власності українського народу. Але у зв'язку з цим твердженням ми отримуємо нову неузгодженість. Відповідно до статей Закону України «Про управління об'єктами державної власності», органи місцевого самоврядування не мають можливість управління майном, що є об'єктом державної власності.

На практиці ж виходить, що від імені українського народу управління об'єктами права власності українського народу здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування. При цьому деякі дослідники включають об'єкти такої власності до об'єктів права власності держави, забуваючи при цьому, що управління такими об'єктами покладено лише на державні органи, в той час як Конституція України передбачає ще одного суб'єкта управління об'єктом права власності від імені українського народу – органи місцевого самоврядування.

Обґрунтованою видається пропозиція щодо того, що необхідно створити єдиний перелік об'єктів, що знаходиться у власності українського народу. Разом з тим варто визначити значення кожного об'єкта для народу України. Таким чином необхідно розподілити такі об'єкти. Управління більшістю з них повинно здійснюватися органами державної влади та місцевого самоврядування від імені народу України. Найбільш важливі об'єкти, які є необхідними для забезпечення життєдіяльності, є важливими надбаннями усього народу, об'єкти, що охороняються ЮЕСКО повинні залишатися в управлінні

виключно українського народу. Питання щодо управління такими об'єктами повинні виноситися на всеукраїнський референдум. Таким чином можна уникнути зловживання посадовими особами своїм становищем і передати вирішення найважливіших питань щодо таких об'єктів в руки українського народу.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ ЗА ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ: НЕДОЛІКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАПЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Гонтар Олеся Віталіївна

студентка IV курсу юридичного факультету

КНУ імені Т. Шевченка

Науковий керівник:

Кравець І.М.

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри господарського права

КНУ імені Т. Шевченка

В сучасних умовах розвитку економічних відносин холдингові компанії як явище в українській і зарубіжній практиці набули широкого поширення. Юридична конструкція холдингової компанії передбачає певні переваги для учасників холдингової групи, до яких можна віднести структурування бізнесу та оподаткування компаній групи, централізацію управління, диверсифікацію ризиків тощо. Однак, економіко-правова залежність корпоративних підприємств, встановлення відносин контролю-підпорядкування всередині холдингової групи створюють також додаткові можливості для зловживання зі сторони холдингової компанії. У зв'язку з цим виникає питання щодо субсидіарної відповідальності холдингових компаній як додаткової гарантії для корпоративних підприємств та їх контрагентів.

Питання організаційно-правової структури та діяльності холдингових компаній досліджувалися такими вченими як О.М. Вінник, Н.С. Кузнецова, В.М. Кравчук, С.М. Хєда, І.В. Лукач, С.М. Грудницька, О.Р. Кібенко, І.В. Бейцун та ін. Наразі на законодавчому рівні правовий статус холдингових компаній в Україні врегульований Цивільним та Господарським кодексами, Законами України «Про холдингові компанії в Україні» від 15.03.06 р., «Про господарські товариства» від 19.09.91 р. та іншими нормативно-правовими актами. Однак, питання субсидіарної відповідальності холдингових компаній врегульовано лише ч.6 ст. 126 ГК України, редакція якої була змінена в 2006 році. Як показує практика дія цієї норми є обмеженою в силу низки причин, серед яких можна виділити наступні: законодавчі недоліки визначення поняття «холдингової компанії» і, відтак, обмеження суб'єктного складу субсидіарної відповідальності лише холдинговими компаніями в розумінні ст. 1 ЗУ «Про холдингові компанії в Україні»; обмежений перелік підстав відповідальності холдингових компаній; особливості доведення вини холдингової компанії як елемента складу господарського правопорушення; нерозвинута судова практика з цього питання; законодавче врегулювання субсидіарної відповідальності холдингових компаній лише на рівні ч.6 ст. 126 ГК України і лише у випадку, якщо корпоративне підприємство через дії або бездіяльність холдингової компанії виявиться неплатоспроможним та визнається банкрутом.

Перш за все, потрібно відмітити необхідність розширення поняття холдингової компанії за законодавством України. Відповідно до Закону України «Про холдингові

компанії в Україні» та ГК України холдинговими компаніями визнаються лише публічні акціонерні товариства, які володіють, користуються і розпоряджаються холдинговими корпоративними пакетами акцій. Однак, в даному визначенні спостерігається значно звужений підхід до розуміння холдингових компаній, аніж той, що прийнятий у міжнародній практиці. Так, не враховано, що холдингові відносини як особливий вид господарських правовідносин виникають між асоційованими підприємствами, які знаходяться у відносинах вирішальної залежності, а також можуть виникати фактичні холдингові відносини, коли «головна компанія» не відповідає визначенню холдингової компанії відповідно до законодавства України, тобто не є публічним акціонерним товариством і не зареєстрована в Державному реєстрі холдингових компаній України. Таким чином, законодавче розширення змісту поняття холдингової компанії забезпечить включення фактичних холдингових правовідносин в правове поле, оскільки головним при визначенні холдингової компанії є зв'язки економічного та правового характеру, які обумовлюють контроль одного суб'єкта над іншим. Потрібно передбачити, що фактичні холдингові відносини встановлюються в судовому порядку. Також з огляду на пропозицію розширення законодавчого визначення поняття холдингової компанії доцільніше щодо підприємств холдингової групи вживати поняття «дочірня компанія» замість поняття «корпоративне підприємство».

Окрім концепції субсидіарної відповідальності холдингових компаній науковцями обґрунтовується необхідність законодавчого врегулювання також і солідарної відповідальності холдингових компаній за угодами її корпоративних підприємств, у випадку, якщо холдингова компанія відповідно до установчих документів має право давати обов'язкові для виконання рішення таким підприємствам. В такому випадку відбуватиметься забезпечення захисту інтересів корпоративного підприємства від надмірних санкцій чи збитків, наприклад, у випадку укладення невігідних угод на основі відповідних рішень холдингової компанії. У зв'язку з цим особливого значення набуває конструкція вини як елемента суб'єктивної сторони господарського правопорушення. Оскільки порядок доказування вини холдингової компанії в суді, і, відповідно, встановлення складу господарського правопорушення і причинно-наслідкового зв'язку між правопорушенням та негативними наслідками, що настали для корпоративного підприємства та його контрагентів має визначальне значення для притягнення холдингової компанії до відповідальності.

Таким чином, в законодавстві України про холдингові компанії лише частково відображена концепція відповідальності холдингових компаній за зобов'язаннями корпоративних підприємств, що потребує подальшого наукового аналізу та розвитку і, відповідно, законодавчого врегулювання з метою забезпечення прав та інтересів залежних компаній та їх контрагентів.

Список використаних джерел:

1. Вінник О.М. Господарське право: Навчальн. посібник. 2-е вид. змін. і доповн.). – К.: Правова єдність, 2008. – 766 с.
2. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній за законодавством України. Автореферат дисертації канд. юрид. наук. – К. 2007. – 23 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСІВ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ: ФІНАНСОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Пожидаєва Марія Анатоліївна

*к.ю.н., доцент кафедри економічних та фінансово-правових дисциплін
факультету правового забезпечення підприємницької діяльності та психології
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ*

Актуальність правового регулювання фінансів бізнесу як економічних грошових відносин, пов'язаних з кругообігом грошових коштів підприємств, обумовлена їх особливим, неоднорідним змістом. Здебільшого ці фінанси спрямовані на задоволення власних потреб суб'єкта господарювання. Наприклад, на формування його статутного капіталу, виробництво товарів, здійснення численних і різноманітних господарських взаємозв'язків з постачальниками і покупцями продукції тощо. Такі фінансові відносини відображають реальні господарські відносини, які складаються у процесі господарської діяльності та мають приватний характер.

Проте, фінанси господарюючого суб'єкта у вигляді сплачених ним податків і зборів, інших обов'язкових платежів до бюджету та до цільових позабюджетних фондів, отриманих бюджетних коштів на подальшу поставку товарів, виконання робіт, надання послуг для державних чи муніципальних потреб можна охарактеризувати як публічні. Це пов'язано з тим, що ці види фінансів задовольняють публічний (загальний) суспільний інтерес. Так, при сплаті податків як відчуженні відповідної частини фінансів (прибутку) суб'єкта господарювання відбувається перехід права власності на цю частину до держави, т.б. нараховані підприємству податки вже не можуть розглядатись приватними фінансами. А за рахунок бюджетних коштів, які у встановлених законодавством випадках перебувають у складі грошового фонду господарюючого суб'єкта, фінансуються визнані державою чи органами місцевого самоврядування потреби.

Отже, фінанси господарюючих суб'єктів як децентралізовані фонди коштів є невід'ємною складовою фінансової системи будь-якої країни. До грошових фондів суб'єктів господарювання належать:

- фонди підприємств, які займаються комерційною діяльністю;
- фонди фінансових посередників (банків, небанківських кредитних установ, страхових компаній, недержавних пенсійних фондів, інвестиційних компаній, бірж тощо);
- фонди некомерційних (неприбуткових) організацій.

Слід зазначити, що нормами саме фінансового права регулюються відносини у сфері державної реєстрації та ліцензування фінансових посередників, оподаткування діяльності усіх господарюючих суб'єктів, фінансового контролю за сплатою ними податків, а також фінансові відносини за участю суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів. Таким чином, дані фінансові відносини між господарюючими суб'єктами та органами державної влади (місцевого самоврядування) можна вважати публічними.

Недержавні пенсійні фонди не є державною формою власності, але вони мають публічний характер. Усе це свідчить на користь того, що публічними можуть бути фінанси не тільки державні або місцеві, а й ті, що створюються для задоволення інтересів певних груп населення [1, с. 23]. Поділяючи наукові погляди А.А. Нечай щодо публічних фінансів, серед них можна виділити і недержавні пенсійні фонди як інституції, яким надано повноваження та на яких покладено функції з утворення, розподілу (перерозподілу) і

використання фондів коштів, за рахунок яких фінансуються визнані державою соціальні програми [2, с. 157].

До предмету фінансово-правового регулювання можна включати і банківський кредит. С.В. Очкуренко вважає, що відносини у сфері кредитної діяльності банків є невід'ємною складовою предмета фінансового права, оскільки правове регулювання відносин у сфері мобілізації, розподілу й використання кредитних ресурсів спрямовано на здійснення контролю за збільшенням грошової маси, забезпечення потреб суспільства та держави в стабільній банківській системі, обґрунтований розподіл кредитних ресурсів в економіці країни, що сприяє безперервності їх відтворення [4, с. 8]. О.П. Орлюк зазначає, що банківський кредит перебуває на межі регулювання фінансового та цивільного права, однак істотно впливає на формування ринку позичкових капіталів і, відповідно, на утворення та обіг державних фінансів [3, с.17].

Підсумовуючи викладене вище можна зробити висновок, що відносини з приводу формування, розподілу (перерозподілу) та використання децентралізованих фондів коштів господарюючих суб'єктів регулюються як галузями приватного права (цивільне право, господарське право), так і публічним фінансовим правом. За допомогою цих фінансів здійснюється обслуговування виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг, що, в свою чергу, забезпечує потреби суспільного господарства у цілому.

Список використаних джерел:

1. Воронова Л.К. Фінансове право України: Підручник / Л.К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
2. Нечай А.А. Правові проблеми регулювання публічних видатків у державі: дис. ... доктора юридичних наук : 12.00.07 / Анна Анатоліївна Нечай. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2005р. – 579 с.
3. Орлюк О.П. Фінансове право: Навч. посібник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
4. Очкуренко С.В. Правове регулювання відносин, що виникають в процесі кредитної діяльності комерційних банків : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / С.В. Очкуренко. – О., 2001. – 20 с.

**УЧАСТЬ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ФІНАНСІВ УСРР В ЗДІЙСНЕННІ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (1919-1936 РР.)**

Цимбал В.О.

НПУ ім. М.П. Драгоманова, м.Київ

Звичайно, радянська держава 20-х років минулого століття і Україна початку нового тисячоліття – поняття далеко не тотожні. Проте сучасна ситуація безумовно перекликається з періодом перших післяреволюційних десятиріч. Перехід від натурально-адміністративного розподілу продовольства, сировини та продукції промисловості доби “воєнного комунізму” до специфічного “радянського” ринку, вимагав активної участі держави у сфері господарювання, що мала б забезпечити поживлення товарно-грошового обігу . У комплексі заходів НЕПу важливе значення мали ті, що носили фінансово-правовий характер. В рамках загальносоюзної фінансової політики в складних умовах у відносно короткий термін було створено федеративний бюджет (котрий включав в себе бюджети союзних республік), фондовий ринок, стійку валюту. Специфіка кредитно-грошової системи, створеної в роки реалізації НЕПу, полягала в тому, що в саме в цей період здійснювались перші спроби організації системи т.з. “народного господарства” на командно-адміністративних засадах

(планування економіки, монополія зовнішньої торгівлі) в межах традиційної світової фінансової системи.

Вже станом на 1919 р. радянською владою було націоналізовано найважливіші галузі промисловості України: вугільна та гірнична, суднобудівна, близько сотні великих металургійних та машинобудівних підприємств. Щоправда, йдеться про націоналізацію не усіх без виключення об'єктів промисловості, а лише тих, що утворювали “командні висоти” господарства – складала основу державної торгово-промислової монополії. Решта ж підприємств залишались в приватній власності, допускалися також передача націоналізованих підприємств їхнім колишнім власникам та утворення “змішаних” підприємств за участю державного та приватного капіталу.

Встановлення загальної трудової повинності на конституційному рівні та можливість її забезпечення за допомогою апарату примусу (відділи праці виконавчих комітетів місцевих рад та раднаргоспи вживали заходи “проти дезертирства з трудового фронту” – піддавали революційному трибуналові “саботажників”, що, не залежно від умислу, уникали трудової повинності) дозволило забезпечити промисловість робочою силою. Соціальне ж забезпечення працівників перебувало на вкрай низькому рівні: враховуючи глибину економічної кризи, фактичну ліквідацію більшовицькою владою наявної фінансової системи, оплата праці здійснювалася в натуральній формі – у вигляді трудових пайків. Однак навіть проблема елементарного забезпечення життєдіяльності українських робітників була надскладною для влади. Зазначену проблему було перекладено на плечі селянства.

На території УРСР, що становила всього 13% європейської частини майбутнього СРСР, проживало 29% населення, щільність населення майже втричі переважала аналогічний показник решти території європейської частини. Ураховуючи те, що землю було націоналізовано та частково передано в фактичне користування селянства, праця якого за міркуваннями влади не потребувала оплати, основним завданням влади стало відчуження готової сільськогосподарської продукції.

За великим рахунком, для забезпечення функціонування об'єктів одержавленої промисловості справді більш необхідними були сировина та паливо, аніж гроші. Звичайно, значну частину продуктів та інших цінностей більшовики набули в процесі націоналізації підприємств та їх припасів, однак проблему регулярного задоволення державних потреб було перекладено головним чином на населення – шляхом впровадження продрозкладки. Держава забирала усю виготовлену селянином продукцію, залишаючи йому лише встановлений мінімум, котрий в решті-решт міг бути вилученим шляхом обміну на реквізоване майно.

За таких умов радянська держава, конституцією якої було проголошено намір знищення експлуатації робітничого класу власниками фінансового капіталу та засобів виробництва, сама стала виразником “капіталістичного” способу виробництва, описаного в працях К. Маркса та Ф. Енгельса, що утворювали основу революційних перетворень та всього суспільно-політичного устрою СРСР в подальшому.

Держава в особі спеціально уповноважених органів здійснювала заходи щодо регулювання господарської діяльності. Безумовно, одне з центральних місць в системі таких органів займав Народний комісаріат фінансів (Наркомфін), котрим здійснювались заходи державного регулювання господарської діяльності, притаманні сучасному господарському праву України, а саме – контроль та нагляд у сферах:

збереження та витрачання коштів і матеріальних цінностей суб'єктами господарських відносин – за станом і достовірністю бухгалтерського обліку та звітності;

фінансових, кредитних відносин, валютного регулювання та податкових відносин – за додержанням суб'єктами господарювання кредитних зобов'язань перед державою і розрахункової дисципліни, додержанням вимог валютного законодавства, податкової дисципліни;

цін і ціноутворення – з питань додержання суб'єктами господарювання цін на продукцію і послуги.

Варто при цьому відзначити, що процес побудови фінансового апарату УРСР здійснювався під впливом державотворчих процесів, що мали місце в радянській Росії під безпосереднім керівництвом і наглядом відповідних органів РРФСР. В силу обставин політичного характеру діяльність фінансового апарату в цілому характеризувалась низкою вад. Будучи при цьому виразником фінансової політики держави та, здійснюючи централізоване утворення, розподіл і використання фондів грошових коштів, Наркомфін став не лише органом державної влади, котрий мав суттєвий вплив на соціально-економічну ситуацію, а й інструментом, використання якого в значній мірі забезпечило перемогу більшовицьких сил та подальше становлення тоталітаризму на території України.

По мірі розвитку товарно-грошових відносин радянська влада здійснювала переведення господарського життя усіх союзних республік на основу єдиних промислово-фінансових планів, метою яких було проведення індустріалізації та суцільної колективізації сільського господарства, що виключало можливість реалізації приватної господарської ініціативи. Станом на 1936 р. було колективізовано понад 95% відсотків сільськогосподарських угідь, в свою чергу прибутки від державної промисловості складали понад 90% неподаткових надходжень державного бюджету.

МЕДІАЦІЯ У ВИРІШЕННІ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Звягіна Ірина Никифорівна

старший викладач

кафедри теорії права та держави

факультету соціології та права НТУУ «КПІ»

Звягіна Катерина Сергіївна

студентка 4 курсу юридичного факультету

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

Медіація (відновне правосуддя) як альтернативний спосіб вирішення спорів широко застосовується в усьому світі, насамперед у США, Фінляндії, Німеччині, Польщі, Австралії та інших країнах. Хоча на даний час Україна знаходиться лише на етапі формування вітчизняної моделі відновного правосуддя, вже з впевненістю можна констатувати, що необхідність запровадження інституту примирення (медіації) у вітчизняній системі права підтримується широким колом фахівців. Така підтримка ґрунтується, насамперед, на позитивних результатах практики застосування інституту примирення у багатьох країнах світу, які свідчать про його ефективність.

Про доцільність запровадження процедури медіації (примирення) у господарському судочинстві свідчать Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» та «Про сімейну медіацію», а також «Зелена книга» про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування» (2002) тощо.

Законодавство України на сьогодні містить норми щодо альтернативного вирішення спорів. Так, розділ II Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК) «Досудове врегулювання господарських спорів» передбачає, що сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору за домовленістю між собою. Порядок досудового врегулювання спорів визначається ГПК України, якщо інший порядок не встановлено діючим законодавством, яке регулює конкретний вид господарських відносин [1, с.9]. Правила досудового вирішення спорів визначаються у Господарському кодексі України, зокрема у статті 222, яка має назву «Досудовий порядок реалізації господарського-правової відповідальності». У цій статті встановлено, що учасники господарських відносин, що порушили майнові права або законні інтереси інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду. У разі необхідності відшкодування збитків або застосування інших санкцій, суб'єкт господарювання чи інша юридична особа – учасник господарських відносин, чії права або законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав або інтересів має право звернутися до нього з письмовою претензією, якщо інше не встановлено законом [2, с.113]. Варто зазначити, що порядок досудового вирішення спорів, передбачених ГПК України, формально поширюється лише на певну категорію спорів, які визначені у статті 12 ГПК України.

Необхідно зазначити, що значна кількість спорів перед тим, як передавати їх до суду чи до арбітражу, могли б бути вирішені сторонами самостійно. Основними проблемами на шляху запровадження медіації в Україні є те, що сторони спору досить часто недостатньо обізнані у можливості його врегулювання без звернення до суду, громадяни не впевнені в дієвості, ефективності такої процедури, не довіряють жодним формам посередництва. Наступна проблема стосується механізму виконання рішень, що прийматимуться сторонами спільно під час застосування медіації. Оскільки сама процедура є добровільною, то відповідно і прийняті в ході неї рішення теж повинні бути виконані добровільно. Деякі науковці пропонують вдаватися до виконавчого провадження на основі укладеної в результаті примирення угоди у випадках, коли одна зі сторін ухилятиметься від її виконання добровільно.

Медіація в порівнянні із судовим розглядом має такі переваги:

- ✓ у процесі медіації сторони відіграють активну роль;
- ✓ конфіденційність процесу;
- ✓ обмеження часових рамок;
- ✓ економія коштів;
- ✓ передбачається із введенням медіації зменшення рівня корупції;
- ✓ сторони самі приймають рішення;
- ✓ після проведення процесу медіації, якщо сторони так і не дійшли згоди, питання надалі може бути вирішено в судовому порядку.

Медіація може забезпечити економічно ефективне та швидке позасудове вирішення спорів у цивільних і господарських справах на основі процесів, що враховують потреби сторін. Існує більша імовірність того, що домовленості, досягнуті в результаті медіації, будуть добровільно дотримуватися, а між сторонами збережуться дружні і стабільні стосунки [3, с.62].

Підсумовуючи вищевикладене слід зазначити, що медіації є дуже ефективним альтернативним методом вирішення господарських спорів. Запровадження медіації в Україні

сприятиме розвитку громадянського суспільства і формування культури цивілізованого вирішення спорів.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс України. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2011. – 84 с.
2. Господарський кодекс України. – К.: Школа, 2011. – 192 с.
3. Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах»//Відновне правосуддя в Україні: Щоквартальний бюлетень. – 2005. - №1-2. – с.62-66

СУЧАСНІ ПРАВОВІ КРИТЕРІЇ СПОРІДНЕНОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК ПОНЯТІЙНИХ КАТЕГОРІЙ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРЮЮЧИХ СУБ'ЄКТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Бейкун Андрій Леонардович

к.ю.н., доцент, професор кафедри господарського права і процесу Національної академії внутрішніх справ МВС України

Як видно, особливості побудови теоретичних моделей поняття будь-якого соціального явища за традиційною схемою (з розкриттям змісту його складових частин) та спорідненість певних елементів як регулювання так і управління, передбачають неможливість повної відмови від останнього як засобу впливу на організацію як виробничих процесів, так і здійснення природоохоронних заходів в аграрній сфері. Державне регулювання або державне управління - це різні теоретичні і практичні основи впливових заходів з боку держави на ті чи інші суспільно-економічні відносини, зокрема форми господарювання, які (основи заходів) найбільш практично доцільні у сучасних реаліях. Вони виступають зовнішнім виразом основних політичних і правових ідей, в яких відображено назрілі потреби матеріального життя суспільства та способи їх задоволення. Зазначені основи уособлюють також основні вихідні положення, що визначають особливості політики держави у тій чи іншій галузі національної економіки або суспільного життя в цілому. Управлінські правовідносини, зокрема в екологічній та аграрній сфері, вже неодноразово піддавалися науковому аналізу, що обумовило велику кількість підходів та думок з цієї проблематики [1, 2, 4, 8, 9].

Узагальнення проблематики формування правових наукових понятійних категорій «управління» та «регулювання» зводилось, в цілому, до наступного:

Перше. За сукупністю певних етимологічних ознак управління слід розглядати як універсальну понятійну категорію, складовими частинами якої є: і державне регулювання, і державне керівництво і інші синонімічні категорії.

Друге. Виділяються такі основні ознаки управління (у запропонованому авторському контексті - екологічного) [4, с.271-274]:

1. Воно є різновидом соціального управління, елементом системи суспільних відносин, і його характер, і зміст залежать від їх сутності. У свою чергу, соціальне управління зводиться до впорядкування та розвитку суспільних відносин. Управлінський вплив здійснюється не на довкілля в цілому і не на його окремі компоненти, а на свідомість людей шляхом їх переконання або примусу до певної поведінки. Ці відносини виникають між людьми, але їх кінцевою метою є досягнення безпечного стану навколишнього

природного середовища, впорядкування процесів природокористування. Тобто, з'являється вторинний (похідний) об'єкт правового регулювання, який відбивається в організаційній структурі і методах діяльності суб'єктів екологічного управління.

2. Екологічне управління - це діяльність суб'єктів, наділених владними повноваженнями, і воно завжди пов'язане з впливом одних суб'єктів (управляючої системи або державних органів, органів місцевого самоврядування та громадян) на інших. Основою дієвості такого впливу є нерівність суб'єктів між собою, яка полягає в різному обсязі їхніх прав і обов'язків.

3. Екологічне управління спрямоване на досягнення цілей екологічного права. Ціль є найважливішою характеристикою управління - визначенням його призначення. Власне, управління і здійснюється для досягнення певних цілей. Деякі автори вважають, що ціль екологічного управління полягає у забезпеченні виконання екологічного законодавства, реалізації екологічних прав і обов'язків, забезпеченні стану, який найбільше відповідає вимогам суспільства. Визначення цілі екологічного управління варіюється у різних авторів, але незначним чином і знаходиться в межах, які впливають із предмета регулювання екологічного права: забезпечення охорони навколишнього природного середовища, регулювання процесів природокористування та відновлення природних об'єктів.

4. Екологічне управління ґрунтується на нормах права. Цілі екологічного управління можуть бути досягнуті лише у випадку, коли воно підкріплене реальною силою. Тому невід'ємною умовою його існування є наявність правових норм, що встановлюють правила поведінки, повноваження органів, які їх реалізують, відповідальність за порушення законодавства. За допомогою правових норм розкривається зміст управління, його складові частини.

В цілому, екологічне управління визначалось, як "діяльність уповноважених суб'єктів, що ґрунтується на нормах права і спрямована на збереження довкілля в цілому та його окремих компонентів, зменшення техногенного навантаження на нього, забезпечення попередження негативного впливу на навколишнє природне середовище" [4, с.274].

Зазначені ознаки хоч і стосуються виключно екологічного управління, але за змістом є універсальними і вдало розкритими.

Отже, не потребує заперечень аксіома, що правильне усвідомлення терміна і охоплення за його допомогою найсуттєвіших ознак того чи іншого поняття є необхідною складовою для визначення і усвідомлення предмета дослідження.

Разом з тим, як вбачається, виключно семантичний підхід, запропонований, зокрема, В.А. Зуєвим, до визначення як домінуючої ролі тієї чи іншої понятійної категорії, так і її змістового навантаження є, певною мірою, однобічним. На наш погляд, у цьому випадку, слід враховувати як динаміку структурно-функціональних характеристик уповноважених державних органів, що здійснюють вплив на відповідні суб'єкти управління (або регулювання), так і, в кінцевому рахунку, чинність господарсько-організаційної функції держави, зміст якої полягає у необхідності застосування уповноваженими державними інститутами об'єктивних законів економічного розвитку, що виступає провідним фактором розвитку тієї чи іншої галузі національної економіки. З цих позицій визначення організаційно-правової домінанти «управління» - «регулювання» виглядає дещо іншим.

Розкриття ж суті державного регулювання суспільними відносинами в аграрному секторі повинно враховувати висновки загальної теорії державного управління.

Так, у наукових працях, що присвячені проблемним питанням державного управління, даються різні визначення його поняття і характерних рис [3, с.116-117; 5, с.212; 6, с.49]. У концентрованому ж вигляді стосовно управління аграрним сектором, їх можна звести до такого:

По-перше, управління аграрною сферою виступає засобом виконання функцій держави у зазначеній галузі національної економіки, проведенні економічної політики. Провідними у цих відносинах виступають організаційні функції, які реалізуються шляхом управління. Організаційний зміст управління зберігається і тоді, коли він має політичну спрямованість. У цьому випадку він починає виконувати водночас як організаційні, так і політичні завдання.

По-друге, управління у цій сфері здійснюється, переважно, засобом прямого впливу суб'єктів управління на об'єкти.

По-третє, держава, як інститут, що організує та упорядковує діяльність суспільства, у кінцевому рахунку, здійснює свою діяльність в інтересах провідних, впливових прошарків суспільства. Управлінська діяльність держави спрямована не тільки на суспільство в цілому, але й на його окремі елементи, первинною ланкою яких є фізична особа, що має відношення до загального об'єкту впливу (певної сукупності суспільних відносин). Держава здійснює свою управлінську діяльність і по відношенню до інших об'єктів, що мають безпосереднє відношення до аграрної сфери (певні організаційні утворення, природні ресурси, опосередковані ними та вироблені матеріальні цінності тощо). Таким чином, управлінська діяльність держави спрямована не тільки на особистість, але й на процес обігу інших структуроутворюючих елементів.

Концептуально розглянуті вище риси управління виступають методологічною передумовою як для визначення поняття та суті державного регулювання, так і його суб'єктного та об'єктного складу.

Насамперед, зазначимо, що об'єктами державного управління в усіх галузях та підгалузях аграрного сектору розглядались, як правило, тільки окремі особистості і соціальні угруповання, інколи й інші об'єкти, що могли виступати елементами, що характеризують будь-яке організаційне утворення (територія, природні ресурси, певним чином організована сукупність фізичних осіб тощо). Додатково зазначалось, що у більшості управлінських відносин фізичні особи та інші зазначені вище об'єкти управління виступають у певних визначених формах об'єднання [3, с.130].

Що ж стосується об'єктів державного регулювання, то останніх, як вбачається, можна визначити як у широкому, так і вузькому розумінні. У першому випадку це сукупність суспільних відносин в аграрній сфері, що охоплюються необхідністю державного впливу. У другому - окремі фізичні особи, інші соціальні елементи, певним чином структуровані, організаційні утворення, що можуть розглядатись як у якості окремих об'єктів регулювання, так і бути класифікованими за певними критеріями, наприклад, за місцем у системі обігу виробленої продукції або наданих послуг у зазначеній галузі, або за формою власності майна чи організаційно-правової форми господарювання.

Отже, цілком природно, що основний критерій розмежування управління та регулювання як задекларованих різних засобів державного впливу полягає, насамперед, у видах, спрямованості та обсягу повноважень компетентних державних органів по відношенню до суб'єктів.

У зв'язку із викладеним вище, вбачається можливим запропонувати теоретичну модель регулювання відносинами в аграрній сфері, прив'язуючи останню до суб'єктно-об'єктного критерію:

1. Наявність взаємозв'язку суб'єктів та об'єктів державного регулювання аграрним сектором та механізму “зворотної дії” об'єктів на суб'єкти як при здійсненні управління, так і регулювання. На початку 90-х у теорії державного управління була розроблена та домінувала концепція похідної ролі об'єкту управління у процесі здійснення управлінської діяльності суб'єкта. «Було б невірно, - зазначав В.Б. Авер'янов, - зводити управління тільки до впливу системи, яка управляє (суб'єктів управління) на систему, що управляється (об'єкт управління)» [3, с.75]. Хоча з більшості визначень, що містяться у юридичній літературі, витікає саме такий висновок.

Зазначалось, що подібні судження не охоплюють усієї системи організаційних зв'язків між суб'єктом і об'єктом управління, не враховують «залежної» активності першого і певної ролі останнього у цих зв'язках. Проте зазначені міркування об'єктивно не могли мати логічного завершення, враховуючи домінування у цих відносинах принципів та методів власне «класичного» управлінського, а не регулюючого впливу.

Вбачаємо також за доцільне висловити міркування, що саме відсутність зворотної дії об'єкта на суб'єкт управління на практиці у певній мірі сприяло існуванню спотворених елементів у чинних системах управління. У свою чергу, відсутність зазначеного компоненту у визначеннях управлінських відносин було певною причиною теоретичних обґрунтувань для функціонування таких систем з «об'єктивно обмеженою функціональністю». Ці проблеми об'єктивно взаємопов'язані та взаємообумовлені і в наш час. Практична недоцільність впровадження концепції “залежний об'єкт – домінуючий суб'єкт” у сфері сільського господарства була досить очевидною вже досить давно.

2. Внутрішньорегулююча діяльність самих об'єктів державного регулювання аграрної сфери, яка може розглядатись як елемент зворотного впливу зазначених об'єктів на державні інститути, уповноважені здійснювати процес регулювання і яка (діяльність) виражається за допомогою встановлення самими об'єктами напрямків і видів діяльності, елементів соціального забезпечення фізичних осіб - складових частин зазначених об'єктів, кадрової та фінансової політики тощо.

3. Власне регулююча діяльність державних органів по відношенню до об'єктів регулювання, яка зумовлюється видами регулюючого впливу, його спрямованістю та обсягом повноважень і повинна мати паритетні соціально-економічні елементи: узгоджуватись з інтересами товаровиробників; забезпечувати рівність усіх форм аграрного господарювання і пріоритетність розвитку села; спрямовувати інвестиційну політику на забезпечення розвитку матеріально-технічної бази аграрного виробництва; гарантувати додержання прав та забезпечення законних інтересів підприємств, установ, організацій сільськогосподарської сфери різних форм власності та організаційно-правових форм, а також фізичних осіб-підприємців тощо.

Як вбачається, акумулювання зазначених вище окремих принципових положень, дозволяє зробити концептуально окреслені попередні висновки:

1. Зміна у методологічних і практичних підходах до способів впливу на організацію виробничих процесів полягає у переході від управління ними з боку держави та її органів і застосування методів прямого впливу на об'єкти управління до регулювання цими процесами.

Межі державного регулювання, його зміст, мета і принципи перебувають у повній залежності від пануючих у суспільстві економічних відносин, а також характеру соціально-політичного устрою. Державне регулювання, як і управління - це завжди діяльність, що певним чином впорядкована та організована. Однак державне регулювання надає об'єктам

можливість вибору бажаного і вигідного для них варіанта поведінки, чого не передбачає управління за своєю «класичною» природою. Державне регулювання спрямоване на об'єднання і координацію зусиль державних органів, підприємств різних форм власності для вирішення завдань політичного, економічного, науково-технічного та соціального характеру. Державне регулювання є новим, рівноправним з управлінням засобом реалізації завдань і функцій держави, її економічної стратегії.

2. Державне регулювання можна розглядати і як організаційно-правову, і як економіко-політичну категорії. Держава через відповідні органи у процесі регулювання різних сфер і підгалузей аграрного сектору, має можливість виконувати (застосовувати) більш широкий спектр економічних, політичних, соціально-культурних та інших функцій, використовуючи для цього правовий механізм.

Державному регулюванню відносин у сфері АПК, як похідної від управління форми впливу, притаманна низка загальних, спільних характерних ознак. Насамперед їм властивий державно-правовий характер. В процесі регулювання реалізуються завдання, функції та інтереси держави, суспільства, громадян. Зазначені функції регулювання здійснюються відповідними суб'єктами, що створюються державою (органи, що здійснюють функції державного регулювання). Ці суб'єкти діють за дорученням держави і наділені необхідними повноваженнями. Всі провідні варіанти регулятивного впливу і зв'язків повинні опосередковуватись за допомогою правових норм.

3. В державному регулюванні виявляється внутрішня регулятивна функція держави, оскільки лише держава об'єктивно може забезпечити раціональне використання природоресурсового потенціалу галузі, гарантувати розвиток виробництва необхідної суспільству продукції, рівність усіх форм власності і організаційно-правових форм господарювання, здійснення екологовідтворюючих та екологозберігаючих заходів тощо. Державне регулювання, у більшості випадків, повинно здійснюватись шляхом координації діяльності суб'єктів (під ними слід розуміти уповноважені державні органи) та об'єктів в зазначеній сфері, і здійснюватись за допомогою наступних механізмів: ціноутворення, субсидій, пільгового кредитування та страхування, податкових пільг, підтримці експорту сільськогосподарської продукції, розроблення організаційно-економічних заходів щодо охорони навколишнього середовища у процесі здійснення виробничо-господарської діяльності галузі.

Таким чином, державне регулювання аграрного сектору національної економіки можна визначити як впорядковану адміністративно-, господарсько- та еколого-правовими нормами діяльність (що певним чином організована та врегульована) центральних, регіональних, місцевих та спеціалізованих уповноважених державних органів, що має нормативно окреслені статичні та вичерпні підстави, межі і форми державного втручання, і яка надає об'єктам регулювання можливість вибору бажаного і доцільного для них варіанту поведінки і спрямована на об'єднання і координацію зусиль суб'єктів та об'єктів для вирішення завдань політичного, економічного, екологічного наукового та соціального характеру з метою забезпечення продовольчої безпеки держави.

Використані джерела:

1. Андрейцев В.І. Проблеми кодифікації законодавства у сфері забезпечення екологічної безпеки // Вісник Академії правових наук України. - 2001. - №4 (19). - С 122-132.
2. Гетьман А.П. Процессуальные нормы и отношения в экологическом праве. -

Х.: Основа, 1994.-136 с.

3. Державне управління в Україні: Навчальний посібник / Авер'янов В.Б., Андрійко О.Ф., Голосніченко І.П. та ін. / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. - К.: 1999.-266 с

4. Зуєв В.А. Термінологія екологічного права: значення і перспективи існування окремих понять // Вісник Університету внутрішніх справ. - 2000. - Спецвипуск. - С 271-274.

5. Научные основы государственного управления в СССР / Под ред. А.Е. Лунева, Ц.А. Ямпольской. - М.: Наука, 1968. - С. 337 - 372.

6. Попов Г.Х. Проблемы теории управления. Изд. 2-е доп. и перераб. М.: Экономика, 1974. - 318 с.

7. Семчик В.І. Правове забезпечення аграрної політики // Сучасна аграрна політика України: проблеми становлення. - К., 1996. - С. 529-548.

8. Шемшученко Ю.С. Государственное управление качеством окружающей среды и проблемы его совершенствования // Охрана окружающей среды: управление, право. Сб. науч. тр. -К.: Наукова думка. - 1982. -208 с.

9. Шульга М.В. Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах : Автореф. дис.д-ра юрид. наук: 12.00.06 / Національна юридична академія України Ім. Ярослава Мудрого. - Х., 1998.-37с.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Стригун Мар'яна Миколаївна

Студентка 4 курсу факультету соціології і права НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Цирфа Г.О.

доцент факультету соціології і права НТУУ „КПІ”

На сучасному етапі розвитку суспільства взагалі і нашої країни зокрема, надзвичайно актуальним і необхідним є підвищення економічного рівня за рахунок фінансування реального сектору економіки, завдяки точному врегульованому і адаптованому до сучасних умов законодавству. Однією із найперспективніших галузей на фінансовому ринку є лізинг з його складною економічною побудовою, але з вигідними та дієвими наслідками його застосування.

Відповідно до Закону України «Про фінансовий лізинг», лізинг визначається як підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає у наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений термін лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням із лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.[1]

Але незважаючи на активне формування ринкової економіки в Україні, лізинговий ринок має досить широке коло проблем, при вирішенні яких в перспективі можливо здійснити його високий розвиток для ефективності виробництва та активізування інвестиційного процесу.

Для країн з розвинутою економікою лізинг або кредит-оренда має велике значення тому, що створення потужних підприємств з інноваційними технологіями та новітнім обладнанням є істотним кроком до підвищення міцності та економіки країни взагалі. На

даному етапі розвитку України і в майбутньому лізинг може виконувати ефективне сприяння у розвитку агропромислового комплексу, авіабудівельної промисловості, транспорту, а також, в сфері екологічного захисту. В цілому він може стати значним поштовхом до стимулювання малого і середнього бізнесу, а, отже, й економіки загалом.

Для створення більш прозорої та дієздатної складової частини сучасного ринку капіталів – ринку лізингових послуг – є необхідність міцного підґрунтя для його розвитку, тобто досконалої і сприятливої нормативно-правової бази, яка б, у свою чергу, забезпечила ефективність функціонування лізингової діяльності.

Наразі, в законодавчих актах нашої держави існують прогалини в регулюванні лізингу, як надійного і досить дешевого ринку даних послуг, є також і низка інших причин у зв'язку з якими, лізинг функціонує не в повному обсязі.

Наприклад, в ЗУ «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12 1994 року, лізинг розглядався як тотожність оренді. Закон України «Про лізинг» від 16.12 1997 року тільки узаконив такий вид діяльності як лізинг. Цивільний Кодекс України також ототожнює лізинг з орендою, хоча в законі ці поняття вже чітко розмежовані. Господарським Кодексом України прописані основні поняття лізингу лише в сфері господарювання. Закон України «Про приєднання України до Конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг» від 11.01 2006 року визначив принципи застосування лізингу в Україні згідно з міжнародними положеннями, але для цього необхідне поширення інформації про лізинговий ринок нашої держави, лізингові компанії України, їх досвід роботи на міжнародному ринку.

ЗУ «Про фінансовий лізинг» від 11.12.2003 року є основним нормативно-правовим актом, що встановлює правові засади здійснення лізингової діяльності, але законодавець не вказує на ознаки фінансового лізингу і не визначає оперативний лізинг взагалі.

Суттєвими недоліками є також недосконалість податкового законодавства в сфері лізингування: відсутність податкових пільг для лізингових компаній, відсутність спрощеної процедури повернення майна. Існує і нерегульованість в амортизаційній політиці держави, яка встановлює нижню межу терміну лізингу, що не відповідає практичному користуванню об'єктами лізингу.

Захистом прав лізингодавців є, зокрема, нотаріальне посвідчення лізингових договорів, але з іншого боку – це є і проблемою, бо несе фінансове навантаження, оскільки вартість державного мита на сьогодні становить 5% від всієї суми, вказаних договором, операцій.

Не менш важливим є той факт, що більшість підприємств, на основі неповного відображення достовірної інформації, сприймають лізингові компанії лише як посередників, що займаються кредитними операціями і отримують, в результаті, власний прибуток. Цей психологічний аспект також стає перешкодою на шляху до розвитку і вдосконалення лізингу в Україні.

Отже, проаналізувавши стан лізингового ринку в Україні, зрозуміло те, що на сучасному етапі розвитку економіки країни, лізинг може бути імпульсом, який допоможе прогресу економічного сектору країни, якщо прогалини, що існують на даний момент в законодавчій базі, будуть усунуті. Законодавство України у сфері лізингових відносин є недосконалим, державна підтримка цієї сфери не здійснюється у відповідному обсязі, тому слід звернути увагу на створення нормативно-правової бази, яка була б спрямована на вдосконалення даного питання, відповідала сучасним реаліям нашого ринку й була адаптована для досить простого використання суб'єктами господарювання.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 11.12.2003 року

**СЕКЦІЯ № 8. ПРАВОВІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Науковий керівник: Попов К. Л., к.ю.н., доцент

Іщенко В. В., старший викладач

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРАВА НАЦИЙ НА САМООПРЕДЕЛЕНИЕ ДЛЯ
СТИМУЛИРОВАНИЯ СЕПАРАТИСТСКИХ НАСТРОЕНИЙ В СРЕДЕ КАЗАКОВ
УКРАИНЫ И РОССИИ**

(на примере закона США №86-90)

Сошественский В.Ю.

*кандидат педагогических наук, доцент, преподаватель кафедры педагогики
ПИ Южного Федеративного Университета (Ростов на Дону).*

Анализ центробежных процессов, происходящих на современном этапе в политической жизни ряда стран, подтверждает наличие негативных тенденций характеризующихся реализацией права самоопределения одних народов, за счёт ограничения в реализации этого права других. При этом широкое распространение получила практика обоснования деятельности сепаратистских организаций международно-признанным правом народов на самоопределение. Анализ международного правоприменения показывает, что данное положение часто трактуется с позиции двойных стандартов - некоторые нации обладают таким правом без каких-либо оговорок, а некоторые - исключительно в рамках установленных административных границ государства. Этим, во многом, объясняется затруднения в ответе на вопрос, в чём различие «права на самоопределение» и сепаратизма? Высказываемые точки зрения, как правило, связаны с конъюнктурой текущей политической ситуации. Обычно, в позитивном свете представляется «национально-освободительное движение», при этом сепаратизм понимается, как «негативное явление, выражаемое представленными в государстве меньшинствами, осуществляющими деструктивную деятельность, направленную на изменение существующих пределов территории или линии государственной границы» [1, с. 42]. Это определение сепаратизма соответствует авторскому видению проблемы. Существует мнение, что принцип территориальной целостности направлен исключительно на защиту государства от внешней агрессии. Считается, что его применение фактически подчинено осуществлению права на самоопределение, а значит, принцип территориальной целостности неприменим к государствам, не допускающим свободное самоопределение и равноправие проживающих в них народов [2, с. 78-79]. Это означает, что в отношении таких государств допустимы действия, ведущие к их расчленению, к частичному или полному нарушению территориальной целостности, или политического единства. Уместно предположить, что текущая политическая конъюнктура в ходе классификации социально-политического явления как «сепаратизма» или «права на самоопределение» будет формироваться международным сообществом в контексте рассмотрения проблемы свободы самоопределения проживающих в государстве народов. Данные основания представляются субъективными и позволяют иностранным государствам осуществлять их правовое толкование с учётом своих интересов и, потом, использовать сделанные выводы для осуществления скрытого вмешательства во внутренние дела суверенного государства. Необходимо отметить, что ни одно государство открыто, не поощряет сепаратизм. Тем не менее, его скрытая поддержка имеет место. Таким примером, в регионах исторического расселения казаков Украины и России, может служить закон США №86-90 «О порабощенных нациях». Данный закон направлен на демонстрацию

солидарности и поддержки национально-освободительного движения в перечисленных законом государствах. Среди прочих в тексте закона упоминается независимое государство «Казакия» обязательство поддерживать, уважать и поощрять осуществление права, на самоопределение народа которого взяли на себя США. [3]. Очевидно, что отсутствие в законе «О порабощенных нациях» чётко обозначенных «государственных» границ «Казакии» предоставляет различным заинтересованным в дестабилизации внутривнутриполитической ситуации в Украине и России силам возможности их широкого толкования. Потенциальный диапазон этого толкования в своей крайней форме представляет идею создания в регионах исторического расселения казаков Украины и России, одного или нескольких независимых казачьих государств. Основанием для этого может рассматриваться возможность реализации права на национальное самоопределение «единого, неделимого, подвергающегося геноциду казачьего этноса», признания факта, существования которого на международном и национальных уровнях в настоящее время добивается ряд казачьих организаций в России («Донская повстанческая армия», «Казачий Круг Дона» и др.) и в Украине («Вольное казачество Украины», «Верное казачество» и др.). Проведённый анализ показывает, что апелляция к положениям закона №86-90 о том, что «...для национальной безопасности США жизненно необходима непоколебимая поддержка стремлению к свободе и независимости, проявляемому народами этих покорённых наций...» может создать видимость международной поддержки сепаратистов и обеспечить формирование условий успешности их деятельности.

Таким образом, анализ показывает, что закон №86-90, способствует развитию сепаратизма в регионах исторического расселения казаков на территориях Украины и России. Кроме того, законом создаётся позитивный имидж сепаратистской деятельности ряда казачьих общественных организаций, преследующих цель раскачивания межнациональных и межгосударственных отношений Украины и России. Очевидно, что реализация данной цели не входит в политические интересы этих государств, является для них неприемлемой, не соответствует сложившимся в них общественно-политическим реалиям. Этим объясняется необходимость общих усилий политиков, представителей гражданского общества и граждан двух государств в борьбе за отмену устаревшего и откровенно недружественного по отношению к суверенным государствам американского закона.

Список использованной литературы:

1. Ачкасов В.А., Бабаев С.А. «Мобилизованная этничность»: Этническое измерение политической культуры современной России. СПб., 2008.
2. Бабурин С.Н. Территория государства: правовые и геополитические проблемы. М.: Изд-во Московского университета, 2007.
3. Public Law 86-90.

ФЕНОМЕН ІСНУВАННЯ НЕВИЗНАНИХ ТА ЧАСТКОВО ВИЗНАНИХ ДЕРЖАВ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Ищенко Владислав Вікторович

*викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права
ФСПНТУУ «КПІ»*

Міжнародно-правове визнання – це односторонній добровільний політико-правовий акт вже існуючої держави чи іншого суб'єкта міжнародного права, у якому вона прямо чи опосередковано офіційно підтверджує (констатує) свою поінформованість про виникнення чи існування нового суб'єкта

міжнародного права, виражає свою волю встановити з ним певні офіційні міжнародні (як правило, дипломатичні) відносини і своє позитивне ставлення до його виникнення. Юридичного обов'язку визнання не існує, але загальноновизнаним є право нової держави на міжнародне визнання.

Рішення про визнання нової держави оформлюється офіційним актом вищих органів влади держави. Так, відповідно до п.4 ст.106 Конституції України від 28.06.1996 р. рішення про визнання іноземних держав приймає Президент України. Водночас, цю норму було Конституції вперше було застосовано лише у 2012 році (Указ Президента України “Про визнання Республіки Південний Судан” від 11.01.2012 р. №10/2012; при цьому заява МЗС України про визнання Південного Судану була оприлюднена ще 12.07.2011 р.). До цього визнання нових держав Україною здійснювалося, очевидно, шляхом встановлення дипломатичних відносин. Водночас постановами Президії Верховної Ради України від 26.08.1991 р. №1436-ХІІ, 1437-ХІІ, 1438-ХІІ було визнано незалежність Литовської, Латвійської та Естонської Республік, від 11.12.1991 р. №1966-ХІІ, №1966а-ХІІ – Республік Словенії та Хорватії, від 12.10.1992 р. №2670-ХІІ – Республіки Боснії і Герцеговини, хоча за Конституцією (Основним Законом) України від 20.04.1978 р. жоден орган, не був наділений відповідними повноваженнями.

У статутних документах міжнародних організацій (у т.ч. у Статуті ООН від 25.06.1945 р.), не міститься положення про визнання нових держав як необхідну умову їх прийняття до організації. При цьому прийняття до міжнародної організації нової держави не означає автоматичного визнання її з боку держав-членів цієї організації. Не розглядається як міжнародне визнання факт участі суб'єктів, що не визнають одне одного, в одному міжнародному договорі чи в одній міжнародній організації (наприклад, невизнання (як правило, взаємне) окремими державами Ізраїлю – 21 арабською державою, Ватикану, Вірменії, Кіпру, КНДР, Республіки Корея), оскільки визнання, участь у договорі, членство в міжнародних організаціях є самостійними інститутами міжнародного права. Розірвання або припинення дипломатичних відносин між державами, остаточне або тимчасове відкликання дипломатичного представництва не означають скасування визнання (ст.82 Віденської конвенції про представництво держав у їх відносинах з міжнародними організаціями універсального характеру від 14.03.1975 р.). Невизнання окремої держави групою держав чи окремими державами не може виключити його з числа суб'єктів міжнародного права, оскільки наявність чи відсутність акту визнання за декларативною теорією визнання не впливає на міжнародну правосуб'єктність держави, а лише констатує факт її виникнення та полегшує її вступ в міжнародні відносини.

Невизнані держави – це території, що проголосили себе незалежними державами і мають ознаки суверенних держав, але незалежність яких не визнано жодною державою-членом ООН, а їхня територія вважається такою, що знаходиться під суверенітетом однієї чи декількох держав-членів ООН.

На даний час⁹ в світі існує 13 невизнаних держав: Придністровська Молдавська Республіка (з 02.09.1990 р.) на території Молдови, Нагірно-Карабахська Республіка (з 02.09.1991 р.) на території Азербайджану, Сомаліленд (з 1991 р.), Пунтленд (з 1998 р.), Галмудуг (з 2006 р.), Авдаленд (з 2010 р.), SSC (Сул, Санааг та Кайн) (з 2010 р.), Азанія (з 2011 р.) та Джубаленд (з 2011 р.) на території Сомалі, Вазірістан (з 2006 р.) на території Пакистану, держави Ва та Шан (з 1996 р.) на території М'янми, Ісламський емірат Аб'ян (з 2011 р.) на території Ємену. Ще 13 невизнаних держав припили своє існування за починаючи з початку 90-х років ХХ ст. (переважно на території колишніх СРСР та Югославії, а також Сомалі). В листопаді 2000 р. у Тирасполі 4 пострадянські невизнані держави (Абхазія, Нагірно-Карабахська Республіка, Південна Осетія, Придністровська Молдавська Республіка) створили Співдружність невизнаних держав (так звану СНД-2).

⁹ Тут і далі дані щодо кількості держав, що визнали ту чи іншу державу наведено за станом на 15.02.2012 р. за даними російськомовної та україномовної Вікіпедій.

Частково визнані держави – це держави, що проголосили себе незалежними державами і мають ознаки суверенних держав, але незалежність визнано лише певною частиною або лише окремим державами-членами ООН, через що вони не можуть стати членами ООН та по суті виключаються з кола суб'єктів міжнародного права, оскільки їхня участь в міжнародних відносинах обмежена лише державами, що їх визнали.

За конститутивною теорією визнання нова держава стає суб'єктом міжнародного права тільки після держави визнання іншими, вже існуючими державами, проте, по-перше, незрозуміло, яка кількість визнань вже існуючих держав необхідна для набуття державою міжнародної правосуб'єктності; по-друге, нові держави можуть існувати та вступати в будь-які контакти з іншими державами і без визнання (іншими державами).

На даний час в світі існує 4 держави, незалежність яких визнана лише окремими (від 1 до 6) державами-членами ООН:

1. Вільний Кашмір (з 1947 р.; більша частина контролюється Індією) на території Пакистану – визнаний тільки Пакистаном.
2. Турецька Республіка Північного Кіпру (проголосила незалежність 15.11.1983 р.) на о. Кіпр – визнана тільки Туреччиною.
3. Південна Осетія (проголосила незалежність 29.05.1992 р.) на території Грузії – визнана 5 державами-членами ООН (Росія, Нікарагуа, Венесуела, Науру, Тувалу).
4. Республіка Абхазія (фактично з 1992 р.; офіційно 26.11.1994 р.) на території Грузії – визнана 6 державами-членами ООН (Росія, Нікарагуа, Венесуела, Науру, Вануату, Тувалу).

Водночас більше 60 держав-членів ООН, в т.ч. і Україна, відмовляються визнати незалежність Південної Осетії та Абхазії.

Водночас існують 4 держави, які визнані досить значною частиною держав-членів ООН, проте через невизнання рядом інших держав та/або невизначеність правового статусу їх території не можуть стати повноправними членами ООН:

Китайська Республіка (з 1949 р.) на о. Тайвань – визнана 23 державами-членами ООН. Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 2758 від 25.10.1971 р. Китайська Республіка втратила своє місце в ООН (в т.ч. постійного члена Ради Безпеки) на користь Китайської Народної Республіки.

Сахарська Арабська Демократична Республіка (проголошена фронтом ПОЛІСАРІО 27.02.1976 р.; більша частина контролюється Марокко) – її незалежність визнана 50 державами-членами ООН, ще держави 9 призупинили чи заморозили відносини, 24 – не визнають саму САДР, проте визнають право її народу на самовизначення; ще 23 раніше визнавали САДР, проте пізніше розірвали відносини чи відмовились від визнання; 18 держав визнають суверенітет Марокко на Західною Сахарою, а ще 17 підтримують територіальні претензії Марокко на Західну Сахару чи ідею її автономію у складі Марокко.

Держава Палестина (проголосила незалежність 15.11.1988 р.), яка нині фактично розпалася на 2 держави (Західний берег ріки Йордан та Сектор Газа), розділені територією Ізраїлю, зі своїм урядом в кожному, а частина території контролюється Ізраїлем – її незалежність визнана 127 (є дані щодо 129) державами-членами ООН (зі 193), в т.ч. Україною як правонаступницею СРСР. Ще 5 держав мають намір визнати незалежність Держави Палестина. Відсутність визнання з боку 3-х постійних членів Ради Безпеки ООН (Великобританія, США, Франція), більшості членів ЄС, Японії та деяких інших держав не дає можливість Палестині змінити її статус в ООН зі спостерігача (з 1974 р.) на членство.

Республіка Косово (проголосила незалежність 17.02.2008 р.) – на даний час її незалежність визнали 87 держав-членів ООН (зі 193), зокрема, 22 з 27 членів ЄС (крім Греції, Кіпру, Іспанії, Румунії, Словаччини), 33 з 47 членів Ради Європи, 22 з 24 членів НАТО, тобто переважно країни Заходу. Ще 9 держав мають намір визнати незалежність Косово. Водночас 55 держав-членів ООН, в т.ч. і Україна, відмовляються визнати незалежність Косово або вивчають це питання. Слід відзначити, що незалежність Косово не визнали 2 постійні члени Ради Безпеки ООН (Росія та Китай), всі держави-члени СНД, абсолютна більшість країн Азії, Африки та Латинської Америки. Міжнародний суд ООН в Гаазі в консультативному висновку від 22.07.2010 р. за запитом Генеральної Асамблеї ООН на питання “чи відповідає одностороннє проголошення незалежності тимчасовими інститутами самоврядування Косово нормам міжнародного права?” дійшов висновку, що “міжнародне право не містить якої-небудь видимої заборони на проголошення незалежності. Таким чином, декларація про незалежність (Косово – *V. I.*) від 17 лютого 2008 р. не порушувала міжнародного права”. Проте, консультативний висновок Міжнародного Суду ООН не має юридично обов’язкової сили (на відміну від його рішень відповідно до ст. 59, 60 Статуту Міжнародного Суду ООН зі справ, переданих на його розгляд державами), хоча він і береться до уваги державами та певною мірою впливає на правове регулювання міжнародних відносин та може мати політичні наслідки.

Слід погодитися з думкою ряду фахівців-міжнародників, що визнання країнами Заходу легітимним одностороннього проголошення незалежності Косово стало небезпечним прецедентом (своєрідним відкриттям “схриньки Пандори”) для наступного визнання подібних самопроголошених утворень, зокрема, на території колишнього СРСР. Так, вже за півроку, після російсько-грузинського конфлікту в серпні 2008 р. незалежність Абхазії та Південної Осетії визнала спочатку Росія (26.08.2008 р.), а потім ще декілька держав. В світлі цих подій цілком вірогідним є визнання в майбутньому окремими державами незалежності Нагірного Карабаху та Придністров’я.

ООН не має повноважень визнавати ту чи іншу державу, оскільки визнання нової держави – це акт, що можуть зробити чи відмовитися зробити тільки держави. Як правило, визнання означає готовність встановити дипломатичні відносини. Водночас, на даний час членство в ООН можна розглядати як ознаку того, що держава має у світі дуже широке визнання, і легітимність її існування як мінімум для більшості членів світового співтовариства не викликає сумнівів. Щоб стати членом ООН, держава повинна отримати підтримку 2/3 держав-членів Генеральної Асамблеї ООН (на даний момент – 129 зі 193) за рекомендацією Ради Безпеки ООН (9 з 15 її членів за умови відсутності вето будь-якого з 5-ти постійних членів Ради Безпеки – Китаю, Росії, Великобританії, США та Франції). Тому відмова будь-якого з 5-ти постійних членів Ради Безпеки ООН визнати ту чи іншу державу стане нездоланною перешкодою на шляху її членства в ООН (наприклад, у випадку з Косово невизнання його Росією та Китаєм). В той же час схвалення міжнародним співтовариством незалежності тієї чи іншої нової держави та легітимності її виникнення має наслідком досить швидке після проголошення незалежності набуття такою державою членства в ООН (наприклад, Черногорією у 2006 р. та Південним Суданом у 2011 р.). При визнанні держави діє правило: “сторона, яка визнає, зобов’язується визнавати лише цю владу на відповідній території і ніяку іншу”, наприклад, визнаючи Китайську Народну Республіку, не можна визнавати Китайську Республіку (Тайвань) і навпаки.

На сьогоднішній день проблема визнання нових держав залишається не тільки правовою, а й політичною проблемою. Феномен невизнаних та частково визнаних держав (зокрема, на території колишнього СРСР) виник внаслідок того, що світове співтовариство, надавши пріоритет принципам непорушності кордонів та територіальної цілісності держав, закріпленим в Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі від 1.08.1975 р. над принципом рівноправності та самовизначення

народів, відмовилося з тих чи інших причин визнавати нові державні утворення, що тим не менш не заважає їхньому (в ряді випадків – дуже тривалому) існуванню.

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

Мирополець Денис

ФСП, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Ищенко Владислав Вікторович

викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права ФСП НТУУ «КПІ»

Історія Парламенту починається в 1950-х роках і сягає корінням основоположних договорів ЄС. З 1979 року члени Європарламенту обираються прямим голосуванням громадян, інтереси яких вони представляють.

Вибори до Парламенту відбуваються раз на 5 років, і кожний громадянин ЄС має право обирати та бути обраним, незалежно від того, де він мешкає. Таким чином, Парламент виражає демократичну волю більш ніж 500 млн. громадян Євросоюзу й представляє їхні інтереси під час обговорення питань з іншими інституціями ЄС. Останні вибори до Парламенту відбулися у червні 2009 року. Зараз до складу Європейського Парламенту входить 736 членів (парламентаріїв) з усіх 27 країн ЄС. Згідно з положеннями Лісабонської угоди, з 2014 р. кількість членів Європейського Парламенту буде обмежуватися за схемою 750+1 (Президент парламенту), а місця розподілятимуться за принципом «пониженої пропорційності»: мінімум 6 представників від держави, максимум - 96.

Члени Європарламенту засідають не у блоках, сформованих за національною ознакою, а у загальноєвропейських політичних групах. В рамках цих груп члени Європейського Парламенту представляють увесь спектр поглядів на європейську політику від переконаних прихильників федералізму до неприхованих євроскептиків. Президент обирається терміном на два з половиною роки. Зараз цю посаду обіймає німецький політик Мартін Шульц.

Європейський Парламент засідає в Бельгії, Франції, Люксембурзі. Щомісячні пленарні сесії для всіх членів Європарламенту проходять у французькому Страсбурзі (місце знаходження Європарламенту). Засідання комісій і політичних груп, а також додаткові пленарні сесії проходять у Брюсселі (Бельгія), а Люксембург- місце розташування адміністративних офісів (Генерального секретаріату). На сьогоднішній день Європейський Парламент виконує три основні функції: законодавчу, бюджетну та функцію демократичного нагляду.

Законодавчі функції. З 1 грудня 2009 року, від моменту, коли набув чинності Лісабонський договір, Європарламент отримав такі самі законодавчі функції, що і Рада Європейського Союзу. Відтоді переважна більшість законодавчих актів ЄС ухвалюється спільною Радою ЄС та Європейським Парламентом. Така спільна законотворча діяльність цих двох інституцій називається «спільним ухваленням рішень» і застосовується до законодавства в багатьох сферах. Парламент також ініціює прийняття нових законодавчих актів, аналізуючи щорічну програму діяльності Європейської Комісії. Парламент визначає, які нові закони доцільно було б прийняти і звертається до комісії з проханням розробити такі законопроекти. Бюджетні функції. Європейський Парламент також поділяє з Радою ЄС бюджетні повноваження. Щорічний бюджет ЄС затверджується спільно Парламентом і Радою ЄС. Парламентський комітет з контролю за бюджетом здійснює контроль за його виконанням, і щороку Парламент ухвалює рішення щодо затвердження виконання Комісією

бюджету за попередній фінансовий рік. Такий процес схвалення називається «дозвіл на виконання». Функція демократичного нагляду. Європейський Парламент здійснює демократичний нагляд за діяльністю всіх інституцій ЄС. Зокрема, Європейська Комісія політично підзвітна Парламенту, який може винести їй вотум недовіри та закликати до відставки Комісії в повному складі.

Згідно з Лісабонським договором, Європейський Парламент має ухвалити кандидатуру Президента Європейської Комісії, запропоновану Радою ЄС. У більш широкому розумінні Парламент здійснює контроль за допомогою регулярного розгляду звітів, які надсилає йому Комісія (загальні звіти, звіти про виконання бюджету тощо). Крім того, члени Парламенту постійно звертаються до Комісії із запитаннями, на які члени Комісії зобов'язані відповідати. Парламент також проводить моніторинг діяльності Ради ЄС: члени Парламенту регулярно звертаються до Ради із запитаннями, а голова Ради відвідує пленарні засідання і бере участь у найбільш важливих обговореннях. Парламент також здійснює демократичний контроль, розглядаючи звернення громадян і створюючи тимчасові комітети з їхнього розслідування. Нарешті, Парламент бере активну участь у всіх самітах ЄС (зустрічі Європейської Ради). На відкритті самітів Президент Парламенту висловлює позицію з ключових питань і тем порядку денного Європейської Ради.

Діяльність Парламенту складається з двох основних етапів: 1. підготовка пленарних сесій. Здійснюється членами Парламенту в різних парламентських комітетах, що спеціалізуються з конкретних питань діяльності ЄС, а також на основі звіту, який готує один з членів комітету, якого називають «доповідачем». Обговорення цих питань проходить також у політичних групах. 2. безпосередньо пленарні сесії. Щорічно 12 чотириденних сесій проходять у Страсбурзі й 6 дводенних сесій – у Брюсселі. На цих сесіях Парламент розглядає законопроекти й голосує за внесення змін перш, ніж текст законопроекту буде прийнято в цілому. Серед інших питань порядку денного можуть бути обговорення «повідомлень» Комісії, які визначають її наміри в певній сфері, або запити до Комісії чи Ради з актуальних питань в ЄС чи світі. Отже, можна сказати, що Європейський Парламент є важливою інституцією ЄС, яка працює для поліпшення життя своїх громадян і для розбудови кращого світу.

Список використаної літератури.

- 1) «Довідник інституцій ЄС», К.: «FGL Energy», 2011, 48 стор.;
- 2) «Програми допомоги Європейського Союзу та співпраця України з ЄС», К.: ТОВ «МЕКС», 2009 – 36 стор.

ПОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ НА КОНСТИТУЦІЙНУ РЕФОРМУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ПРАВОВІ НАСЛІДКИ

Коч Олена Володимирівна

*Студентка I курсу економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

Науковий керівник:

Кармазіна К. Ю.

*к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного права та правосуддя Одеського
національного університету імені І. І. Мечникова*

Курс зовнішньої політики України спрямований на європейську інтеграцію. Політико-правові процеси в Україні привертають увагу Європейського Союзу, який зацікавлений в розповсюдженні європейських стандартів на найближчих сусідів і у співпраці зі стабільними

державами. «Україні треба звернутися до питань конституційної реформи з метою зміцнення державних інститутів», - говорить Хавьер Солана [9].

Конституція України, прийнята 28.06.1996 р. [1], діє і по сьогоднішній день, але протягом останніх семи років через складну політичну та економічну ситуацію відбувся процес її реформування. Метою якого є вихід з політичної кризи, стабілізація державного апарату та інтеграція у європейський простір.

Конституційну реформу 2004 р. [2] підтримали майже усі політичні сили в Україні і в Європі. Втім пізніше ЄС неодноразово демонстрував негативне ставлення до цього процесу, зокрема 2008 р. верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики і політики безпеки Хавьер Солана зауважив, що конституційні зміни 2004 р. були потрібні для виходу із кризи, але конституційна реформа не дала відповідей на більшість запитань. Найбільше зауважень з боку ЄС викликають форми реалізації реформи.

Під тиском змін у внутрішньодержавній політичній ситуації та беручи до уваги реакцію найближчих сусідів, Конституційний Суд України 30.09.2010 р. прийняв доленосне для України рішення, яким визнав неконституційними надбання реформи [3]. ЄС прореагував миттєво. Вже 26.10.2010 р. наступниця Хавьера Солана Кетрін Ештон зауважила: «Продовження конституційної реформи – ключовий пріоритет з метою встановлення механізму контролю, який відповідав би європейським стандартам» [7]. Єврокомісар з питань розширення і політики сусідства Стефан Фюле підкреслив необхідність проведення конституційної реформи: «Рішення Конституційного суду не є конституційною реформою, яка все ще залишається актуальною. Потрібно збудувати ефективну систему стримувань та противаг між гілками влади» [8].

Для контролю конституційних процесів в країнах східної Європи була створена Європейська Комісія за демократію через право [6]. Венеціанська комісія 17-18 грудня 2010 р. прийняла висновок «Про конституційну ситуацію в Україні»: конституційна криза в Україні показала необхідність проведення всеосяжної конституційної реформи. Головне завдання якої - посилення ефективності державних органів через чіткий розподіл повноважень та засобів стримування та противаги. Конституційна реформа має включати зміни до положень щодо правосуддя з тим, щоб «закласти солідний фундамент для сучасного та ефективного судочинства у повній відповідності до Європейських стандартів». Венеціанська комісія обіцяла надавати допомогу у випадку звернення з боку української влади [5]. Реакція Президента України не забарилася, коли його Указом було створено Конституційну асамблею [4].

Таким чином, реакція ЄС на конституційну реформу в Україні демонструвала зацікавленість у її відповідності загальноєвропейським стандартам. Метою конституційної реформи є вдосконалення правової системи в Україні, розширення міжнародних зв'язків. Конституційна реформа має відкрити Україні шлях в Європу. Норми Конституції мають дати можливість Україні дотримуватися європейських принципів і стандартів як з питань захисту прав людини, так і з питань розподілу прав і повноважень президента, уряду та парламенту. Її проведення важливе і необхідне для розвитку суспільства, але тільки за тієї умови, що державний апарат буде стабілізований, і конституційний процес буде проводитися легітимно.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.96 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141

2. Про внесення змін до Конституції України: Закон України від 08.12.2004 // Відомості Верховної Ради України, 2005, N 2, ст. 44
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року N 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України: Справа N 1-45/2010 від 30.09.2010 // Відомості Верховної Ради України N 20-рп/2010
4. Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї Указ Президента України № 31/2012 від 25 січня 2012 року // Офіційне Інтернет – представництво Президента України Віктора Януковича: <http://www.president.gov.ua/documents/14411.html>
5. Висновок «Про конституційну ситуацію в Україні» Європейська Комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) // Міжнародний документ від 17.12.2010 // Відомості Верховної Ради України Документ 994_a36
6. Statute: Resolution(90)6 On a Partial Agreement Establishing the European Commission for Democracy through Law (adopted by the Committee of Ministers on 10 May 1990 at its 86th Session) // Офіційний сайт Венеціанської Комісії: http://www.venice.coe.int/site/main/StatuteOld_E.asp
7. В ЕС ожидают от Украины продолжения Конституционной реформы // Интерфакс Украина Информационное Агенство. – 2010. - 26 октября // [Електронний ресурс]: <http://www.interfax.com.ua/rus/main/51836/>
8. Європа: реанімація кучмовської Конституції – це не реформа // Українська правда. – 2010. - 01 жовтня // [Електронний ресурс]: <http://www.pravda.com.ua/news/2010/10/1/5436287/>
9. *Силина Т.* «Сегодня настал тот день, когда политическому руководству нужно проявить максимум ответственности за судьбу страны», - Хавьер Солана // Зеркало недели. – 2007. - №34, 15-21 сентября // [Електронний ресурс]: <http://www.eurasianhome.org/xml/t/digest.xml?lang=ru&nic=digest&pid=2330>

ПРОБЛЕМИ НА ШЛЯХУ АДАПТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ACQUIS COMMUNAUTAIRE

Матіяш Оксана Володимирівна

студентка 3-го курсу факультету Міжнародного права

ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка

Науковий керівник:

Влялько І. В.

к. ю. н., асистент кафедри порівняльного і європейського права

ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка

Підписавши у липні 1994 року Угоду про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їх державами-членами (УПС), наша країна визначила співпрацю з Європейським Союзом як один з пріоритетних напрямків своєї зовнішньої політики. Ця тенденція спостерігається і сьогодні. Однак події останніх років засвідчили, що на шляху євроінтеграції України існує безліч перешкод: економічного, політичного і насамперед правового характеру.

Однією з основних проблем, які гальмують розвиток України в європейському напрямку є саме адаптація вітчизняного законодавства до норм та стандартів ЄС, що об'єднуються поняттям «спільний доробок» або в оригіналі - *acquis communautaire*.

Підтвердженням цьому може слугувати Спільна заява саміту Україна – ЄС в грудні 2011 року, в п. 6 якої йдеться про «необхідність подальшого удосконалення чинного законодавства України в зазначених сферах, з метою приведення його у відповідність до міжнародних стандартів» [1]. Особливе занепокоєння у представників європейської сторони викликала судова реформа, зокрема, відсутність в Україні незалежної судової влади, що є однією з основних вимог для підписання Угоди про асоціацію.

Таким чином, на саміті було вкотре підкреслено невідповідність українських нормативних актів європейським, а отже - неможливість нашої держави стати повноцінним партнером Європейського Союзу. Тому актуальною постає потреба пошуку шляхів удосконалення механізму адаптації вітчизняного законодавства до *acquis communautaire*, що дасть змогу якнайшвидше завершити вже давно розпочату, але ще далеко не завершену інтеграцію України до ЄС.

Процес приведення українського законодавства у відповідність з європейським було започатковано ще Угодою про партнерство та співробітництво, стаття 51 якої передбачала, що адаптація законодавства «є однією із головних складових політики європейської інтеграції України, а також – одним з найважливіших аспектів співробітництва України та ЄС» [2]. Окрім цього, статтею було визначено 16 пріоритетних сфер адаптації (митне право, банківське право, державні закупівлі, захист прав споживачів тощо), які заслуговують на особливу увагу з погляду їхньої важливості для розвитку України як держави європейського зразка. Загалом, сфера адаптації законодавства України до *acquis communautaire* охоплює надзвичайно велику кількість нормативних актів та документів, які регулюють механізм її реалізації.

Основним стратегічним документом, на основі якого відбувається процес приведення національного законодавства у відповідність з європейським є затверджена 27 листопада 2003 р. Верховною Радою України Загальнодержавна програма адаптації, зокрема, прийнятий на її основі Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року [3]. Загальнодержавна програма є тим документом, який встановлює основні параметри входження вітчизняної правової системи в європейський правопорядок [4]. Окрім цього, у 2004 році згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. про «Деякі питання адаптації законодавства України до законодавства ЄС» було створено Координаційну раду з адаптації, головною метою якої стало забезпечення взаємодії органів державної влади та недержавних інституцій під час виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС [5]. Цікавим є той факт, що формально Координаційну раду очолює Прем'єр-міністр України, сфера діяльності якого майже не пересікається з процесом адаптації вітчизняного законодавства до *acquis communautaire*, хіба що частково стосується євроінтеграційної політики України в економічній сфері. Звідси логічно постає проблема якості та результативності роботи Координаційної ради.

Не менш важливим етапом на шляху процесу адаптації стало створення у грудні 2004 року на основі Центру порівняльного права, що діяв при Міністерстві юстиції України, Державного департаменту з питань адаптації законодавства, пріоритетним завданням якого мало стати максимальне наближення національного законодавства до законодавства ЄС. Зокрема, цей орган надавав експертну, аналітичну і методологічну підтримку у виконанні Загальнодержавної програми, а також здійснював планування та переклад *acquis communautaire* українською мовою. Однак, незважаючи на позитивну оцінку діяльності Департаменту зі сторони європейських інституцій, його, як і ряд інших державних структур,

було ліквідовано в рамках так званої «адміністративної реформи», яку у 2010 році провів уряд Миколи Азарова.

Натомість Указом Президента України від 6 квітня 2011 року №395/2011 було затверджено Положення про Міністерство юстиції України, в п. 4 якого сказано, що Мін'юст здійснює науково-експертне, аналітичне, інформаційне та методологічне забезпечення виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, переклад актів *acquis communautaire* українською мовою, оновлення глосарія термінів *acquis communautaire*» [6]. Тобто, на Міністерство юстиції було покладено функції, що раніше належали виключно до компетенції Державного департаменту з питань адаптації законодавства. Усе це негативно вплинуло на процес адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, і вкотре засвідчило, що співробітництво України з Європейським Союзом, у тому числі його правовий аспект, перебуває під впливом політичних подій, що відбуваються на території України.

Те, що на сьогодні в Україні немає спеціалізованого органу, виключною сферою діяльності якого було б приведення національного законодавства у відповідність з європейським, значно гальмує процес інтеграції нашої держави у європейський простір та перекреслює значні успіхи, здобуті у цій сфері в минулому.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на сьогодні в Україні невідкладною постає потреба удосконалення механізму адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС, адже відповідність національної правової бази європейській є однією з основних вимог для підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Головними перешкодами на шляху наближення українського законодавства до норм та стандартів ЄС є насамперед недосконалість процедур та інституційного механізму адаптації, а також політична ситуація в країні. Для того, аби процес адаптації законодавства завершився успішно, Україна повинна сприймати адаптацію не лише як зобов'язання, що випливає з міжнародного договору, а, перш за все, як частину правової реформи, що повинна охопити і законодавчу, і виконавчу, і судову гілки влади. Лише тоді наша держава зможе проводити повноцінну політику євроінтеграції, кінцевою метою якої буде членство України в ЄС з усіма його перевагами.

Список використаних джерел

1. Спільна заява Саміту Україна-ЄС.// Українська правда. – 2011. – режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2011/12/19/6850080/>
2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 01.03.1998 – режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_012
3. Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року N 1629-IV – режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T041629.html
4. Мармазов В., Друзенко Г. Адаптація законодавства України до ACQUIS ЄС// Юридична газета. – 2003. – режим доступу: <http://www.yur-gazeta.com/oarticle/390/>
5. Адаптація законодавства. Законодавчі засади. – режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=223287526&cat_id=223281453&ctime=1250084555443
6. Указ Президента України від 6 квітня 2011 року №395/2011 «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» – режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13365.html>

ПЕРЕХІД УКРАЇНИ НА ЦИФРОВЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АСПЕКТ

Лютенко Каріна Тарасівна

студентка 6 р.н. факультету правничих наук НаУКМА

Науковий керівник:

Смирнова Т.С.

к.ю.н., доцент НаУКМА

Постійний розвиток супутникового мовлення, створення відеозображення надвисокої якості, яке неможливо передати за допомогою аналогового телебачення без втрати цієї якості, потреба віднайти компромісний варіант між телевізійним та кіноформатами, бажання запровадити ринкові підходи до управління частотами з подальшим перерозподілом частотного ресурсу задля забезпечення потреби більшої кількості учасників телеринку та потреба звільнити частотний ресурс, який наразі займає аналогове телебачення – так званий цифровий дивіденд у поєднанні з його високою вартістю (експерти Єврокомісії уже заявляють, що цінність спектру цифрового дивіденду для бездротового широкосмугового зв'язку ЄС постійно зростає і на даний момент становить від 150 до 200 млрд євро, а до 2015 р. за умови належної європейської координації зусиль країн ЄС у сфері цифрового дивіденду збільшить потенційний економічний ефект ще на 50 млрд.) [1, с. 46] - усе це стало передумовами впровадження цифрового мовлення у державах Європейського Союзу. Ще одним аргументом спеціалісти вважають можливість кращого забезпечення прав громадян держав-членів ЄС на свободу слова та вираження поглядів, оскільки цифрове телебачення збільшує обсяг інформації в межах телевізійної технології, стимулює розвиток додаткових цифрових послуг, а також, зважаючи на принцип технологічної нейтральності, стимулює розвиток широкосмугового бездротового доступу до Інтернет, тим самим диверсифікуючи способи доставки програмного продукту до користувача [2]. Та й сам Інтернет у ряді європейських країн позиціонується як одну із базових потреб, доступ для задоволення якої повинен бути забезпечений для кожного [3, с. 99].

Оскільки, в силу фізичних причин, для частот неможливо встановити матеріальні кордони, то перехід Європи на «цифру» одразу ж передбачав глобальний характер не лише для держав-членів ЄС, а й для інших країн. Таким чином, з'явилася угода «Женева-2006», підписана державами-членами Міжнародного союзу електрозв'язку (в т.ч. і Україною), де акцентується, що саме у разі координації дій держави-члени зможуть дати сильний поштовх для розкриття потенціалу цифрового дивіденду та розвитку цифрових послуг [4]. Дотримуючись зобов'язань, взятих на себе за цією угодою, Україна припинила видавати аналогові частоти на телевізійне мовлення [5]. У цьому ж документі поряд з базовими стандартами українського законодавства зазначено і міжнародні та європейські стандарти, а також положення Регламенту радіозв'язку Міжнародного союзу електрозв'язку, резолюції всесвітніх конференцій радіозв'язку, міжнародні угоди та відповідні рішення, прийняті в Україні тощо, у яких визначено умови використання радіочастотного ресурсу щодо забезпечення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів (шоста графа) [6]. У своєму зверненні, опублікованому в травні 2005 р., Європейська комісія рекомендувала державам-членам припинити наземне аналогове мовлення у 2012 р [2]. Проте, в силу неспроможності країн поза ЄС (в тому числі, і України) адекватно організувати цей процес, дата відключення аналогового телебачення відтермінувалась до 2015 р.

Проте, варто також зупинитись і на проблемах, що можуть виникнути у зв'язку із переходом України на «цифру». Перш за все, це проблема технічна: потреба населення у

декодерах (сет-топ-боксах), та організацій, що здійснюють мовлення, у технічному переоснащенні, вартість якого досить висока. По-друге, існують певні проблеми з детальною Національною програмою переходу на цифрове мовлення в Україні, де було би покроково сплановані заходи для найбільш безболісного протікання процесу. По-третє, мораторій на видачу ліцензій на мовлення як неминучий та необхідний крок у процесі переходу на цифрове телебачення, оскільки дозволить регулюючим органам планувати та більш ефективно використовувати радіочастотний спектр. Проте, відомі випадки використання мораторію у політичних цілях для того, щоб завадити мовленню незалежних станцій [3, с. 15]. По-четверте, ситуація монополізації та домінування на ринку мовлення. У цьому плані досить цінними є рекомендації Міждержавної організації «Європейська платформа регулюючих органів» (ЄПРА) щодо регулювання доступу населення до цифрового телебачення та супутніх цифрових послуг. Саме в актах даної організації закріплено принцип універсального безкоштовного доступу до цифрових аудіовізуальних послуг для усіх громадян як одна зі складових визнання свободи ЗМІ та гарантії права на свободу вираження поглядів. В Україні вже маємо ситуацію із ТОВ «Зеонбуд», що відтепер є єдиним провайдером. Паралельно можемо говорити і про проблему ліцензування цифрових мовників у аспекті можливого тлумачення цієї процедури як обмеження з боку держави права на свободу вираження поглядів. Спорідненою до монополізації можна розглядати також проблему конкуренції – йдеться про виробників обладнання, що необхідне для забезпечення технологічного боку процесу переходу на «цифру» та можливе отримання преференцій з боку держави деякими з них під час субсидіювання малозабезпечених категорій населення. У контексті проблеми конкуренції буде цікаво проаналізувати випадок, коли Комісія Європейського Союзу проводила розслідування щодо Італії на предмет можливого порушення права ЄС у національній моделі субсидіювання цифрових телевізійних сет-топ-боксів [3, с. 97-98]. Комісія взяла до уваги, що таке субсидіювання створювало преференції для конкретних операторів послуг, тоді як інші оператори були змушені самостійно розповсюджувати своє обладнання. В результаті було встановлено, що навіть заходи, спрямовані на захист т.зв. «загальних інтересів» [7] (в тому числі і перехід на цифрове телебачення) повинні бути співрозмірними з метою та не перешкоджати конкуренції, і що не можна розглядати такого виду субсидіювання як частину політики загальних економічних інтересів, що знаходиться у виключній компетенції держави-члена ЄС [8].

Даний приклад свідчить про те, що ЄС активно слідкує за процесом переходу країн на «цифру», зокрема, за застосуванням права ЄС до головних аспектів такого процесу – наприклад, монополізації чи правового регулювання політики державної підтримки та конкуренції.

Список використаних джерел

1. Б. Манєвські. Цифровий дивіденд: особливості регулювання. - Матеріали Міжнародної конференції «Цифрове мовлення в Європі: правові, регуляторні та технічні аспекти» (у рамках Програми головування України в Комітеті міністрів Ради Європи). – Київ, 2011. – 204 с.
2. Розкладай І. Аналітичний звіт: впровадження цифрового мовлення в Європі: Регулювання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.medialaw.kiev.ua/analitcs/274/>.
3. Н. Ковач, М. Стоун. Путеводитель по вопросам перехода на цифровое вещание. – Вена, 2010. – 137 с.
4. Глава 4 Регіональної угоди Міжнародного союзу електрозв'язку стосовно планування цифрової наземної радіомовної служби в Районі 1 (частинах Району 1, розташованих на захід від меридіана 170 град. сх. д. й на північ від паралелі 40 град. пд. ш., за винятком території Монголії) та в Ісламській Республіці Іран у смугах частот 174-230 МГц і 470-862 МГц (Женева, 2006 рік).

5. П. 38 Постанови № 815 Кабінету Міністрів України від 9 червня 2006 р. “Про затвердження Плану використання радіочастотного ресурсу»- [Електронний ресурс] – (Режим доступу): www.zakon.rada.gov.ua
6. Преамбула Плану використання радіочастотного ресурсу згаданої Постанови.
7. Ст. ст. 14, 106 Договору про функціонування Європейського Союзу.
8. Ст. 107.3с Договору про функціонування Європейського Союзу.

ПРОГРАМИ ДОПОМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В УКРАЇНІ

Жиров Юрій Петрович

студент 4-го курсу ФСП, НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Ищенко Владислав Вікторович

викладач кафедри адміністративного, фінансового та господарського права ФСП НТУУ “КПІ”

Європейський Союз є найбільшим донором України. Обсяг фінансової підтримки, яку ЄС надає їй з 1991 року, перевищив 3 млрд. євро і постійно збільшується. Щорічне фінансування за Національною індикативною для України зросло з 47 млн. євро 2002 року до 126 млн. євро 2010-го. Оскільки Україна – партнер ЄС і бере участь у реалізації Європейської політики сусідства, вона користується перевагами Європейського Інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП). Головною метою ЄІСП є створення простору спільних цінностей, стабільності й добробуту, тіснішої взаємодії та поглибленої економічної та регіональної інтеграції через співпрацю у різних сферах.

У рамках Європейського Інструменту сусідства та партнерства на період 2011-2013р.р. пріоритетними є такі сфери діяльності [1, ст. 17]:

Пріоритетна сфера співпраці №1: Належне державне управління та верховенство права. (Правосуддя, свобода та безпека. Інтегроване управління кордонами. Адміністративна реформа та управління державними фінансами. Роззброєння.).

Пріоритетна сфера співпраці №2: Сприяння набуття чинності Угодою про асоціацію між ЄС та Україною (Сприяння набуттю чинності Угодою про асоціацію. Створення глибокої та всеосяжної Зони вільної торгівлі.).

Пріоритетна сфера співпраці №3: Стійкий розвиток (Енергетика, довкілля та зміни клімату, транспорт. Регіональний розвиток і розвиток сільської місцевості).

Європейський Інструмент сусідства та партнерства пропонує більш гнучкі інструменти співпраці: програми Твіннінг і ТАІЕХ. Ці програми підтримують співробітництво між державними органами влади країни-партнера та відповідними установами в державах ЄС. Метою цих інструментів є сприяння інституційному розвитку державних органів влади та адаптація законодавства східних та південних країн – сусідів ЄС до його законодавства.[1, ст. 18] Твіннінг – ініціатива Європейської Комісії з допомоги країнам-бенефіціарам у розбудові сучасних та ефективних органів центральної та місцевої влади зі структурою, людськими ресурсами й управлінським потенціалом, які б дозволяли запроваджувати європейське законодавство на рівні стандартів ЄС[1, ст. 18]. Визначальною рисою програми Твіннінг є безпосередній обмін досвідом в окремих галузях між державними органами держав-членів ЄС та їхніми партнерами в країнах-бенефіціарах.[2, ст. 11] Проекти Твіннінг діють у сферах акредитації, космічних технологій, санітарних і фіто санітарних заходів, регулювання ринку газу, юстиції, державної служби, транспорту, інвестиційної політики, внутрішніх справ, статистики та монетарної політики тощо. До багатьох з них долучено й

Україну. 21 грудня 2010 року з Україною підписано нові угоди про фінансування у сфері транспорту, охорони навколишнього природного середовища й угоду на підтримку реалізації Європейської політики сусідства. На ці програми виділено 120 млн. євро.[2, ст. 12]

ТАІЕХ – це інструмент зовнішньої допомоги, яку Європейська Комісія надає для обміну інформацією з метою розбудови інституційної спроможності, необхідної для адаптації національного законодавства до європейських норм. У рамках інструменту ТАІЕХ за рахунок коштів ЄС здійснюють такі види діяльності: надання експертів країнам-партнерам в якості радників, які допомагають розробляти законодавство за нормами та стандартами ЄС; навчальні візити, що дають змогу державним службовцям з країн-партнерів вивчати досвід держав ЄС у вирішенні практичних питань, пов'язаних із запровадженням і забезпеченням дотримання норм і стандартів ЄС; організація та проведення семінарів і робочих зустрічей з метою роз'яснення всіх аспектів норм і стандартів ЄС широкій аудиторії.

Упродовж 2010 року представники органів державної влади України отримали методичну допомогу в рамках понад 75 заходів ТАІЕХ (як за кордоном, так і в Україні) у таких сферах як безпека та правосуддя, внутрішній ринок, транспорт, довкілля та енергетика, сільське господарство, державні фінанси, конкурентна політика тощо.[2, ст. 14]

TASIS. Однією із загальних цілей цієї програми була підтримка переходу до ринкової економіки. Цю загальну ціль було конкретизовано наступним чином: «Підтримувати перехід нових незалежних держав до дієвої ринкової економіки за допомогою створення необхідної кількості життєздатних підприємств, що зможуть впоратись з тиском конкуренції та ринковими силами». Україні було надано підтримку за такими пріоритетними напрямками: макроекономічна політика, законодавча база та соціальна адаптація; виробничий сектор, в тому числі питання приватизації, малі, середні підприємства та агенції з розвитку підприємництва; торгівля та розвиток, включаючи розвиток експорту та міжнародну сертифікацію; банківська діяльність, страхування та інші фінансові послуги; підсилення інституційного потенціалу.[2, ст. 15]

У цей сектор було спрямовано близько 20% бюджетних асигнувань Європейської Комісії. Уряд України в свою чергу ухвалив ряд нормативно-правових актів з метою регулювання загальних умов ведення бізнесу та підтримки цієї галузі. Становлення ринкової економіки в Україні (1 грудня 2005 року) призвело до стрибка інвестицій в Україну. Згідно з даними Держкомстату України, на 1 січня 2011 року сукупний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну з країн ЄС склав 20 млрд. євро. У рамках програми TASIS Україні була надана значна підтримка, спрямована на реформування газового сектору. Суттєва увага була приділена і питанням енергозбереження, які і надалі залишаються актуальними.[3, ст. 4.]

Для надання підтримки країнам-партнерам ЄС використовує широкий спектр засобів. На період 2007-2013 років Європейський Союз затвердив пакет з шести нових механізмів для надання зовнішньої допомоги: Європейський інститут сусідства та партнерства; Європейський фонд розвитку; Інструмент співробітництва з питань розвитку; Інструмент стабільності; Європейський інструмент з демократії та прав людини; Інструмент співпраці у галузі ядерної безпеки. [3, ст. 5.]

Література:

1. «Програми допомоги Європейського Союзу та співпраця України з ЄС», К.: ТОВ «МЕКС», 2009-36ст.
2. «Як працює Європейський Союз», К.: «FGL Energy», 2011, 48ст.
3. «Європейський Союз – Україна. Співробітництво у сфері вищої освіти», К.: «FGL Energy», 2011, 24ст.

Особлива подяка висловлюється студентам ФСП, які приймали участь в підготовці збірника матеріалів та організації конференції

1. Хоменко Валентина
2. Юдкова Ксенія
3. Шандурський богдан
4. Удовенко Євгеній
5. Качуровський Станіслав
6. Мазур Сергій
7. Дедушкін Богдан
8. Грекович Дмитро
9. Боровикова Ольга
10. Ткаченко Юрій
11. Куракіна Олена
12. Лучко Олена
13. Закорчевний Олександр
14. Романов Євген
15. Петінова Анастасія